

**ANADİLDEN DERLEMELER ADLI ESERDE,
DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE YER ALMAYAN KELİMELE**

Beratiye ÖKSÜZ

**Yüksek Lisans Tezi
Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Ferdi Güzel
2022**

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**ANADİLDEN DERLEMELER ADLI ESERDE, DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE YER
ALMAYAN KELİMELE**

(The Words That are Not Included in The Compilation Dictionary in The Work Called
“Compilations From The Mother Tongue”)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BERATİYE ÖKSÜZ

Danışman: Doç. Dr. Ferdi GÜZEL

Bayburt
Haziran, 2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Ferdi GÜZEL danışmanlığında, 202221015 numaralı Beratiye ÖKSÜZ tarafından hazırlanan “Anadilden Derlemeler Adlı Eserde, Derleme Sözlüğü’nde Bulunmayan Kelimeler” adlı bu çalışma ..... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı programında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

İmza:

Jüri Üyesi :

İmza:

Jüri Üyesi :

İmza:

Bu tezin Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddelerinde belirlenen şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

...../...../.....

Doç. Dr. Fatih GÜRBÜZ

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ANADİLDEN DERLEMELER ADLI ESERDE, DERLEME SÖZLÜĞÜ’NDE YER ALMAYAN KELİMELELER” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

... / ... / 20..

İmza

Beratiye ÖKSÜZ

TEŞEKKÜR SAYFASI

Çalışmalarımın başından sonuna kadar bana destek olan, yol gösteren, tez danışmanım, çok değerli hocam Doç. Dr. Ferdi GÜZEL'e, sonsuz desteğini gördüğüm aileme, üzerimde emeği olan tüm hocalarıma en derin şükranlarımı sunuyorum.

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANADİLDEN DERLEMELER ADLI ESERDE, DERLEME SÖZLÜĞÜ'NDE YER ALMAYAN KELİMELE

BERATİYE ÖKSÜZ

Haziran 2022, 292 Sayfa

Ağız, aynı dil içinde ses, şekil, söz dizimi ve anlamca farklılıklar gösterebilen, belli yerleşim bölgelerine veya sınıflara özgü olan konuşma dilidir. Bu ağız sözcüklerinin derlenmesi sonucu da ağız sözlükleri meydana gelmektedir. Bunlardan bir tanesi de “Anadilden Derlemeler” adlı iki ciltten oluşan sözlüktür. Maarif Vekilliği ve Dil Encümeni’nin çalışmaları ile 1920- 1930 yılları arasında toplanan ağız malzemesi, Hamit Zübeyir (Koşay) ve İshak Refet (Işıtman) tarafından 1932’de yayımlanmıştır. Bu eserin devamı niteliğindeki, “ Anadilden Derlemeler 2 ” ise Hamit Zübeyir (Koşay) ve Orhan (Aydın) tarafından 1952’de basılmıştır. Bu sözlük aynı zamanda Türkiye Türkçesinin ilk ağız sözlüğü olma özelliğine sahiptir. Sözlükler kelimelerden meydana gelmektedirler ve belirli kurallar çerçevesinde oluşmaktadırlar. Bu çalışmada “ Anadilden Derlemeler” adlı eserde, “ Derleme Sözlüğü” nde yer almayan kelimeler ele alınmıştır. Derleme Sözlüğü’nde bulunmayan kelimeler tarama yöntemiyle tespit edilerek fişlenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde Anadilden Derlemeler adlı sözlük ve sözlüğün yazarları hakkında bilgi verilmiştir. Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm; Derleme Sözlüğü’ne alınmamış maddeler. İkinci bölüm; bir veya birkaç anlamı Derleme Sözlüğü’ne alınmamış maddeler. Üçüncü bölüm; Derleme Sözlüğü’ne göre daha detaylı tanımların bulunduğu kelimeler. Dördüncü bölüm; Derleme Sözlüğü’ne alınmamış tanık cümlelerdir. Tespit edilen madde başları alfabetik düzene göre sıralanmıştır. Her maddenin sonunda kelimenin geçtiği cilt, sayfa sayısı ve sütun harfi de belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağız, Derleme Sözlüğü, Anadilden Derlemeler Sözlüğü, dil.

ABSTRACT

Master Thesis

THE WORDS THAT ARE NOT INCLUDED IN THE COMPILATION DICTIONARY IN THE WORK CALLED “COMPILATIONS FROM THE MOTHER TONGUE”

Beratiye ÖKSÜZ

June 2022, 292 Pages

Dialect is a spoken language that can show differences in sound, shape, syntax and meaning within the same language and is specific to certain settlements or classes. Dialect dictionaries are formed as a result of the compilation of these dialect words. One of them is the dictionary consisting of two volumes called "Compilations from the Mother Tongue". The dialect material collected between 1920 and 1930 with the work of the Ministry of Education and the Language Committee was published by Hamit Zübeyir (Koşay) and İshak Refet (İşitman) in 1932. As a continuation of this work, "Compilations from the Mother Tongue 2" was published by Hamit Zübeyir (Koşay) and Orhan (Aydın) in 1952. This dictionary also has the feature of being the first dialect dictionary of Turkish. Dictionaries are made up of words and are created within the framework of certain rules. In this study, the words that are not included in the Compilation Dictionary in the work called "Compilations from the Mother Tongue" are discussed. Words not found in the Compilation Dictionary were identified by scanning method and filed. In the introduction part of the study, Information was given about the dictionary named Compilations from The Mother Tongue and the authors of the dictionary. Second part; Articles whose one or more meanings are not included in the Compilation Dictionary. Third part; Words with more detailed definitions according to the Compilation Dictionary. Fourth part; Sample sentences that are not included in the Compilation Dictionary. Detected entries are listed in alphabetical order. At the end of each entry, the volume, page number and column letter of the word are also indicated.

Keywords: Dialect, Compilation Dictionary, Compilations from the Mother Tongue, language.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	1
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	i
TEŞEKKÜR SAYFASI	ii
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
BİRİNCİ BÖLÜM	1
Giriş	1
Araştırmanın Konusu	1
Araştırmanın Problemi	2
Araştırmanın Amacı	2
Araştırmanın Yöntemi.....	3
İKİNCİ BÖLÜM	4
Yazarlar ve Eserler Hakkında	4
Hamit Zübeyr Koşay	4
İshak Refet Işıtman.....	4
Orhan Acıpayamlı	5
Anadilden Derlemeler	5
Anadilden Derlemeler II.....	7
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	9
Derleme Sözlüğü'ne Alınmamış Kelimeler.....	9
-A-	9
-B-.....	16
-C-.....	23
-Ç-.....	26
-D-	38
-E-.....	46
-F-	52
-G-	55
-H-	63
-I-.....	68
-İ-.....	69
-K-	72
-L-.....	99

-M-	100
-N-	105
-O-	107
-Ö-	109
-P-	111
-R-	114
-S-	114
-Ş-	124
-T-	127
-U-	136
-Ü-	138
-V-	140
-Y-	142
-Z-	154
Bir veya Birkaç Anlamı Derleme Sözlüğü'ne Alınmamış Kelimeler	158
-A-	158
-B-	159
-C-	159
-Ç-	160
-D-	162
-E-	163
-F-	164
-G-	164
-H-	165
-I-	166
-İ-	166
-K-	167
-L-	171
-M-	171
-O-	171
-Ö-	172
-P-	172
-S-	173
-Ş-	176
-T-	177
-Ü-	179

-Y-	179
-Z-	181
Derleme Sözlüğü'ne Göre Daha Detaylı Tanımların Bulunduğu Kelimeler	181
-A-	181
-B-	182
-C-	184
-Ç-	185
-D-	187
-E-	188
-F-	189
-G-	190
-H-	191
-I-	193
-İ-	193
-K-	194
-L-	197
-M-	197
-O-	198
-Ö-	198
-P-	198
-R-	198
-S-	198
-Ş-	200
-T-	200
-U-	201
-Ü-	202
-Y-	202
-Z-	203
Derleme Sözlüğü'ne Alınmamış Tanık Cümleler	203
-A-	203
-B-	208
-C-	214
-Ç-	216
-D-	220
-E-	226
-F-	230

-G-	231
-H-	234
-I-	237
-İ-	238
-K-	239
-L-	251
-M-	251
-N-	254
-O-	255
-Ö-	257
-P-	260
-R-	262
-S-	262
-Ş-	271
-T-	273
-U-	279
-Ü-	281
-V-	282
-Y-	282
-Z-	287
Sonuç	288
Kaynakça	290
Öz Geçmiş	292

KISALTMALAR DİZİNİ

A. : Anadolu. Anadolu'da umumî olan şekil.

Şm. A. : Şimali Anadolu.

C. A. : Cenubi Anadolu.

Ş. A. : Şarki Anadolu.

G. A. : Garbi Anadolu.

bak. : Bakınız.

karş. : Karşılaştırınız.

b. a. : Beraber alınız.

?? : Şüpheli.

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Araştırmanın Konusu

Dil, dilbilimciler tarafından, bir toplumu oluşturan kişilerin düşünce ve duygularının, o toplumda ses ve anlam bakımından geçerli ortak öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistem aracı olarak tanımlanmıştır. On binlerce kelime ve şekilden kurulmuş olan dil, yapı ve işleyişinin ayrıntılarına doğru inildikçe; insan, toplum, millet ve kültür varlığına hükmeden çok yönlü ve derin anlamlı bir sistem olarak karşımıza çıkar. Kavimlerin, milletlerin ayrı ayrı dillerinin olması, düşünce tarzlarının, zevk ve eğilimlerinin ayrılığındandır. Her millet, kâinatı kendisine göre seslendirmiş, aynı eşyaya ayrı seslerle karşılık bulmuştur. Dilin doğuşunda, kelimelerin ilk oluşumunda, doğadaki sesleri taklit etmenin önemli bir yeri olduğu sanılmaktadır. Bugün her dilde ses taklidinden doğdukları açık olan bazı kelimelerin bulunması da bu düşüncüyü güçlendirmektedir. Dilin unutulmamasını sağlayan kaynaklar ise sözlüklerdir.

Bir dilin en zengin kaynaklarının başında ağızlar gelir. Bugüne kadar Türkçenin ağızları ile ilgili birçok ağız sözlüğü hazırlanmıştır. Bunların ilki ve en önemlilerinden biri “Anadilden Derlemeler” adlı iki ciltten oluşan sözlüktür. Maarif Vekilliği ve Dil Encümeni’nin çalışmaları ile 1920- 1930 yılları arasında toplanan ağız malzemesi, Hamit Zübeyir (Koşay) ve İshak Refet (İşıtman) tarafından 1932’de yayımlanmıştır. Bu eserin devamı niteliğindeki, “Anadilden Derlemeler 2 ” ise Hamit Zübeyir (Koşay) ve Orhan (Aydın) tarafından 1952’de basılmıştır.

Bu çalışmamızda Derleme Sözlüğü’nde bulunmayıp Anadilden Derlemeler adlı sözlükte bulunan kelimelerin tespit edilmesi amaç edinilmiştir. Tezin giriş kısmında Anadilden Derlemeler adlı sözlük ve bu sözlüğü oluşturan isimler hakkında bilgi verildikten sonra giriş kısmı hariç dört bölüm altında incelenmiştir.

I. Bölüm “ Derleme Sözlüğü’ne Alınmamış Kelimeler” , II. Bölüm “ Bir veya Birkaç Anlamı Derleme Sözlüğü’ne Alınmamış Kelimeler” , III. Bölüm “ Derleme Sözlüğü’ne Göre Daha Detaylı Tanımların Bulunduğu Kelimeler” , IV. Bölüm “Derleme Sözlüğü’ne Alınmamış Varyantlar” kısımlarından oluşmaktadır.

Bu çalışmaya kaynaklık eden Anadilden Derlemeler adlı ağız sözlüğü Kurtuluş Savaşı yıllarında Rıza Nur'un Maarif Vekilliği döneminde, Besim Atalay gözetiminde Ahmet Saffet, Veled Çelebi ve Hasan Fehmi beyler tarafından başlatılmış, 1929-30 yıllarında Ragıp Hulusî tarafından devam ettirilmiş derleme çalışmalarına dayanmaktadır. Elde edilen malzemeler Hamit Zübeyr (Koşay) ile İshak Refet (İşitman) tarafından değerlendirilerek 1932 yılında “Anadilden Derlemeler” adıyla yayımlanmıştır (Akalin, 2002, s. 27). Yirmi yıl sonra bu sözlüğün ikinci cildi, Hamit Zübeyr (Koşay) ve Orhan Acıpayamli'nin hazırlamış olduğu Anadilden Derlemeler II, 1952 yılında Türk Dil Kurumu tarafından basılmıştır.

Türk Dil Kurumunun kurulmasıyla derleme faaliyetleri hız kazanmış, derleme seferberliği başlatılmış, halk ağzından derlenen malzemeler Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi adıyla 1939-1949 yılları arasında dört cilt olarak yayımlanmıştır. Sonra Türk Dil Kurumunca yanlışların düzeltilmesi, eksiklerin tamamlanması, sözlüğün zenginleştirilmesi amaçlarıyla yeni derleme yapılması ön görülmüştür. Bunun sonucunda 1952-1959 yılları arasında yeni bir derleme bir çalışması başlatılmıştır. Bu çalışma neticesinde daha öncekilerle birlikte 600.000 civarında fiş toplanmıştır. Sonuç olarak Derleme Sözlüğü toplam 12 cilde ulaşmıştır. Böylelikle Türkiye Türkçesi zengin bir ağız sözlüğüne sahip olmuştur.

Türkiye’de Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi ve bunun genişletilmiş yeni biçimi olan Derleme Sözlüğü’nde, Anadilden Derlemeler’den yararlanıldığı söylenmektedir. Fakat çeşitli çalışmalar, ilgili eserlerde Anadilden Derlemeler’den yeterince yararlanılmadığını, Anadilden Derlemeler’de yer alan birçok kelimenin Derleme Sözlüğü’ne aktarılmadığını göstermektedir. Bu çalışmanın konusu “Anadilden Derlemeler” adlı eserde, “Derleme Sözlüğü” nde yer almayan kelimelerin tespit edilmesi üzerinedir.

Araştırmanın Problemi

Derleme Sözlüğü’nün giriş kısmında, Derleme Sözlüğü hazırlanırken Anadilden Derlemeler adlı sözlüğün her iki cildinden de faydalandığı ifade edilmektedir. Fakat çeşitli ağız çalışmalarında verilen bilgiler bu sözlükten yeterince yararlanılmadığını göstermektedir. Anadilden Derlemeler’de yer alıp Derleme Sözlüğü’ne aktarılmamış olan kelimelerin tespit edilmesi ağız araştırmaları için önemli bir ihtiyaç olarak görüldüğü için bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın asıl amacı, Derleme Sözlüğü’nde bulunmayıp Anadilden Derlemeler adlı eserde yer alan kelimelerin tespit edilmesidir. Fakat çalışmamızda sadece bu kelimelere yer verilmemiştir, bunların dışında Anadilden Derlemeler adlı sözlükte Derleme Sözlüğü’ne göre

daha detaylı tanımların bulunduğu maddeler, bazı anlamları Derleme Sözlüğü'ne alınmamış maddeler ve Derleme Sözlüğü'ne alınmamış tanıklı cümlelerin bulunduğu maddeler üzerinde de durulmuştur.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışma doküman analizi yöntemine dayanmaktadır. Anadilden Derlemeler adlı eserde yer alan bütün maddeler incelenmiş, bu maddelerin Derleme Sözlüğü'nde bulunup bulunmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın asıl amacı Anadilden Derlemeler adlı eserde yer alıp da Derleme Sözlüğü'nde bulunmayan kelimelerin tespit edilerek fişlenmesidir. Çalışmanın ana bölümü dört alt bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde sırasıyla, Anadilden Derlemeler adlı sözlükte bulunan fakat Derleme Sözlüğü'ne alınmayan maddeler tespit edilmiştir. Sonra bir veya birkaç anlamı Derleme Sözlüğü'nde bulunmayan kelimelere yer verilmiştir. Daha sonra Derleme Sözlüğü'ne göre Anadilden Derlemeler adlı sözlükte daha detaylı tanımları olan kelimeler üzerinde durulmuştur. Son olarak Derleme Sözlüğü'nde bulunmayan fakat Anadilden Derlemeler'de bulunan tanıklı cümlelere değinilmiştir. Her madde başının sonunda kelimelerin geçtiği cilt, sayfa ve sütun gösterilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

Yazarlar ve Eserler Hakkında

Hamit Zübeyr Koşay

Asıl ismi Abdulhamit Zübeyr'dir. 1897 yılında Tomak köyünde doğmuştur. Babası Ubeydullah Efendi, Annesi Nurizade Hanım'dır. Abdulhamit Zübeyr ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Dedesi Abdülabbar Efendi, babası Ubeydullah efendi ve Hamit Zübeyr'in Türkiye'ye gelmesini sağlayan eniştesi Rızaeddin Fahri Efendi hayatına yön veren insanlardır (Yaman, 2020, s. 7). Türkiye'de Darümuallimden mezun olmuş ve öğretmenliğe başlamıştır. Bir sonraki yıl Budapeşte'ye giderek orada ortaokullara öğretmen yetiştiren "pedagogium"a kaydolmuştur. Buradan da 1921'de mezun olmuştur. Bu süreçlerde müzelerde ve kütüphanelerde çeşitli incelemelerde bulunmuştur (URL: 1). 1925 yılında Türkiye'ye dönüp memuriyete başlamıştır. Çeşitli yerlerde müfettişlik ve müdürlük görevlerini ifa eden Koşay en son Ankara Etnografya Müzesi müdürlüğü yapmıştır. Bu görevdeyken emekli olmuş fakat görevini sürdürmeye devam etmiştir. 1 Ekim 1984'te Ankara'da vefat etmiştir (URL: 1).

Koşay; arkeoloji, filoloji ve etnoloji alanlarındaki çalışmalarıyla tanınmıştır. "Türk Tarihinin Ana Hatları" adlı eserin hazırlanmasında katkıda bulunmuştur. Tarih, filoloji, kütüphanecilik, müzecilik gibi daha birçok alanda makaleler yazmıştır (URL: 1, Yaman, 2020, s. 69). Ayrıca bazı küçük kitapları da bulunmaktadır. Bunlar; "Turuvada Dört Yerleşme Yeri, Ogüst Mabedi, Alacahöyük Kılavuzu, Güzelova Kazısı" dır. Ayrıca bunların yanı sıra ilk Derleme Sözlüğü olan "Anadilden Derlemeler" adlı sözlüğün ilk cildini İshak Refet Işıttan ile 1932'de, ikinci cildini ise Orhan Acıpayamlı ile birlikte 1952 yılında yayımlamışlardır (URL: 1). Koşay, sürrealist üslup ile "Cıncık", Dokuz Ötkünç", "Susmuş Saz" gibi eserler de yazmıştır (Yaman, 2020, s. 69).

İshak Refet Işıttan

Gaziantep'in Kozanlı mahallesinde doğmuştur (Aksu, 2010, s. 3). Babası Mehmet İzzet Bey, annesi Fatma Hanımdır. 1913 yılında İstanbul Hukuk Fakültesinden mezun olan İshan Refet, 1914'te Türkçe öğretmeni olarak atanmış, 1915 yılına kadar öğretmen olarak görevini sürdürmüştür. 1915- 18 yılları arasında Bandırma ve Gelibolu'da askerlik yapmış, 1919'da memleketine dönmüştür. Orada aynı zamanda öğretmenliğine devam etmiştir (URL-2). 1927'de Diyarbakır milletvekili seçilmiştir. Daha sonra Anakara'da Halk Bilgisi Derneğini kurmuş ve bu derneğin başkanlığını yapmıştır. Aynı zamanda Ankara'da Edebiyat öğretmeni olarak görevini sürdürmüştür. İshak Refet Işıttan İngilizce, Fransızca ve aynı zamanda Arapça

bilen kültürlü bir kişidir. Anakara’da 1946’ da ölmüştür (URL-2). İshak Refet, sanatını vatan sevgisi, Türkçülük, Türkçecilik üzerine kurmuştur. Onun için temelde her zaman vatan sevgisi ön plandadır. İshak Refet Işıtman sanat hayatına, Kurtuluş Mücadelesini konu edindiği “Gaziantebe Selam” (1921) adlı şiir kitabıyla başlamıştır (Aksu, 2010, s. 7). 1932 yılında “Anadilden Derlemeler” adlı sözlük çalışmasına katılmıştır. 1933’te “Ne Mutlu Bana ki Türk Yaratıldım” adlı manzum kitabı, 1934 yılında “Cumhuriyet Destanı” adlı eseri, 1947’de *Kayseri Destanı* adlı şiir kitabı yayımlanmıştır (Aksu, 2010, s. 7-8, URL-2). Bu eserlerinin dışında ömrü vefa etmediği için yayımlayamadığı eserleri de bulunmaktadır (Aksu, 2010, s. 8).

Orhan Acıpayamlı

Orhan Acıpayamlı bir halk bilimci ve sözlükçüdür. 1922 yılında Denizli’nin Acıpayam ilçesinde doğmuştur. 1945’ te Ankara Üniversitesi DTCTF Antropoloji bölümünden mezun olmuş ve asistan olarak göreve başlamıştır. “Acıpayam ve Çevresinde Merkezlerle İlgili Adet ve İnanmalar” adlı çalışmasıyla doktor unvanını almıştır. 1958’de “Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Tetkiki” başlıklı çalışmasıyla doçentliğe yükselmiştir. Ondan yedi yıl sonra da “Türkiye’de Yağmur Duasının Folklor Açısından İncelenmesi” adlı çalışmasıyla da profesör olmuştur. Acıpayamlı aynı zamanda Fransızca, İngilizce ve Almanca bilmektedir. Çalışmaları genellikle evlenme, doğum, nazar, halk hekimliği, mesken ve çocuk oyunları üzerinedir (URL-3) . “Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Tetkiki” adlı çalışmasında psikososyal metoddan yararlanarak Anadolu’daki doğum uygulamalarını ve inançlarını bütün yönleriyle incelemiştir. Orhan Acıpayamlı’nın “Zanaat Terimleri Sözlüğü” ve “Halkbilim Terimleri Sözlüğü” adlarını taşıyan eserleri de vardır (URL-4).

Anadilden Derlemeler

Sözlük 1932 yılında, Hamit Zübeyr (Koşay) ve İshak Refet (Işıtman) tarafından yayınlanmıştır. Anadilden Derlemeler adlı eser, yazarlarının ifadesiyle “Türkçeyi layık olduğu en yüksek mertebeye ulaştırmak için” oluşturulmuştur.

Eserde verilen bilgiye göre sözlüğü oluşturan malzemenin derlenmesi Milli Mücadele Dönemi’nde başlamıştır. Milli Eğitim Bakanlığının başlattığı derleme faaliyetleri özellikle öğretmenler eliyle sürdürülmüş, toplanan malzemelerin ciddi olarak tasnif edilmesine 1925 yılında Ahmet Saffet Bey’in yardımlarıyla başlanmıştır. Bu sözlük için toplanan malzemenin kontrol edilmesi ve genişletilmesi için de Velet Çelebi, Hasan Fehmi, Ali Rıza ve Cemal Gültekin gibi isimlerden yardım alınmıştır (ADD: XIV).

Eserin giriş kısmında çalışmanın hazırlanışı ve düzeni ile ilgili şu bilgiler verilmiştir:

1- Kelimelerin, lügat malzemesini tanzim edenlerce öğrenilen kullanış sahaları ancak gösterilmiştir. Bu kelimelerin daha birçok yerlerde kullanıldığı şüphesizdir. Onların hakikate yakın olan coğrafi yayılış alanını bütün alakadarların ve dilcilerin gelecekteki çalışmaları tamamlayacaktır.

2- Alınan sözlerin çoğu henüz lügatlere geçmemiştir. Burada, Lehcei Osmani ve Kamusu Türki'de bulunmayan sözleri göstermek hususunda ısrar olunmamış, belli bazı sözler kılığındaki özgelik veya mana müansları dolayısıyla alınmıştır. Kelimelerin herkesçe belli manaları pek seyrek gösterilmiştir.

3- Lûgata alınan sözlerin hepsi bugün, Anadolu halkı arasında, gösterilen ve daha gösterilmeyen birçok yerlerde kullanılmakta ve yaşamaktadır. Bu sözlerin birçoğu tabii olarak eski Türkçe metinlerde de bulunabilir. Kitabın hacmini büyütmek için bu mukayese yapılmamış ve yazma kitaplardan kelime alınmamıştır.

4- Kelimelerin tariflerinde imkân derecesinde toplayanların kullandığı yazı muhafaza edilmiştir. Bazı açık olmayan tarifeler sırf kelimeyi gaybetmemek ve tenkit sayesinde doğru şekli bulmak için bırakılmıştır.

5- Kelimelerin iyisi kötüsü, biçimlisi ile biçimsizi ayırt edilmemiş, dil hazinesine giren her söz alınmıştır.

6- Halk dilinde Türkçeleşen yabancı sözler vardır. Kültür tarihimizin bazı safhalarını aydınlatacak olan ve yabancı sözlerin Türkçeye ilk geçtiği zaman aldığı kılığı gösteren bu kelimelere seyrek rast gelinecektir.

7- Bazı Anadolu şivelerinde bulunan sağır kâfları lüzum görüldükçe bilhassa esas kelimelerde (n) yanına bir nokta (n.) tarzında; sert (h) lar (h.) tarzında; kapalı (e) ler (e.) tarzında gösterilmiştir. Matbaadaki diziliş şartları gözedilerek alınan bu işaretler itibaridir (ADD: XV).

Yazarlar bu eserin nihai bir eser olmadığını, bu denemenin daha mükemmel eserlerin meydana gelmesi için yararlı olmasını umduklarını vurgulamışlardır (ADD: XV).

Sözlük, Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip'in yazdığı "Türk Dili Söz Derleyicilerine" adlı takdim yazısı ile başlamaktadır. Daha sonra "Önsöz" ve "Kısaltmalar" bölümü yer almaktadır.

Eserin içinde O.A. kısaltması kullanılmasına rağmen, Kısaltmalar bölümünde bu kısaltma bulunmamaktadır. İlgili bölüme eklenmemiş olan bu kısaltma büyük ihtimalle Orta Anadolu için kullanılmıştır. 448 sayfa ve 878 sütundan oluşmaktadır. İçinde 8979 madde başı kelime bulunmaktadır.

Madde başı kelimeler verilirken eğer farklı varyantları bulunuyorsa onlar da maddenin içerisine eklenmiştir. Aynı anlamı taşıyan maddeler birbirine gönderilmiştir. Sözlüğün son yedi sayfasında düzeltmeler bölümü bulunmaktadır, sözlük içerisinde yanlış yazılmış olan kelimeler, “yanlışlar” başlığıyla bir araya toplanmış ve karşılıklarına doğruları yazılmıştır. Sözlük içerisinde her madde başı kelimenin yanında parantez içerisinde hangi ilçe, il veya bölgeden derlendiği gösterilmiştir. Kitabın yayımlandığı tarihte Türkiye sınırları dışında kalmış olan Kerkük’ten (eserde Gerkûk ve Gerkük) gönderilmiş bazı veriler de sözlükte bulunmaktadır. Ayrıca birçok maddede tanıklı cümlelere yer verilmiştir. Tanıklar sadece konuşma cümleleri olmayıp atasözleri, şiirler gibi halk edebiyatı ürünlerinden de oluşmaktadır. Sözlüğün madde düzeni aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibidir:

Bakacık (O. A.): Tarassut mahalli. *Sen gelirken bakacıktan gördüm.* (I. 23b)

Bala (Gerkûk, Ardahan. C. A.): Yavru, çağa. Gürbüz çocuk. (I. 24a)

Kalın., kalın (O.A.); **kalım** (Teke, C. A.): Düğünün başlandığı gün erkek tarafından kız tarafına gönderilen hediyeler. Ben kız evine kalın karşılamaya gideceğim, kalın duası. *Zeynebe yaptırdım bir gümüş nalın, Geyin Zeynep onu karşımda salın, Bin beş yüz altındır Zeynebe kalın, Zeynebim Zeynebim bala Zeynebim. Kaşı kara gözü elâ Zeynebim.* (I. 198a)

Mahya : 1 — Bina kiremitliğinin altında bulunan uzun kiriş (İlgaz); 2 — Bazı zamanlarda yapılan panayır (Safranbolu, Çerkeş, İlgaz). (I. 269a)

Oyacak (G. A.): bak. Çekecen. (I. 296b)

Anadilden Derlemeler II

Hamit Zübeyr Koşay ve Orhan Acıpayamlı tarafından hazırlanan Anadilden Derlemeler’in 2. cildi 1952 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından Ankara’da basılmıştır. Sözlük bölümüne geçmeden önce “Önsöz” yer almaktadır. Çalışmada kısaltmalar bölümü ve yanlışların düzeltildiği bir bölüm bulunmamaktadır. Sözlük kısmı 145 sayfa ve 290 sütundan oluşmaktadır. İçinde 3945 madde başı bulunmaktadır. Çalışmanın madde düzeni diğer cilt ile aynıdır. Bu ciltte tanıklı cümlelerin sayısı diğer cilde göre oldukça azalmıştır. Bu ciltte derleme yeri daha ayrıntılı gösterilmiş, önceki ciltte bazı maddelerde sadece ilçe adları yer alıyorken, bu ciltte ilçenin bağlı olduğu il de verilmiştir.

Sözlük řu kaynaklara dayanmaktadır:

- 1- Halkevleri tarafından toplanan ve fiřlere geçirilen sözler;
- 2- H. Z. Koşay'ın Anadilden Derlemeler'e ek olarak topladığı notlar;
- 3- Orhan Aydın'ın Amasya, Acıpayam bölgesinde topladığı malzeme;
- 4- Anadilden Derlemeler'den ve Söz Derleme Dergisi'nden sonra çıkan ilgili yayınlardan alınan sözler (ADD- II: VIII).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Derleme Sözlüğü'ne Alınmamış Kelimeler

Bu bölümde, Anadilden Derlemeler adlı sözlükte bulunup Derleme Sözlüğü'ne alınmamış olan kelimeler yer almaktadır. Her maddenin sonunda, maddenin yer aldığı cilt, sayfa ve sütun parantez içinde gösterilmiştir.

-A-

Abak (A.): Bostan korkuluğu, mücessem heykel.(I.1a)

Abaniye, Beyaz zemin üzerine safran renginde dallar işlenerek süslenen bir dokuma cinsi (*Çorum*). (II.1a)

Abartma, Değirmen çöreği (*Beypazarı “Ankara”*). (II.1a)

Abatsız, Tatsız, tuzsuz “*abatsız çörek*” (*Kayseri*). (II.1a)

Abdest, Azarlama, paylama, çıkışma (*Seki ve Ceylân yaylası “Isparta”*). (II.1a)

Abigül (Yozgat): Serseri, sefih. (I.1a)

Ablağı (Kilis): Yapıda püşürükle direk arasına konan metrek. (I.1b)

Abuldama, Henüz ayakta duramayıp ellerinin yardımı ile yürüyebilen çocuğa yürüme ve ayakta durmayı öğretme (*Bolu*). (II.1b)

Acar kavramak (Ballık-Sandıklı): Hayvan hakkında ottan zehirlenmek. (I.2a)

Acıbahar, İlkbahar (*Acıpayam “Denizli”*). (II.2a)

Acık pekmezi, Acıktan yapılan ve tadı ekşimtırak olan bir pekmez (*Anadolu?*). (II.2a)

Acımoy, Rakı (*Balıkesir Çepnileri*). (II.2a)

Acınık, Acı bal (*Kayseri*). (II.2a)

Açıkak, Gösterdiği renge göre atlara verilen isimlerden biri. (II.2a)

Açıklatmak, İzhar etmek (*O.A.*). (II.2a)

Açım (A.): Kürşat, perşev. *Saza güzel bir açım la başlandı.* (I.2b)

Açıklı, Gümüş kakmalı, bilenmiş keskin bıçak (*Balıkesir*). (II.2a)

Açmaz, Dalavere, hile, şaşırtma. (II.2b)

Adak çocukları, Şeker ve kurban bayramlarının arife günlerinde sabahleyin çocuklar tarafından bir *törü* yapılır ki bunu yapan çocuklara adak çocukları denir (*Anadolu ?*). (II.2b)

Adakaşı, Kuraklık esnasında yağmurun yağması için çocuklar tarafından yapılan töri esnasında pişirilen yemek (*Anadolu?*).(II.2b)

Adam (Uşak): Koca, erkek. *Benim adama kaç defa söyledim.*(I.2b)

Adamak (A.): Nezretmek.(I.2b)

Adatmak (Edirne): Adaklatmak. *Bir şey adattır da öyle söyle.*(I.2b)

Adı güzel, Doğan bir çocuğun ağabeyisi veya ablası ölmüş ise asıl adı söylenmez çocuk bu takma ad ile anılır (*Anadolu?*).(II.2b)

Ado, Adüvden galattır, düşman manasına gelir (*Çorum*).(II.2b)

Afkınlamak, Gübrelemek (*Trabzon*).(II.3a)

Aflah (Yozgat): Ahmak, sersem.(I.2b)

Aflok, Bir av kuşu (C. A.).(II.3a)

Ağaçögesi avı, Kara avcılığının bir nevi (*Antalya*).(II.3a)

Ağbörek çuval, Desenleri main şeklinde olan çuval (C. O.).(II.3a)

Ağceceren, Ak ceylan (C. A.).(II.3a)

Ağcın, Köy evi (*Kastamonu*).(II.3a)

Ağça katık (Kırşehir): Karş. Ak katık, yoğurt kurusu, Keş.(I.3a)

Ağda, Kefiyeye dikilen altınlar (*Keskin Türkmenleri*).(II.3a)

Ağıl çevirmesi, Güneş ve ayın etrafında bazen teşekkül eden çembere denir (*Anadolu*).(II.3a)

Ağincak, Merdiven (*Kastamonu*).(II.3b)

Ağır görücü, İlk muvafakattan sonra ikinci defa giden kadın görücü (*Denizli*).(II.3b)

Ağırdan atmak: Tefahur etmek. *Oturdu boyuna ağırından attı.*(I.3b)

Ağırhava, Büyükler tarafından oynanan bir oyun (*Balıkesir*).(II.3b)

Ağırlama (Malatya): İzaz, tavkir. İkram.(I. 3b)

Ağırlama, Söz kesiminden sonra erkek tarafından teşekkür makamında kızın akrabalarını dolaşmaları (*Hatay*).(II.3b)

Ağırlamak (A.): İzaz ve tekrim. *Konağında misafir ağırlar.*(I.3b)

Ağırlıklı (İstanbul): Köselecilikte ağırlığı olan kösele.(I.3b)

Ağlacık, Beyaz renkli büyük başörtüsü. Tülbent ve benzeri bezlerden yapılır (*Kars*).(II.3b)

Ağlancı, Tez ağlayan (*Kastamonu*).(II.3b)

Ağsak, Zimba ile beraber kullanılan ve çivi delmeğe yarayan bir kalaycı aleti (*Ankara*). (II.4a)

Ahar (C.A.): Soğuktan korunmak için kaynatılmış nişastaya belenerek pençelere yapıştırılan bez. *Tağayı aharladım. Tağanın aharı düşmüş.* (I.4b)

Ahran, Karadeniz bölgesinde Çepnilerin kendilerinden olmayanlara verdikleri isim. Yabancı, dönme manasına gelir (*Karadeniz bölgesi*). (II.4a)

Ahtaran, Arayan, aktaran (*Sivas*). (II.4a)

Ahtermeç, Eskiden Anadolu'nun Bektaş-i-Vekiliye verdikleri isim (*Balıkesir*). (II.4a)

Ak baldır (G.A.): Bu tabir kasaba kadınlarının çamaşır yıkadıkları umumi çamaşırhanelere itrak olunmaktadır. (I.5a)

Akçekatik (Teke): Yoğurt kurusu. Kurut, keş. (I.5b)

Akdeve, Kinaye yolu ile Kar (*Gaziantep*). (II.4b)

Akgözlü (Bursa): Hain, sinsî. (I.5b)

Akık (C.A.): Fazla kaynamasından akide halini alan pekmez ve saire. *Bal akığı, şeker akığı.* (I.5b)

Akılga, Sel mecrası (C. A.). (II.4b)

Akılansu, Şellâle (*Kayseri*). (II.4b)

Akıtma sacı (Gökceler köyü): Darı ekmeğini pişirmek için saç. (I.6a)

Akıtmalı köfte (C.A.): İçerisine yağ ve bahar koyarak suda kaynatılan bir nevi içli köfte. (I.6a)

Akku, Saksagan (*Diyarbakır*). (II.4b)

Aklan (Konya): Toprak damların su akacak tarafı. Sathı mail yerine teklif. (I.6a)

Akmak (C.A.): Meyletmek. *Ali Hasan'ın kızına akmış.* (I.6a)

Akmeli, Çatık kaş (O. A.). (II.5a)

Aksaka, Dabakhanede derilere kireç sürmek için kullanılan tekne (*Anadolu?*). (II.5a)

Ala bele (Konya): Kırmızı ile karışık renk. (I.6b)

Alabacak (Teke): Seyil beyazlığı uzun olan at. (I.6b)

Alabacak, Dört ayağının bilekten yukarı kısmı beyaz at (*Niğde ve yöresi*). (II.5a)

Alabanda (Malatya): Haykırma, müthiş itap, korkunç tevbih. (I.6b)

Alaca aba, Bir cins aba (*Anadolu?*). (II.5a)

Alacak, Ağaç dallarından yapılan kulübe (*Balıkesir*) alaçık. (II.5a)

Alaç, Alacalı köpek (Niğde ve yöresi).(II.5b)

Alaçorap, Karışık renklerle örülmüş cicili bicili çoraplara denir (Adana).(II.5b)

Alada (Isparta): Olgunluk ve coşkunluk ifade eden bir sözdür. *Güller aladadır. Gülün alada zamanı geldi.*(I.7a)

Alaf, Ayva yaprağı (Silivri “İstanbul”).(II.5b)

Alafirik (C.A.): Az pişmiş yemek, pilav. Tatarı pilav. *Aş daha pişmedi alafirik oldu.*(I.7a)

Alak (C.A.): İhtilaf. Alaklamak: Fikirler ihtilaf etmek. Alaksatmak: Fikirleri ihtilafa düşürmek.(I.7a)

Alakbelek: Alakbenek, alacalı (Ankara) *Amanın bir şey gördüm alakbelek, alacalı karaçalı.*(I.7a)

Alanüstü (G.A. Naşa köyü): Yaz mevsimi.(I.8a)

Alata, Genç, gürbüz (C. A.).(II.6a)

Alav (Ankara, Taşköprü, C.A.); **Alaf** (Niğde, Kütahya)Yalın.(I.8a)

Alavele, Yeşil renkli grep (C. A.).(II.6a)

Alavira (Ankara,Sandıklı); **Alavire** (Malatya) Alışveriş. (I.8a)

Alçılarım, Çocukların oynadığı bir aşık oyunu. Dizilen aşıkların üç ayak ileri kertilmesi esasına dayanır (D. A.).(II.6a)

Algı vergi, Alma ve satma (Isparta).(II. 6b)

Alık, İnmeli adam (Silivri “İstanbul”).(II.6b)

Alıkı (Teke): Keçi. (I.9a)

Alınca (C.A.): Mütevazi.(I.9a)

Alikorna, Üzerine Ebru yapılan bir kâğıt cinsi (İstanbul).(II.6b)

Alsan(G.A.): Ziyet, servet, gösteriş, şatafat.(I.9b)

Alsık (Boynuince aşireti): İç çamaşırı.(I.9b)

Alt ağacı (İstanbul): Tesbihçi tezgahında ustanın ayağını koyduğu ağaç.(I.9b)

Altağaç (Niğde): Halının alttan sarıldığı ağaç.(I.9b)

Amansız, “Amansız dere: Su akıntısı kuvvetli dere” (Amasya).(II.6b)

Amerika aynesi (İstanbul): Ağaç sıkıştırılıp torna yapmaya yarayan aygıt.(I.10a)

Ana bağı (G.A.): Kağnı teferruatından.(I.10a)

Anağı, Taaccüp edatı “*Anağı emmede büyük*” (Niğde ve yöresi).(II.7a)

Anak, Büyük piliç (C. A.).(II.7a)

Anarat, Tamamen, büsbütün (Niğde ve yöresi).(II.7a)

Anayol (İstanbul): Bahçevanlıkta havuzdan çıkan esas yol.(I.10b)

Ancarı (C.A.): Nerede. *Şahra yolu ancarı, Eşek yemez pancarı*.(I.10b)

Andılmak (Ankara): Üstüne yuvarlanmak, abrılmak, ardılmak. *İnsana andırılmak*.(I.11b)

An.ıl an.ıl (Karaağaç): Aheste aheste.(I.11b)

Anışmak, Tez kâr etmek (Ankara).(II.7a)

Annakla, Karşıya bak (Amasya).(II.7a)

Annaş(Avşar): Dost. *Ben senin oynaşın annaşın olamam*.(I.11a)

Apar topar: Götürmek (Isparta) ansızın götürmek.(I.12a)

Apı (Niğde): Sersem, aptal.(I.12a)

Appisi (C.A.): Darısı. Appisi oğluna, kızına.(I.12a)

Apuş kurmak (Kütahya): Bağdaş kurmak.(I.12a)

Apzamzak (G.A.): Budala, ahmak.(I.12a)

Araccun, Arakçından muharref: tac (Amasya).(II.7a)

Arak (C.A.): Duvar aralarına atılan hatıl.(I.12b)

Aralıkayı (Muğla): Zülkade ayı.(I.12b)

Aratahtaları: Kağnıda karaçavın döşeme tahtaları.(I.12b)

Aravirdi (Malatya): Babasız, piç.(I.13a)

Arazdaraz olmak (C.A.): Aralık vermek, bulutlar parçalanmak, kumaşlar tifsilemek, dayramak. *Bulutlar arazdaraz olmuş. Hava arazdaraz. Kumaş arazdaraz olmuş*.(I. 13a)

Arfana, Boz devenin dişisi (C. A.).(II.7b)

Argaçlı, İşlemeli saçaklı dokuma ile dövülerek dokunan eşyaların hepsine birden verilen ad (C. A.).(II.7b)

Arkası düz (İstanbul): Bir çeşit sandalye.(I.14a)

Arkası oymalı (İstanbul): Bir çeşit sandalye.(I.14b)

Arkası yürekli (İstanbul): Bir çeşit sandalye.(I.14b)

Arkori seren (İstanbul): Büyük yelkenli gemilerde aykırı, müstaraz seren.(I.14b)

Armutlu, Satrançlı ve köşe dokumalı olan kumaşlara verilen ad (C. A.).(II.8a)

Artım, Faiz (C. A.).(II.8a)

Asıdan (Teke): Erişmiş, olgun (I.15a)

Asım (C.A.): Bir miktar ifade eder..Bağcılık istillahlarındandır. *Bu sene kaç asım pekmez yaptın...Yirmi asım pekmezim geldi.*(I.15a)

Asım suyu (C.A.): İçerisine bulgur yahut pirinç atılmak için ateşe konan tenceredeki su. *Asım suyu ocakta kaldı.* (I. 15b)

Asker oyunu, Esir almaca adlı çocuk oyunu (*Diyarbakır*). (II.8a)

Askı üzümü (Denizli): Hevenk.(I.15b)

Asma (Teke): Taaccüp ifade eder. Ay! Gibi.(I.15b)

Aspe (Kayseri); **esfa** (Kayseri köyleri); **hespe** (Malatya): Vücutta çıkan sivilceler. Azanına sıraca dahi denirki tedavisi oldukça müşkildir.(I.15b)

Aspincik, Küçük çocukların yiyeceklerini karıştırmak suretile oynadıkları bir oyunun adı (*Halfeti "Urfa"*). (II.8a)

Astar (İstanbul): Çinicilikte çini cismini beyazlatmak için sürülen kil ve çakmak taşının tozundan yapılmış bir madde.(I.15b)

Aş evi (C.A.): Toy düğünlerde aş yapılan ev.(I.15b)

Aşırlama (C.A.): Bir nevi aşırılarak dikilen dikiş.(I.16a)

Aşkabağı (G.A.): Sakız kabağı, yemek yapılan kabak.(I.16a)

Aşkılı, Motifleri aşık kemiği şeklinde olan çuval dokumasına verilen isim (C. A.).(II.8a)

Aşureaşı, Üzüm hoşafının içine döğme, nohut, ceviz atılmak sureti ile yapılan ve dinî bayramlarda yenen bir yemek (*Ahlat "Bitlis"*). (II.8b)

Ata(Cerit oymağı): Ecdat. *Ata dede yollarına gitti mi?*(I.16b)

Ata sofrası, ana ata sofrası: (C.A.) Terbiye, görgü yeri. *Ana ata sofrasında büyümedin mi?* (I.16B)

Atak, Oda (*Iğdır "Kars"*). (II.8b)

Ataş kalamak (Ankara): Ateş yığmak. *Ateş kalar tandır yakar.*(I.17a)

Atdonları (Kayseri): Al, doru, yağız, kula, kır, demir kır, öveyik kır, kara kır, çakır kır, kurşuni kır, bakla kır, gök kır, pamuk kır, karyagdı, kestane doru, şep kır, pekmez kefi, ebeş, boz, boz kula.(I.17a)

Atın (C.A.): Hayvan meşimesi.(I. 17a)

Atif ütüf (C.A.): Aşağılık, kötü şeyler.(I. 17a)

Atkıran, Rüzgâr adı (Avşar).(II.8b)

Aveyitler, a. avaid? Dügün yapan kimseye gönderilen armağan (*Amasya yöresi*).(II.8b)

Avluk, Av hayvanlarının barınabileceği yerler (*Çukurova*).(II.9a)

Avratlama (C.A.): Kadın lafı, asılsız sözler.(I.18a)

Avuç unu (C.A.): Değirmen hakkı.(I.18b)

Avurtlanmak: Böbürlenmek, manasız laf söylemek, kızmak.(I.18b)

Avzindanaş, Güzel kadın (*Erkilet “Kayseri”*).(II.9a)

Avzuncav, Önemli bir adam (*Erkilet “Kayseri”*). (II. 9a)

Ayak atmak, Atmeri serbest atmak (*Niğde ve yöresi*).(II.9a)

Ayak değiştirmek, Atın yürürken bir ayağını fazla iri atması (*Andırın “Maraş”*).(II.9a)

Ayak tezgahı (İstanbul): Tornacı ve parmaklıkçıların çalıştığı tezgah; a) Peşme: işçi ayağını dayar b) Setme: Tezgahın bir yatağı ileri geri işlediği zaman setmeden geçer, istediği zaman kamalarla tesbit olunur; c) Yatak: Ayak tezgahının ayakları, iki kalastan ibarettir. Biri sabit diğeri oynaktır. d) Kayıştur: Ağacı titremez, turar, dönmesine mani olmaz.(I.19b)

Ayak yapmak, Rakıslı oyunlarda kullanılan bir tabir (*İstanbul*).(II.9b)

Ayaklama: Deriyi suda ayakla depeleyerek kusturma işi.(I.19b)

Ayaklanmak, Toprağın üzerinde ekinin görünmesi (*Adana*).(II.9b)

Ayaklı mani, Bir mani çeşidi (*İstanbul*).(II.9b)

Ayaklı saksı (İstanbul): Çinicilerin yaptığı mallardan bir cins.(I.19a)

Ayalamak (C.A.): 1-Aya ile tutmak. 2-Ekilmiş tarlayı düzlemek, sürgülemek.(I.19b)

Ayaydın yağı, Tendürdiyot (*Gaziantep*).(II.9b)

Ayetlik, Seccadede mihrap ve mihrabın alt ve üst taraflarındaki boşluklar (*Anadolu?*).(II.9b)

Ayirt etmek (Ankara): Tefrik ve tecrit etmek.(I.20a)

Ayna: 1-Baltanın ağzını aksi cihetindeki düzlük (A.):2-Ayakkabıda koncun ön tarafında en üstte olan kısımdır ki ayrı dikiştir.(İstanbul).(I.20b)

Aynalı mest (İstanbul): Tabanı kösele, dışından dikişli ve yalnız içinden kopçalı, aşığı iki parmak aşar aynalı mest.(I.20b)

Aynalı, Küçük main motifleri ile süslenmiş çuval (C.A.).(II.10a)

Ayran, Gelin (*Iğdır “Kars”*).(II.10a)

-B-

Baba Hüseyin, Bir halk raksının adı (*Bergama ve yöresi*). (II.11a)

Babaverdi, Bir armut cinsi (*Anadolu*)? (II.11a)

Babiş (Teke): Güzel kimse. (I.22a)

Bacı (Gerkûk, Avşar, C. A.): 1 — Hemşire. *Yayla suyun pek acı, Geliyor çifte bacı, Büyüğü her neyse ne, Küçüğü can ilacı.* 2 — Orta yaşlı kadınlara hitap. *Ayşe bacı ekmek etmeyemi geldin* ? (I.22a)

Bağalık (Teke): Oğlak derisi. (I.23a)

Bağarsakotu, Bir ot, Boğarsamıyan ineklere bu ot yedirilirse çabuk boğarsarlar. (II.11b)

Bağbasan etmek (Maraş): Düşmanı yağma etmek. (I.23a)

Bağlama (Niğde): Küçük saz, curanın büyüğü. (I.23b)

Bağnamak, Ötmek (*Anadolu*)?. (II.12a)

Bakaca: Şehir gösteren, bakacak yer. (Teke). (I. 23b)

Bakara, Yörük çadırlarında *şoven* tabir edilen direklerin çadırları eskitmemesi için kullanılan tahta parçaları. (C. A.). (II.12a)

Bakınak (C.A.): Basiret. *Bakınağım bağlandı.* (I.24a)

Baklava (İstanbul): Yorgancılarda baklava biçiminde dikiş adı. (I.23b)

Balalı takım (İstanbul): Dokuz parçadan ibaret bir çeşit döşengi (mobilya). (I.24a)

Balavut, Hususi, bir defaya mahsus. (C. A.). (II.12b)

Balballamak (C.A.): Deve hakkında kızıp pağırmak. *Deve gibi balballadı, ne balballayorsun?* Hiddetinden dili dolaşan adam için. (I.24b)

Balekmek yemi, Hali vakti yerinde olan kimselerin tertip ettikleri kadın cemiyeti. (*Konya*). (II.12b)

Balık ağzı (C.A.): Aslan ağzı adlı çiçek. (I.24b)

Balıkesir abası, Bir aba adı (*Anadolu*). (II.13a)

Balıklama (Teke): Eğer, semer gibi şeylerin içeri yana gelecek yerlerin doldurulmuş şekli. (I.24b)

Balkamak: Çalkalamak. (I.24b)

Ballık, Zayıf buğday (*Alız*). (II.13a)

Bamteli (C.A.): Alt dudaktaki sakal teli. Bamteline dokunmak (C.A.) Kızdırmak. (I.25a)

Ban.aca (Niğde): Çocuk lisanından. Ben isterim manasındadır. Kimece? = Kime vereyim?, Banaca = Ben isterim.(I.25b)

Bans (C.A.): Hasıs, cimri.(I.25b)

Barana başı, Sohbeti idare eden kimse (*İstanbul, (Dursunbeyli “Balıkesir”).*.(II.13a)

Bardı (C.A.): Ağaçtan tahta gibi yarılmış parçalar.(I.26b)

Bars (Malatya): Arı yavrularının yuvalarını ter ve başka yuva tedariki için firar etmeleri.(I.27a)

Basalak, Baz’dan biraz daha küçük olan dişi doğan (*Çukurova*). (II.13b)

Basamaklık: Merdiven, ayaklık.(I.27a)

Basarna (Ankara): Götürüngü.(I.27a)

Basingaç (C.A.): Paymal. Basingaç olmak: Paymal olmak. *Ayaklar altında basingaç oldu.*(I.27a)

Baskın (Avşar): Üstün. *Arap Hasanlar içinde, baskın imiş bizim köpek.*(I.27b)

Bastı, Etle sebzeyi karıştırmak sureti ile yapılan yemeklere verilen isim (*Eskişehir*). (II.13b)

Baş kaha, Sureti mahsusada (*Gaziantep*).(!)(II.14a)

Baş, Yörüklerin karaçadılarını arkadan yere tespit eden iplere verilen isim (C. A.).(II.13b)

Başalmak (C.A.): Farklı fiyat almak. *Bu atı bizim kısrakla değiştirdi amma üç kese akçe baş aldı.*(I.27b)

Başbucak (C.A.): Odanın en mütena yeri. *Baş bucağa çıktı kuruldu.*(I.28a)

Başhastalığı, Koyunların ak ve karaciğerlerinde bir urun peyda olmasıyla meydana gelen hastalık (C. A.).(II.14a)

Baştak (G.A.): Ağaç kesintileri.(I.28b)

Batırca, Suyun kayıp olduğu yer (*Kayseri*). (II.14b)

Batma, Böğür (*Anadolu?*). (II.14b)

Battal, En büyük ayak (*İstanbul*). (II.14b)

Bavlımak (C.A.): Av köpekleri ava alışmak. *Tazılar bavlır dururken neden insan oğlu bir şey öğrenmesin.*(I.28b)

Bavlıtmak (C.A.): Av köpeklerini ava alıştırmak.(I.29a)

Bayat (Niğde); **boyat** (C.A.): Katı, eskimiş, zamanı geçmiş.(I.29a)

Bayrakyolu, Gelini almak için gelen erkek tarafının karşısına kız tarafının çıkararak istedikleri hediye (*Avşar*). (II.14b)

Bayramlık, “Nişanlı görme” adetinde eğer araya bayram girmişse güvey kayınvalidesine, nişanlısına, baldızlarına hediye gönderir. Buna bayramlık denir.(II.14b)

Baz, Büyük dişi avcı doğan (*Çukurova*). (II.14b)

Bece! (Teke): Hayret ifade eden söz.(I.29b)

Bedenekparmak, Şahadet parmağı (C. A.).(II.15a)

Bedirik, Kadınların iplik doladıkları otuz santim uzunluğunda kalem sapı kalınlığında bir çöp (*Anadolu*). (II.15a)

Beklik takmak (C.A.): Gelin olacak kıza nişan takmak.(I.30b)

Beklik taşı (C.A.): Tarla hudut taşı.(I.30b)

Bel bel bakmak (G.A.); **pel pel bakmak** (G.A.) Aptalca bakmak.(I.31a)

Belbağlamak(Niğde): Umut bağlamak.(I.31a)

Belbakı: Koyu pekmez.(I.31a)

Belbel, “Belbel bakmak”(*Balıkesir*). (II.15b)

Beldirçuvalı, Bir çuval adı (C. A.).(II.15b)

Belen.olma (Denizli): Sairifil menam olma.(I.31b)

Beli, Evet (*Maraş*). (II.15b)

Belik, Bir arada olan yüz koyun (*Toroslar*). (II. 15b)

Bellek (Kayseri): Hafıza, öğrenme kabiliyeti.(I.31b)

Bellemek, Kolayca alt etmek (O. A.).(II.15b)

Bengisu, Köroğlunun içtiği sihirli su (*İstanbul*). (II.16a)

Ben.zeri (Bunyan): Nazir, emsal. *Benzeri taşları birbirine dizmiş*.(I.32a)

Berede (C.A.): Arapçadan: Destek, serpene. *Bağa berede götürdüm. Altına berede ver*.(I.32b)

Berelmek (C.A.): *Gözlerini berelterek neler söyledi. Duyar duymaz gözleri bereldi*.(I.32b)

Berhay çağırma (C.A.): İmdat çağırma. *Bir berhay çağırırsam mahalleyi ayağa kaldırırm. Köyün delikanlılarını berhay ettik tarlaya seyirttik*.(I.32b)

Besire, Besili deve (C. A.).(II.16a)

Bestelenmek (Niğde): Lekelenmek.(I.33a)

Beşik daveti, Çocuğun doğumundan birkaç gün sonra yapılan merasim (*Karadeniz Çepnileri*). (II.16a)

Beşik düğünü, Çocuğa ad verme sırasında yapılan eğlence (A).(II.16a)

Beyaz karaman (İstanbul): Koyun cinsi. Kayseri, Ankara, Haymana ve Kastamonu civarında yetişir. Beyaz kuyruğunun arkasında yumrucak vardır.(I.33b)

Beynamazabası, Bir aba cinsi.(II.16b)

Bezemek (Ürgüp, Taşköprü, C.A.):Tezyin etmek, süslemek.(I.33b)

Bezlak, Ekin yetişmeyen tarla (*Anadolu?*).(II.16b)

Bıdıçık (Taşköprü): Bir parça.(I.34b)

Bıdımk (Teke): Pek ufak.(I.34b)

Bıdırılık (Teke): Azıcık.(I.35a)

Bığır (Samsun): Haşebi sadık.(I.35a)

Bığır bığır terlemek (C.A.): Buram buram sıhhatli terlemek.(I.35a)

Bın.ğıldak (Malatya, Afyon): 1-Çocukların kafa tasının yumuşak yeri (çocuk taş deyinceye kadar ancak sertleşir) imiş; 2-Suyun birden kaynaması hali (Malatya).(I.35a)

Biberi, Pars (*Çukurova*).(II.17a)

Biçek, İrili ufaklı hayvanların hepsine birden bu ad verilir (*Anadolu?*).(II.17a)

Biçkinmak (Bolu): Damar üst üste binmek.(I.34b)

Bider peştemal, Buğday ekilirken tohumluk buğdayların içine konduğu özel peştemal (*Karalar aşireti "Adana"*).(II.17b)

Biklegeç (Çangırı): Evirgeç, bişlegeç.(I.36b)

Bilek boşaltmak, Atın kolu üzerine yıkılması (*Andırın "Maraş", Çankırı*).(II.17b)

Binek taşı (A.): Ata binmeye mahsus taş.(I.37a)

Bir başlı (Sivas): Adi taahhütlü mektup; iki başlı (Sivas) İadeli taahhütlü mektup.(I.37a)

Bir olmak (C.A.): *Düşünmeden bir oldum. Ağlamaktan bir oldu.* Çok düşündüm çok ağladım.(I.37b)

Birdikim (Ankara, Isparta): Bir parça, bir sokum, bir lokma.(I.)

Birdi, Hayvanların semerlerine konan saz cinsinden bir ot (O. A.).berdi.(II.18a)

Bire! bire (C.A.): Hitap, hayret nidası. *Bire! Bu atta böyle kaçır mı imiş. Bire yar yar, bire yar!* 2-Biçim zamanı başlangıcı.(I.37a)

Birebir (Çorum): Mücerrep.(I.37a)

Birede (Birecik): İp altına konan destek.(I.37a)

Birge, Havuz, suyun biriktiği yer (*Eskişehir*). (II.18a)

Birgez, Bir defa (*Anadolu*). (II.18a)

Biricik (Malatya): Yegane, bir dane.(I.37b)

Bitek (Konya, Niğde, C.A. Yörükleri): 1-Topraktan yapılan sandık, petek. (Konya); 2-Münbit. Bitek tarla. *Banaz ovası çok bitektir*. 3-Bitecek yer, *çevresi sümbül biteği* (Niğde).(I.38a)

Bitle (Teke): Yalan.(I. 38b)

Bizdeyik, Merkep dürtmeğe mahsus olan ucu sivri deynek (C.A.).(II.18b)

Bocur (Rumeli): Kömür tozu ateşi, toz halinde ateş, ör.(I.39a)

Bodoslama (İstanbul): Sandalın baş ve kış eğriliği.(I.39a)

Bodur (Çorum, Kırşehir, Maraş): Kısa ve kalın, insan ve ağaç.(I.39a)

Boğaz demiri (G.A.): Değirmen taşını kaldıran demir.(I.39b)

Boğsa (Osmaneli): Çatının omurga ağaçları.(I.39b)

Boğunamak, Ağaç kesmek (*Tahtacı*). (II.18b)

Boğuntu (C.A.): Sıkıştırılarak yapılan iş. *Bu iş boğuntuludur. Bir ucunu boğuntuya getirdiler*.(I.40a)

Bonace (Teke): Ayı (I.40a)

Bortkapu (Teke): Büyük ve iki kanatlı kapı. Porta.(I.40b)

Boşaplı: Öksürük ilacı yapılan bir ot.(I.40b)

Boşluk (İstanbul): Çinicilikte kase, bardak veya vazanın kenarında bırakılan beyaz boşluk.(I.40b)

Boy (Kütahya): Kabile, kavm, aşiret.(I.40b)

Boyacılar, Boya günü, boya gecesi için gelinin saçlarına sürülecek boyayı hazırlayıp getiren kabile (*İbradı "Antalya"*). (II.19a)

Boytak, Süvari (!) (II. 19a)

Boyun olmak (Erzurum, G. Antep): Kefil olmak, *Değil mi ki boyun oldum öderim*.(I.41a)

Boyun tucu (Niğde): Ense kökü.(I.41a)

Boz bakkal (C.A.): Bir kuş adı.(I.41b)

Boz, 1- Bir deve cinsi (C. A.); 2- Gen, kıraç tarla (*Kayseri*). (II.19b)

Bozan (Cenup Türkmenleri): Galip. İsmi has olarakta kullanılır.(I.41b)

Bozarmak (C.A.): Göz hakkında boz rengi alarak kör kalmak.(I.41b)

Bozbulanık, Çamurlu “*akar bozbulanık bu dereeler*”.(II.19b)

Bozkaravukluk (Niğde): Çini çıtlak otu.(I.41b)

Bozlak bozlağı (C.A.): Bir nevi ezgi. *Bizim Kara Ahmet çok güzel bozlağı söyler*.(I.41b)

Böcene, Issız, dağ başı.(II.19b)

Böcük duası, Beddam yortusunda yapılan zaman fikri ile ilgili bir adet (*Ankara*). (II.19b)

Bödelek, Taşlık (*Ankara*). (II.19b)

Böğürmek (A.): Sığır bağırmak.(I.42b)

Böke, Kıvrım kıvrım “*yol böke, insan töke: yol kıvrım kıvrım, insan kalır*”(Arapören).(II.19b)

Bölke, bölge (Kayseri, Everek, Silifke, Maraş): Şube, parça, kısım. *İki tarlanın bölkesinde cansız düşmüştü. Aşiretin bölkeleri*.(I.42b)

Bölük başı (İstanbul): Sürüyü çeken çoban Celep ıstılahı.(I.42b)

Bölüş (Denizli): Piliç.(I.42b)

Bönce, Aptalca.(II.20a)

Bönsünmek (C.A.): Ahmak yerine koymak.(I.43a)

Börk vurmak (C.A.): Kellerin başına sakızlı bez yapıştırmak. Börkcü; Kel hastalığını tedavi eden kimse.(I.43a)

Börtlemek, Bir şeyin kaynatılmak suretiyle rengi kaybolmak (*Eskişehir*). (II.20a)

Böyürmek (Isparta): Gaseyandan evvel gelen ses için kullanılır.(I.43b)

Bucuk (G.A.): Yamaçların nihayet bulduğu nokta.(I.43b)

Budam (C.A.) : 1-Bağ budamı; 2-Budama zamanı. *Budamsız bağ üzüm vermez: Budanmamış bağ üzüm vermez*.(I.43b)

Budamcı, budamacı (C.A.): Bağ budayan kimse, budakçı (Manisa).(I.43b)

Budaşmak, Birbirinin kollarını omuzlarına atmak (*Anadolu*). (II.20a)

Buğ, İçine yiyecek, öteberi konan dikdörtgen şeklinde bir bohça (*Anadolu?*). (II.20a)

Bukağı (A.): At gibi hayvanların kaçmaması için her iki tarafı halkamsı ortası zincirli bağ.(I.44a)

Bukağılık (C.A.): Hayvanların bukağı takılan bileği.(I.44a)

Bulgarı (Çangırı): Dört telli saz.(I.44b)

Bulgur kaynatma, Mahsulün bereketli olması için yapılan bir adet, görenek (*Ankara*). (II.20b)

Bulgurcular, Osmanlı jandarmasını tehzil için kullanılan ve softa manasına gelen bir kelime (*Aydın*). (II.20b)

Bulle (Teke): Piliç, civciv.(I.44b)

Buluntu (C.A.): Biri tarafından bulunan bir şey. Lukata.(I.45a)

Burç, İnsanın içindeki mevhum varlık (*Ankara*). (II.21a)

Burgu (Teke): Döşün altında at tüyünün ters çıkmasından meydana gelen nişan.(I.45b)

Burnak, Karın hakkında: sancımak (*Gaziantep*). (II.21a)

Burnu kızıl (Niğde): Bir nevi erik.(I.45b)

Buruç (Kütahya): Burç.(I.46a)

Burun boğuz etmek (C.A.): Beyenmemek, beyenmiyerek dırlanmak, burun kıvırmak.(I.46a)

Burun kırış (Malatya): İstiskalimsi evza ve etvar.(I.46a)

Busat (C.A.): Silah, pusat.(I.46a)

But pastırması (Kayseri): Hayvanın kalça ve arka bacaklarından yapılan pastırma.(I.46b)

Butaltlı bastırma (Kayseri): Bütün bacak tarafından yapılan pastırma.(I.46b)

Büğürü (A.): Kambur.(I.47a)

Büküne burmak (C.A.): İşi zora getirmek. İşin zor tarafını ileri sürmek. *Sen her şeyi büküne burarsın*.(I.47b)

Bülüç (A.): Erkekliği olmayan, innin.(I.47b)

Bürümcük (Avşar): İnce kumaş, tül; *Bürümcük gömlek*.(I.48a)

Büvelmek (C.A.): Boynunu uzatarak yavaş yavaş yürümek. *Büveli büveli geldi*.(I.48b)

Büyük fak, Kağıda oklarla yedecek arasında ve yedeceğe dik olan dikdörtgen şeklindeki tahta parçası (*Anadolu?*). (II.22b)

Büyükemen, Helemen güldür, çaldur oyununda meydanın tam ortasına açılan çukur.(*Isparta*). (II.22b)

Büzgü, Entarilerde büzülerek yapılan süs.(*Kayseri*). (II.22b)

Büzgül (Menteşe): Ufak kokulu sarı üzüm.(I.48b)

-C-

Camadan (Kütahya, Kırşehir); **camedan** (Ankara): Göğsü kapaklı ve işlemeli kısa ve kolsuz zeybek yeleği.(I.49b)

Cansız düşmek (C.A.): Ölmek. Attan cansız düşmek, kendisini tagadan atmış, cansız düşmüş (G. Antep).(I.50a)

Care, İki kulplu küçük desti (*Anadolu?*).(II.23b)

Caristolmak: Suçu meydana çıkarmak. (I. 50b)

Carız palas etmek (Teke): Utandırmak. Teşhir etmek. *Beni herkese karşı carız palas ettin.*(I.50b)

Cartayı çekmek (Denizli): Ölmek, zıbarmak.(I.50b)

Cartlak, Koyunun muhtelif azalan karıştırılmak suretiyle yapılan kebab (*Gaziantep*).(II.23b)

Cavlak (Avşar): Tüyü dökülmüş. *İki keçi bir oğlak, kuyruğunun altı cavlak.*(I.51a)

Cazgir, Güreşi idare eden kimse (A.O.).(II.24a)

Cazı, Cadı (*Amasya*),(Yusufeli “ *Sivas* ”).(II.24a)

Cazkır (Niğde): Pehlivan güreşinde iki tarafı öven kimse.(I.51a)

Cecik, Küçük demir halka (*Anadolu?*).(II.24a)

Ceh dağıtmak (C.A.): Gurulanmak, *hele hele amma da ceh dağıtıyor.*(I.51b)

Cem tası (C.A.): Hamamda yıkandıkları pirinçten mamul tas.(I.51b)

Cemaate rahmet (Kastamonu, Maraş): Selamün aleykünden sonra ayrı ayrı merhaba dememek içi derler.(I.51b)

Cengeri, Bakır pası rengi (*Çorum*).(II.24b)

Cerede (C.A.): El çapası.(I.52b)

Cerim heybe, Motifleri çengelli, kutulu ve baklava dilimi şeklinde olan heybelerin adı (C.A.).(II.24b)

Cevher, Mezar toprağından yapılan çamur (*Anadolu?*).(II.25a)

Cevizli sucuk (Ankara): Cevizli tatlı sucuk. Ceviz sucuğı. Payam sucuğı. Fıstık sucuğı (G.Antep).(I.52b)

Cıcık (Karaağaç): Taze doğmuş çocuk.(I.53a)

Cığirt, Yüzün kararıp beneklenmesi (*Anadolu?*).(II.25a)

Cılızı kırık, Haysiyetsiz (*Amasya*).(II.25a)

Cılk (A.): 1 —Bozuk yumurta, patlıcan, elma, *yivdin olmuş* (Kayseri); 2 — Bozuk: *Bu iş cılk oldu.*(I.53b)

Cılmuk (Bolu): Sulu, ekşice yoğurt.(I.54a)

Cımcırak (Teke): Azıcık.(I.54a)

Cıprır, Züğürt, eli cebi boş (*Kayseri*). (II.25b)

Cır (Niğde): Aman, yalvarırım makamında, *cır! Kadanı alayım.*(I.54b)

Cıranbolu, Kalelerdeki yer altı dehlizleri (*Anadolu*)?(II.25b)

Cırıkta, Bir nevi hamur yemeği (*Amasya*). (II.25b)

Cırmıkçı (G.A.): Tamahkar.(I.55a)

Cırnak çekişmek, Lades tutuşmak.(*Urfa*). (II.25b)

Cırt ayna (C.A.): Uynak, maskara, kötü. *Nedir o cırt ayna gibi. Cırtayna oyunu.*(I.55b)

Cıvıklık (Malatya): Hafif meşreplik.(I.55b)

Cız büzük (Ankara, C.A.); **Cız büzzük** (Kırşehir): Çabuk ağlayan çocuk. Cırlak, cızlak. Göz yaşları kirpiğinin dibinde olan kimse.(I.55b)

Cızın (Teke): Can.(I.56a)

Cızlam etmek (Dinar): Habersizce savuşmak.(I.56a)

Cibelek (C.A.): Pek, çok, haddinden fazla, çok ileri giderek. *Sen de baş ağrıttın cibelek.*(I.56b)

Cibeleme, Terbiyesizlik (*Kayseri*). (II.26a)

Cibil (Teke): Sarı ile beyaz arasında bir renkte olan öküz veya inek.(I.56b)

Cicek çulla (Karaağaç): Onulmaz yara, müzmin çıban.(I.57a)

Cicik, Buğdayın yeşil sapı.(II.26a)

Cicim çul, Istar adı verilen tezgâhlarda dokunan bir çul (C. A.).(II.26a)

Cigirgen (G.A.): Isırgan otu.(I.57a)

Cığır ağrısı, Hayvanların ak ciğerinde meydana gelen bir hastalık (C.A.).(II.26a)

Cihaz defteri, Cihazın teşhirinden sonra erkek ve kız tarafı toplanarak cihazdaki eşyaları bir deftere geçirerek altını imzalarlar. Bu deftere cihaz defteri denir (*Erzurum*). (II.26b)

Cillav (G.A.): Atmacadan küçük yırtıcı kuşlardan biri.(I.57b)

Cilletmek (Teke): Yüzmek.(I.57b)

Cimbi: Ufak üzüm salkımı.(I.57b)

Cimcot, Yoğurt torbasından sızan suyun sıçraması (*Kayseri*). (II.26b)

Cimcime ayakkabı, Burnu ufak ayakkabı (*Ankara*). (II.26b)

Cimi (G.A.): Küçük. (I.57b)

Cimri (Malatya): Hasis. (I.58a)

Cin uşak (Bolu): En küçük evlat. (I.58a)

Cindalları (Teke): Omuz başları. Çiyin: Omuz. (I.58a)

Cingit kızı, Çingene kızı (*Amasya*). (II.27a)

Cirasson (Malatya): Binaların saçaklarına çakılan destek gibi düz ve uzun ağaç ve iki kakma arasına takılan düz ağaç ki üzerine öteberi atılır. Cilasın. (I.58a)

Cisseli (Teke): Renkli elbise. (I.58b)

Civasın, Bir cenk aleti (O.A.). (II.27a)

Civil (Ürgüp): Bender bardağı. (I.58b)

Civil peynir, İp ip olan ve kaymağı alınmış süttten yapılan peynir (*Erzurum*). (II.27a)

Civinmek, Mutabasbıs olmak (*Kayseri*). (II.27a)

Cobdilmek (C.A.): Değnekleri yumuşak toprağa yahut balçığa saplama oyunu. (I.59a)

Coğ, Saman tertibatı (*Kayseri*). (II.27a)

Com (C.A.): Dalları kesilmiş ve kökünden koparılmış kalın gövde. (I.59a)

Cop kaldırmak, Atı koştururken topuzu yere gelmek suretiyle copu fırlatmak ve havada birkaç kere takla attıktan sonra deyneği tekrar yakalamak (*Çankırı*). (II.27a)

Cöddürük, Kendini beğenen, çelimsiz (*Kayseri*). (II.27b)

Cöfer toprağı, Halk tarafından sıtmayı tedavi için kullanılan evliya mezarından alınan toprak (*Ankara*). (II.27b)

Cöfer, Cevher (*Ankara*). (II.27b)

Cöğürtlek (Teke) Dam oluğu, cörten. (I.59b)

Cubar (A.): 1-Üzüm cibresi; 2-Çıplak, cıbrı. (I.59b)

Curadavul, Yörük oymakları arasında kullanılan ve çalınan küçük bir davul (C.A.). (II.28a)

Cuv demek (C.A.): Caymak, dabansızlık yapmak. *Ben artık cuv dedim*. (I.60a)

Cuvaz darı (C.A.): En ufak taneli ve kıymetsiz darı. (I.60a)

Cüre (Safranbolu): Bardakta kalan artık, sorgut. Artan. (I.60b)

Cüsün cüsün, Çeşit, çeşit, biçim biçim (*Ankara*). (II.28b)

-Ç-

Çağ : 1 — Zaman (C.A.). *Akşam çağı geldim*; 2 — Yaş; 3 — Kağının etrafına gerilen ve konulan eşyayı muhafaza eden tahtalar (Avşar); b. a. *Dikme*. (I.61a)

Çadır çanağı (Teke): Çadır direğinin çadıra istinadı için konulmuş, oyulmuş ağaç. (I.61a)

Çadır, Yörük çadırlarının üstüne örtülen birkaç parçadan ibaret çul (C.A.). (II.29a)

Çadirev, Ehramı bir şekilde birbirlerine tutturulan direklerin etrafının keçe ile çevrilmesiyle husule gelen kulübe (*Karatepli aşireti “Adana”*). (II.29a)

Çağ, Çadır direği (C.A.). (II.29a)

Çağıt, An “o çağıt içim burkuldu” (C.A.). (II.29a)

Çağşamak (O.A.); **çakşamak** (C.A.): İrtibat ve imtizacı bozulmak, *bu otomobil pek çağşamış. bu masa çakşamış. çakşak*: Çakşayan şey. (I.61b)

Çağşamak, Bozulmak (Kayseri). (II.29a)

Çağur, Yalnız Tahtacalar ve Kızılbaşlar tarafından kullanılan bir saz. Dokuz tellidir. Altı telli de olabilir (C.A.). (II.29a)

Çahar, Şimşek, kıvılcım (*Denizli*). Çakmak fiilinden. (II.29a)

Çahşak (Malatya): 1— bak. çağşak; 2— Vücudunda raşe olan insan ve hayvan. (I.62a)

Çakan, Gürz (*Denizli*). (II.29b)

Çakılüzümü (Niğde): Bir çeşit bitki. (I.62a)

Çakır (Malatya, Kırşehir); **çakal** (Ahışa): Mavi göz, (*Çakal aşireti*). Antalya havalisinde gözleri mavi, saçları sarıdır. (I.62b)

Çakırdiken, Bir bitki (*Anadolu*) a. “Şevket-el-Cemal”. (II.29b)

Çakmak (G.Antep): Aleyhle bulunmak, gammazlık yapmak, saayet. (I.62b)

Çakmaklı (A.): Eski çakmaklı silâh. (I.62b)

Çakşırıkasnak, Davulun karşı iki çemberini sıkıştırmaya ve bu suretle davul sesini değiştirmeye yarayan kayış (C.A.). (II.29b)

Çaktırmak, Çakma adı verilen çıbanları tedavi için halkın baş vurduğu bir usul (*Isparta yöresi*). (II.29b)

Çal horuz (G.Antep): İri ve büyük ibikli horoz, *hani benim çal horozum*. (I.63a)

Çal: 1- *Çala*=defa (Eğrididir): *bir çal kullanılmış*; birkaç defa kullanılmış ; 2- Çöl (Van). (I.62b)

Çalameçik, Dikkate fırsat bulamayacak tarzda (*Gaziantep*). (II.29b)

Çalap (Niğde, Karahisarsahip): Allah, Yaratan, Tanrı. (I.63a)

Çalap, Allah (*Kayseri*). (II.29b)

Çalaz (Ankara): ağaca sarılmış asmaların üzümü. (I.63a)

Çaldakıl (Kayseri): Rast geldiğine takılıp giden, sataşan. *İki yanına bugün barı çaldakıl olma da vaktile evine gel.* (I.63a)

Çalduvar, Etrafı duvarla çevrilmiş olma (*Kayseri*). (II.30a)

Çalık akıllı (C.A.): Sersem. (I.63b)

Çalıksı (C.A.): Sersem. (I.63b)

Çalmalı, Desenleri düz ve kesik çizgili olan çuval (C.A.). (II.30a)

Çaltık, Yürürken dikkatsizliği yüzünden ortalıktakileri döküp deviren (*Kayseri*). (II.30a)

Çam püsü (C.A.): Yaş zift. (I.64a)

Çamaşır daşı (Ankara): Geysi taşı. Ankaralılar taş üstüne eski pala korlar sonra üstünde tokaç ile döğerler. (I.64a)

Çamçarşı, Dört köşe (*Kayseri*). (II.30a)

Çampara, Vaktiyle kullanılmış olan bir depki çalgısı (C.A.)çalpare. (II.30a)

Çampiş, Üzüm (*Erikilet“Sivas”*). (II.30a)

Çampürü, Taze çam ağacının yaprağı (*Anadolu?*). (II.30b)

Çan çan çarık olmak (C.A.): Dillere düşmek, her tarafta söylenmek, fena şöhret taşımak. (I.64b)

Çandarma, Bir kişi tarafından oynanan bir halk raksı (Bergama ve yöresi). (II.30b)

Çandı, Çivisiz bitişik ağaçlar ile yapılan duvar (*Anadolu?*). (II.30b)

Çangı, Kıvılcım (*Maraş*). (II.30b)

Çanramak, Sıvamak (*Aksaray*). (II.30b)

Çapı (Kırşehir): Havut bellemesinin arka kısmı. (I.65b)

Çapıtsız, Yemeni tarzında olan pabuçların cins ve büyüklüklerine göre aldıkları muhtelif isimlerden biri (*Maraş*). (II.30b)

Çaprak (Ankara): *Ayağı çaprak*. (I.65b)

Çaputiye, Pamuk ipliğinden dokunan kilim ve yaygı (*Konya*). (II.30b)

Çarban, Ahırlardan saman getirmek için kullanılan özel sepetler (*Erzurum*). (II.31a)

- Çar çur olmak** (C.A.): Heder olmak, çürme çar olmak, *çar çur olup getti*.(I.66a)
- Çar**, Baş örtüsü.(*Ankara*); Kadın yaşmağı (*Kastamonu*). (II.30b)
- Çaraş** (Niğde): Şaraphane, şirahane.(I.66a)
- Çardak arabası**, Üç atla çekilen bir araba cinsi (*Çine“Aydın”*). (II.31a)
- Çarhayağı**, Değirmen çarkından çıkan su yeri (*Ankara*). (II.31a)
- Çarhişi**, Bir bakır tencere nevi (*Çankırı*). (II.31a)
- Çarike**, Terlik pabuç (*Kayseri*). (II.31a)
- Çarkyeli**, Doğu kuzeyden esen rüzgâr (*Kayseri*). (II.31a)
- Çarlıkışilgi**, Bir gömlek cinsi (*Ankara*). (II.31a)
- Çarpana**, Kolan ve bel kuşaklarının dokunduğu tezgâh (*Emirdağ“Afyon”*). (II.31a)
- Çarpıcı** (A.): Badanacı.(I.66b)
- Çarpılamak** (A.): Badanalamak. Badana yapmak.(I.66b)
- Çarpım yapmak**: Buğday ve sair hububat döğen yapılmazdan önce desteleri taş ve tokmakla ezip bir miktar yiyecek tedarik etmek, *iki. kırat çarpım yaptın sonra harman yetişti*. (I.66b)
- Çarpma**, Nükte “*emme de çarpma ettin ha*”(Safranbolu). (II.31a)
- Çarşanba anası**, Alkarısının bu bölgedeki adı (*Balıkesir köyleri*). (II.31a)
- Çaşak**, Çok tatlı (*Kayseri*). (II.31a)
- Çaşni** (İstanbul): Celep tarafından sürüdeki koyanların vasatı ağırlığını tahmin için kesilen koyun, yüz koyun beş kotaraya (bölüğe) ayrılır, beher kotaradan birer tane kapıdan rast gele çekilir, kesilir, bu koyunların ağırlığı bütün sürü için ölçüdür.(I.67a)
- Çatal**, Ufak küp (*Aksaray“Konya”*). (II.31a)
- Çatalalan**, Bir bakırcı aleti (*Kastamonu*). (II.31b)
- Çatalcan**, Kalem (*Balıkesir*). (II.31b)
- Çatalçekiç**, Bir saraç aleti (*Ankara*). (II.31b)
- Çatalçorbasi**, Çorba (*Amasya*). (II.31b)
- Çatalkuskun**, Eđerlerde, eğerin ileri gitmemesini temin eden kısım (*Ankara*). (II.31b)
- Çatkılı**, Gümüş ve fağfonla işlenen bir kumaş cinsi (*Anadolu?*). (II.31b)
- Çatra**, Sürahi şeklinde ağaçtan yapılmış su kabı (*Anadolu ?*). (II.31b)

Çavduruk, Dikkatsiz, savruk, basit düşünceli (*Kayseri*). (II.31b)

Çavşak, Alüviyon (*Dört Yol "Hatay"*). (II.31b)

Çavşur, çavşır (Niğde): Bir satır üzerindeki eğrilik. (I.68b)

Çavum (Niğde); **çavım** (Teke): At, merkep, deve, manda,, sığır gibi hayvanların erkeklerinin aleti tenasülü. (I.68b)

Çayan, Yeşil gözlü (*Kastamonu*). (II.31b)

Çaydan çapan, Batman kuyruk adı verilen kuş (*Anadolu?*). (II.31b)

Çaydırmak, Kısrağın çiftleştikten sonra ör'ü geri akıtması. Buna çare olsun diye fecrine ısırğan otu sokarlar. Bu suretle atın canı yanar ve çaydırmaz (*Andırın "Maraş"*). (II.32a)

Çaygara, İçinde küçük kum ve taşlar bulunan top (*Sürmene "Trabzan"*). (II.32a)

Çaykara : Nehir yöresinde küçük su menbaları (Malatya); taaffün eden su (Kırşehir). (I.68b)

Çebiç, Bir buçuk yaşında olan keçi yavrusu (*Erzurum*). (II.32a)

Çeçe (Şibin Karahisar): Dayı. (I.69a)

Çedene, Kuş yemi (*Kayseri*). (II.32a)

Çek çeki (G.Antep): Bir nevi furun ekmeği. (I.69a)

Çeke, Sert atları idare için ağızlarına vurulan ağızlık (*Andırın "Maraş"*). (II.32a)

Çekecen (Ankara köyleri): Patlıcan, kabak, tomates oymıya yarar aygıt. (I.69a)

Çekem sakızı (C.A.): Çıbanlara, irinli yaralara ezilerek tatbik edilen bir tohum, döğülürken sakızlanır, tatbik edildiği zaman irinleri çeker. (I.69a)

Çekezme, Yemeni tarzında olan pabuçların cins ve büyüklerine göre aldıkları isimlerden biri (*Maraş*). (II.32a)

Çeki mazağı (Balıkesir): Arabada yastık, bağcık ve dingili rapt eden demir çivi. (I.69a)

Çekici kadın, Kına gecesinde törenin başlaması için muayyen bir kadın tarafından bazı kimseler oyuna kaldırılır ki bu kadına çekici kadın denir (*Isparta*). (II.32b)

Çekmelit, Palamut (*Anadolu?*). (II.32b)

Çektirme (İstanbul): Sandalla mavna arasında bir çeşit kayık. (I.69b)

Çektirmek (Niğde): 1 — Hayvanları çiftleştirmek; 2 — Bir şeyi başka bir şeyle sürükletmek. (I.69b)

Çekür (Adana): Sert, katı. (I.69b)

Çelebi oğlu (Akşehir): Para alay tarikile. (I.69b)

Çelek, Koyun (*Toroslar*). (II.32b)

Çelen ağacı (Kırşehir): Mertek. (I.69b)

Çelere kalmak, Meflucen vefat etmek. (*Ankara*). (II.32b)

Çelerme (Aksaray): Davar ağıldan yeni çıkarak ot yemeye başladığı zaman gıda değişmesinden hasıl olan bir hastalık, *ot tutması*, bu hastalık hayvanı öldürür. (I.69b)

Çelim (Avşar): Vaziyet ve hâl. *Onacak oğlan çeliminden belli olur*. (I.70a)

Çelin, Düz dam saçağı (*Aksaray“ Konya ”*). (II.32b)

Çelmek, Önüne geçmek“Öteki yoldan önünü çeldim”(Denizli). (II.32b)

Çem basmak, him basmak (C.A.); Oruca hazırlanırken tatlı, etli şeylerden fazla aşırmaq, alay tarikile. (I.70b)

Çemberli (O.A.): Tahtadan yapılmış süt, yağ kabı. (I.70b)

Çemirlek (Malatya): Elbisesi eline ayağına dolaşmayan kimse, çemrek. (I.71a)

Çemkimek, Hayvanlar hakkında: kulak dikmek (*Kayseri*). (II.33a)

Çemkirlemek (Malatya): 1— Köpek dişlerini gösterip müdafaa vaziyeti almak; 2— Dürüst hitap etmek, veya cevap vermek. (I.71a)

Çemrek (G.A.): Toplu ve düzgün, kıvraklık veren. *Çemrek adam, çemrek elbise*. (I.71a)

Çemrek, Çevik adam (*Kayseri*). (II.33a)

Çençen (Göksün): Parça parça. (I.71a)

Çenealtı, Hayvan yularlarının alt kısmı. (*Ankara*). (II.33a)

Çeneçarpan (Naşaköyü): Erişte, şehriye, alay yolile. (I.71a)

Çen.el (Seydişehir): Kenar, çene. (I.71b)

Çeneli nacak (Şile): Odun kesmeye yarar bir çeşit balta. (I.71a)

Çenep, İpek böceklerinin altına dut yapraklarından yapılan döşek. (*Bursa*). (II.33a)

Çengel taşı (İstanbul): Köprü ağızlarının üst kenarlarına gelen ince yonma taş. (I.71b)

Çen.gi: 1— Gayet küçük köpek (Malatya); 2— Çok ağlayan çocuk (Malatya); 3— Çalgıcı kadın, ahlaksız kadın (Kırşehir). (I.71b)

Çenker (Amasya, Menteşe): Dar dere. (I.71b)

Çepel yumak, Bulaşık yıkamak (*Anadolu?*). (II.33a)

Çepkin, Çirkin. (II.33b)

Çepni (C.A.): Gayri sünni. kızılbaş manasında. Cenuptaki çepnilerin sünni olmaması bu telekkiyi doğurmuştur (Çepni: oğuzlardan bir boy).(I.72a)

Çerek, Bedava “ister öncüt verin ister çerek verin, tek verin”(Anadolu?).(II.33b)

Çeribaşı, Çingeneleri idare eden adam (*İstanbul*). (II.33b)

Çerik, Asker (*Denizli*). (II.33b)

Çerpine (Teke): Bir dürlü bakır kap.(I.72a)

Çertmek, Kuyruğu kısa olan koyun (*Toroslar*). (II.33b)

Çeşinden (Teke): Arkasından.(I.72b)

Çeşmik (Niğde): En küçük ağaç budağı.(I.72b)

Çet, Kapı mandalı (*Amasya*). (II.33b)

Çetrik (Alaiyye): Yoğurt yayığını astıkları üç ayaklı ağaç.(I.72b)

Çevel, Kirli, pis, bulaşık suyu (*Kayseri*). (II.33b)

Çevre : 1— Kenarı nakışlı mendil; 2— Nakışlı nakışsız mendil (Malatya); 3— Dört geçe (Malatya).(I.73a)

Çevrem geldi (C. A.): Dairen madar. *Fırdolayı yahut kıranlaydın da derler*.(I.73a)

Çeyiz serme, Çeyiz teşhiri (*Kütahya*). (II.33b)

Çeyizaltı, Çeyiz odasında güveyin arkadaşı tarafından verilen ziyafet (*İstanbul*). (II.33b)

Çeymel (Çangırı): Cerit oyununda ceridi yerden alan budaklı değnek.(I.73a)

Çeyrik (Kırşehir, Teke): Dört okkalık ölçek.(I.73a)

Çeyzinmek (Safranbolu): Ağır davranmak.(I.73b)

Çezgi ipi (Niğde): Halıcılıkta atkılık ip.(I.73b)

Çıbık tutsak, Ağaçtan yapılmış olan kuş fakı (*Adana*). (II.34a)

Çıbık, Davulcuların sol elleriyle kullandıkları kızılıcıktan yapılmış ince deynek (C.A.). (II.34a)

Çıblama, Damlara yatay olarak konan tahtaların ismi (*Sürmene* “Trabzon”). (II.34a)

Çıgal (Avşar): Kuşların başlarındaki tüyü.(I.73b)

Çığrın.gaç (Çorum): Çocukları yürümeye alıştırmak için bindirdikleri araba, yürüğü kağnısı. Uşak çıkırığı.(I.74a)

Çığşana, Bir silâh adı (C.A.). (II.34a)

Çıkarkulak (Bolvadin): Salyangoz, sümüklü böcek.(I.74a)

Çıkınlamak, çıkılamak (C.A.): Çıkın dağıtmak, düğünlerde mendile çıkılanan üzüm, tıstık, ceviz, şeker gibi şeyleri dağıtmak.(I.74a)

Çıklamaz, Sadelik (C.A.).(II.34a)

Çıkırık kulağı, Hususi et sinirinden veya gön parçalarından yapılarak çıkırıklara iç takmak için kullanılan alet.(Çorum).(II.34a)

Çıksigir, Zaif kuru fakat kuvvetli adam (Gaziantep).(II.34b)

Çılbı, Çıbık (Ankara).(II.34b)

Çılbırtan, Çiçek bozuğu (Anadolu?).(II.34b)

Çıldırbarı, Bir bar cinsi (Kars).(II.34b)

Çılgin (Sandıklı): Yandan çarpan yağmur.(I.74b)

Çılgısız (Niğde); **çingısız** (Ankara): Hafif tabiatlı, huysuz, yerinde durmaz.(I.74b)

Çılk (Denizli): Tamamen. *Çılk akıl, çılk yağ* — Her tarafı yağ. (I. 74b)

Çılkısdık (Erzincan): Zayıf ve cılız adam.(I.74b)

Çılpırmak (G.A.): Çamurlatmak.(I.74b)

Çıltım (Maraş); **çıtın** (Kayseri): Salkımın birkaç üzümlü bölkesi. çirtik. *Baba oğluna bir bağ bağışlamış ta, oğul babaya bir çıltım üzüm vermemiş*.(I.75a)

Çım (Gerkûk): Tıpkı, halis.(I.75a)

Çımgıb, Kibrit, mehtap(?).(II.34b)

Çıngar, çingaz (G.A.): **çingar** (Niğde): Kavga çıkarma, gürültü, patırdı.(I.75b)

Çın.gırağı (G.Antep): *Çıngırağı gibi kuru—çok kuru*.(I.75b)

Çıngırdak (Ankara); **çıkırdak** (Malatya); **tıkırdak** (Kırşehir): Kârvancılardan deve ve katırlara taktıkları küçük tunçtan yapılan çingiraklar. *bi altın takınmış katır çın.gırdağı gibi*.(I.75b)

Çınkabak (C.A.): *Oldu da bitti çınkabak*. oyunlarda emri vakileri ifade eden söz.(I.75a)

Çınkıl (Kayseri) : 1— Sümük. *çınkıl çabıtı* = mendil; 2— Hilliyat.(I.75a)

Çınkıllı (Niğde): Kara kuş, çaylak kuşu.(I.75a)

Çıppel, Yufka, ince (Tercan).(II.34b)

Çır, Kayısı kurusu (Kayseri).(II.34b)

Çıra demiri, Evlenemiyen kızları teselli için ana ve babaları tarafından bu adla çağrılırlar (*Çankırı*). (II.34b)

Çıragman (Edirne): 1— Susam demetlerini birbirine dayamak şartile yapılan ehrami yığın (Edirne); 2— Yetiştirme. (I.34b)

Çırık, Yürüyemiyen çocukları yürütmek için yapılan üç tekerlekli özel bir araba (*Erzurum*). (II.34b)

Çırlak (Teke): Düz. (I.76a)

Çırlangıç (Teke): Kırlangıç (I.76a)

Çırmık, Nehir sandalı (*Anadolu?*). (II.34b)

Çırpıştırmak (Niğde): Dövmek. (I.76a)

Çışlak (Niğde): Nahif ve sırtkan adam. (I.76a)

Çıtak, Oynak at (*Kayseri*). (II.34b)

Çıtlığı (Niğde): Karışıklık, çapraşıklık. *çıtılğılı*: Karışık, çapraşık. (I.76b)

Çıtırdı, Ufak bakır sahan (*Kayseri*). (II.34b)

Çıtırğı (Niğde): Çırpıdan daha ince olan mahrukat. (I.76b)

Çıttık (Maraş): İnce ve girift. (I.76b)

Çıvga çıvga, Fışkın fışkın (*Balıkesir*). (II.35a)

Çıvgın, Çıldırılmış, deli (*Kayseri*). (II.35a)

Çıvgınlamak (Avşar): Rüzgârlı yağmur yağmak. (I.76b)

Çıvmak (Denizli): Bir fidan haddinden fazla büyümek, en ziyade bu mastardan yapılmış olan *çıvgın* kullanılır. (I.76b)

Çiçe (Avşar): Aile efradı arasında en yaşlı ve hatırlı kadın. (I.77a)

Çiçek (Konya Ereğlisi): 1— Bağ ve bağçenin öşrü .göğerişine denir; 2— Davar ve insanda olan belli hastalık, (çiçek kıvırcıkta öldürücü ise de karaman ve dağlıçta o kadar tesiri yoktur (A.). (I.77a)

Çiçek ağrısı (Avşar): Koyun ve keçide çiçek hastalığı. (I.77a)

Çiçek süpürgesi (Niğde): Süpürge otu. (I.77a)

Çiçek, Başağın ilk çıkma zamanı (*Adana*). (II.35a)

Çifte, 1- Atın alnında bulunan bir çift selvi; 2- Mahyacılıkta yazılarda muhaddebiliyeti vermek için araya bağlanan ipler (*İstanbul*). (II.35a)

Çiftoyun, İki oyuncu tarafından gayet ağır bir şekilde oynanan zeybek oyunu (*Denizli*). (II.35a)

Çiftözengi, Dört nalın en süratlisi (*Andırın "Maraş"*). (II.35a)

Çiğ, Aşığın yan çukuru (*D.A.*). (II.35a)

Çikke, Çocuklar tarafından oynanan aşıkların açık tarafları (*Diyarbakır*). (II.35a)

Çikre, şikre (C.A.): Çok yağlı şey. *çikre gibi yağlı bir et*. (I.77a)

Çikreyme, Dikkat kesilme (*Afyon*). (II.35a)

Çil : 1— Yalan (*Yozgat*); 2— Sarışın (C.A.). (I.77b)

Çil büzük (Tosya); **Cız büzük** (G.Antep): Çabuk ağlayan kimse. (I.77b)

Çileye çekmek, Atın beslenmek için nalları sökölerek karanlık bir ahırda hazırlanması (*Andırın "Maraş"*). (II.35b)

Çilis (Maraş): Büsbütün, *çilis kalmadı*. (I.78a)

Çillaka, Kibarın zıddı (*Diyarbakır*). (II.35b)

Çilmek, Gebe kalmak (*Kayseri*). (II.35b)

Çilpek, Fasulye ipliği. (II.35b)

Çim (Gerkûk): Tıpkı, halis, b. a. *çıkla. cıkla, çiplay*. (I.78a)

Çimenmek (Rize): İğrenmek. (I.78b)

Çimille (Konya Ereğlisi): Ufak ince yaprakları olan bir ot. (I.78b)

Çin.girek (Burdur): Kanadı kınılılar sınıfından parlak kanatlı, su üzerinde uçan bir haşere (Libellule). (I.79a)

Çingiz, Büyük güçlü (*Denizli*). (II.35b)

Çini (Çorum): ufak tepsi, sahan. (I.78b)

Çinil çinil, Çil çil (*Ankara*). (II.35b)

Çinlik, çinilik (Tosya): Mutfak içinde bulunan sergen. (I.78b)

Çintik çintik (Teke): Parça parça. (I.78b)

Çipirlik, Yağışlı havanın hali (*Kayseri*). (II.35b)

Çipki, Ata vurmak için kamçı yerine kullanılan ince deynek(?). (II.35b)

Çirkit, Çil keklik (*Kayseri*). (II.36a)

Çiro, Kandil(?)Çirag. (II.36a)

Çirtik taş (Malatya): El parmakları arasına sıkıştırılıp atılan taş.(I.80a)

Çirtikli (Maraş): 1— Yazın delikanlıların başlarına giydikleri ipekle işlenmiş tırtıklı takye; 2— Tas ve sahan gibi etrafı tırtıklı. *Çirtikli sahan*.(I.80a)

Çisemek (Kütahya): Yağmur ufaktan yağmak.(I.80a)

Çitarı (Malatya, C.A.): Yerli dokumalardan bir cins, *kanlı çitarı, mor çitarı, düz çitarı*.(I.80a)

Çitiği (Niğde): Odun kırıntısı.(I.80b)

Çitin, İnce, körpe dal (*Kayseri*). (II.36a)

Çitinsemek, İliklenmek (*O.A.*). (II.36a)

Çitirik, Taşlı yol (*Kayseri*). (II.36a)

Çitme (Niğde): Kabak, patlıcan gibi göğertilerden ufak ufak doğranarak yapılan yemek.(I.81a)

Çitme atmak (Karaağaç); **Çilte atmak** (Ankara): Çifte atmak.(I.81a)

Çittirmek (Çangırı): Kamış kalem ucunu kesmek, *incecik çittiri vir*.(I.81a)

Çiveki, Yumuşak çizme (*Kars*). (II.36a)

Çivi rendesi (İstanbul): Tesbihçilerin kullandığı marangoz kalemine benzer bir aygıt.(I.81a)

Çivşit (C.A.): Tefavüt. *Bu ayın bir gün çivşiti var*.(I.81b)

Çiy iplik (C.A.): Tamamile bükülmemiş pamuk ipliği. *Tatlı sucukları çiy ipliğe dizerler*.(I.81a)

Çiy tarla (Balıkesir): Sürülmemiş tarla.(I.81b)

Çiyelmek (C.A.): 1 — Yemeğe soğuk su katınca çiyleşmek; 2 — İplik kopacak hale gelmek. (I.81a)

Çiyindirik, Çiğnemekle erimiye hayvan eti (*Anadolu?*). (II.36b)

Çiyirdek (Ankara, Çangırı): Söğüdün yaprak dökümünden sonra getirdiği tomurcuk. *Şindik dallar çiyirdekte*.(I.81b)

Çiylenmek (Taşköprü): Yeşillenmek.(I.81b)

Çiylez, Taşlık (*Kayseri*). (II.36b)

Çizgi makinesi (İstanbul): Tabakhanede mallara çizgi yaparak şıklığını temin eden makine.(I.81b)

Çizgili aşık, Çöplerle meydana getirilen daire içine konan aşıkları enikle, daire çizgisine basılarak dışarı çıkarmak sureti ile oynanan bir çocuk oyunu (*İlâma “Isparta”*). (II.36b)

Çizginmek (Niğde): Hazin bir vaziyette durmak.(I.81b)

- Çoban aldatan** (Niğde): Zühre yıldızı.(I.81b)
- Çoban kavurgası** (Niğde): Kıvrım kıvrım bir nevi ot.(I.81b)
- Çobanaldatan**, Bir cins tarla kuşu (*Anadolu?*).(II.36b)
- Çocuk**, Toprakta yapılan çömlek (*Ahlat “Bitlis”*).(II.36b)
- Çodur**, Odundan yapılan su taşı (*Bolu*).(II.36b)
- Çoel ipi** (İstanbul): Yelkeni serene bağlamaya yarayan ip.(I.81b)
- Çofçof** (Avşar): Müsrif.(I.81b)
- Çoğalışık** (Teke): Gölgelek duvar dibi, toplantı yeri.(I.82a)
- Çokala** (Teke): Toprakta yapılan güveç.(I.82a)
- Çokara** (Rumeli): Mandanın ilk doğan yavrusu.(I.82a)
- Çoksunmak** (C.A.): İstiksar. *Pazarlık uymadı, benim istediğimi çoksundu*.(I.82a)
- Çoktanki** (C.A.): Kadim, çok eski.(I.82a)
- Çokurdum** (Avşar): Bir avuçta tutulan beş on çivi bir arada.(I.82a)
- Çolap**, İş görürken şaşırıp kalan (*Kayseri*).(II.36b)
- Çolgam** (Teke): Halka.(I.82a)
- Çoluk**, Rengi uçuk (*Kastamonu*).(II.36b)
- Çomak** (Safranbolu, Dinar): Sopa ve deynek.(I.82b)
- Çomak**, Kalaycıların ibrikleri doğrultmak için kullandıkları bir demir alet.(*Ankara*).(II.36b)
- Çomar** (Konya, C.A.): Çoban köpeği, kuyruğu tüylü olan it.(I.82b)
- Çombul**, Hep beraber, hep birlikte (*Isparta*).(II.36b)
- Çomçurmak** (Teke): Küçük aptesini bozmak.(I.82b)
- Çomur** (Rize): Mısır unundan yapılan yağlı ekmek.(I.82b)
- Çontuk**: Büyük parça.(I.82b)
- Çop**, Bir ölçek (*Kayseri*).(II.37a)
- Çora**, Deriye sürülen yağ, yoğurt ve tuzdan ibaret bir mahlut (C.A.).(II.37a)
- Çoraş** (O.A.): Karışık, karman çorman.(I.83a)
- Çorçor** (Çangırı): Çocukların deyneklerle oynadıkları bir nevi oyun.(I.83a)

- Çorma**, Büyük ağaç kaşık (*Anadolu?*).(II.37a)
- Çort olmak** (Malatya): İnsan ve hayvanın el, ayağı tutmamak.(I.83a)
- Çoş** (G.A.) Çocukların oyunlarla oynadıkları bir oyun.(I.83a)
- Çotamak**, Yeşil kapcıklı fındık (*Giresun*).(II.37a)
- Çotma**, Kolan gibi dar olan dokumaların tezgâhı (*Anadolu?*).(II.37a)
- Çotra, Çotura** (Niğde): 1 — Kıç. 2 — Şarap kabı.(I.83b)
- Çotul** (Malatya); **Çotu** (Kırşehir): El veya ayaklarda birbirine bitişik parmaklar.(I.83b)
- Çoynak**, Azalan tabii olarak işleyemeyen, *çalgının* hafif derecesi (*Antep*).(II.37b)
- Çoyneşmek**, Ağırlık kaldıran azanın bir müddet sonra yorulması (*Kayseri*).(II.37b)
- Çöçün** (G.Antep): Kötürüm, kötürüm gibi ihtiyar.(I.3b)
- Çöçün olmak** (C.A.): Kimsesiz kalmak, elden ayaktan düşmek. kötürüm olmak, külcüm aynı manada.(I.83b)
- Çöğdürüç** (A.): Tulumba hortumunun ucuna takılan ağzı dar maden boru.(I.83b)
- Çöğme** (Malatya): Taş ve kurşunun atılışında çizdiği kavis.(I.84a)
- Çökey**, Teressübat (*Samsun*).(II.37b)
- Çöl**, Aşığın düz tarafı (*Amasya*).(II.37b)
- Çölek**, Kurakça ve susuz olan yer (C.A.).(II.37b)
- Çömçüzmek** (Karaağaç): Küçük aptes bozmak.(I.84b)
- Çömelek** (Malatya): Sovuktan yürüyemeyen hayvan veya insan.(I.84b)
- Çömelen olmak** (C.A.) Kötürüm olmak. *Çömelen olasıca*.(I.84b)
- Çömelip ürüyen** (C.A.): Söz sahibi olan, *bizim mahallenin çömelip ürüyen*i (alay ve hakaret yerinde).(I.84b)
- Çömer**, Tarlalardaki ufak taş yığınları (*Kayseri*).(II.37b)
- Çömlek oyunu**, Bir çocuk oyunu (*Amasya*).(II.37b)
- Çömlekçi**, Çömlek oyununda ebenin adı.(*Amasya*).(II.37b)
- Çöngelmek** (C.A.): 1— Bıçak bıçkı gibi şeyler körelmek; 2— Göz iyi göremez olmak.(I.85a)
- Çöngü** (C.A.): Bulanık gören göz.(I.85a)
- Çönnek**, Haraketsiz kalma (*O.A.*).(II.37b)

Çönül (Niğde): Çalı, diken.(I.84b)

Çöp (Yozgat): yeni doğan kuzuların konulduğu bir arşından fazla derinliği olan ve üzeri mertek ile örtülen çukur kuzuluk.(I.85a)

Çöplen.geç: Terasa, dam üstünün su akacak yeri.(I.85a)

Çöprek, Karışık (*Kastamonu*). (II.37b)

Çörtenlemek, Suların çörten dolusu akması (Kayseri).(II.38a)

Çörtenletmek, Çörten şekline ve akışına sokmak (Kayseri).(II.38a)

Çörtmek, Kuyruğu çok kısa olan koyun (Toroslar).(II.38a)

Çötleme (Malatya): Manda derisinden debaget edilmiş kırmızı gön. Sivasta yapılır.(I.85b)

Çövedürmek (C.A.) Yürümek üzre olan çocuk ayakta durmak.(I.85b)

Çövenatlama, Türkmenlerin çöven üzerinden atlamak suretiyle yaptıkları en büyük yemin (C.A.).(II.38a)

Çövmek (C.A.): 1 — Yılan hakkında başının ve vücudunun bir kısmını kaldırmak. *Çövdü üstüme yürüdü;* Çöv gibi: *Dimdik ve mukavim.* 2 — Balestik mumhanisi yapmak.(I.85b)

Çuğaç, Yüze dökülen saç telleri (C.A.).(II.38b)

Çukurmola, Bez dokunan tezgah (Çorum).(II.38b)

Çul (Niğde): Kıldan yapılan bir nevi kaba kilim.(I.86b)

Çullama, Pişmiş fasulye v.s.'yi daha iyi pişirmek için yemeği ateşten indirdikten sonra tencerenin üzerini bir bez ile örtme (Ankara).(II.38b)

Çurpan: Akrep.(I.86b)

Çürük (Kayseri): Altı kayalı gayri münbit yer. b.a. *kaytan*.(I.87a)

Çürükaylar, Mayıs'tan itibaren başlayan aylar (Trabzon).(II.38b)

Çürümbüs (Niğde): Çürütme, heder etme.(I.87b)

Çürümbüs (Niğde); Çürmeçar olmak, etmek; (G.A.): İşe yaramaz bir surette sarf ve israf etmek.(I.87b)

-D-

Daban taşı (A.): Piyedestal.(I.88a)

Daban virmek (C.A.): Mükavemet etmek.(I.88a)

Dabanını yıkmak (C.A.): Falakaya yatırmak.(I.88a)

Dabdiri sıçramak (C.A.): Korkarak, neye uğradığını bilmeyerek sıçramak, *kötü bir düşün*
gördüm dabdiri sıçradım. Duvar yıkıldığında dabdiri sıçradım.(I.88a)

Dağ lâlesi (Niğde): Yabani lâle.(I.89a)

Dağ sabunu (Niğde): Bir nevi ot.(I.89a)

Dağlı, Bir halk oyunu (*Bergama*). (II.39a)

Dahke (C.A.): Zaman, esna, *o dahke de böyle bir söz eşittim.*(I.89a)

Dal dingil (C.A.): İşe yaramaz, eli boş, çıplak, *dal dingil dolaşır durur.*(I.90a)

Dal geçir (İlbaşı): Yelek, delme.(I.90a)

Dalakballe, Çizgisiz ve dalağın durumuna bağlı aşıkla oynanan bir çocuk oyunu
(*Anadolu?*). (II.39b)

Dalfes, Yazma ve abanisiz serpuş (*Anadolu?*). (II.40a)

Dallama, Kuş (*Kayseri*). (II.40a)

Damak, Aşık tutarken parmağın gerisine raslıyan dik kısım (*Sivas*). (II.40a)

Daman (C.A.): Muhakkak, *insan ölür amma koca daman ölür.*(I.90b)

Damkuyruğu, Kurdeşen hastalığına karşı halk tarafından kullanılan bir bitki
(*Anadolu?*). (II.40a)

Damlut, Bir musiki âleti (C.A.). (II.40a)

Dan. (Kütahya, Yozgat) Hayret ve taaccüp, *danıma gitti. taaccübümü mucip oldu. Dan. gelmek:*
Acip gelmek, dana kalmak (C.A.): Mütahayyir olmak, *söylediği vakit dana kaldım.*(I.91b)

Dana böğürten (Yozgat): Büyük deynek.(I.91a)

Danaburnu (İstanbul): Fidanı kökünden kesen bir kurt, buzağı burnu (G.Antep). (I.91a)

Dandın (Teke): Asılsız yere kendini meteden kimse.(I.91a)

Danış, Ayak sesi (?) - Hatırlayınız: *tavuş - ses. davşırtı.*(II.40b)

Danışıklı (Kayseri): İstişareli.(I.91b)

Dar akşam, dal akşam (C.A.): Hemen akşam olmak üzere olan zaman, *dar akşam yola*
çıkılmaz.(I.92a)

Darazlaşmak, daraz olmak (C.A.): *Dayrar* gibi olmak, parçalanmak, *hava araz daraz olmuş*
: bulutlar parçalanmış.(I.92a)

Dardaş (Avşar): Kardaş.(I.92a)

Darpusulü, Su avcılığı çeşidi (*Antalya*). (II.40b)

Darsınmak (O.A.): Dar görmek.(I.92b)

Davlunbaz, Ocağın üzerinde lamba, ayna öteberi koymak için yapılmış raf (Safranbolu).(II.41a)

Davuk, İç gömleğin koltuk altlarına konan parça, sıkma adı verilen dış gömleğin kol ağzı (A.?).(II.41a)

Davuklanmak (Birecik): Bir darbeden sersemleşmek.(I.93b)

Dazlamak; Kusur aramak. *Çok dazlayan daza düşer, bir kel başlı kıza düşer.*(I.94a)

Debemek (C.A.)Tökeziye tökeziye yürümek, *debeye debeye gitti, debe, kör olasıca.*(I.94b)

Deber (Kırkağaç): Sefil, bakımsız.(I.94b)

Debiz: Suya doymayan toprak.(I.94b)

Dede (Kızılören): Göden.(I.94b)

Değidi, Hayret ve öfke tabiri (O.A.).(II.41b)

Dehliz (Maraş) ; **Deliz** (Malatya): 1 — Dipsiz sokak (Maraş); 2 — Kapı aralığı (Malatya; 3 — Abdesthane lâğımları (Malatya).(I.95a)

Deklemek (Konya): İp gibi şeyleri gergin, çeke tutmak.(I.95a)

Del it, Dişi it (*Ahlat“Bitlis”*). (II.41b)

Delebimek, Açılıp saçılmak (O.A.).(II.41b)

Delibozuk (Çangırı); **deli bozuğu** (Afyon): Delice hareket eden, delişmen.(I.95a)

Delikli zımba, Heybelerin ilmiğini delmek için kullanılan bir saraç aygıtı (*Ankara*). (II.41b)

Delisiken ağacı, **derisiken** (C.A.): Alaca tezgâhlarında işlenen kısımların sarıldığı ağacı tutan sopa, *delisiken ağacını çekti üstüme yürüdü.*(I.95b)

Dem tutma, Davulda çıbığın meydana getirdiği seda ve ihtizaz (*Güney Anadolu Abdalları*). (II.42a)

Dem tutmak, Bir ses melodiyi söylerken diğer sesin tonik veya dominantı tutması (D.A.).(II.42a)

Demdes (C.A.): Geniş, *demdes bir hayat* (avlu).(I.95b)

Demir kıskaç (İstanbul): Demirci aygıtı, lamaları tutmaya yarar.(I.95b)

Demir koparan (Avşar,C.A.): Bir dürlü çuha ve bu çuhadan sıkma adı verilen giyim. *Kanlara bilenmiş demir koparanı, çamurlara batmış ipek puşusu.*(I.95b)

Demirbasan, Bir ot cinsi.(II.41b)

Demuşkan (Konya): Suratı asık put gibi duran.(I.107a)

Deneme: Anıza koyuverilen sürülerin dane yeyip su içmeleri üzerine tutuldukları hastalık.(I.96a)

Denenmek: Kendi kendini sınamak. *Bir defa daha denendim yapamadım.* (I.96a)

Denke vurmak (C.A.): Balığın kokusunu gidertmek için bahar koyarak, tuzlayarak üstünü ağır ve sıkı kapatmak.(I.96a)

Den.lü (Boyabat): Kadar, nisbette. *Ne denlü math etsem matha sezadır. Gevheri.* (I.96b)

Depdevri (G.A.): Diri ağacın yerde kesildikten sonra kalan parçası.(I.96b)

Derdim var, Oyunculara birer çiçek adı takılmak sureti ile oynanan bir sohbet oyunu (*Dursunbeyli“Balıkesir”*). (II.42a)

Dere yel (Menteş): Her akşam dereden esen yel.(I.97a)

Derece ipi (G.A.): Değirmende buğdayın oluktan az veya çok akmasını temin eden ip.(I.97a)

Dereguş, Çocuk (*Diyarbakır*) Der aguş!(II.42b)

Dereli, Harmandalı zeybeği (B.A.).(II.42b)

Dergen, Harmanda düğün sürme esnasında düşen başakları toplamak için kullanılan yabaya benzer bir aygıt (*Çorum*). (II.42b)

Deri pişmesi (İstanbul): Tabakhanede derinin harcı tamamile çekmesi işi.(I.97b)

Deriçenberi, Davulun derisini kasnağın üzerine rapteden beş cm. genişliğinde tahta çenber (C.A.).(II.42b)

Derim evi (Kayseri, C.A.): İçtimagâh, kalabalık yer.(I.97b)

Derme, Toplanan otların dağılmasına mani olmak için kümelerin üstüne taş koma (Kayseri).(II.97b)

Dermek (Naşa köyü): Salı, dernek.(I.97b)

Derviş, Erkekler tarafından oynanan bir halk oyunu (*İstanbul*). (II.42b)

Destbent, Bir halk oyunu.(D.A.).(II.42b)

Deste çekmek, Buğday destelerini harman yerine taşımak (*Adana*). (II.43a)

Deşik (Malatya): Deşilmiş şey. *Deşik ark, duvar.* (I.97b)

Deşki, Yabani kiraz.(II.43a)

Deve dabanı pide (Ankara): Kalın yuvarlak pide.(I.98a)

Deveboncuğu, Yörüklerin nazara karşı saçlarına takdıkları beyaz boncuk (C.A.).(II.43a)

Deveci emmi, Bir halk oyunu (*Sivas*). (II.43a)

Deveci, Bir halk oyunu (*Bergama*). (II.43a)

Devşirmek, Meyva toplamak (*Kastamonu*). (II.43a)

Deyirme (C.A.): Ucu demirli oyuncak topaç. (I.98b)

Deyişik çalma (Malatya): Ahlsız kimseler birbirini düzme. (I.98b)

Deymiş (Malatya, Van): Erişmiş, olmuş meyve ve sebze. (I.98b)

Deynekci (İstanbul): Kayıkçı esnafı teşkilâtında kâhyadan sonra gelen kimse, ayrıca dört esnaf ulusu vardır, deynekçi iskelede esnafın intizamını temin eder. (I.99a)

Dığ (Yozgat): Uzak akraba için *dıgdığının dıgdığı = dizdiğinin dızdığı* denir. (I.99a)

Dıgdak: Erken biçilen ekinler. (I.99b)

Dııldanmak (C.A.): Çarpınmak. *aman uşak nasıl oldu diye dııldandım durdum, sancılandı sabahlara kadar dııl dııl döndü*. (I.99b)

Dımız (Tahtacılar): Sütten yeni ayrılmış yoğurt. (I.100a)

Dınık, Aşığın sivri uçları. (II.43b)

Dıravcı (Avşar): Mürâi. *Ne dıravcılık yapıyorsun sanki ben anlamaz mıyım kalk ulan be! dıravcı!* (I.100a)

Dırlak, Uygun olma (O.A.). (II.43b)

Dırmışık (Tahtacılar): Ilık. (I.100b)

Dışalı, Yabancı (*Anadolu?*) Dışarılı. (II.43b)

Dışarı salmak, Dışarı göndermek (*Amasya*). (II.43b)

Dışarılık, Bir sinir hastalığı (A.?). (II.43b)

Dıy dıy (G.A. Naşa Köyü): Övez, sivri sinek. (I.100b)

Dızığa dızığa gitmek (Kütahya): Çapa çapa gitmek. (I.100b)

Dızlağan, Zehirli bir ot (*Kayseri*). (II.43b)

Dızmırına gitmek (C.A.): Aksilik yapmak, zıttına gitmek. (I.101a)

Dibdilim (Menteşe): Upuzun. (I.101a)

Dibine yakmak (C.A.): 1 — *Et dibine yanmış, tencere de su kalmamış*; 2 — İleri getirmek. *Sen artık dibine yakıyorsun*. (I.101a)

Dikçe, Direk. (II.44a)

Dikici başı (İstanbul): Dikici esnaf kehyası.(I.101b)

Dikiş çeşitleri: *Teyerleme, sarışlama, oyuklama, aşırlama, köyüme, yivleme, iğne götü, zikzak, hırsto teyeli* (C.A.), Yorgan dikişinin çeşitleri: *yan kemer, dolaşma, dört kemer, yilankavi, mekikli, baklavalı, berber aynalı*.(İstanbul).(I.101b)

Dikizetmek (Kayseri): Yukarıdan aşağı süzerek bakmak.(I.101b)

Dil (Yozyat, Maraş): 1 — bak. açacak; 2 — İp çekilen makaranın içinde dönen kısmı.(I.101b)

Dil ebesi (C.A.): Söz bilen, hazır cevap, *dilotu yemiş* kimse.(I.102a)

Dilâzer (Sandıklı): Dilbaz.(I.102a)

Dilki: Kağında okun altında ve mihverin üstündeki kısım.(I.102a)

Dilleşmek, Yabancı bir dille konuşmak (A.?).(II.44a)

Dincermek (C.A.): Dinçleşmek.(I.102b)

Dindiha (Simav); **deyindi ha** (Kütahya): Unutma göreyim seni! ammada ha! yerinde (I.102b)

Dindolu (Teke): Dopdolu, ağzına kadar lebalep.(I.102b)

Dinek (C.A.): Bürç, rasatgâh. *Dineklemek, dihelemek. dehelemek, deneklemek:* İntizar etmek, gözetlemek, dikkatla beklemek. (I.102b)

Din.gil başkurmak (Çangırı): Taklak atmak, dombalak aşmak.(I.103a)

Din.gilmek: Baş aşağı düşmek.(I.103a)

Dink, Zirve (*Andırın “Maraş”*).(II.44a)

Dinkil (Türkmen): Peynir ve çökelekte hasıl olan kurt.(I.102b)

Direkli ceviz takım (İstanbul): Dokuz parçadan ibaret bir çeşit ceviz mobilya takımı. (I.103b)

Dirlik düzen (Maraş, Avşar): Geçim, mühabbet. *Tanrı dirlik düzen versin*.(I.104a)

Diş bağçası (C.A.): Her zaman diş görünen büyük ağızlı biçimsiz kimse.(I.104b)

Dişey (Gökçeler köyü): Değirmen taşını dişemek için kullanılan aygıt.(I.104b)

Dişice, Kapı köşelerindeki iri taşlar (*Ahlat “Bitlis”*).(II.44b)

Dişıştırme, deşıştırme (Adıyaman): Tamık.(I.104b)

Ditmek: Yün pamuk gibi şeyleri açmak, gevşetmek, yumuşatmak.(I.105a)

Divit kuşu (Demirci): Ufacık bir kuştur.(I.105a)

Divit, Kalem gireceği (*Amasya*).(II.44b)

Diyadı, Daima, her zaman.(?).(II.45a)

Dizbağı (C.A.): Engel, mani. *Uşak insana dizbağıdır.*(I.105b)

Dizeme (G.A.Gökçeler köyü): Çamaşır sermeye mahsus yer. Merdiven korkuluğu.(I.105b)

Dizin dizin yürümek (C.A.): Sefil olmak, sürünmek, *dizin dizin yürüyesice.*(I.105b)

Dokuntu (A.): nesc. *Bu bezin dokuntusu daha eyidir.*(I.105b)

Dokuz kalem, Bir kumaş cinsi (A.?).(II.45a)

Dolu (C.A.): Kadeh, *doluyu kırdı?*(I.106a)

Dom demek (C.A.): Ağır laf söylemek, dokunaklı söz söylemek. münasebetsizce söylemek.(I.106b)

Domdurmak (Malatya): Çocuk çöge durmak, durucuk durmak.(I.106b)

Domur, Benek benek, habbe habbe (C.A.).(II.45b)

Don. Don. böcüğü (Çangırı): Bir dürlü siyah böcek.(I.107a)

Don yudurmak (G.Antep, C.A.): Çamaşır yıkatmak.(I.107a)

Don yumak (G.Antep, Çorumun Kargı): Çamaşır yıkamak.(I.107a)

Doraba, Kağınlarda ön küp ile arka küp arasında bulunan ve üzerine eşya konan kısım (A.?).(II.46a)

Doruklamak (C. A.): Filiz vermek.(I.107b)

Dos dosa gömlek (Bolu, Çangırı): Eteği, önü ve kolları işlemeli cehiz gömleği.(I.107b)

Doşan, Yırtık (*Kayseri*). (II.46a)

Doyumluk (C.A.): Doyuracak miktar.(I.107b)

Döğçeli (Niğde): Mavlak, döğçeli.(I.108a)

Döğmek, Şakak kemikleri üzerine ceylan şeklini barutla resmetmek (C.A.).(II.46b)

Döleş (A.): Son, doğumda yavrudan sonra gelen nesne. (I.108b)

Dömberlemek (Teke): Yuvarlamak. (I.108b)

Döndürme, Kaynatılmış sütün içine bir kaşık yoğurt atıp çalkaladıktan sonra meydana gelen şekil (C.A.).(II.46b)

Dönelge, Daire, devri daim.(C.A.).(II.46b)

Dönelmek (C.A.): Zevale yaklaşmak, *yaşı dönelmiş bir adam, gün döneldi:* öğle vakti geldi.(I.106a)

Dönemiş, Durulmuş (*Konya*). (II.46b)

Döner (Avşar): Eteklik. *Mahmut bey de yüksek asar feneri, Ayşe kız da çifte giyer döneri yanar döner* kumaşlardan bir nevi pırıltılı ve menevişli kumaş, güvercin göğsü gibi. (I.109a)

Döneyen, Künde ile tokalanmış olan kuşun ayakları arasına takılan kayışın dolaşmaması için her tarafa rahatça dönebilen alete denir (*Çukurova*). (II.46b)

Dönmek, Ricat etmek. (O.A.). (II.47a)

Dönüştürmek (A.): Çabalamak, uğraşmak. (I.109a)

Dört kemer (İstanbul): Yorgancılarda bir çeşit dikiş adı. (I.109b)

Döşür, Devşirme, toplama (*Çorum*). (II.47a)

Dudu, Papağan (*Ankara*). (II.47b)

Dulek, Topacık ufak kavun (*Kayseri*). (II.47b)

Dulkarı kibriti, Bir kibrit çeşidi (*Ankara*). (II.47b)

Duluk kaba (Sandıklı): **Dulun kaba** (Sandıklı): Kaba kulak hastalığı. (I.110a)

Dulukçalık: Baştaki terlikten yanaklara sarkan iki altın. (I.110a)

Duralamak, Vaziyet almak (*Ankara*). (II.47b)

Durluk: Yürüklerin kara çadırı. (I.110b)

Duru (Niğde): Berrak, *duruses*: pürüzsüz ses; **durulmak** (Ankara): berraklaşmak, *sular bulanık idi durulmuş*. *durumak* (Konya): bulanık sular berrak hale gelmek. (I.110b)

Duşşak, Yeni yürümeye başlayan çocuğun yürümesini temin ve hiç yürüyemiyen çocuğu yürütmek için yapılan merasim (A.?). (II.47b)

Duta, tuta (A.) Mahsuben, *bunu hesaba duta verdim*. (I.111a)

Duzluca (C.A.): Pişirilmiş ve tuzlanmış nohut. (I.111b)

Düdük ağzı kesilmiş (G.A.): Yanpiri kesilmiş. (I.111b)

Düğün çeken (G.A. Naşa köyü): Düvenselik. (I.112a)

Düğnük, Düğüm için kullanılan organların ucundaki tahta (*Kayseri*). (II.48a)

Dük vurmak (C.A.): 1 — Bir yuvarlağı diğerinin tepesinden indirerek vurmak; 2 — Turnayı gözünden vurmak. *Dük atmak*: İsabetli laf söylemek. (I.112b)

Dül (Teke): 1 — Duvarın tış tarafı; 2 — Damın ardı, arkası *damın dülünde, evin dülünde*. (I.112b)

Düllenmek (Teke): Sallanmak. (I.112b)

Dünür gezmesi, Nişan cemiyetinin dağılacağı sırada kız tarafından birisi misafirleri kendi evine davet eder ki buna dünür gezmesi denir (*Kayseri*). (II.48b)

Dünür gitme, Görücülüğe çıkma (*Afyon*). (II.48b)

Dürdane, Pırlanta taşı. (*Çorum*). (II.48b)

Dürünge atmak, Ot vermek (*Ahlat “Bitlis”*). (II.49a)

Dürüppatır, dürüpyatır (Teke): İşinde devam edip durur demektir. (I.113b)

Düşelek (A.): Miras hissesi. (I.113b)

Düşük (C.A.): Cenini sakıt. *Düşük düşürmek*, çocuk düşürmek. (I.114a)

Düşüngülü, Mütefekkir (A.?). (II.49a)

Düşüt: Tesadüf. (I.114a)

Dütüz etmek: Meşgul etmek. (I.114a)

Düve, Genç inek. (*Ankara*); Hiç avunmamış “inek” (*Kayseri*). (II.49b)

Düvür düşürmek, Talip olmak (A.?). (II.49b)

Düvür gezmek, Görücü gitmek. (II.49b)

Düylek (G.A.): Tekerleğin ortasında, mihverin geçtiği delikli ağaç. (I.114a)

Düz arda (İstanbul): Düz silmeye yarar tornacı aygıtı. (I.114b)

Düz baskı (İstanbul): Demircilerin kullandığı bir dürlü çekiç olup demiri düzletmeye yarar. (I.114b)

Düzbaşlık, Saraçların yapmış olduğu bir başlık çeşidi (*Ankara*). (II.49b)

Düzbordür (İstanbul): Dört köşe çininin etrafına dolanılan müstatil çini parçası. (I.114b)

Düzüm (Niğde): Bir sıraya dizilmiş irişik dizisi. (I.114b)

-E-

Ebeç (C.A.): Anaç arı. (I.115a)

Ebeç, Ebe haline gelmiş, yetişmiş (*Gaziantep*). (II.50a)

Ebem bulguru (Karaağaç): İnce yağın yağmur. (I.115a)

Ebene, Çocuk ağlaması (O.A.). (II.50a)

Ebetası, Şifa taşı (*Ankara*). (II.50a)

Ebi, Dikkat, itina! (*Isparta*). (II.50a)

Ebi !: (Dinar): Acımayı anlatan bağırış.(I.115a)

Ebru, Üzerine rengarenk gayrimuntazam şekil ve çiçek yapılmış kâğıt (*İstanbul*). (II.50a)

Ece, Kadınların kocalarına verdikleri isim (*Karatepeli aşireti “Adana”*). (II.50a)

Edden (C.A.): Bir miktar.*su eddeni:* suyun bir miktarı. *edden edden:* ceste ceste. *öğünsüz eddensiz.*(I.116a)

Edüldüdü (Tosya) Geçimi dar, vakitsiz, fakir, bitkin adam.(I.116a)

Efsun, Kürek (*Amasya*). (II.50b)

Eğal, Gerdanlık(?). (II.50b)

Eğgeği (Ürgüp): Eğgeği ile pişirilen bir dürlü pirinç veya bulgur pilavı.(I.117a)

Eğgenti (C.A.): Eğgeğiden dökülen demir ufağı.(I.117a)

Eğer belli (C.A.): Atlarda beli çöksek olan hayvan olup makbul değildir.(I.117a)

Eğere: Kağnı dingilinin başlarını tutan şimşirden iki değnek.(I.117a)

Eğın, Omuz (*Ankara*). (II.51a)

Eğlemek, Eğlendirmek (*Ankara*). (II.51a)

Eğridoma (Niğde): Ev duvarlarının en yukarisına konan sıra taş. süyük, harpuşa.(I.117b)

Eğrimli, İpek kadife üzerine veya Avrupa kadifesi üzerine şalvar biçimi (*Karatepeli aşireti “Adana”*). (II.51a)

Eğsüetek, Kadın (*Sivas*) — Eksik etek.(II.51b)

Ehti (Bolu): Ekti, pinti, cimri.(I.118a)

Eker, Getir (*Çivril “Denizli”*). (II.51b)

Ekerivermek, Getirivermek bana suyu ekeriver.(II.51b)

Ekgi (C.A.): Tabakların derilere ektikleri çam kabuğu.(I.118a)

Ekinleğe (Çangırı): Mezraa.(I.118b)

Ekishkil, İhtiyar kadınlara hitap için kullanılan bir lâfız (*Kayseri*). (II.51b)

Ekmek, Bir yere göndermek suretiyle atlatmak (*Gaziantep*). (II.52a)

Ekolmak, Üstüne varmak (*Kastamonu*). (II.52a)

Eksikcil, Aşık oyununda geride kalan (*Çorum*). (II.52a)

Eksük, Kadın (*Keskin Türkmenleri “Ankara”*). (II.52a)

Elbelemek (C.A.): Tevzin etmek. *Teraziyi elbeledinmi? heybenin öteki gözüne bir taş koy da elbelensin. elbeli: mütevazin.*(I.119a)

Elbesileri (İstanbul): Elde beslenen koyun v. s.(I.119b)

Elbeşte teknesi (Çangırı): Derileri sıcak su ile temizlemeye mahsus tekne ki tabaklar kullanır, *elbeşte kazam* (G.Antep): Don kazanından ufak kuzu kazanından büyük kazan.(I.119b)

Elbeten (Teke): İplik gibi şey.(I.119b)

Elbis, elbiz (G.Antep): Sansar. *Elbiz eniğini yetirse bulamaz:* karışık.(I.119b)

Elden vermek (G.Antep) Kendi elile verdiği kimsenin eline vermek, hut behut vermek.(I.120a)

Elem sağma (Ankara); **elem zahma** (Teke); **inam sama** (Kırşehir); **elem zahman** (Bolu); **edem zahma** (Teke); **emir sema** (Kırkağaç): Alâyim sema, *nur doğdu, Meryem ana kuşağı.*(I.120a)

Elerişmesi (C.A.): Şakalaşma. *Elerişmesi eyi olmaz.*(I.120a)

Eleskisi, Çocuk mendili (*Kayseri*). (II.52b)

E.lgin (Teke, Karaağaç): Arsız, terbiyesiz, sığıntı.(I.120b)

Eli ağır (A.): 1 — Aldığını vermez adam; 2 — Yumruğu pek acıtan adam.(I.120b)

Eli eyri (C.A.): Hırsız, hırhız.(I.121a)

Eliboş (C.A.): Ehemmiyetsiz. *Yağmur yağdı amma eliboş.*(I.120b)

Eliceck (C.A.): Bir miktar. *Aldı sattı bir eliceck içine gitti.*(I.121a)

Elikmez, Mahcup (C.A.).(II.52b)

Elistarı, Çuvalların dokunduğu tezgâh (C.A.).(II.52b)

Elket: Manivela.(I.121a)

El kiskacı (İstanbul): Demirci aygıtı olup keser ve baltayı tutarak ateşe göstermeye yarar.(I.121a)

Elle (Teke): Fevkalade taktir olunan şeyler için hayret ifade eden söz.(I.121a)

E.llik gâvuru (Erzurum): Memleket gâvuru.(I.121b)

Elmakürk, Sarı kürk (A.).(II.52b)

Elmastozu, Köpek tersi (*İstanbul*). Argo.(II.52b)

Elpek, Keten bez.(A.?).(II.52b)

Elulağı (Niğde, Menteşe, Afyon): Babasına, anasına yardım edebilecek çağa gelmiş çocuk.(I.121b)

Elverme (Maraş): İnabe, icazet.(I.121b)

Emcek, Katılık (*Kayseri*). (II.53a)

Emcik, Arı oğulunun salkım halindeki durumu (A.?).(II.53a)

Emine kadın, Bir bulgur cinsi (*Ankara*). (II.53a)

Eminti, Sızıntı “*sukuyusu heladan eminti alıyor*”(A.?).(II.53a)

Emir sultan (Bolu): Yeşil soğan.(I.122b)

Emiş yakış olmak (G.A.): Alışmak, yüzgöz olmak.(I.122b)

Emzirme aşısı (A.): İki nebatı ormanlarda birbirine yaklaştırmak suretile yapılan aşılama.(I.123a)

Endaze (İstanbul): Dikicilerde gön veya kösele üzerine konulup kesilen bir nevi kâğıt ve yumuşak meşinlerden yapılan kalıplar, aygıtlar.(I.123a)

Endelemek, Sallamak, sarsmak.(II.53b)

Endikmemek: (Tahtacılar): Güçlük çekmemek, *endikmeden söyleyor*.(I.123b)

Enenmiş, Burma, iğdiş (*Acıpayam*, “*Denizli*”).(II.53b)

Engeme, Arıza (*Isparta*). (II.53b)

Engezci: Ufak tefek şeyler aşırın, satılık eşyadan örnek alıyormuş gibi iç eden, *engezlemek. bir kadın engezlemiş. işi gücü engez lüngezle*.(I.123b)

E.ngi yangı olmak (Uşak): Çok müteessir olmak.(I.124a)

Eni (Avşar): Davar kulaklarında yapılan işaret, *enimek* = eni koymak.(I.124b)

Enkil (O.A.): Üzüm çubuklarının piçleri.(I.124b)

Enla (G.A.): Kendir veya kıldan dokunan bir nevi ufak ev sergisi.(I.124b)

E.nli kenar (Kayseri): Haliya orta kenardan sonra konur, halısına göre elli sıradan iki yüz sıraya kadar olur. On santimden otuz beş santime kadar büyük olur.(I.124b)

En.lik merhemi (C.A.): Bir nevi merhem.(I.125b)

Ennik yağ (Türkmen): Taze yağ.(I.125a)

Ensüren, Hamur kazıma âleti.(A.?)—ensiran, eğsiran.(II.54a)

E.r olan (Ankara): Erken yetişen bir üzüm.(I.127b)

Erbaşı yamağı, Haftada bir gece yapılan aile toplantılarında bu toplantıları idare eden erbaşların muavinleri (*Burdur*). (II.54a)

E.rceden, erkenden: *Daha er, nereye gidiyorsunuz?..Erceden kalktı gitii. ermi, geçmi?.* (C.A.);
erlik: İmsak çağı, oçağda yenen oruç yemeği... (I.126a)

Erik, Erimiş (C.A.). (II.54b)

Erkan minderi (Ankara): Ufak minder, büyüğü sedir çiltesi. (I.127a)

Erkân olmak, Suçlu oldukları zamanlarda iş sahiplerini bir müddet için sanatlârlardan menetmek (*Çankırı*). (II.54b)

Erkân, Sekiz kişilik bir esnaf teşkilâtının adı (*Maraş*). (II.54b)

Erkek kirmen, Yün bükme için kullanılan aygıtın adı (C. A.). (II.54b)

Erkeksi (C.A.): Erkeğe benzeyen kadın, mütereccil. (I.127b)

Erkerem (Teke): Kızılıcak, kiren. (I.127b)

Ermî (Cenup Türkmenlerinde): Menî, atmık, attırık. (I.127b)

Eroğlu, Eski dabağ teşkilâtında pir vekiline verilen isim (*Anadolu*). (II.54b)

Erse parsa etmek (Niğde): İşe yaratmamak, dala budağa takmak, sarîh ve katî cevap vermemek. (I.127b)

Ertişmek (C.A.): Damar damara binmek, bingişmek. (I.127b)

Ertün (Çangının Şabanözü): İnsiran. (I.127b)

Esdireney (Malatya): İffet ve namusu simsarda gezen. (I.127b)

Esebalî, Bir üzüm cinsi (*Kayseri*). (II.54b)

Esek, Cevizin filkalrı arasındaki zar (*Kayseri*). (II.55a)

Eselmek: Dert dökmek, ferahlamak. (I.127b)

Esir kapmaca, Çocuklar tarafından oynanan esir almaca oyunu (*Isparta ve yöresi*). (II.55a)

Eski, 1— Zehirli ot yeme sonunda koyunlarda meydana gelen bir hastalık. (*Toroslar*); 2 — Bir koyunun başka bir sürünün yattığı yataklardan birinde yatması. (G.A.). (II.55a)

Esnaf tamiyesi, Üç sene esnaf çıraklığı yapan bir kimseye kalfa olacağı gün verilen yemek (*Anadolu*)—esnaf taamiyesi. (II.55a)

Esnaf uslusu (İstanbul): Kayıkçı esnafının teşkilâtında dört kişiden mürekkep heyeti ihtiyariye. (I.128a)

Estirmek (Ankara, C.A.): Hava almak, gezmek, *estiri virdim de geldim, ata bindi de estire estire getti*. (I.128b)

Eşek çırtlağı (Çangırı): Hindiba denilen ot. *eşek çıtlığı* (Ankara) yapşak yaprakları inni, pançak pançak olur.(I.129a)

Eşek turpu (Çangırı) **işek turpu** (Ankara): Hardal denilen ot. Başı yeşil kendi uzun olur.(I.129a)

Eşiden, Kulağı ağrıyan çocuğun kulağına kulak denilmiyerek eşiden denir (*Gaziantep*). (II.55b)

Eşkin üzengi, Üzengiliyerek yürütmek. At yürüyüşleri dört nal, rahvan, karaeşgin, koyun yurgası, tırıs, atın link link gitmesi (*Niğde ve yöresi*). (II.55b)

Et kafa (Niğde): Kafası büyük, beyinsiz, ahmak.(I.129b)

Et toprağı (Erzurum): Kırmızı kuvvetli toprak, karş. *boz toprak* (Erzurum): Siyah toprak. (I.129b)

Etsemek, Canı et istemek (*Gaziantep*). (II.56a)

Ev, Bir yörük çadırı (*G.A.*). (II.56a)

Evcimen olmak (C.A.): Bir araya toplanup konuşmak. *Gelin şöyle bir evcimen olalım da şorlaşalım*. (I.130a)

Evdn olmak (C.A.): Tekellüfsüz olmak, *haman birdenbire evden olursun, nasılda evden olmayı bilir*. (I.130a)

E.vedili: Acele. *Senin ki pek evedili, sanki Bulgurluya mı gelin gidiyorsun?* (I.130a)

E.vet etmek (Konya): Acele davranmak. (I.130b)

Evgirimi, eviçeri girimi (C.A.): Güz mevsimi. (I.130b)

Evinsiz (G. A.): Yakışksız, biçimsiz. (I.130b)

Evolmak, Zıfaf gecesinde muvaffak olamamak (*Karatepli aşireti “Adana”*). (II.56a)

Evren pulu (A.): Mika. (I.131a)

Evsek (Ankara): Evini seven. *Benim çocuğum evsektir*. (I.131a)

Evsenmek (Malatya): Eve yavukmak, ısınmak, vahşeti zail olmak. (I.131a)

Evsit, Kağnı tekerini teşkil eden üç büyük tahta parçasından ortada olanı (A.?). (II.56b)

Eyeği soyması (Kayseri): Pastırmacılıkta kaburga kemiklerinin üstündeki etler. (I.132a)

E.yideneyi (C.A.): Adam akıllı, *eyideneyi örttün mü?* (I.132a)

Eynez (Niğde): Zayıf, çürük *eynezimek*: nezelmek, yıpranmaya yaklaşmak. *Şalvarın dizleri eynezimiş*. (I.132a)

Eyrez, Bir balık adı (*Eğridir “Isparta”*). (II.56b)

Eyri (İstanbul): Sandalda bir parça olup kaburga dışındaki tahtaları buna çivilerler.(I.132b)

Eyri kıskaç (İstanbul): Demirci aygıtıdır, baltayı ocakta ısıtırken kovani arasında tutmaya yarar.(I.132b)

Eyryn. geç (Ankara): Beli sakat hayvan.(I.132b)

Eyvan, Köşk.(Çorum) (II.56b)

Ezanadı, Çocukların kütük adı (A.).(II.56b)

Ezengi (İstanbul): Kayığın döşemesinin altındaki kısım.(I.133a)

Ezgin (Malatya); **Ezgili** (Ankara): Kimseyi beğenmez, kibirli. *Pek ezgili söylemeye ahızarı var, üçte bir söylüyor.*(I.133a)

Ezim (Avşar): Mecburiyet.(I.133b)

Ezinti (C.A.): 1— Ufak sancı. *midemde ezinti var*; 2 — Eziyet, *ezinti yapma*.(I.133b)

Ezme (Avşar): Puşu. *Eğdirir ezmeyi gözlerin süzer, Gelinin bakışı benzer ceyrana.*(I.133b)

-F-

Fafilifillo, Gece toplantılarında kadın ve erkek beraberce oynanan eğlenceli bir oyun adı (*Safranbolu*). (II.57a)

Fak (Yozgat, Kırşehir, C.A.): Hayvan tutmak için tuzak, fare kapanı, arapçadan.(I.134a)

Fakırcem (Kırkağaç): Zavallı.(I.134a)

Fan. Fan. (C.A.): Hım hım. genzinden laf söyleyen kimse. *Fan. fan. Emine geldi.*(I.134a)

Fanos, Fener (*Diyarbakır*). (II.57a)

Fareti (Dikmen Köylüsü): Bir ucu sivri, bir ucu da yassı kazma.(I.134a)

Farimak, Çürümek (*Çorum*). (II.57a)

Fartfurt (İlgaz, Ankara): Manasız asılsız söz. *İpe sapa gelmedik fart furt bir laf.*(I.134b)

Favata (Teke): Domates.(I.134b)

Fayın (Niğde): Canı pek tatlı olan, yaraya, bereye, ağrıya sızıya dayanamayan kimse.(I.134b)

Fekke, Sandıklara yerleştirilmiş olan şire ve meyva (*Gaziantep*). (II.57a)

Felize, Yüzük taşı (*Çorum*). Firuze.(II.57a)

Fellenmek, Bir şey muvazenesini kaybetmek, düşer gibi olmak (*Kayseri*). (II.57a)

Fellik fellik (Niğde): Telaşla, isticalla. Fellek, fellek.(I.135a)

Ferezi, Kâseye benzeyen bir fes (*Diyarbakır*). (II.57a)

Ferhan, Sürülmüş, hazırlanmış toprak (*Andırın “Maraş”*). (II.57a)

Ferz evine koymak (C.A.): Satrançta sıkıştırmak, *nedir o beni ferz evine koydun*. (I.135b)

Fetir olmak (C.A.): Mayasını almayan hamur fırında iyi pişmeyerek yanmak. (I.135b)

Fıdık (C.A.): Ufak çiçeklerin filizi. (I.135b)

Fıdıklamak (C.A.): Çiçek filizlemek. *Çiçek ölbelerine baktın mı hepsi fıdıkladı*. (I.135b)

Fındık, Atlarda bukağılıktan yukarıda kabarcık hasıl olmak (*Niğde ve yöresi*). (II.57b)

Fındıklama (Avşar): Hayvanın topuğuna topakça biriken su. (I.135b)

Fıpramak, Hamur hakkında: Çok ekşimek (*Kayseri*). (II.57b)

Fırça makinesi (İstanbul): Derinin sırçasını almaya yarar potesyet için kullanılır makine. (I.135b)

Fırdöndü (İstanbul): Tornacılıkta amerikan aynasının sıkamadığı bir ufak cismi torna için tutturmaya yarar aygıt. (I.136a)

Fırıl fırıl aramak (C.A.): Her tarafı dolaşarak aramak. (I.136a)

Fırıldak otu (Niğde): Bir nevi ot. (I.136a)

Fırın sün.güsü (Ankara): Çaputtan fırın süpürecektir. (I.136a)

Fırladımak, Öldürmek (*Ankara*). (II.57b)

Fırlangel, Yuvarlak (*Gaziantep*). (II.57b)

Fısl (Niğde): Değirmen oluşunun altında su fişkirtan dar delik. (I.136a)

Fıslı: (G.Antep): Bir dürlü aşık oyunu. (I.136a)

Fışare, Kökten süren filiz (*Kayseri*). (II.57b)

Fışlamak (Çangırı, Ankara): Tahammür etmek, *yoğurt, yemek fışlamış*. (I.136b)

Fıcık (Erzincan): Burnu kesik ve yarık adam. (I.136b)

Ficil (Kırşehir): Şey, öteberi. *Evde hiçbir ficil yok*. (I.136b)

Fikike etmek (Bünyan): Perişan etmek. (I.136b)

Fil siki (C.A.): Bir nevi kırbaç. (I.137a)

Filbari, Nilüfere benziyen bir çiçek (*Çorum*) —Filbahri. (II.57b)

File (İstanbul): Çinicilikte bir sürahinin boynundaki kuşak biçimi süs. (I.136b)

Filfil, Tohum (*Çorum*). (II.57b)

Filloz, Para çekme (*Sivas*). (II.57b)

Find, Balmumundan dökülmüş ince mum (*Diyarbakır*). (II.57b)

Fing atmak (C.A.): **Fingili fistan atmak**, Oynaklık yapmak, oynak oynak kırtmak, kan dişlenmek, kandiş kırmak, (kandiş = cilve). (I.137a)

Fingildekli, Yerinde duramayan (*Kayseri*). (II.57b)

Fin.lemek (C.A.): Atılan taş, sapan taşı ses çıkarmak. (I.137a)

Finlemek (G.Antep): Müzevirlik etmek. (I.137a)

Firafir vakti (Malatya); **firafin** (Antalya): Bir şeyin en kızgın zamanı, bol ve kesretli vakti, *yazın firafir zamanıdır*. (I.137a)

Firengi, Kilit (A.). (II.57b)

Firik ütmek, Saplariyla beraber yakılan buğdayı kapçıklarından ayırarak çuvallara komak (*Gaziantep*). (II.58a)

Firtik, 1— Kâğıt. (G. A.); 2— Bitik. (II.58a)

Fisgil (Niğde): Filiz, *bir fisgilini kesmiye insan kıyamazdı*. (I.137b)

Fismiri (Malatya): Ahmak ve avanak görünür akıllı ve kurnaz adam. (I.137b)

Fiston, Piston (*Sivas*). (II.58a)

Fit olmak (A.): 1 — Oyunda her iki taraf alacaklı verecekli olmamak, kit olmak; 2— Gönül indirmek, evvel istemezken sonra çok arzu etmek. (I.137b)

Fodul, 1—Kaba, saba (*Safranbolu*); 2— Yakışıklı. (II.58b)

Fol, Kuş yuvası (*Trabzon*). (II.58b)

Folos (Teke): Bir nevi seyrek kalburdur ki buğday için kullanılır. (I.138b)

Forumcı (Bolu): Yok yere tefahürde bulunan adam. (I.138b)

Fotun (Çangırı): Yağ için yayık, *yannık*. (I.138b)

Fozimemiş, Bir çocuk oyunu (*Sivas*). (II.58b)

Ful (İstanbul): Perdecilerde yıldız şeklinde delikli brode. (I.138b)

Fura (Simav): Ev damı. (I.138b)

Futun, Kaynar küllü su (*Zonguldak*). (II.58b)

Futuştı, Turşu (*Silivri “İstanbul”*). (II.58b)

-G-

Galason, Bir yabancı ot. Kökü yıkandıktan sonra yenir (*Ahlat* “*Bitlis*”).(II.59a)

Galla, Lahana yaprağı (*Kayseri*). (II.59a)

Galle, Çavdarlı mısır unu (*Kayseri*). (II.59a)

Gallı, Kapuska (*Bandırma*). (II.59a)

Galus, Sığırların sevdiği bir bitki. Çiçeği hayvanın burnuna kaçacak olursa hastalanır (*Ahlat* “*Bitlis*”). (II.59a)

Galyan, Nargilenin şişesi (*O.A.*). (II.59a)

Gamıtmak, kamıtmak (Konya): Korunmak ve düşünmek. (I.139b)

Gamlemek, Diri olanı öldürmek (*Çorum*). (II.59a)

Gangaz, Siyah çürük toprak (*Andırın* “*Maraş*”). (II.59a)

Gasit, Mahsus (*Bafra ve yöresi*). (II.59b)

Gaşak, Çadır içinde ağaç dallarından yapılmış perde (*Çelebi* “*Ankara*”). (II.59b)

Gaşıntı, Uyuz (A.)—Kaşıntı. (II.59b)

Gatında (Taşköprü): Katında. (I.139b)

Gâvur kupürü, Ateşin üzerinden atlarken söylenen sözlere verilen isim (*Balıkesir*). (II.59b)

Gâvur pancarı, Kışın çakıl diplerinde bulunan, yazın kırmızı bir çiçek açan bir bitki (*Zonguldak*). (II.59b)

Gebe, Başak. (II.59b)

Gebeleş: Et kabağı? (I.141a)

Gebelenme (G.A.) Ekin başak verme haline gelme. (I.140a)

Geberyatlık, Uzun gecelerde yenilen yemek (*Ankara*). (II.60a)

Gece yanığı (Ankara); Vücutta çıkan bir kabartı. (I.140b)

Geç, Kireç (*İğdır* “*Kars*”). (II.60a)

Geçki ipi (Niğde): Halıcılıkta atkının arasına geçirilen ip. (I.140b)

Gede kuzu (Menteş): Eğti. (I.141a)

Gedik, Eksik (*Kastamonu*). (II.60a)

Gedik: 1— Geçit (Zile); 2 — Noksan dişli, dişlek.(I.141a)

Gedirgeli (Ankara): Süslü . *Hisar destisi gedirgeli*.(I.141a)

Gege (Çangırı): Yapıya çamur taşımak için kullanılan aygıt.(I.141a)

Gelebek, Koyunların derisi üzerinde bir takım küçük hayvancıklar peydah olmak suretiyle meydana gelen bir hastalık (G.A.).(II.60a)

Gelebicim, Bir balık cinsi (*Çukurova*). (II.60a)

Geleçeri (C.A.): Burçak nevinden.(I.141b)

Gelem, Lokma (*Boyabat ‘‘Sinop’’*). (II.60a)

Gelim gedin yeri (C, A.): Misafiri çok olan ev.(I.141b)

Gelimli (C.A.): Varidatlı.(I.141b)

Gelin çalması, Paşa günü cuma namazından sonra güveyin gelerek gelini eğlencenin içinden çekerek alması (*Safranbolu*). (II.60b)

Gelin çıkarması, Zifaf gecesinden evvelki gün, gelin alayı gelinceye kadar yapılan eğlence (*Isparta*). (II.60b)

Gelin endirme, Zifaf gecesini kuşluk vakti yapılan hamam alayı (*Isparta*). (II.60b)

Gelin oturtma, Düğün haftasında çarşamba günü gelinin duvağında nöbet şekerinin parçalanarak dağıtıldığı günün adı (*Menemen*). (II.60b)

Gelin öğme, Duvak günü, duvağını başına almış olan gelini bir aşkın sazıyla öğerek başından duvağı aldırması (C.A.). (II.60b)

Gelin yazma, Samat gününde gelinin yüzünün tezyin edilmesi (*Sinop*). (II.61a)

Gelinağacı, Gelinalıcı (*Kırşehir*). (II.60a)

Gelinalıcı, Gelini güvey evine getirmek için güvey tarafından vazifelendirilen kimse (*Trabzon*): Oğlanın yengesi (*Balıkesir*). (II.60a)

Gelinalma, Gelin getirme (*Trabzon*). (II.60a)

Gelinci gitmek, gelmek (C.A.): Gelin getirmek için gitmek, gelin götürmek için gelmek, *bugün gelinci yarın düğün, gelinci:* gelin gelecek gün.(I.141b)

Gelinlik, kelinlik (Malatya): Yeni gelinin kayınpeder ve biraderlerine işaretle meram anlatması.(I.142a)

Gelinokşaması, Kına gecesini kadınlar tarafından çekilen hava (*Denizli köyleri*). (II.60b)

Gemşemek, Fazla arzu etmek (*Kayseri*). (II.61a)

Gen (A.): Kağnıda oktan sonra gelen, hayvanın kışının geldiği tahta parçası.(I.142a)

Gen.azına (Malatya) Boşuna beyhude.(I.142b)

Gen, Ferah (*Anadolu*). (II.61a)

Gene, Kayalar arasındaki ufak toprak (G.A.).(II.61a)

Gen.ek azmak (O.A.): Mide bozulmak.(I.142b)

Gen.ez: 1 — Puşt, kötü adam (C.A): 2 — bak. genaz.(I.142b)

Genik, Sürahi (*Seki yaylası “Isparta”*). (II.61a)

Genim, Buğday (*Diyarbakır*). (II.61a)

Genle: Kağnıda boyunduruk kayışını tutan ağaç çivi.(I.142a)

Ger, 1- Tufeyliyat (*Kayseri*); 2- Taşsız arazi (*Karatepeli aşireti “Adana”*). (II.61a)

Gerboğa, Pek, çok, kuvvetli (*Denizli*). (II.61a)

Gere, Karda batmamak için kullanılan kuturları ağaç elyafından olan beyzi veya dairevi kamış aygıt (*Anadolu?*). (II.61a)

Gereleşme, Karşı karşıya yapılan ağız kavgası (*Seki yaylası “Isparta”*). (II.61a)

Gerem (C.A.): Avcı sırası, *geremleydin*: Sıra vari. *Gerem tutmak*: Acvılar sıralanarak ava çıkmak, *on ikimiz birden gerem tuttuk dağları dereleri gezdik hiçbir şey bulamadık*. (I.143a)

Geremeç, Eşik (*Urfa*). (II.61a)

Gergef (İstanbul): Tabakhanede amerikan vidaları hazırlarken deriyi germeye mahsus iki metre yüksekliğinde ağaç çerçeve.(I.143a)

Gergi, Bez haline getirilecek iplerin tezgâhtaki durumu (*Çivril “Denizli”*). (II.61b)

Gergicot, Tandır iskemlesi (*Kayseri*). (II.61b)

Gerleme (Kayseri): Boyayı tesbit etme.(I.143a)

Gerne (G.A.): Hendeklerden su geçirmeye mahsus tahta oluk abara. *Gerne suyu almıyor*. (I.143b)

Gerti (Teke): Gerçek.(I.143b)

Ges, Ne büyük nede küçük olan (*Gaziantep*). (II.61b)

Geş, Çirkin (*Erkilet “Sivas”*). (II.61b)

Geşelmek, Tedbirli bulunmak (*Erkilet “Sivas”*). (II.61b)

Gevelemek (Kütahya): 1 — Bir şeyi ağızda öteye beriye götürerek dişsizlikten çiğneyememek; 2 — mecazen: Söylenmek istenen bir sözü lisebebin söylememek.(I.143b)

Geven, Bozkır yerlerde yetişen dikenli bir bitki. Odunları tutuşturmak için kullanılır (*Ahlat* “*Bitlis*”). fransızca: adragan.(II.61b)

Geverc, Alâmet “*kızamığın geverci var*”.(II.61b)

Gevgeç (C.A.): Basık, yatkın. *Gevgeç kulaklı at*.(I.144a)

Geviklemek, Pevezelik, boşboğazlık etmek (*Balıkesir*). (II.61b)

Geviş, Çocuklara verilen bir yiyecek (*Ankara*). (II.61b)

Gevşek (C.A.): Yavaş, *sert tütün*, *gevşek tütün*.(I.144a)

Geyik (G.A): Kadınların başına sardıkları bir dürlü yemeni.(I.144a)

Geyik düdüğü, Türkmenlerin av esnasında av hayvanlarını celbetmek için kullandıkları av aygıtı (*Adana*). (II.61b)

Gez yarmak (Yozgat, Kırşehir): Üç yaşında inek kısır kalmak.(I.145a)

Gez, 1- Şeytan, kırklar, yediler (*Acıpayam* “*Denizli*”); 2- Yemeni tarzında olan papuçların cins ve büyüklüklerine göre aldıkları isimlerden biri, 3- iki tepe arası (*Andırın* “*Maraş*”).(II.62a)

Gezden, Üçüncü seneye devrilen koyun (*Ankara*). (II.62a)

Geze, Pamuk ve ipekten yapılan bir dokuma cinsi (*Burdur*). (II.62a)

Gezgiççi (C.A.): Seyyah.(I.144b)

Gezici, Şeytan, kırklar, yediler (*Acıpayam* “*Denizli*”).(II.62a)

Gezinti (Kayseri): Halının köşe ile göbeğinin arasına denir. b.a. 1 — Kertik, 2 — Orta kemer, 3-Enli kemer, 4—Köşe, 5 — Göbek, 6 — Gezinti.(I.145a)

Gezinti, Bit, pire (*Göcenova* “*Çorum*”).(II.62a)

Gezleç: İkinci defa kuzulamış koyun.(I.145a)

Gı, Kız! (*Amasya*). (II.62a)

Gingic, Çocuklar tarafından oynanan tahtaravalli oyunu (G.A.).(II.62a)

Gırnav (G.A.): Kavgacı kadın.(I.146a)

Gırzıya, Kirizma (*Trabzon*). (II.62a)

Gış gış: Koca karı ilâcı olarak kullanılan bir ot adı.(I.146a)

Gıvınmak (Tahtacılar): Kaşınmak.(I.146a)

Gideğen (Çerkeş): Temreği gibi gidişen deri hastalığı.(I.146a)

Gilabut, Bir saz ve ağaç ismi.(*Sivas*). (II.62b)

Giraboylu: Mühür mumu.(I.146b)

Girdap, Atlarda görülen ve selviye benziyen bir nişan (*Niğde ve yöresi*). (II.62b)

Gireği ertesi, Pazartesi (*Manisa*).(II.62b)

Gireği: Medhal.(I.146b)

Giremik: Memesi küçük, karnı içine çekik erkeğimsi kadın. Böyle kadının bebesi olmaz.(I.147a)

Girizlenmek (Kayseri): Hissettirmeyerek yeşillenmek, sulanmak.(I.147b)

Girmek (C.A.): Erkek deve kızmak, puhur dişi istemek.(I.147b)

Gişingi, gişingilik Gem, dişingi.(I.147b)

Gizlen.geçelbise (G.A.): Düğün ve bayram elbisesi.(I.147b)

Gocur (G.A.): İhtiyar kadın alay yolile.(I.147b)

Godoş (Kütahya): Muhabbet dellalı.(I.148a)

Gorekeci: Saki.(I.148a)

Göbek : Yabani afyon.(I.148a)

Göbek höyüğü, Mezar höyüğü (*Nevşehir*). (II.63a)

Göçük: Ufak, kısa (C.A.).(I.148b)

Göçe tarhanası (Kastamonu): Siyez tabir olunan bir hububattan yapılan yemek.(I.148b)

Göçek, Ekinin soğuğa tahammül edecek kadar büyümesi (*Kayseri*). (II.63a)

Göçmek (C.A.): Çökmek (az kullanılır, dar sahada) *duvar göçtü*.(I.148b)

Gödemez (C.A): Sütle yoğurtu karıştırarak yapılan yemek.(I.149a)

Göden bağırsığı (C.A.): Göden bağırsağı, kalın bağırsak.(I.149a)

Gödük (Bitlis): Köpek, kurt ve saire yavrusu.(I.149a)

Gödün (Kayseri): Küsbe.(I.149a)

Göge empe (Niğde): Göge doğru (amudi atılan taş).(I.149a)

Gögen : Gök renge çalan, göklü.(I.149a)

Gögleme defteri (C.A.): Henüz taze iken ekinlerin tesbit edildiği defterdir ki eskiden mültezim üşüne esas olurdu.(I.149b)

Gögüs geçirmek (G.Antep): İç çekmek.(I.149b)

Gögüşüm (Ankara): Mavi gözlüm.(I.149b)

Gök görmedik, Görgüsüz kimse.(II.63b)

Gök kavır (Demirci köyü): Gök yeşil atlı bir haşere.(I.149b)

Gök kayran, Mavi kayalık.(II.63b)

Gömeci kopmak, İtimadı kırılmak (*Balıkesir*). (II.63b)

Gömrenmek (Tahtacılar): Mızırdanıp kendi kendine ağıt etmek.(I.150a)

Göncür, Buğdaylar içinde biten siyah tohumlu bir bitki (*Çivril* “Denizli”).(II.64a)

Göndalabı, Kısırakların gebe kalmayıp sırf zevk için dalab olmaları (*Andırın* “Maraş”).(II. 64a)

Göndü, Elbisenin kavrulması, yanması (*Kayseri*). (II.64a)

Göndürük (O.A.): Kendürük, iteği.(I.150a)

Göre kapanmak, Çok sevdiği birisini görünce yerlere kapanmak.(II.64a)

Görücü (Malatya): Dönür. Kız görmeye ve istemeye giden kadın.(I.151a)

Görüme, Zıfıf sonu gelinin kız kardeşlerine verdiği hediye (*Niğde*). (II.64b)

Gösterme, Karagöz oyunlarında oyun başlamadan önce seyircilere gösterilen deriden yapılmış resimler (A.).(II.64b)

Götürüngü (C.A.): Binalarda mesnet, *bu kubbe götürüngüsüz dururmuş*.(I.151b)

Gövel, Yeşil (*Adana*). (II.64b)

Gövnük: Köynük, yanık, kavruk. *Gövnümek*: Yanmak, kavrulmak.(I.151b)

Göyleme (Teke): Bir buçuk yaşında bulunan dişi keçi.(I.151b)

Göyneklik (G.A.): Ocaklık boğazı.(I.152a)

Göz göz: 1 — Çocuk sözü olup çocuklar birbirlerini elindeki şeye imrendirmek için gösterip göz göz diye bağırırlar.(Malatya); 2 — Mutlakta gözlere ayrılmış küçük ambaralı.(Niğde); 3 — Ramazanda yapılan mayalı simit (Kastamonu).(I.152b)

Gözente olmak, gözünde olmak (Kütahya) İnsan çok bekleyip inkisara uğramak, hayvan yem görüp umma olmak.(I.152b)

Gözerimi (C.A.): Meddi basar.(I.152a)

Gözü, Ayna (*Kayseri*). (II.65a)

Gözlemek (C.A.): 1 — İntizar etmek, muntazır olmak; 2 — Göz deydirmek, isabeti ayne uğratmak. (I.152b)

Gözü kaymak (C.A.): Gözü yılmak. *O kadar kalabalığı görünce gözü kaydı.* (I.152b)

Gözün ildiği (*Kayseri*): Nazarın yetişebildiği, *karşılara bak gözünün ildiği yere kadar bu arazi bizimdir.* (I.152b)

Gub demedi (*Kayseri*): Cevaba kadir olmadı. (I.153a)

Guman (*Safranbolu, Ankara*): Ümit, *guman ettiğin adama bak.* (I.153a)

Gûman, Şüphe (*Ankara, Trabzon*). (II.65a)

Gureli, Küçük balta (*Trabzon*). (II.65a)

Gübedek (*Teke*): Bir çocuk yeni dünyaya gelince komşulara dağıtılan yiyecek nevinden hediye. (I.153b)

Gübürdemek (*Samsun*): Gürültü etmek. (I.153b)

Güde (*Teke*): Tıknaz, şişman. (I.154a)

Güdülme, güdelmek (C.A.): Kuyruğu kesilmek. (I.154b)

Gül ibikli: Tavukta yuvarlak ibik. (I.155a)

Gül yasır: İt burnu nevinden yenen bir diken meyvesi. (I.155a)

Gülağacı, Orta parmak (*Güney Anadolu Türkmenleri*). (II.65b)

Gülaptan, Ele gül suyu dökmek için kullanılan kap (*Amasya*). (II.65b)

Güldükme (*Uşak*): Hayvan dalap olmak. (I.)

Güle (C.A.): Tandırda hava alacak delik. (I.154b)

Güle söylemek (*Uşak*): Gülümseyerek söylemek. (I.155a)

Gülevşer, Gem ile göğüs kolanını birleştiren kayış (*G.A.*). (II.65b)

Güllap (*İstanbul*): Bir körükte ana ile kanadı birbirine bağlayan demir tertibat. (I.155a)

Güllü (*İstanbul*): Çinicilikte bir motiv adı. (I.155a)

Gülücük: Küçük çörek. (I.155a)

Gülünk, Eski zamanlarda kullanılmış olan bir harp vasıtası (*O.A.*). (II.66a)

Gülütme, Koyunlarda görülen bir hastalık (*G.A.*). (II.66a)

Güman, Şüphe (*Çukurova*). (II.66a)

Güme, Evsinin büyük ve kullanışlı şekli (*Çukurova*). (II.66a)

Gün eyişmek (Ankara): Zeval vakti olmak, *öylen meheli gelmiş gün eyişmiş*. (I.155b)

Gün görmez (İstanbul): Yelken bezini sağlamlaştırmak için iç tarafından geçen ipler. (I.155b)

Gün sallanmak (C.A.): Güneş guruba yaklaşmak, *akşam oldu güneş sallandı*. (I.156a)

Günbatı (Bolu): Garp. (I.155a)

Gündelik (Kayseri): Her gün giyilen elbise, karşıtı *yabanlık, kişlik*. (I.155b)

Güne düz, güne bakar: Ay çiçeği. (I.155b)

Günsü kokmak (C.A.): Patlıcan ve sair kuruluklar gayri tabii kokmak. (I.156a)

Güpmek (Niğde): İntizar etmek. (I.156a)

Gürbü (Kırkağaç): Topraktan yapılan küp. *Gürbüye su doldur*. (I.156a)

Gürç, Daire halinde sıralanmış çocukların arkasında dolaşan ebenin turayı oyuncuların birinin arkasına bırakarak kaçması şeklinde oynanan bir çocuk oyunu (A.?). (II.66b)

Gürde (Teke, Elmalı): Kadın hırkası. (I.156a)

Gürdük (G.Antep): İbne tabiatlı. (I.156a)

Gürelenmek: Hayvan çiftleşmek istemek. (I.156b)

Güremiş (Sandıklı): Dişi hayvan ilkah olmuş. (I.156b)

Gürevin, İyi yetişmiş mahsul (*Kayseri*). (II.66b)

Gürevin: İyi neşvünüma bulmuş. (I.156b)

Gütlüle, Şişman (*Kayseri*). (II.66b)

Güvel ördek (Avşar): Bir av kuşu. (I.157a)

Güvelek, Arazisi olmayıp şunun bunun işini görmekle geçinen (A.?). (II.66b)

Güvey değişmesi, Güveyin tıraşı müteakip gelin tarafından gönderilen elbiseleri giymesi (*Trabzon*). (II.66b)

Güveyi eğlenmesi, Güvey hamamında yapılan eğlence (*Niğde*). (II.66b)

Güveyi gezdirmesi, Sağdıcın güveyi hamamdan sonra kırlara götürmesi (*Malatya*). (II.66b)

Güynük (Menteşe): Ormandan açılan yer. yeni sökme. (I.157b)

-H-

Hacat : Çamaşırhane.(I.158a)

Hacıkara (Menteşe): Ermemiş üzüm. (I.158a)

H.adım (Teke): Erkek veya dişi büyük deve.(I.158a)

H.af (Teke): Hayır manasına nefi.(I.158a)

Hakal yarenliği (Kırkağaç): Havaiyattan bahis.(I.158b)

Hakkala, Aşık oyunu esnasında aşığı havaya atarken söylenir (O.A.).(II.68a)

Halandır, Durma kaç (*Balıkesir Çepnileri*). (II.68a)

Halıcı makacı (Kayseri): Sapı yukarıya doğru eğri ve halının havını kesmek için kullanılan makas.(I.158b)

Halpatmak, Çocuk oyunlarında dört beş aşığı hayava atmak (D.A.).(II.68a)

Hamam evi (Niğde): Gusülhane.(I.159a)

H.amhalat (Niğde): Kaba saba, terbiyesiz kimse.(I.159a)

Hampalamak (C.A.): Yardım etmek, *hampasım çalmak*: gayretini gütmek, *sen onu bir az hampalarsan bu işi bitirebilir, her vakit onun hampasım çalarsın*.(I.159b)

H.aneder (Ankara): Hanedar, köylerde oda tutan zat.(I.159b)

Hankal hıkış, engel yokuş (Niğde): İstemeyerek iş görüş ve gördüğü işten fayda olmayış. (I.159b)

H.ar h.ıt (O.A.): Meyili inhidam.(I.161a)

H.ara (Malatya): Eski tüfenklerin imal edildiği bir nevi makbul demir.(I.160b)

Harağacı, Yabani hardal ağacı.(II.68b)

Harç (İstanbul): 1 — Kalafatçılıkta gemilerin su kesiminden aşağısına ve ziftin üstüne sürmek için reçine, kükürt, donyağından yapılan halita. Bu gemi badanası gemiyi midye ve yosundan muhafaza içindir. Yanarken- de tahtaların yanmasına yardım eder; 2 — İnşaatta kullanılan kum, su, kireç veya çimentu ile yapılan malzeme.(I.160b)

Harç dolapları (İstanbul): Tabakların köseleyi pişirdikleri dolaplar.(I.161a)

H.arç işlemek (C.A.): Uya işlemek, *çok güzel harç işler*.(I.161a)

Harç teknesi (İstanbul): Harçların ustalara nakli için kullanılır, tahtadan mamul, Omuzda veya elde taşınır, tekne.(I.161a)

Harçlı içlik, Bir içlik cinsi (Ankara).(II.68b)

Harçsız çarlık, Beyaz entari (Ankara).(II.68b)

Harit, Basık burunlu (A.?).(II.69a)

H.ark (Konya Ereğlisi): Arık, ırmak, çay.(I.161b)

H.arlak, Atın nefes darlığı. *Soluğan da* denir (Andırın “Maraş”).(II.161b)

H.armancı süpürgesi (Menteşe); **harman süpürgesi** (Ankara): Sığır kuyruğu otu, balık otu.(I.161b)

H.arp kakan sırığı (Ankara): Üç çatallı meyve toplamaya mahsus sırık.(I.162a)

H.artuç (Teke): Kahve ve saireyi koymak için bakkalların muhrut şeklinde kullandıkları kâğıt.(I.162a)

H.aşat (Mecitözü, Yozgat): Ufak ve kırık işe yaramaz şey. *Haşat olmuş* = Kırılmış.(I.162b)

H.aşıl basmak (C.A.): Haşıl hamurunu yapmak ve iplikleri hamura basmak.(I.162b)

H.aşıl sarmak (C.A.): Haşıllı iplikleri çıkırıktaki masuralara sarmak.(I.162b)

Haşte (C.A.): Entarinin yan parçası, *elbise haşteği*.(I.162b)

Hatak, Yuvarlak burunlu ayakkabı (A.?).(II.69a)

H.atın (C.A.); **Hatun** (Malatya): Necip ve hürmete layık hanım. Döne hatın.(I.163a)

Hav (C.A.): 1 — Hırs, *nasıl havın geçti mi?* 2 — Kumaşların üstünde bulunan tüyler *havı dökülmüş*.(I.163a)

H.avkere (C.A.): Evlerin yanında çok gübreli ufak bostanlar.(I.163a)

Havza, Dağda yetişen bir bitki.(II.69b)

H.ayarı (Teke): 1 — Atmaca kuşu; 2 — Gözü açık adam.(I.163b)

Hayberi etmek (C.A.): İnsanları toplamak.(I.163b)

Haydak, Yazlık çardak (A.?).(II.69b)

Hayrat kazanı, İçinde yemek pişen gayet büyük kazan (Çankırı).(II.69b)

Hayvar (Niğde): Üzüm salkımlarına çubuktan çıkarken verilen at.(I.164a)

H.azlı (C.A.): Gerisi çok, bol. *Su hazlı geldi, kuyunun yarısına kadar doldu, bizim kuyunun suyu hazlıdır tükenmez*.(I.164a)

Hazmı taam iskemle (İstanbul): Yemekten sonra oturarak sallanmaya yarar iskemle.(I.164a)

H.azna (C.A.): Odaların arkasında yahut tavan aralarında yapılan sandık odaları.(I.164a)

Heber!(Sandıklı): Getir.(I.164a)

Heddelemek (Teke): İncelemek.(I.164b)

Hege (Teke): Dügün aşçısı.(I.165a)

H.ekerge (Albistan): Ufak su salıncı.(I.165a)

H.el (C.A.): Şerit gibi yuka. *hellemek*: şeritlemek.(I.165a)

Hele, Kışın sulu kar yağdığı zaman çocuklar keklikleri yuvalarından uçururlar. Kanatları ıslanan hayvanlar uçamaz ve yere düşerler. Bu çeşit çocuk avına hele denir (*Ahlat "Bitlis"*).(II.70a)

Helek (Teke): Bakraç.(I.165a)

Heleklemek, Helak etmek (A.?).(II.70a)

Helhel (Burdur): Halhal.(I.165a)

Hellemek (C.A.): Çekirge kovalayıp kaçırmak, *çekirge hellelik*. gürültü patırdı yaparak çekirge kaçırdık.(I.165b)

Helli (Menteşe): Elcil. Ehlden bozma.(I.165b)

Helme (Taşköprü): Minder.(I.165b)

Helû ! (Kastamonu): Taaccüp ifade eden söz.(I.165b)

H.emir (C.A.): Karın şişliği hastalığı, hemir Olmak: karın şişkinliğine maruz olmak. *olmamış dut yersen hemir olursun*.(I.165b)

Hergele, Sığır sürüsü (*Kastamonu*).(II.70b)

Hesapbaşı (İstanbul): Bağçıvanlarda hesapbaşı kasımdan kasımadır. Çıraklar kasımda, tutulur.(I.166b)

H.eserli (C.A.) *heserli buğday*: Ecnebi mevadlı, topraklı,tohumlu ve saireli buğday. *Bugün unluk yuduk, Hesperini arıdınaya kadar başımıza hal geldi*.(I.166b)

Hevenk üzümü (Menteşe): Beyaz üzüm.(I.167a)

Hevkere (Adana): Evlerin civarında sebzeye ayrılan ve etrafı çalılarla, duvarlarla çevrilen bir kısım toprak.(I.167a)

Heybe yarması, Heybenin ortasındaki yarık kısım (*Ankara*).(II.70b)

Heyil heyil (Malatya, Kırşehir): Uzun insan kamerinin, dalların ve zülflerin sallanışını tasvir eder.(I.167a)

H.eyir (C.A.): İncir, *heyirlik*: İncirlik.(I.167a)

Heykişmek (Avşar): Nevhe vurmak.(I.167b)

H.ezvel (C.A.): Kömür ufağı. *Mangalın altına hezvel korsan ataş sabaha kadar kalır.*(I.167b)

Hıl (Avşar): Nasıl. *Böyle böyle hıl olucu, takınır zabıt kılıcı, ağıt.*(I.167b)

H.ım h.ım (Malatya, Kayseri): Genzinden, burnundan konuşan kimse.(I.168a)

H.ımırk, Hımırık (Niğde): Bezir çırağı.(I.168a)

Hımırık (Yozgat): Küçük çocuğun ağlaması.(I.168a)

H.ınçırma (Teke): Hınçkırmak.(I.168a)

H.ır h.ırampa (C.A.): Münakaşayı ve bir nevi cidali andıran hareket, *uğraştık. uğtaşlık, hır hırampa yüz altına razı ettik.*(I.169a)

H.ırfıt (C.A.): Sünepe, yaşlı biçimsiz adam.(I.168b)

Hırhana, Evdeki faidesiz kalabalık (A.?).(II.71a)

Hırışma, Eşeğin döğülünce gerilemesi (A.?).(II.71a)

H.ıs boğma (C.A.): *Hıs boğmaya getirdiler de öyle ruzi ettiler* : Gizli boğuntuya getirdiler de öyle razı ettiler.(I.169b)

Hille! (Gerkûk): Hurra!(I.170b)

Hin.gir hin.gir gülmek (Ankara): Açık saçık gülmek.(I.171a)

Hodilikleme, Kibirilenme (*Kayseri*). (II.71b)

H.oduklamak (G.A.): Garip görmek, *eşiltiğim zaman hodukladım.*(I.171b)

H.olcun (Teke): Kadın hekim.(I.172a)

H.oldur hoyuk (Yozgat): Delik deşik, haraba yüz tutmuş.(I.172b)

Homaca, Diz kemiği (*Göcenova “Çorum”*). (II.72a)

Honek, Aşık kemiğinin küçüğü (*D.A.*). (II.72a)

Hoppacaya kaldırmak (C.A.): Büyükler yatarak, çocukların karnına ayaklarını dayayarak dallarından tutarak yukarı kaldırmak.(I.173a)

H.or h.or çeşme (Afyon); **hör hör çeşme** (Sandıklı): Sümüklülük.(I.173b)

H.oran etmek (C.A.) Yeyip içmek. Bi (bir) *koyun kestik oturduk horan etlik.*(I.173a)

Horanta, Evlenmemiş kadın (*G.A.*). Aile.(II.72a)

Horc, Büyük heybe (*İstanbul*). (II.72a)

Horgor, Dedikodu.(II.72a)

Horoz yarışı, Köy düğünlerinde yapılan ve birinci gelene bir horoz verilen 300- 500 metrelik bir koşu (*Amasya yöresi*). (II.72a)

Horoz yüreği, Bir üzüm cinsi (*Gaziantep*). (II.72a)

Horumpak deliği (Ahlat): Duvar da açılmış kapı sürececek deliği. (I.174a)

H.os h.os getmek (C.A.): Boynunu kırıp gitmek. (I.174a)

H.oşuk, h.oşık (C.A.): Münasebetsiz vaziyette gülenler hakkında fena bir sıfat. (I.174b)

H.oşur (Menteşe); **hişir** (Sandıklı): 1 — Körpe, taze (Menteşe); 2 — Çabuk bozulacak sebze. (I.174b)

H.ota çağırma (C.A.): Ziyafetlerde, düğünlerde *hota!* deyerek maskaralıkla para toplamak, *davul zurna çalan abdallar hota çağırır*. (I.174b)

H.otdik (Kütahya): İlenç olarak mittik lafzı ile birlikte kullanılmasından hastalık adı olduğu anlaşılmaktadır.?? (I.174b)

H.oth.ot (Malatya): 1 — Üzümlerin budandığı zaman yakılan ince çırpıları (Malatya); 2 — Nadan, sözün önünü arkasını aramıyan (Bolu). (I.174b)

H.otur (C.A.): İşe yaramaz şey işe yaramaz bağ, tarla. (I.175a)

Hov günü (C.A.): Ana baba günü, sıkıntı ve yardım günü. (I.175a)

H.ovhaz (Malatya): Hafif vezinli eşya. (I.175a)

H.oydana (Bolu, Ankara) **Hodana** (Yozgat): Kendi bildiğine giden, kalp, battal, iş sevmeyen. (I.175a)

Hoyhoy dede, Çocukların ramazandan on beş gün önce odun toplamak için yaptıkları aygıt (*Kastamonu*). (II.72b)

Hödine (C.A.): Hödük, maskara, yakışsız, *nedir o hödine gibi*. (I.175b)

Hödüklenmek (Ankara): Korkmak. *gözünü bir yumar, bir açar, bir atılır, korkar hödüklenir gelecek diye hödüklenmişte oynamamış*. (I.175b)

Högeç, 1 — Bahara çıkan toklu (*Erzurum*); 2 — Üç yaşındaki erkek koyun (*Ahlat "Bitlis"*). (II.72b)

Hökelekli, Sakalı büyük, azametli (*Ankara*). (II.72b)

Höndül höndül etmek (C.A.): Razi olmamak kanaat etmemek. sertlik, kaypaklık göstermek. (I.176a)

Höngülüm hoç (C.A.): Tahtaravelli, yavelli. (I.176a)

Hön.gür (Teke): Şu.(I.176a)

Hörüş, Ebenin lomasıyla çubuğu ortaya getirmeye çalışması şeklinde oynanan bir çocuk oyunu (*İlâma "Isparta"*). (II.72b)

Hös (C.A.): Sus. *Hös oğlum hös yeter arlık ağlama.* (I.176a)

Höşmerin (Çangırı, Kırşehir, Ankara, Afyon, C. A.): Un yağda kavrulduktan sonra içerisine bal veya kestirilmiş şeker konularak yapılan tatlı olup çocuk doğuran kadınlara komşular hediye oarak getirirler.(I.176b)

Huğ: 1— Derim evinin şemsiyenin tellerine benzer ağaçları (Adana Türkmenleri); 2 — Kamıştan ve ottan yapılan mesken.(I.176b)

H.uderci (C.A.): Arapçadan. taze sebze satan kimse. *Huder: taze sebze, göğeri.* (I.176b)

Hus (Malatya): Sus.(I.177a)

Huvaya kesmek (C. A.): Soymak, istismar etmek, haraca kesmek, damana almak.(I.177a)

Huykesen, Yürüyemeyen çocukları boyunlarına ip bağlayarak bir yatıra götürme ve ziyaretten sonra boyundaki ipi oradan geçen bir yolcuya kestirme (*Erzurum*). (II.73b)

Hülkün, Göbek taşı (A.?). (II.73b)

Hüma, Kaşları yukarı kaldırma (*Çorum*). (II.73b)

Hünük (Bolvadin): Mülayim, mutedil, ılık (Sandıklıda) *dimisi batık* derler, bak. hönük. (I.177b)

Hüt (Naşa köyü): Sus! (I.177b)

-I-

Idık (Türkmen oymaklarında): Can, ruh.(I.178a)

Igım (Isparta): Felâket.(I.178a)

Igıttak (Ankara): *Igıttak yüreğim palazıdı.* (I.178a)

Ihlayi tıhlayı gelmek (G.A.): Hasta, halsiz gelmek, *hammal ihlaya tıhlaya gidiyor, hasta ihlayi tıhlayı geldi.* (I.178b)

Ikaş (Karaağaç): Şişman.(I.178b)

Ikra boncuğu (Ankara): Kusan çocuklara kullanılan bir dürlü boncuk.(I.178b)

Ildırak bezi (Teke): Patiska bezi parlak bez.(I.178b)

İlgın Otu (C.A.): Halıcılıkta sarı boyayan ot.(I.179a)

İlgımda salgımda görükmek (Ankara): Uzaktan uzağa belli belirsiz, serabımsı gözükmek. *İlgım salgım, çölde ilgımdan salgımdan bir çadır görüktü.*(I.179a)

İmsikmak (Teke): Bozulmak ekşimeğe başlamak.(I.180a)

İndal (İsparta): Bir şeyin uzaktan görünen şekli haricisi ??(I.180a)

İpaba, Yörüklerin yünden dokudukları kolu ve üzeri süslü ceket (G.A.).(II.74a)

İrızva, Dört burmalı, üç telli bir saz (G.A.).(II.74b)

İrvak (Kütahya): Kaymakların üzerindeki hafif mayılık.(I.181a)

İsılık yakmak, Çok ağlayan bebeği susturmak için yapılan bir ameliye (Ankara).(II.74b)

İsılılama (Ayaş): Göz ağrısına karşı şekerle yapılan bir dürlü afsonlama.(I.181b)

İskarmoz (İstanbul): Küreğin istinat ettiği ağaç çivi olup ona kayış bağlıdır.(I.181b)

İskıçça, Verem (G.A.).(II.74b)

İssi (Konya, Mecitözü): Sahip, efendi. *İssıya gerek camia haram.*(I.181b)

İssız kalmak, Yalnız kalmak (Amasya).(II.74b)

İstıran: Bir duvarın önüne çekilen ikinci istinat duvarı.(I.182a)

İşılamak (C.A.): Sabah olmak. *İşıl ışıl ışıladı. İşımak. İşıdı.*(I.182a)

İzmik: Bahil, sıkrağı.(I.182b)

İzmikmak: Korkmak.(I.182b)

-İ-

İbcik (Teke): Bacak.(I.183a)

İbim (Teke): Kayın biraderim, kocamın kardaşı.(I.183a)

İbimemek (Afyonkarahisar): Gelişmemek, *bu koyun ibimedi.*(I.183a)

İclik, Şenlik, kalabalık.(II.76a)

İç kumpas (İstanbul): Bir deliğin kutrunu ölçmeye yarar aygıt.(I.183b)

İç mahya, Bazı büyük camilerin içine, kubbelerin ön tarafına kurulan mahya (İstanbul).(II.76a)

İç yelek, Yörük kadınların gündüzleri gömleklerinin üzerine giydikleri kolsuz yelek.(Adana).(II.76a)

İçme (Ankara): Madenî menba suları.(I.183b)

İgez, Zayıf, hasta.(Kastamonu).(II.76a)

İğele (Çangırı): Kağı arabalarında mihverlerin döndüğü yer. güreği. karşı. *İyilik*.(I.184a)

İğretiye, Eğretiye almak (Kayseri): Bir binanın alt kısım duvarı değiştirileceği zaman üstünü sukutuna mani destekle tutturmak.(I.184a)

İhircin (Yozgat): Nim muzlim.(I.184a)

İki arkalı (İstanbul): Bir dürlü sandalyadır.(I.184a)

İki un.ge (Teke): Yarım okka.(I.184a)

İkibir (Çorum): Şekli vat, zayıf vat.(I.184a)

İkiçikli, Her iki tarafa da temayül eden (*Gaziantep*). (II.76a)

İkinci (İstanbul): Tabaklıkta ikinci sınıf deri.(I.184a)

İkinci ağız (İstanbul): Tabaklıkta bak. orta.(I.184a)

İldal (Karaağaç): Mütedilâne nazikâne, yavaş yavaş.(I.184b)

İlete, Çırakların imtihan zamanlarında yaptıkları bir çift papucun adı (*Maraş*). (II.76b)

İlgi (Kırşehir): Pençeyi vurmadan evvel iplerle ilgi yaparlar.(I.184b)

İlibar (Teke): Sıra, nöbet.(I.184b)

İlişik, İki kaşın birbirine yakın olması hali (*Çorum*). (II.76b)

İlk göz ağrısı (G.Antep): İlk çocuk.(I.185b)

İlkmevlut (Menteşe): Rebiül evvel ayı.(I.185b)

İlknamaz (Menteşe): Recep ayı (I.185b)

İlktöbe (Menteşe): Cemaziyel evvel ayı.(I.185b)

İlkyaz (Menteşe): Haziran.(I.185b)

İman baylığı (Malatya); **İman selâmeti** (Afyon): Hüsnü hatime, selâmeti encam.(I.186a)

İmbal vermek (Niğde): Birini tahrikle ileri sürmek.(I.186a)

İmiri vermek (Teke): Uyuyu vermek.(I.186b)

İnce (C.A.): İnce yoğunun karıştı. Kalın yufkanın karıştı.(I.186b)

İnce kayık (İstanbul): Uzun tenezzüh kayığı.(I.187a)

İnce tıraş bıçağı (İstanbul): Tabaklıkta malın tersini mermer üstünde tıraş eden aygıt.(I.187a)

İnce yonma (İstanbul): Kenarları ve ortası muntazam yontulmuş duvar taşıki pencere kapu ve köşede pencere yağmurluklarında kullanılır.(I.187a)

İncelipüzülmek: İncelenerek zayıflamak, *çocuk incelipüzüldü*.(I.186b)

İncemin (Teke): Kenar.(I.187a)

İnenemik, İğdiş, burulmuş (*Kayseri*). (II.77a)

İnezinez, Halsiz, mecalsiz, inliye inliye (*Gaziantep*). (II.77a)

İnletmek, Taciz etmek (*Isparta*). (II.77a)

İno (C.A.): Taaccüp ifade eden söz. ino böyle iş olurmu? (ine) şekli de var.(I.187b)

İpipilmeden (C.A.): Bir çocuk oyunu.(I.188a)

İpiras (Teke): Tıpkı, aynı.(I.188a)

İplemek (C.A.): Yakalamak, *gördün mü, aşar memurları iplemişler, götürüyorlardı*.(I.188a)

İren, Eren (*Konya*). (II.77a)

İrgetlik (Menteşe): İkinci defa evlenen kadın tarafından kocasına verilen mal.(I.188b)

İri ! (Tosya): Taaccüp ve hayret ifade eden söz.(I.188b)

İrksenç (Malatya): Müstekreh, şayanı nefret.(I.188b)

İrmek (G.A.): Yetişmek.(I.189a)

İrnamazı (Kayseri): Sabah namazı.(I.189a)

İrnek: Hile, desise.(I.189a)

İrte : 1— Sabah (Avşar); 2 — Zifaf gecesinin sabahı (Karaağaç).(I.189a)

İs (C.A.) : 1 — Kurum; 2 — Yüzdeki çil. *Kırlangıçlar gelince yüzüümü is kaplar*.(I.189a)

İskefe makinesi (İstanbul): Tabakhanede derinin mağını, leşlerini ve sairesini koparır makine.(I.189a)

İskeğe, Aydaş hastalığında kullanılan ucu ateşli odun.(II.77a)

İsli kula, Sarıya yakın renkte olan at (O.A.).(II.77b)

İspaha (Seydişehir): Müaşşir ve mültezim.(I.189b)

İsparti (İstanbul): Dökmecilerde derecenin içindeki kumu açmaya düzeltmeye yarayan demir aygıt.(I.189b)

İspukça (İstanbul): İstenilen ebatta tahtayı ince kâğıt gibi çıkartır aygıt.(I.189b)

İstenek (İstanbul): Kalafatçılıkta çivi başlarını ve çürüten çivileri anlamaya mahsus muayene demiri.(I.189b)

İşbaşı (C.A.): Müdür, iş idare eden kimse, işçileri idare eden, *onu bana danışma gitte iş başıya danış.*(I.190a)

İşbaşına çıkmak (C.A.): Ehemmiyet kespemek. *Ne olur iki arşın bez işbaşınanı çıktı.*(I.190a)

İşevi (C.A.): İş yapılan yer, çalışma yeri, *gece yansınacak işevindeydim.*(I.190a)

İşkelek (Teke): Çadır ipini çadıra rapteden on beş santim uzunluğunda bir ağaç parçası.(I.190b)

İşkelet (Teke): Hayvanın paçasına geçirilen ortası oyuk ufak bir ağaç.(I.190b)

İt alası (Teke): Seyilinde siyah benekler olan insan.(I.191a)

İtgi büğü (Muğla): Sihir, efsun.(I.191a)

İti (Niğde): Acımaya yüz tutmuş ağır kokulu, *bu peynir iti iti kokuyor, itimek.* acı olmak *bu yağ itimiş.*(I.191a)

İtmeç, yitmeç (C.A.): Eski börklerden fesin tepesinde püskülü taktıkları şey. *Fesinin itmeci kopmuş.*(I.191b)

İve ive (Konya, Sivas): Acele acele.(I.191b)

İvik divik aramak (C.A.): Acele, acele inceden inceye aramak, *evin içini ivik divik aradı.*(I.191b)

İydir (C.A.): Mariz, malûl, *şu iydirliğimde başıma gelmeyen kalmadı.*(I.192a)

İyilikçi (Edirne): Hayırkâr, *çok iyilikçi adam.*(I.192a)

İyre (Teke): Evlenmemiş bakire kız.(I.192b)

-K-

Kaba düğük (G.A.): Çamlık yerlerde yaşar ve (düğük) diye öter bir kuş.(I.193a)

Kaba yonma (İstanbul); Kenarsız, kabası alınmış harici cephe taşı.(I.193a)

Kabadavul, Türkmen oymakları arasında kullanılan büyük cins davul (G.A.).(II.78a)

Kabak geçi (Avşar): Boynuzsuz geçi.(I.193a)

Kabak koyun, Boynuzsuz koyun (*Toroslar*). (II.78a)

Kabcur (Çangırı): Eğnam rüsumu.(I.193a)

Kabır (Çangırı, Ilgaz): Mayalı hamurdan saç üzerinde pişirilen ufak ekmek.(I.193a)

Kabire, Sivas'ın eski adı (*Sivas*). (II.78b)

Kabit, Zayıf, sıska (?).(II.78b)

Kabuş koyunu, Bk. kabak koyunu (*Toroslar*). (II.78b)

Kaçak (C.A.): Maile, sathı mail.(I.193b)

Kada, 1 — Dert (*Kayseri*); 2 — Kaza.(II.78b)

Kadan.ı alayım (Avşar, C.A.): Dua ve dilek.(I.194a)

Kadın kız, Hanım kız (*Acıpayam “Denizli”*). (II.79a)

Kadın parmağı (Bolu, Çangırı) Kulaklı, ekşimsi bir ottur.(I.194a)

Kadın parmağı, Bir üzüm cinci.(II.79a)

Kadısalvarı, Ağı az ve dar olan şalvar.(II.79a)

Kadus, Büyük bakır kova (A.?).(II.79a)

Kafa taşı (O.A.): Duvarın ortasına istif edilen taşlar.(I.194b)

Kafalanmak (C.A.): Mağrur olmak, *ne kafalanıp duruyorsun?*(I.194b)

Kafarcı (C.A.): Her şeye karışan en ziyade yolculara müdahale eden kimse, *kafarcı mısın? ne karışıyorsun demektir.*(I.194b)

Kafeslik (İstanbul): Bir sandalın arka ve önünde kapağımsı yer.(I.194b)

Kağa, Delikanlı (*Iğdır, Çıldır, Şüregel “Kars”*). (II.79a)

Kağış : Sert gübre.(I.194b)

Kağnı evi (Sandıklı): Kağnı teferruatından arık.(I.194b)

Kahınç, Başa kakılan (*Ankara*) — Kakinç.(II.195a)

Kahısı (Teke): Bazısı.(I.195a)

Kâhi (Safranbolu); **Keha** (Ankara): Bir çeşit börek, *hazırlanması : önden pazıyı incecik yazan, ondan sonra yağlan, kıvrım, büken, tekrar yazan, tavaya salan kızarmış yağ üstene* (Ankara).(I.195a)

Kahke (Adana): Hamur simit.(I.195a)

Kâhniç (C.A.): Tahta saplı demirden kazan diplerini kazıyan aygıt.(I.195a)

Kahvealtı soluğu (Adana): İşe başladıktan hemen bir saat sonra *kahvealtı soluğu* yapılır. Kahvealtı tek bir somundan ibarettir.(I.195a)

Kahya usta, Esnaf arasında çıkan anlaşmazlıkları halleden şahıs (*İstanbul*). (II.79b)

Kaime, Hamam ustası (*Urfa*). (II.79b)

Kakınç (Ankara): Serzemiş.(I.195b)

Kakırcımak (C.A.): Yağlı maddeler kokmak, *fıstık, badem, ceviz kakırcır. ot, soğan sasır; tahta çürürde çürük kokar, çiy et hımşır, imzır; kavun karpuz ular, tahtada su içinde ular, su içinde bez ulur.*(I.195b)

Kakırdamak (C.A.): Kakırdak gibi kurumak, *düş bir çukura geber kakırda.*(I.196a)

Kakka barak (Eğridir): Keklik. *Kakkubrak* (Afyon) sesi taklit yolile.(I.196a)

Kaklanmak (G.Antep): Azadan herhangi biri, çokça belkemiği, üşümekten tutulmak. *Belim kaklandı kaldı.*(I.196a)

Kakyidi (Simav): Haltetti.(I.196b)

Kalafat meydanı (İstanbul): Gemilerin deniz kıyısında onartıldığı meydan.(I.196b)

Kalafatçı (İstanbul): Kalafat işçisi.(I.196b)

Kalafatçı ustası (İstanbul): Bir geminin kalafatını, tamirini bilen ve kalafatçıları çıraktan yetiştiren usta.(I.196b)

Kalak kalak yağ bağlamak (C.A.): Lapa lapa, katmer katmer yağ bağlamak, *bu sözü işidir işitmez kalak kalak yağ bağladı.*(I.197a)

Kalaklamak, Dalgalanıp kabarmak (A.?).(II.79b)

Kalantur (Niğde): Azametli, gösterişli kimse.(I.197a)

Kalay (Malatya): Tektir, tevbih. *Kalaylamak* (Türkiye): Tektir etmek.(I.197a)

Kalbur kulak, Büyük olan kulak.(II.79b)

Kaldırgağış (Bolu): Çürük, köhne (bina).(I.197b)

Kaldırgeç (Menteşe): Saç üzerinde ekmeği çevirmek için kullanılan tahta alet, billeğaç.(I.197b)

Kalfa (İstanbul): Lonca ustalarının önünde kesip biçmek işlerini isbat eden çıraklık etmiş kimse.(I.198a)

Kalkan oyunu, Bir erkek tarafından oynanan bir halk oyunu (*Kars*). (II.80a)

Kalkım (Bursa): Yazın giyilen bir nevi kürk kakım. *Zürafanın şaşkını, Kalkım giyer kış günü.* (I.198b)

Kalkımak : Atlamak, *üç adım kalkımak.*(I.198b)

Kallankup (Menteşe); **karlankup** (Ankara): Hep birden.(I.198b)

Kalle (Teke): İcar.(I.198b)

Kalleş (Maraş): Dolandırıcı.(I.198b)

Kaltaban (Maraş): Hayasız, arsız, tembel.(I.198b)

Kama altı (Kayseri): Tezgâhta kamanın kalınlığı halının sıkılanmasına kâfi gelmeyecek olur ise kama ile tezgâh arasına konur dört köşe 4-5 cm. kalınlıkta parça.(I.198b)

Kama tahtası (İstanbul): Rendenin teferruatından olup kalemi sıkıştırmaya yarar.(I.199a)

Kamalmak, Yorulup kalmak (*Kayseri*). (II.80b)

Kamartlaz olmak (C.A.): **katatlaz olmak** (Kilis) bak. *hılt olmak*.(I.199a)

Kambıl (Niğde): Dişi deve.(I.197b)

Kamçur (Çangırı): Ağnam resmi.(I.197b)

Kampak, Yonga (?).(II.80b)

Kampos (Ahlat): Açık pençe ile vurulan zarbe, şaplak.(I.199b)

Kamu (Ürgüp): Hep.(I.199b)

Kan (Teke): Tuzak.(I.199b)

Kan almak (Yozgat): Tebevvül etmek.(I.199b)

Kan kürümek (C.A.): Cinayet isnat ve iftira etmek.(I.200b)

Kan uymak (Birecik): Kan bir tarafta toplanıp deverandan kalmak.(I.201a)

Kan yerine vermek (Malatya): Maktul tarafından katilin kerime ve hemşiresi alınarak kıtal davasından sarfinazar edilmek.(I.201a)

Kan, Derin kuyu (*Çorum*). (II.80b)

Kanak otu (Yabanova): Pide sakızı tabir olunan sakızın çıktığı ot.(I.199b)

Kanalıcı (C.A.): Hacamatçı.(I.199b)

Kanapiya (İstanbul): Kanape. Bir sandalın arkasında ve oturacak yerlerin yanlarında yaslanacak yer.(I.199b)

Kanareye, **kanarı**, Mezbaha, salhane.(II.80b)

Kanaveçe (İstanbul): Bir sandalya yapılırken yayı kaplayan kısım, sonra ipekli veya pamuklu yüz geçer, kara çivi ile yüz mıhlanır, kenarına şerit çekilir.(I.200a)

Kancaloz (O.A.): Hortlak, *kabirlikten kancaloz çıkmış, kancaloz gibi*.(I.200a)

Kancık kirmen, Yün bükme için kullanılan bir aygıt (G.A.).(II.80b)

Kandak: 1 — Dağın sarp yerleri (Muğla); 2 — Daimi surette ıslah olan topraklar.(I.200a)

Kandalabı, Atın tay ve sonu çıktıktan sonra aygıra çekilerek henüz rahmi kanlı iken gebe kalması (*Andırın “Maraş”*).(II.80b)

Kandan, Nereden “*gün kandan doğarsa, elini o yana aç*”(Isparta ve çevresi).(II.80b)

Kandil uçurtma, Minarelerden alçak yerlere gerilen ipler üzerinde yazı yazmak, şekil yapmak (*İstanbul*).(II.81a)

Kandiş kırmak, kandişlenmek (C.A.): Fena fena kırtmak, cilvelenmek.(I.200a)

Kanlı (C.A.): Katil, canı, *kanlılar gibi yalvardım durdum, kanlı habis* : Caniler koğuşı.(I.200b)

Kanlılık (Teke): Su kabı.(I.200b)

Kanrılıca, Mancınık şeklinde olan dal.(II.81a)

Kantaşı, Burna sürüldüğü zaman kanı kestiğine inanılan bir taş (*Sivas*).(II.81b)

Kanya (Avşar): Kadeh, *mecliste içerler billur kanyadan*.(I.201a)

Kap çatmak (C.A.): Derin kemer yapmak, *kap altı*: Derin kemer altı.(I.201b)

Kapak, Kemençenin göğüs tahtası (A.).(II.81b)

Kapaklı dolap (İstanbul): Bir kütüphanenin alt kısmı.(I.201a)

Kapan mavunası (İstanbul): Bir çeşit mavuna.(I.201b)

Kapele (Samsun): Mintan.(I.201b)

Kapı altı (Çorum, Kargı): Jandarma dairesi.(I.202a)

Kapı hakkı, Gelin oğlan evine götürülürken hizmetçilerden birinin kapıyı tutarak bahşiş istemesi (*Diyarbakır*).(II.81b)

Kapı paçı, Gelinin düğüne gitmek üzere evinden ayrılacağı zaman oğlan evi tarafından verilen hediye (*İslahiye “Gaziantep”*).(II.81b)

Kapıcı karga, Gördüğü her şeyi almak isteyen (*Gaziantep*).(II.81b)

Kapu aynesi (İstanbul): Bir kapının ortasındaki parça.(I.202a)

Kaplak (Kütahya): Kalpak, kadınların başlarına giydikleri bir nevi serpuş, otuz - kırk sene evveline kadar ihtiyar kadınların başlarında görülürdü. eskiden bir kız gelin olmadıkça kaplak giymemiş. biraz küstah olupta her söze karışan kızları yaşlı kadınlar *kaplaksız* diye tazîr ederlerdi, gûya kız değil, kadın ise de resmen evlenmemiş olduğundan *kaplağı* bulunmuyormuş.(I.202a)

Kaplama (İstanbul): Ahşap binanın haricine çakılan tahta.(I.202a)

Kaplan, Vahşi havyanları ürküterek pusuya düşürmekte kullanılan kabaktan yapılmış ve gayet korkunç bir ses çıkaran bir müzik aygıtı (*Çukurova*).(II.81b)

Kapu çerçevesi (İstanbul): Kapunun duvarlara merbut kısmı.(I.202a)

Kapu malağı: Bir nevi sürgü.(I.202a)

Kar, Yapılara konan bir sıra taş veya kerpiç.(II.82a)

Kara barut (İstanbul): Kayaların parçalanmasında kullanılan mevaddı infilâkiyeden.(I.202b)

Kara bostan: Saçma bostan, kavun ve karpuz bostanı.(I.202b)

Kara conbalak (C.A.): Göze arız olan bir dürlü rahatsızlık.(I.202b)

Kara cömbalak (C.A.): Gözlere arız olan bir hastalık. *Gözleri kara cömbalak olmuş.* (I.202b)

Kara cümle (A.): Hesaptan amali erbaa.(I.203a)

Kara dağlıç (İstanbul): Koyun cinsi, simsiyah kuzgunî renkte olur. İki nevidir, biri *köylü* malı, diğeri *köseler* malıdır. *köseler:* Silifke, Anamur ve civarında yetişir, beyaz dağlıçtan kıymetsizdir.(I.202b)

Kara damaklı (Kayseri): Atın üst damağındaki siyahlık olup meşum sayılır.(I.203a)

Kara keçi (İstanbul): Diğer adı *kıl keçi* dir. Rumeli'de Konya Antalya taraflarında yetişir. Türkiye'nin her tarafında kara keçi bulunur.(I.203b)

Kara kırkı (C.A.): Payansızlık anlatan bir ifade, *köyü eşkiya, bastığında çoluk çocuğun derdi hiç çekilmedi, ağlayanın sızlayanın karakırkı idi.*(I.203b)

Kara malak (Fethiye): Tilki üzümü otu.(I.204a)

Kara yaka kıvrıcık (İstanbul): Samsun ve Mesudiye ceketlerinde yetişen boyunlarında siyah çizgi olan koyun cinsi.(I.204b)

Karacola : Bir ot adı.(I.202b)

Karacon.golos (Mecitözü): Kânunusanide olan fırtına.(I.202b)

Karadeniz (Bolu): Şimal rüzgârı. *kaba yel = lodus; hoyraz = poyraz; gün doğdu, ak yel (garptan eser), dere yel (her akşam eser).*(I.203a)

Karaduman (Malatya): Kalbur yapan ve raks eden tayfe.(I.203a)

Karakaça (İstanbul): Kıvrıcık cinsinden sini siyah koyun dur. Koyun cinsinin en sertidir, çobanı ayak altına alır yıkar gider, dayanıklıdır, bir ayağını bırakır da üç ayakla gider. Rumeli'de, Kırk kilisede ve Keşişte yaylalarda bulunur, azdır.(I.203b)

Karakavırma, Kuşbaşı doğrandıktan sonra tavada kendi yağı ile kavrulan et (*Gaziantep*). (II.82a)

Karakılıç : Hububattan bir cins.(I.203b)

Karalık (Naşa köyü): Çar, çarşaf.(I.204a)

Karamantar, Bir mantar cinsi (*Lerdüğe “Samsun”*).(II.82b)

Karameş gibi (C.A.): Çokluk ifade eden söz. *Çekirge tarlanın içine karameş gibi çökmüş*.(I.204a)

Karamoy, Kahve (*Balıkesir Çepnileri*).(II.82b)

Karanlık (Kütahya köyleri): Çokluk.(I.204a)

Karapan (Ahışa): Havlu.(I.204b)

Karartı, Havaleli eşya (*Beypazarı “Ankara”*).(II.82b)

Karasar, İki kişinin arasını bozmak isteyen üçüncü şahıs (G.A.).(II.82b)

Karasarlık, Bir hastalık adı (*Ankara*).(II.82b)

Karasiğır (İstanbul): İnek, öküz, buzağı, düveye toptan verilen at.(I.204b)

Karayaşlı, Kocası ölen kadınlar torunlarına kocalarının adını koydukları halde *karayaşlı* diye çağırırlar.(II.83a)

Karece (Malatya): Soğan tohumu.(I.204b)

Karga küpesi: Bir nevi ot.(I.205a)

Karga sabını: Bataklıklarda biten büyük yapraklı bir ot.(I.205a)

Karga yimeği (Ankara): haşhaş gibi olur, dağda biter, süt beyaz çiçeği olur. *nux vomica*??(I.205a)

Karın kapmak (Ankara): Hamile kadının karnı burmak. *karnım kapıyor*.(I.205b)

Karın, 1— Koyun ve keçi içkembelerini temizi yerek ve ters çevirerek içine sade yağı konmak suretiyle yapılan yemek (*Denizli*); 2— İşkenbe (*Karatepe.i aşireti “Adana”*).(II.83a)

Karıntı (C.A.): Su toplantısı, gidecek yeri dar olan suların birikintisi.(I.205b)

Karıp katmak: Birbirine karıştırmak.(I.205b)

Karicik (C.A.): Kırıışık, *don yudumda ellerim karicik oldu*.(I.205b)

Karkarı (C.A.): Tahtadan yapılır bir nevi oyuncak.(I.206a)

Karna (İstanbul): Gemiye karaya doğru sal, palanga, ırgat yardım ile yatırıp omurgasına kadar çıkartmak ve tamir etmek.(I.206b)

Kârna (Uşak): **kârhane**, fabrika ve imalâthane, ihtar: *karhane* Uşakta mahut yerdir, kelime kökü aynı olmakla beraber şimdi şekilce ayrılık husule gelmiştir.(I.206b)

Karnabat (İstanbul): 1— Kıvrıcık koyunun bir nevi olup tüyü kahve rengidir. Rumelide Bulgaristandan alınmıştır, damızlıktır. 2 — Bir kasaba adı.(I.206b)

Karnı burnunda (Niğde): Vazı hamli yaklaşmış kadın.(I.206b)

Karnı yarık (Çangırı): 1— İskambil oyununda kupa; 2— Patlıcandan yapılan yemek.(I. 206b)

Karnupa (Virancık): Bir nevi dikenin çiçeği olup tütün gibi içilir.(I.206b)

Karoça (Burdur): Üzeri kapalı araba.(I.207a)

Karpapuç, Karda gezmek için kullanılan bir vasıta (*Siirt*). (II.83b)

Karpuz, Minarelerin tepesine raptedilen kovanın üst tarafı (*İstanbul*). (II.83b)

Karşılık koma, Nükteye cevap verme (*Safranbolu* “Zonguldak”). (II.83b)

Kartnak (C.A.): Çok kirli şey, paçavra halini alan şey. *Bir zubunum var o da kirinden kartnak gibi oldu.* (I.207b)

Kasar yuma, Mavrum yıkamak (*Maraş*). (II.84a)

Kasarcı, Mavrum denilen bir dokumayı yıkayan kadın (*Maraş*). (II.84a)

Kasık ipi (C.A.) Havudu karna bağlayan ip. (I.208a)

Kasınlamak: Millemek. *Sel tarlayı kasınladı.* (I.207b)

Kaskam yer, Arazi, toprak cinsi (*Trabzon*). (II.84a)

Kaş karanlığı: Kaşık çalımından evelki vakit. (I.208b)

Kaşak, Kuru ağaç demeti (G.A.). (II.84b)

Kaşık çalımı, Akşam namazı vakti (G.A.). (II.84b)

Kaşıklağaç (Bolu): Halişka gibi fakat daha kalınca yazılmış ve el ile asılıp koparttıktan sonra tencerede pişirilmiş hamur. (I.208b)

Kaştarma, Her işini bitirme, idare etme (*Amasya*). (II.84b)

Kat kat, Aşığı sekmek suretiyle oynanan bir çocuk oyunu (D.A.). (II.85a)

Katarma, Aktarma (*Amasya*). (II.84b)

Katirenbiz, İçine domates pekmezi, yağlı şeyler konan ve el ile yapılmış olan ağzı geniş içi bol cam kavanoz (*Gaziantep*). (II.84b)

Katrembiz (C.A.): Cıncıktan yerli yapısı vazoları andıran kaplar, içerisine peynir ve saire konarak bakkal dükkânlarında teşhir edilir, *benim karnım kanne şişe katrembiz değil ya: sır tutamam söylerim demektir.* (I.209b)

Kavalak (Niğde): Kof, içi boş. (I.209b)

Kavan karadı (Teke): Akşam oldu. (I.209b)

Kavela (İstanbul): Kalafatçılıkta ağaç çivi olup kızılıktan yapılır, boyları deliğe göre değişir, başı bir nisbet dairesinde kalınlaşır, gemilerin *postalarını* birbirine bağlamak için kullanılır. (I.210a)

Kaveleta (İstanbul): Tabakhanede üzerinde deri kazılan tesviye olmuş üstü yuvarlak altı düz ağaç kütüğü. (I.210a)

Kaveleta bıçağı (İstanbul): Tabakların kullandığı eyrice bir çelik yüz ile iki tarafı ağaç saplı bıçaktır. (I.210a)

Kaveleta makinesi (İstanbul): Sığır ve koyun derilerinin leşini (etini) alır, tabaklar kullanır. (I.210a)

Kaveleta tahtası (İstanbul): Derinin etini almak için kullanılan tahta. (I.210a)

Kavete, Domates (*Kayseri*). (II.85a)

Kavinme, Bir balık adı (*Eğridir "Isparta"*). (II.85a)

Kavli, Vait, randevu (*O.A.*). (II.85b)

Kavukçuk (Teke): Fes kalıbı. (I.211a)

Kavurgalık, Kavrulacak buğday (*G.A.*). (II.85b)

Kaya koltuğu (Ankara): Kaya dibi. *kaya koltuğuna sindi*. (I.211b)

Kayalamak (C.A.): Kayalara basa basa koşmak, kaçmak. *keklik kayaladı güüt. Keklik gibi kayaladı (gözden nihan oldu)*. (I.211b)

Kayaş (C.A.): Akraba ve teallukat (istimalden sakıt). (I.212a)

Kaygı (Afyon): Merak. (I.212b)

Kayıkbiçimi, Kadın ayakkabısı (*Ankara*). (II.85b)

Kayılmak, Rız olmak, korku ile kıvranmak (*O.A.*). (II.86a)

Kayım olmak (C.): Dama oyununda kit olmak. (I.212b)

Kayırmaz (C.A.): Ne olur affedersin. *kayırmaz! bana bir su versene, kayırmaz! şu yükü sırtıma, kaldırsana*. (I.212b)

Kayış (Teke): Genç kız. (I.212b)

Kayışlemek, kayyiş etmek, kayyişe gelmek (C.A.): Aldatmak. (I.214a)

Kaylama (Menteşe): Kısa tüylü dişi deve. (I.213a)

Kaymış (Teke) Yeni gebe kalmış deve. (I.213b)

Kayoş (Teke): Hizmetçi kadın, b.a. *kayış*. (I.213b)

Kaypakçı (Menteşe): Mal aşırın. (I.213b)

Kayşalak, Yenen bir ot (*Ankara*). (II.86a)

Kaytaz, Kemend ile tutulan at (*Yeşilırmak bölgesi*). (II.86a)

Kaz güden (Çangırı): mec. kaba. (I.215a)

Kazel (Ahlat): Gazel, dökülmüş yaprak. (I.214b)

Kazıklama (Teke): Kesilen ağacın kök kısmı. (I.215a)

Kazıntı (C.A.): 1- Et döğüldükten sonra et kütüklerinden kazınan şey; 2- Veca, *midemde bir kazıntı var. Midem kazılır gibi oluyor*. (I.215a)

Kebiz (Teke): Su basar arazi. (I.215b)

Keci, Gelinlerin feslerinin üzerlerinin örttükleri mavi grep (*G.A.*). (II.86b)

Keçi biciği: 1 — Havuç (Teke); 2 — Çiğdem. (I.215b)

Kedi bicikini (Burdur): Havuç. (I.216b)

Kedi cınağı (*G.A.*): Kedi tırnağı denen ot. (I.216b)

Kedik: Gedik, noksan, caddeden tarafeyne sapacak sokak, *sağ kedik. dişlen kedik*: Dişleri notsan (Malatya); Dağların aralarındaki çukur, bağın duvar aralarındaki yıkıntı (Kırşehir). (I.216b)

Kefye (Avşar): Başa bağlanan puşu. (I.216b)

Keh, Sınır (*O.A.*). (II.87a)

Kekil günü, Paça adeti (*G. A. Yürükleri, düğün âdeti*). (II.87a)

Kekküç (A.): Tırpanı döğmeğe yarar aygıt. (I.217a)

Kel burnu: Bir nevi ot. (I.217b)

Kelali, Horoz yani aşığın kazandırmayan tarafıdır ki dalağın mukabilidir (*Niğde ve yöresi*). (II.87a)

Kelebek, Bir deve hastalığı (*G.A.*). (II.87b)

Keleş oyunu, Çocukların aşıkla oynadıkları zor bir oyun (*D.A.*). (II.87b)

Kelenk, Yumuşak maden (*Kayseri*). (II.87b)

Kelep kesmek (C.A.): 1 — Tarlayı tekrar sürmek; 2 — *Sıçanlar yılan yavrularının kelebini keserlermiş*: Kelep halinde bulunan yılan yavrularını itlaf ederlermiş. (I.218a)

Keliç (Maraş): Ayrık cinsinden bir nevi ot. (I.218b)

Kelikli, Çizme tarzında olan papuçların cins ve büyüklüklerine göre aldıkları isimlerden biri (*Maraş*). (II.87b)

Keliksemek: 1-Kelik haline gelmek; 2 — mec. Dayanıklı olmak. (I.219a)

Kellelenme: Ekinin kellelenmesi. Evelce gebelenme devresini geçirir. (I.219a)

Kemah, Bir kumaş cinsi. (II.88a)

Kemane (İstanbul): Tesbihçi ustası tezgâhta çalışırken sağ eline aldığı yay. (I.219b)

Kemik tutsak, Kuzu kaburga kemiğinden yapılmış olan kuş fakı (*Adana*). (II.88a)

Kemikçi (Kayseri): Kemikleri kaynadıp yağını alan. (I.219b)

Kemlik, Fenalık (*Çorum*). (II.88a)

Kendeğe (Teke): Pencere. (I.220a)

Kendir bıçaklamak (O.A.): Bun deminde yardım etmek. *Ne olur bu kendirimi bıçakla*. (I.220b)

Kendürük bereketi, Evlenmeyen kızlara anaları ve babaları tarafından verilen ad (*Çankırı*). (II.88a)

Kenet (Kırşehir, Trabzon); **kinet** (Ankara): İki şeyi yekdiğerine rapteden iki bağ.. **kinetlemek** (Ankara): bağlamak. (I.220b)

Kepeği kesilmek, Rızkı kesilmek (*Gaziantep*). (II.88b)

Kepeneklemek (Avşar): İri yağmur yağmak. (I.221b)

Kepenik, Tandır yanmadığı zamanlarda kapanan kapağı (*Erzurum*). (II.88b)

Kepiç (İstanbul): Bir yaşını doldurup ikinci yaşına basan keçi. (I.222a)

Kepir, Yumuşak ve sürülmesi kolay olan toprak (*Andırın "Maraş", Gaziantep*). (II.88b)

Kepşim (Teke): Sığırı çağırmak için kullanılır. (I.222b)

Kerbiç, kerpiç (Kayseri): 1 — Toprak kerpiç; 2 — Yemek pişirmek için ters. (I.222b)

Kerinde: Kısa saplı tırpan. (I.223b)

Kertilmek, Söz ve hareketleri ile kendini olduğundan başka satmak (*Kayseri*). (II.89a)

Kertlez (C.A.): Burun kanatları açık olan kimse, o kız *kertlez olmasa, çok güzel kızdır*. (I. 224b)

Kesakes: Hem ermeni kilisesine hem de camiye giden adam. (I.224b)

Keser (İstanbul): Tesbihçilerin taslak yontmak için kullandıkları keserki şekilce bildiğimiz keserden hayli farklıdır. (I.225a)

Keserkalbi (İstanbul): Keserin deliğine vurmak için kalıp.(I.225a)

Keserkısaç (İstanbul): Demirci aygıdı. Keserin kaynağını açmaya yarar.(I.225a)

Kesi (Ankara): Zebih. *Cuma günleri kesi yapmıyoruz.*(I.225a)

Kesmi (Teke): Çamaşır, geysi.(I.225b)

Kestel, Mağara (G.A.).(II.89b)

Kesten külâh (Demirciköyü, G.A.): Kestenkele.(I.226a)

Keş keş (C.A.): Farbela. *keş keşli*: Forbelalı, *keş keşli bir zubun giymiş.*(I.226b)

Keşiflemek (Malatya): Arapçadan. Birinin harekâtını tarassut etmek.(I.226a)

Keşli evi, Mensup olduğu oymağa göre ad alan bir kara çadır nevi (G.A.).(II.90a)

Keti kesilmek (C.A.) Mukavemeti kalmamak, *artık hiçbir şey yapamam ketim kesildi.*(I. 226b)

Keve: Tenekeci baltası.(I.226b)

Keviz (Seydişehir): Buğday toprağı.(I.227a)

Kevki, Çiçekleri sarı renkte olan bir bitki (O.A.).(II.90a)

Kevran kıran: Ülker burcu.(I.227a)

Keyseki (C.A.): VeleVKi, farz edelim ki.(I.227b)

Kezyaz, İki yaşında olduğu halde kuzulamayan keçi (G.A.).(II.90a)

Kıcık (Cenup oymakları): Süte doymamış ufak öküz.(I.228a)

KıcıtmaK; İhsas etmek.(I.228b)

Kıdış : Beceriksiz insan, yük almayan hayvan.(I.228b)

Kıfına gelmek (C.A.): Sırasına gelmek, münasebetine gelmek.(I.228b)

Kılavat (Teke): Sedir, kerevet.(I.229b)

Kılcan (Avşar): Sert yün.(I.229b)

Kılçık : Çayır dikenİ.(I.229b)

Kıldır saldır (C. A.): Yavaş yavaş, şöyle böyle. —*İşiniz nasıl? — Eh! işte, kıldır saldır gidiyor.* (I. 229b)

Kılı kılı: Ardıç meyvesi.(I.229b)

Kıllica çekek (Teke): Bamya.(I.230a)

Kımırt kımırt (C.A.): Az az. *Kımırt kımırt iş görülmez . Hayvan hiç yürümeyor, yarım saatlik yolu kımırt kımırt iki saatta geldik.*(I.230a)

Kımşamak (C.A.): Ekseriya kımıldamakla beraber kullanılır. *Ne kımıldaya bildim ne de kımşaya. kımşayamadım bile.*(I.230b)

Kına helva, Oğlan evinden gönderilen kınanın içine ağız tadı için konan şeker, sakız, helva gibi şeyler (*Isparta*). (II.91a)

Kınak, Ayıp (*Balıkesir*). (II.91a)

Kınamak, Ziyadesiyle sıkışmak (*Gaziantep*). (II.91b)

Kındıra, Çapağı adı verilen balıkların bir kilodan küçük olanları (*Eğridir “Isparta”*). (II.91b)

Kın.gılamak (Ankara): Cevizi kabuğundan ayırmak, *ceviz kınğalayacağız ip boyayacağız.*(I.231a)

Kın.gırdanmak (G.A.): Söylenmek, sokranmak.(I.231a)

Kınkırdanmak (C.A.): Söylenmek (köpeğin havlamadan evvel çıkardığı ses).(I.231a)

Kıntıman (Yozgat): Küçük yarık, kıynık, kıynaşık.(I.231a)

Kıpıtmak, kıcıtmak (Niğde, Arapsun, Albistan, Maraş): Sezdirmek.(I.231b)

Kır gövercini: Gök renkli yabanî güvercin.(I.233a)

Kıra, Kulakları olmayan koyun (*Ahlat “Bitlis”*). (II.91b)

Kıraç (Kayseri, Erzurum, Kırşehir, C.A.): Susuz arazi, ekerge olmayan, *kıraçın iti suluda ürmez. Kıraçsevi* (C.A.); Kıracımsı.(I.231b)

Kıramçı (Ankara): Kamçı, *atı kıramçınan sürerler.*(I.231b)

Kıranlaydın (C.A.): Dairen madar.(I.231b)

Kırathlı (Kayseri): Pezevenk.(I.231b)

Kırcınmak (Gerkûk): İşve satmak.(I.231b)

Kırçaşmak, Koyun hakkında: Uyuklamak.(II.92a)

Kırçgal, Yakacak olarak kullanılan bitkilerin kuruyarak dökülen parçaları (*Ahlat “Bitlis”*). (II.92a)

Kırfacan olmak: 1 — Gayet ince parçalara parçalanmak. *kınla kırfacan olasın* (Malatya); 2 — Hastalanmak. *Evce kırfacan yatıyorlar* (Ankara).(I.232b)

Kırfi cerf olmak (C.A.): Param parça olmak, bin parça olmak.(I.233a)

Kırgı (Kırşehir, Afyon): Ayakta çıkan bıcık.(I.233a)

Kırgüçük (Niğde): Kısa boylu ihtiyar, *dingil kozalı kırgüçük. dingil kozalı*, titrek püsküllü. *dingildemek*, sallanmak.(I.233a)

Kırık (C.A): Kırılmış başaklar. *Kırık etmek*: Başakları kırmak.(I.233a)

Kırımsak (Kırşehir): Biçimsiz, çelimsiz.(I.233a)

Kırkgilliği, Ölünün kırkinci günü kabrinde yoksullara dağıtılan simit (*Sivas*). (II.92a)

Kırkı (Çangırı, Sungurlu): Koyun kırkacak aygıt.(I.233b)

Kırkımmakas (İstanbul): Süngü biçimi bir makastır. Rumelide bununla kırkarlar.(I.232a)

Kırkkanat (Malatya): Kuyrukları fazla tüylü olan güvercin.(I.232a)

Kırklama, Köpeklerin ağızlarını değdirdikleri kapları, içine okunarak kırk buğday atılmış su vasıtasıyla temizlemek (*Hasankale “Erzurum”*). (II.92a)

Kırklı, Lohusaların kırklanması, temizlenmesi (*Karatepeli aşireti “Adana”*). (II.92a)

Kırklığ (Ankara): Davar kırkan makas.(I.232a)

Kırklık makas (İstanbul): Kırımdan muhacirlerin Anadolu'ya getirdikleri bir makastır. Bununla koyunları kırkarlar.(I.232a)

Kırlak, Denizlerin karalara giren parçaları (*G.A.*). (II.92a)

Kırlık (İstanbul): Çobanın kuzuyu tutmak için kullandığı uzun sopa olup ucunda demir kanca yahut ağaçtan yapılan bir kanca bulunur.(I.232a)

Kırmır, Sucuk, köfte (*Kayseri*). (II.92a)

Kırmıtça, kırmıçça (O.A.): Toprakta yapılan, harareti saklayan, testiden küçük kulpsuz bardak.(I.232b)

Kırmızı çizme (İstanbul): Savran (*deveci başı*) *mutlak kırmızı çizme giyerdi, diğer deveciler siyah giyerlerdi*.(I.232b)

Kırmızı inek (İstanbul); Mısır, Kırım aşlamasından hasıl olmuş inek.(I.232b)

Kırmızı patlıcan, Domates (*Iğdır “Kars”*). (II.92a)

Kırmüse (Teke): Bulgur.(I.232b)

Kırık (Kütahya): Burnu basık, sanki kırılmış.(I.233b)

Kırsalımlı, Hasis (*Ankara*). (II.92a)

Kırsan (Ankara): Koyu sarı. *Kırsan tüylü*.(I.233b)

Kırtıklamak (Burdur): Ufak şeye tenezzül etmek.(I.233b)

Kırtımcı (C.A.) Aralıkta geçinen kimse, aşık oyunlarında elinde sermayesi kalmayanlar utanlardan bir iki aşık alır buna *kırtımcılık* derler.(I.234a)

Kırtipil (Çangırı): Zöğürt, müflis.(I.234a)

Kırtma, Bir çocuk oyunu, dipten vurma (*Amasya*).(II.92b)

Kırvan (Van, Ahlat): Bükülmüş manda.(I.234a)

Kısa ayaklı (Kastamonu, Sinop): Kadın.(I.234a)

Kısıkmak (O.A.,C.A.): Mahsur kalmak.(I.234a)

Kısılmak (Taşköprü, C.A.): Sıkışmak.(I.234a)

Kısır gecesi, Kız evinde kına gecesi yapılırken, erkek evinde yapılan içkili, çalgılı eğlence (*Erzurum*).(II.92b)

Kısırina sağılır (Kayseri): Yüklü olmamış az sağılır inek.(I.234b)

Kısırlamak, Hayvanlar hakkında: doğurmamak (*Sivas*).(II.92b)

Kıskı olmak, Serbest bırakmamak (*Ankara*).(II.92b)

Kıskı, Başa bağlanırken üç köşeli bir hale getirilen dört köşeli bir bez (*Çorum*).(II.92b)

Kismetine küsmek, Kız çıkmayan gelini iade etmiyerek kabul etmek (*Karatepeli aşireti "Adana"*).(II.92b)

Kısımlılık etmek (Dinar): Bahillik etmek, hasislik etmek. *pahal olma, kısmırlılık etme*.(I.234b)

Kıstamak (G.Antep): Sıkıştırmak, tazyik etmek.(I.235a)

Kıstırmak (Ürgüp, Bünyan): Beşlik veya onluk altından bir sıra üzerine dizilmiş ziynet altın ki kadınlar feslerinin kenarlarına takarlar.(I.235a)

Kış yeli, Doğu rüzgârı (*G.A.*).(II.92a)

Kışyağmak (Bolu): Kar yağmak.(I.235a)

Kıtetmek, Kusmak (*Acıpayam "Denizli"*).(II.92b)

Kıvık: Büyük iğne.(I.235a)

Kıvıldamak, Karıncalanmak "*Bazan insan vücudu kıvıldar*" (*Ankara*).(II.92b)

Kıvır zıvır (Tosya, Avşar): Ehemmiyetsiz şey, ufak tefek, avur zavur. *Kıvır zıvır işlerle uğraşmam*.(I.235b)

Kıvırcık (İstanbul): Koyun cinsi, Rumelide yetişir, eti en lezzetli koyundur.(I.235b)

Kıvış yavış etmek (C.A.): Çok arzu etmek, ağzı sulanarak ve yutkunarak istemek. *Söylediğim vakit kıvış yavış etti, ağzım kıvış yavış etti*.(I.236a)

Kıvışlamak, Hareketsiz dururken veya yatarken bir şeyin yavaş yavaş kımıldaması (*Kayseri*). (II.92b)

Kıvıştamak (Niğde, Ankara): Kımıldamak, *aman kıvıştayıp oturma*.(I.235b)

Kıvıştı, Hareketsizlik ve sessizlik içinde duyulan yavaş yavaş kımıldama (*Kayseri*). (II.92b)

Kıvracık (Ankara): Çabucak. *Kıvracık gittim*.(I.235b)

Kıvrışık marul (Ankara): Kıvırcık salata.(I.235b)

Kıvrışık, Alaca karanlık (*G.A.*). (II.93a)

Kıya bakmak: (C.A.)Gamze etmek.(I.235b)

Kıyaklamak: Aralık etmek, yarı açık bırakmak.(I.235b)

Kıyı küştere (Çorumun Kargı): Yan rendesi.(I.236a)

Kıyık kıplı, Usluca (*Maraş*). (II.93a)

Kıyıklı, Tepsi.(II.93a)

Kıyılık (İstanbul): İnce ayakkabının ağızlarına konulan sahtiyan.(I.236a)

Kıyılmak (Çangırı, Ankara): Etrafına oyayı ilgilemek . *Hamam bezini kıyılıyor*.(I.236a)

Kıyırılı (Gökçelerköyü): Sini.(I.236a)

Kıykın (C.A.): Tahtaların sivri, sert ve ufak parçalarıdır ki ele ayağa batar, *ayağına kıykın batmış, şu elimdeki kıykını çıkart*.(I.236a)

Kıyma tahtası (Ankara): Künde.(I.236a)

Kıymıkçı, Ufak tahta parçası büyüklüğünde ve derundeki şeyleri arayacak olan adam (*Kayseri*). (II.93a)

Kıypıtma: Muska biçiminde yufka kurusu.(I.236b)

Kız değiştirme, İki kişinin yekdiğerinin kardeşini alması (*G.A.*). (II.93a)

Kız yanı, Zifaktan sonra cuma veya çarşamba günü kız evinde yapılan kadınlar arası çalgılı eğlence (*Niğde*). (II.93a)

Kızamık (Çangırı): Anber baris denen ot.(I.236b)

Kızdırma çırası, Kızdırmayı tedavi hususunda balkın müracaat ettiği bir tedavi tarzı (*Gaziantep*). (II.93a)

Kızgın, Bir hastalık (*Ankara*). (II.93a)

Kızık, Meraklı, tuhaf (*Kadılar“Balıkesir”*). (II.93a)

Kızıl boya (Muğla): Bir nevi nebat, garance.(I.237a)

Kızıl göz, gözü kızıl (C.A.): Pezevenk.(I.237a)

Kızıl gün (Teke): Gurup eden şemis.(I.237a)

Kızıl ısı, Yazın en sıcak günleri.(II.93a)

Kızıl karaman (İstanbul): Koyun cinsi. Van, Bitlis, Siirt, Tercan, Bayezit havalisinde yetişir. (I.237a)

Kızıl şidde, Bir üzüm cinsi.(II.93a)

Kızlar yağlığı: Maydanoz nevinden bir ot. bak. *çağşır*.(I.237b)

Kızure (Haymana, Koçhisar, Bala köyleri): Ateş.(I.237b)

Kibi, Tarlanın sınır çizgisi (*Kayseri*). (II.93b)

Kicen (Malatya): Hararet, kaşıntı, vücutde alaimi mevcu kızartılar.(I.237b)

Kidek (Ankara): Üzerleri toprak evlerin saçaklarında sulan ortaya sevka hizmet eden kıranlaydın (dairei madar) toprak yığıntısı.(I.237b)

Kidis, Toprak su kabı (*Kayseri*). (II.93b)

Kifir, Salkımlardaki üzüm tanelerini azaltan hastalık (*Kayseri*). (II.93b)

Kilamaç (Niğde): Üzüm çubuklarını saran ve kurutan sarmaşık.(I.238a)

Kilavan (Isparta): Asma çardağı.(I.238a)

Kilebolu (Kayseri, Maraş): Bir nevi ufak salkımlı yabani kiraz.(I.238a)

Kilemada (Maraş): Üzüm kütüklerinin budanan fazla çubukları.(I.238a)

Kilermenî, Kırmızı bir madde (*İstanbul*). (II.93b)

Kilicik (Teke): Tezvir, dedi kodu.(I.238a)

Kilizma (İstanbul): Toprağı karıştırarak havalandırma.(I.238b)

Kilmahtı, kilimanı (C.A.): İki ayrı renkte zıp zıp gibi yuvarlak toprak olup biri erkek biri dişi itibar olunur ve eski tababette ilâç yapılarırdı.(I.238b)

Kilsatmak (C.A.) Suratını asmak. *yine yüzün kilsatıyor, yanına yaklaşmadım, yüzü kil satıyordu*.(I.238b)

Kim, Yürümiyen çocukların yürümesini temin için, çocukların boynuna bağlanarak yatıra götördükleri ip (*Erzurum*)—gem (?).(II.93b)

Kimezi (Teke): Bazıları.(I.238b)

Kimik, Hamam takımı (*Siverek* “*Urfa*”).(II.93b)

Kimitlek (Avşar): Hançerenin üstü, guzruf. *Kimitleği oynamıyor*.(I.238b)

Kimitlek, Hançere (*Kayseri*). (II.93b)

Kin. (Avşar): Vasi, geniş, *gen*. *Kin gününde yaran ahbab çok olur, dar gününde dost bulunmaz nedendir*.(I.238b)

Kindavor, Erkekler tarafından oynanan bir halk oyunu (*Kars*). (II.93b)

Kinedizmesi, Hımış yapı (*Halilovalı "Samsun"*). (II.93b)

Kinet (C.A.): Kenet, *ayağın zaten kinetli, o kadar zora dayanamazsın*. (I.238b)

Kinetlemek (Ankara, Malatya): ağaç ve demir kırıldıktan sonra tekrar mühkem tamir etmek. (I.238b)

Kin.girdemek (C.A.): Münasebetsiz yere gülmek, *hoşuk musun ne kingirdeyip duruyorsun?* (I.238b)

Kinne, Çocukların met oynamak için eştikleri çukur (*Kayseri*). (II.93b)

Kintler, Elele vererek davul ve zurna ile oynanan bir halk raksı (*Diyarbakır*). (II.93b)

Kipişik, Kırpikleri yapışık ve gözü az gören insan (*Kayseri*). (II.93b)

Kiprinci, Boz devenin erkeği (*G.A.*). (II.93b)

Kiral (Manisa): İki dağ arasında dar ova. (I.239a)

Kirandı, kirindi (Van): Uzun saplı orak, yüzü geniş ve ağır bir türlü tırpan. (I.239a)

Kiraz biberi (Ankara): Süs biberi olup yemezler. (I.239a)

Kirdebil (Malatya): Kolsuz büyük bıçkı, odun bıçkısı. (I.239a)

Kirdeman (İstanbul): Elbeşte dağarından çıkarılan mamulat. Kerdima. (I.239a)

Kireç kuyusu (İstanbul): 1 — Tabakhane de tolaların atıldığı kuyu olup tahtadan yapılmıştır, yahut bir dağardan ibarettir. 2 — Taş kirecin söndürülmesi için kullanılan çukur. (I.239a)

Kireki (Merzifon): Burunlu balta. (I.239b)

Kirellik, Anbar (*Çorum*). — Kılar. (II 94a)

Kirençivisi, Sıtma çivilemek için, kızılıcık ağacının ince dallarından yapılmış olan çivi şeklinde parçalar. (II.94a)

Kirke (Merzifon): Kazgan. (I.240a)

Kirkik, Halı ve kilim dokumakta kullanılan bir aygıt. (II.94a)

Kirkir (Malatya): İştah, *kirkirim kaçtı*. Bir çeşit çıkırcık (G. Antep). (I.240a)

Kirli, Çıkı ve parasını belli etmeyen kimse (*İstanbul*). (II.94a)

Kirmenok, Yün bükmeğe yarayan bir aygıt (G.A.).(II.94a)

Kirpitin (İstanbul): Bahçaları kabartmaya yarar aygıt.(I.240a)

Kirtek, Cızılı çocuk oyununda çizgiye varamayan aşık (Çorum).(II.94a)

Kirti (Avşar): Muannit, matçı, muhakkak.(I.240a)

Kirtim (Gerkük): Kışır, kabuk.(I.240b)

Kirtiş (Malatya): Sebzeleri çapalama keyfiyeti.(I.240b)

Kisilik (Taşköprü): Çamaşır yıkanacak mahal.(I.240b)

Kişiklemek, Takip etmek (Kayseri).(II.94a)

Kişir (Ankara): Etin kötüsü, peynir ve yoğurdun kötüsü. *Bu kişir olmuş biz bunu almayız.*(I.240b)

Kişmiş (Samsun): Çekirdeksiz üzüm, kişniş.(I.241a)

Kitav (Van): Sakağı, at nezlesi.(I.241a)

Kitkit, Manevi kuvvet “*Kitkiti kırılmak*”(Kayseri).(II.94a)

Kitmek, Çocukların aşık oynarken ellerini aşığa çok yaklaştırıp onu kazanmağa çalışmaları (Kayseri).(II.94a)

Kobara, Çuha ve kadife üzerine gümüş tel ile yapılan kabartma iş.(II.94b)

Koca herif, Elli yaşını aşkın kimse (Ankara).(II.94b)

Koğanmakabı (İstanbul): Tesbihçilerin kullandığı bir türlü makap.(I.242b)

Koğkum, Akın, sürekli takip.(II.95a)

Koğuz : Kovuk, koğza.(I.242b)

Koğuzak (Ankara): Az açık, kıynaşık. *Pencere koğuzak kalmış.*(I.242b)

Kokana (Malatya): Hırıstiyan kadını.(I.242b)

Kokar eğaç (Kütahya): Mürver. *sureau.*(I.242b)

Kol başı (İstanbul): Bağcıvan esnafında kendi mıntakasındaki esnafın dileklerini mafevk olan kâhyaya bildiren kimse; 2 — Yürüyüşteki askerin en ilerisindekiler.(I.243a)

Kol mantarı (İstanbul): Telatin vaketanın yüzüne dane kıran aygıt, ufağı *el mantarıdır.*(I. 243a)

Kolkırmak: Çalım satmak; boy gösterir, meydan okur görünmek. *Kolkırıp duruyor.*(I.243b)

Koltuk yileği (Kayseri): Atın koltuğundaki kıvrık tüy olup meşum sayılır.(I.243b)

Kolubistan (Bolu): Çelik çomak oyununda şehir çocuklarının çeliği üç defa yokarıdan atıp düzeltmesine denir.(I.243b)

Kolvermek (G.Antep): 1-Devlipte döğülen bulguru kolları sıvayarak karıştırmak; 2-Kollara paçavra dolayarak havuzların boğazlarını, su gelip giden yerlerini ayıklamak ve suyun künkler içinde akışını kolaylaştırmak.(I.243b)

Koma! (Sivrihisar, Ankara, Burdur, Teke): Bırakma, *koma kız geliyor*.(I.244a)

Komüs (Niğde): Su bekçisi.(I.244a)

Konaç, Biçilmiş ekin kökü.(II.95a)

Konar göçer, Yarı göçebe (G.A.).(II.95b)

Konursak (Ankara): Koyu sarı renk.(I.244b)

Konursu konursu kokmak (Çangırı): Yün yanığı gibi kokmak.(I.244b)

Kobuşlamak (O.A.): İtlak etmek, serbest bırakmak.(I.245a)

Koraş: Büyük ocak.(I.245b)

Kore mandal (Niğde): 1— Kapu sürgüsü. 2 — Üzüm pekmezi (Malatya). *Korava* (Van): üzüm sıkıntısından yapılan bir nevi ekşimsi pekmez ki bazı illetlere devadır.(I.245a)

Korkuncalı (Kırşehir): Ölmek ihtimali olan hasta.(I.245b)

Kosalmak, Kabadayılanmak (*Kayseri*). (II.95b)

Koska, Sempatik olmıyan, gülmez (*Gaziantep*). (II.95b)

Koskovuk (C.A.): Fâhitenin türkçesi, *hanek söyledik sana, koskovuk ötüyor sandın*: Neye ehemmiyet vermiyorsun demektir.(I.246a)

Kosova, Geniş ova (G.A.).(II.95b)

Kospisim (Bolu): Efem!(I.246a)

Kostur (Kayseri): Kostur kâhya şeklinde kullanılır, *sana ne oluyor kostur kehya*.(I.246a)

Koşgu çivisi: Sabanın teferruatından ok başında bulunan çivi.(I.246a)

Koşman, Koşucu “*Çocuğa tavşan boku yuttururlarsa koşman olur*”.(II.95b)

Koşunmak (C.A.): Süslenmek. *Düzünmüş koşunmuş geldi*.(I.246b)

Kovan otu (Ankara): İstanbul süpürgesi gibi incecik olur, otları bağlarlar, suyun gür yerinde biter.(I.246b)

Kozalak (C.A.): Ufak koza. *Mazı kozalağı, kozalak kadar*.(I.247a)

Köfvirmek (Merzifon): Beşiği sallamak.(I.247b)

Köğünmek (Konya Ereğlisi): Meyva kemale gelmek.(I.247b)

Köğüş (Malatya): Koyu mavi renkte çalılar arasında bulunur zehirli bir hayvandır, yılanın bundan zehir aldığını avam zanneder.(I.247b)

Köh köhü (Malatya): Müzmin göğüs nezlesi; yelpik.(I.247b)

Kökensiz, Sebze, çiçek gibi otların köklerine verilen ad (*Isparta ve yöresi*). (II.96b)

Köklemen (Yozgat): Melez tüylü keçi.(I.248a)

Kökrek (Malatya): Azgın insan ve hayvan.(I.248a)

Kökse (Yozgat): Söndürülmüş odun parçası.(I.248a)

Köküm, İhtiyar (*Maras*). (**Küküm**)(II.96b)

Köle: 1 — bak enek (Kayseri) ; 2 — *Papuççu kölesi*: Papuççu kütüğü (C.A.).(I.248a)

Köm, Çok kalabalık (G.A.).(II.96b)

Kömbeç (Manisa): Su destisi.(I.248b)

Kömçeklenmek (Urfa): Ağaç cüzuru massa peyda etmek. *Bahçeler çiçeklendi, bar (meyve) verdi kömçeklendi. Ağla gözüüm kan ağla, ayrılık gerçekleşti, kömçekli alam: Akraba taallukatı çok adam.*(I.248b)

Kömelce, Toptan “*Kömelce orayı kiraya vormeli*” (Ankara).(II.96b)

Kömpeç (Denizli): İçerisine pekmez konan iki saplı 15 okka kadar su alan desti.(I.248b)

Kömür kaymak (Kütahya): Kömür yakmak.(I.249a)

Kömürcü baltası (İstanbul): Rumelide kullanılan balta çeşitlerinden.(I.249a)

Köndük (Teke): Müennesin üzvi tenasülü.(I.249a)

Köndürme (Niğde): 1 — Gelincik çiçeği; 2 — Şevval ayında tutulan altı oruç.(I.249a)

Könyek (Malatya): *Bu şey bu şeyden könyek büyüktür.*(I.249a)

Köpcük (Çarşamba): Minder.(I.249b)

Köpdüşen, Bir armut cinsi (*Amasya*). (II.96b)

Köpek mantarı (Ankara): Uzun, yenmez bir mantar.(I.249b)

Köplemek (Malatya): Salıvermek.(I.249b)

Köpü (Malatya): Fazla ayyaş kör kütük, çok bekri.(I.249b)

Köpürlemek (Teke): Suyun önünü çevirmek.(I.249b)

Kör ocak (Malatya, Avşar): Halefsiz, nesebi kesilmiş.(I.250a)

Kör oğlu (Yozgat, Çangırı, Kütahya): Kadın, aile, evşenliği.(I.250a)

Kördük: Karaman koyunu.(I.249b)

Körekân (Gerkûk): Güveyi.(I.250a)

Köreklemek (Burdur): Kilitlemek. (I.250a)

Körgeli (İstanbul): Çinicilikte siyah üzerine lacivert çizili bir çiçek motivi.(I.250a)

Körkleme, Çıban delindiği zaman yapılan tedavi (*Ankara*). (II.96b)

Körlek (Teke): Desti.(I.250a)

Körlemek, Şaşırmak, meys etmek (*Kastamonu*). (II.97a)

Köroğlu, 1— Kadın (*Sivas*); 2— Erkekler tarafından oynanan bir halk raksı.(II.97a)

Kös kös yürümek (Niğde): Ağır ağır, düşkün düşkün yürümek.(I.251a)

Köseğen (Malatya): Şiresi çok kabuğu sert bir üzüm.(I.250b)

Kösele açkı makinesi (İstanbul): Tabakhanede malın damarlarını kırıp düzgün yapan makine. (I.250b)

Kösele sıkma makinesi (İstanbul): Tabakhanede malın suyunu çıkaran makine.(I.250b)

Kösetmek (G.A.): Kapatmak. *Kapıyı kösettiler*.(I.251a)

Kösnük (G.Antep, Kırşehir): Fena, kötü, ibne.(I.251a)

Köstebek, İlk baharda meydana gelerek vücudun muhtelif yerlerine dağılan bir şiş.(II.97a)

Köstek kırma, Yeni yürümeye başlayan çocukların ayaklarına geçirilen simitleri emeklerken kırmak.(II.97a)

Köstü (Avşar): Hırka, belleme.(I.251a)

Köşe ustası (İstanbul): Kahvecilerin kâhyası.(I.251b)

Köşker iğnesi, Yorgan iğnesine benzeyen bir ayakkabıcı aygıtı (*Maraş*). (II.97b)

Köşker tavası (C.A.): Bir dürlü yiyecek, sarımsaklı yoğurt, hiyar ve nane ile yapılır.(I.251b)

Köşkerce, Yemeniye benzeyen bir papuç (*Maraş*). (II.97b)

Köşüm (Konya): Şüphe, düşünce.(I.251b)

Köte: Biçmeye mahsus ucu kıvrık aygıt.(I.251b)

Köteği, Deri ile adale arasına pekmez dökmek suretiyle tedavi edilen bir at hastalığı (G.A.).(II.97b)

Kötürüz (Yozgat); Kavi vücutlu, sağlam.(I.252a)

Kövnümek (Niğde): Yanmak, kavrulmak. *Gömük*: yanık, kavruk.(I.252a)

Köy göçüren (Niğde): Bir nevi dağ otu.(I.252a)

Köyulusu, Sözü geçen ağa (*Safranbolu köyleri “Zonguldak”*). (II.97b)

Köz söndürme, 1— Mezarda yapılan sihri bir merasim (*Tahtacı*); 2— Göz değenleri duçar oldukları halden kurtarmak amacıyla yapılan amaliye.(II.97b)

Kubudak (Teke): Yalan, yalancı.(I.252b)

Kuçu, Kalça (*Ayaş “Ankara”*). (II.97b)

Kudalaşmak, Sihriyet peyda etmek.(II.97b)

Kuduruk (Bolu): Kuduz köpek.(I.253a)

Kuduş kuduş yatmak (Edirne): Yan yana, sırt sırta, yüz yüze yatmak.(I.253a)

Kudüm, Eskiden tekkelerde kullanılmış olan bir musiki aygıtı (*Çankırı*). (II.98a)

Kukurdan: Kurumuş göl.(I.253a)

Kula böğülcesi: Karnı kara böğrölce.(I.253a)

Kulakotu, Kulak ağrısına karşı kullanılan bir bitki (*Veli “Rize”*). (II.98a)

Kule (İstanbul): Çinicilikte motif adı müselles şeklindedir ve birzebe istinat eder.(I.253a)

Kullap (Sandıklı, C.A.): İreze. Kapu kullaptan döner, mecazen: *Ben onu bilmezmiyim her şeye bir kullap takar*. Her şeyden fena bir mana çıkarır.(I.253a)

Kullap, Menteşe (*Isparta*). (II.98a)

Kulleytin (Maraş): Hamamda yahudilerin yıkandıkları havuz.(I.253a)

Kulunçabası, Bir aba cinsi.(II.98a)

Kulunnaç (Niğde): Doğuracak hayvan.(I.253b)

Kumsu (Teke): Boş boğaz.(I.253b)

Kumyalı (Karadeniz sahillerinde): Plaj.(I.253b)

Kunan (Kütahya): Dişi tay, henüz doğurmamış kısırak.(I.253b)

Kunç (Kırşehir): Çobana verilen müjde hediyesi.(I.253b)

Kundak merasimi, Doğumdan birkaç saat sonra yapılan merasim.(II.98a)

Kundaziye (Malatya): Enliye yerinde kullanılan bir nevi ot kökü.(I.254a)

Kungula, Böndinin küçük olan cinsi.(II.98a)

Kuppeyi bağlamak, Sözü burada bitirmek (*Trabzon*). (II.98b)

Kurbağacı: Yırtıcı kuş olup hindi büyüklüğünde ve çil renklidir. (I.254a)

Kurgu, Anahtar (*G.A.*). (II.98b)

Kurkaz (*G.Antep*) Yabis, kuru. (I.255a)

Kurna (*C.A.*): Köşe. *Evin kurnasına çekildi, baş bucaktaki kurnada çubuğum var onu bana getir.* (I.254b)

Kurney (*Malatya*): 1 — Borulardan su akan delik; 2 — Fahişe, oruspu. (I.254b)

Kurt doğu, Kurtlara karşı köpeklerin boynuna takılan ve etrafında sivri kısımlar bulunan demir tasma (*Ahlat “Bitlis”*). (II.98b)

Kurt kulağı, Bir mantar cinsi (*Lerdüğe “Samsun”*). (II.98b)

Kurta (*İstanbul*): Henüz doğan köpek yavrusu. *Maşaallah! kutra gibi.* Rumeli de şişman yavruya denir. (I.254b)

Kurtağızı: Ev çatılarının üzerine kiremit döşemek için açılan ve açık kalan menfez. (I.255a)

Kurtancalık (*Kayseri*): Ekini kurtardıkları zaman gelen imeci. (I.255a)

Kurtazlanmak (*Malatya*): Şişmek, kibirlenmek. (I.255a)

Kuru sıyırma: Taze fasulyanın kurusu. (I.255a)

Kuru şemik (*Teke*): Küçük topuk. (I.255b)

Kuru tıraş makinesi (*İstanbul*): Tabakhanede vaketa için kullanılan bir makine. (I.255b)

Kuruk, Tay (*Ahlat “Bitlis”*). (II.98b)

Kurulu kubbe (*Tosya*): Kof, tahkir ifade eden söz. *Haydi kurulu kubbe.* (I.255a)

Kurumla, Ocak içinde odun dayamak için yapılan yer (*Safranbolu “Zonguldak”*). (II.98b)

Kuruntu (*C.A.*): 1 — Gurur. *Kuruntulu adam*; 2 — Ziyade fikrî meşguliyet, *nişleyim nice edeyim diye kuruntudan inceliş üzüldü.* (I.255a)

Kusarma, Düğünlerde kadınlar tarafından oynanan oyun (*Haneki “Erzurum”*). (II.98b)

Kushal, Ayakkabıcı kalıbı (*Ankara*). (II.98b)

Kuskus, Yumurta, süt, un ve bulgurla karıştırılarak yuvarlak bir şekil verilen hamur taneleri (*Amasya yöresi*). (II.99a)

Kuskuslanmak (*Tosya*): Kibir, gururlanmak. (I.255b)

Kusturmak (*İstanbul*): Tabaklıkta derinin kirecini çıkartmak. (I.255b)

Kusuntu (C.A.) Kusmuk, *içerisi sarhoş kusuntusu ile dolmuştu*.(I.255b)

Kuş fakı, Uçucu hayvanları yakalamak için kullanılan bir fak (*Adana Türkmenleri*). (II.99a)

Kuş kömü bastırma (Kayseri): Sırt kemiklerinin tarafeyninden ve iç kısmından bir çift yapılır, en makbul pastırmadır.(I.256a)

Kuşaklı (Avanus): Buğazı kısa küpün ufağı.(I.256a)

Kuşane (Yozgat), **kuşgane** (C.A.): Ufak tencere, *kuşanenin içine yoğurt koydum*.(I.256a)

Kuşane, Ufak tencere (*Çorum*). (II.99a)

Kuşböreği, Bir üzüm cinsi.(II.99a)

Kuşburnu çuval, Dokuması gayet basit bir çuval (G.A.).(II.99a)

Kuşkonmaz, Evlerin üstündeki küçük oda (*Amasya*). (II.99a)

Kuştah etmek (Kütahya): Ehbap arasında bir kusurdan dolayı ceza göstermek.(I.256a)

Kut (Karahisar, C.A.): Seadet. *kutlu*: mübarek. (C.A.): *bayramın kutlu olsun, hilece kutlu olsun*.(I.256a)

Kutlamak (Karahisar); **kutlulamak** (Ankara): Tebrik etmek.(I.256a)

Kutnu döşek, Kutnudan yapılan döşek (*Sivas*). (II.99a)

Kutruşmak (G.Antep): Çocuklar oynayıp neşelenmek.(I.256a)

Kutta, Zubunun üstüne ceket yerine giyilen bir giyim eşyası (*Diyarbakır*). (II.99a)

Kutte (Niğde): Zeki, akıllı.(I.256a)

Kuvalamak: Kabarmak, göğsünü kabartmak.(I.256b)

Kuvank (Malatya) El ele tutarak hora tepmek.(I.256b)

Kuyak, Dağın kuytu yeri (*Giresun*). (II.99a)

Kuyruk sopu: Kuyruk sokumu.(I.256b)

Kuyruk yaran (Niğde): Bir nevi ot.(I.256b)

Kuyulu top, Yere açılan çukurlara topu sokmak suretiyle oynanan bir çocuk oyunu (*Isparta ve yöresi*). (II.99a)

Kuzlak (Çangırı): Ratip. *Yağmur yağınca yerler kuzlak olurda ekilmez*.(I.257a)

Kuzu aşığı, Çukur yeri geniş olan aşık (*Amasya*). (II.99b)

Kuzu çubuğu, Mayıs (*Bayburt “Gümüşiüne”*). (II.99b)

Kuzu göbeği, Koyunlarda görülen bir hastalık (G.A.).(II.99b)

Kuzu güden (Ankara, Yozgat): Yüksek boğazlı, ökçeli çocuk ayakkabısı.(I.257a)

Kuzu kaşağı (Balıkesir): Mandırada kuzulara mahsus mahfuz yer.(I.257a)

Kuzu kulak, Ufak kulak.(II.99b)

Kuzu tenceresi, Bütün kuzu pişirmek için kullanılan kap (Ankara).(II.99b)

Kuzu yakmak, Kuzu alıştırmak (O.A.).(II.99b)

Kuzulu kapı (Konya): Yavrulu kapı.(I.257b)

Kuzuluk (Ankara): bak. kölem, köm, çöp.(I.257b)

Kuzuy, Şimal (Kayseri). = Kuzey.(II.99b)

Kuzyer (Alâiye): Rütubetli soğuk yer.(I.257b)

Küce görmek (Teke): Korkak adama hücum etmek.(I.257b)

Kücü ipi (Niğde): Halıcılıkta atkıyı kücüye bağlayan ip.(I.257b)

Küççe (Niğde): Bebek.(I.257b)

Küçen (Kırşehir, Yozgat); **küşen** (Kayseri): Dişi köpeğin birleşme arzusu.(I.257b)

Küçü kücü (C.A.): Ufak köpekleri çağırmak için kullanılır.(I.257b)

Küçük dünürlük, Söz kesiminden sonra oğlan yüzüğünün kıza, kız çevresinin oğlana verilmesi (Akhisar “Manisa”).(II.99b)

Küçük nişan, Büyük nişandan önce oğlan tarafının kız evine giderek burada yaptıkları merasim (Denizli).(II.99b)

Küçüklenmek (C.A.): Etrafında dolaşarak köpek gibi yalvarmak, kuyruk sallamak.(I.258a)

Küçüzmek (Kastamonu): Tazip ve taciz etmek.(I.258a)

Küflü küpecük, Evlenemeyen kız (Çankırı).(II.99b)

Küftürülyoz (İstanbul): Kalafatçılıkta yeni tahtaların arasını üstüğü koymak için açan palyanın bir cinsi.(I.258a)

Kügle (C.A.): Tandırın alt tarafında bulunan menfez deliği.(I.258a)

Küh (Ankara): İnce gübre, ince kığı.(I.258a)

Küküm, Yetim.(II.99b)

Kül elenmek (C.A.): Yüzünden meymenet gitmek.(I.258b)

Kül, Çöp (Ankara).(II.99b)

Külbek: Köpek yavrusu.(I.258a)

Küle küle açılmak (G.Antep): **kuşbaşı kuşbaşı açılmak.** *Maydanoz kurusunu kışın taze maydanoz bulunmadığı zaman sıcak suya korlar, küle küle açılır, kavurga küle küle açıldı, küle küle kar yağıyor.*(I.258b)

Külkümek (Denizli): Atlamak, koşmak.(I.258b)

Külleme, Küllü suda çamaşırların bir müddet bekletilmesi (*Amasya yöresi*). (II.99b)

Külüçe, Tarla farelerini öldürmek için kullanılan arsenikli toz.(II.100a)

Külünk (C.A.): İki uçları sivri ve keskin taş yontmak için kullanılan aygıt.(I.259a)

Külvelik, Külvenin tandır kısmında olan aya benzeyen toprak bölüm (*Ahlat“Bitlis”*). (II.100a)

Kümküm, Beli bükülmüş ihtiyar (*Mersin*). (II.100a)

Kümlü (Alâiye): Sırlı yağ destisi.(I.259a)

Kümürtlek (Niğde): Tüffahı adam.(I.259a)

Künde atmak (Sandıklı): İki kişi birden bel teperek toprak atmak.(I.259b)

Künde, Avcı kuşların ayaklarına geçirilen enli kayış toka (*Çukurova*). (II.100a)

Küngah, Derinin kuyruk tarafı (*Ankara*). (II.100a)

Künk (Malatya, Ankara): Suların sızıp kayp olmaması için su yollarına dizilmiş pişmiş topraktan boru.(I.259b)

Künülemek (Maraş): Hasat etmek.(I.259b)

Küp basan, Kağnıda ön küpü oklara rapteden main şeklindeki delik.(II.100a)

Küp düştü, Bir halk oyunu (*Amasya*). (II.100a)

Küp uçuran, Cadı (*Amasya*). (II.100a)

Küp yaprağı (Niğde): Büyük yapraklı bir nevi ot olup bazı hastalıklarda kullanılır.(I.260a)

Küpeç (Kütahya): Kavanuz.(I.260a)

Küperim (Kütahya): Kuvvetli, gürbüz (bilhassa kadınlar arasında kullanılır).(I.260a)

Küpkü (Edirne): Balta döğdüsü. *Balta küpküsü ile doğdu.* (I.260a)

Küplen.gi (Ankara): Tepingi. bellerde ve bazı küreklerde demir kısma yakın ufki ağaç parçası ki üstüne basılarak bel toprağa gömülür.(I.260a)

Kür, Çeşme oluklarının altına konan tahta yalak (*Sivas*). (II.100a)

Kürat (Van): Bir nevi dağ soğanı.(I.260a)

Kürek (Kayseri): Etlik yapılan hayvanların maruf olan kürek ve ön bacakları.(I.260b)

Kürekge (Niğde): Harman yerini kürümeye yarayan kürek.(I.260b)

Kürez (Van): İrice, büyükçe harman edilmiş saman, namlı.(I.260b)

Kürkeç, Fena ve işe yaramıyan hayvan derileri (*Bey pazarı “Ankara”*). (II.100b)

Kürt baltası (İstanbul): Bu baltanın yüzü çıkıntısız sap geçen deliği de yuvarlaktır.(I.260b)

Kürtük, Önü açık yırtmaçlı olan ve kuşak altında kalan düğmesiz elbise (*Diyarbakır*). (II. 100b)

Kürtül yatağı (C.A.) Kerestelerden bir nevi tahta. Kürtül, Maraşta bir köy.(I.261a)

Kürünçe ruhu (C.A.): İstirignin.(I.261a)

Kürüşlemek, Birçok belâdan kurtularak tecrübe sahibi olmak (*Kastamonu*). (II.100b)

Küsgüç (C.A.): Yerlerden çiğdem çıkaran ucu demirli değnek, *her zaman çiğdem çıkmaz bazıda küsgüç kırılır*.(I.261b)

Küsmek (C.A.): Hamur için *hamur küstü* denir, fazla su konan hamur küser ve küsmüş hamur açılmaz, tahin de küser, tortusu küsbe olur.(I.261b)

Küsüklemek, Yığılmış karı küsükle kaldırmak (*Kayseri*). (II.100b)

Küşen. (Kayseri): Kızıışan, eş arayan (köpek).(I.261b)

Küşü, Minnet (*Bozarmut “Kastamonu”*). (II.100b)

Küt, Yürüme çağına geldiği halde yürüyemeyen çocuk.(*Sivas*). (II.100b)

Kütmen (Ordu): Küçük oturacak. *odadaki kütmeni bana getir*.(I.262b)

Kütüğü devirme, Başarısızlık gösteren bir esnafın dükkânı kapatılarak muayyen bir müddet başka bir ustanın yanında çalışması (*Maraş*). (II.100b)

Kütük (A.): Nüfus kaydine mahsus defter. Ana kayde mahsus büyük defter.(I.262b)

Kütük suyu, Pekmez (*Erkilet “Sivas”*). (II.100b)

Kütük, Ayakkabıcıların masa yerine kullandıkları üç ayaklı bir aygıt (*Maraş*). (II.100b)

Kütül, Kavi, şedit.(II.100b)

Kütür, Gâvur (*Balıkesir Çepnileri*). (II.100b)

-L-

Labıt, Sapanın çamurunu silmek için kullanılan öğendire ucundaki sivri ve yassı demir.(II. 101a)

Laf pesengi (Bolu): Söz gelişi, persengi.(I.263a)

Lafebesi, Sözcü (*Bergama*). (II.101a)

Lağar, Ağır ve tenbel at (*Andırın“ Maraş”*). (II.101a)

Lampet (C.A.): Ağır hareketli çevik olmayan tenbel kimse. *bırak sen de o lampeti*. (I.263b)

Lan.gırdak: Çan sesi. (I.263b)

Lap (C. A.): Tenbel yerinde kullanılır. *Amma lap adamsın ha lapbastı*. (I.263b)

Lavaş, Pide, tandır ekmeği (*Kayseri*). (II.101a)

Leç (Kütahya): Münakaşa, mücadele. *Leçetmek*: münakaşa etmek. (I.264a)

Lekeş (Teke): Hasis adam. (I.264b)

Lete (C.A.): Davet edilmeden gelen kimse, tufeyli, *geldi lete oldu, lete olarak geldi*. (I.265a)

Loça (İstanbul): Gemide çapa zinciri atılan delik. (I.265b)

Lodca (Avşar): Koyun ve keçilerin kafasındaki ağrı. (I.266a)

Lonca ustaları (İstanbul): Esnaf arasında esnafa ait nizaları ayırır, esnafın yaptıkları mallarda sanatı lekeleyecek ve kirletecek şeyleri muayene, çırak ve kalfa olacakları huzurlarında imtihan ederler. (I.266a)

Lonca; 1— Üstü açık kenarı çevrik yer. esnafın toplandığı sedirli oda. İstanbul tabak esnafının loncası Yedi kulede Deryayı Ali baba türbesi yanındadır. 2— Gizli müşavere, kumbas. (I.266a)

Longoz (Trabzon): Deniz kenarındaki kayaların diplerinde ki derin yerler. (I.266b)

Lorta (C.A.): Yemeni kalıplarından bir kalıp. *Ulu ayak mı istersin, lortamı?* (I.266b)

Löç, öç (C.A.): Bahis tutuşma. (I.266b)

Löçlü: Bahisli. (I.266b)

Löhme, lökme (Malatya): Etlerin siyahları ve parça yapılması (?) (I.267a)

Lumüç, Koyun (*Toroslar*). (II.102a)

-M-

Macır (Teke): Tüylü deve ile boz devenin ictimaından hasıl olan tenasülden mahrum deve. (I.268a)

Mafir, Birçok (*Maraş*)—Vafir. (II.103a)

Mahaş, Biçimli vaziyet (*Gaziantep*). (II.103a)

Makara (Kayseri): Halıcılıkta direzin ilk defa makaralara sarılır, bunlar elde dönecek kadar ufak olur ve tenekeden yapılır. (I.269a)

Makraç (O.A.): Bir yere toplanmış eşya yükü. (I.269a)

Mala: Paparanın diğeri adı (Bolu); Sıvacıların çamur ve saireyi duvara yapıştırmak ve sıvamak için kullandıkları aygıt (A.).(I.29b)

Malahtar (İstanbul): Bir deyneğe posteki bağlanarak yapılan aygıt. Bunu zifte batırarak kalafat olan yere sürerler. (I. 269b)

Malur (Taşköprü): Maruldan bozma.(I.270a)

Mamurhan (Malatya): **mumırhan** (G.Antep). El çatlaklarını tedavi edecek ilâç. (I.270a)

Mamzağ, Sütü müşhil olarak kullanılan bir bitki.(II.103b)

Mana (Adana): Eleci başı denen amele başının kumar oynayanlardan aldığı hissa.(I.270a)

Manca: 1-Yahni gibi bir nevi et yemeği yahut mutlak etli yemek (O.A.); *Ucuz etin mancası yenmez*; 2- Herkes bir şey vermek suretile iki üç adam toplanup yemek (Ankara), Mancalar çekmek: Sofraya türlü yemekler sıralamak.(I.270a)

Manda düvesi, İki yaşındaki dişi manda.(G.A.).(II.103b)

Manış (Rumeli): Örme saman arabası.(I.270b)

Mankafa (Kayseri, Ankara, Bolu): 1— Hayvanın burnu içinde çiçek döken, boğazının altında bez peyda eden ve kokan bir hastalık; zuam. 2 — Aptal, ağır duyan b. a *mankuf* (Ilgaz) tezyif ve tahkir sözü.(I.270b)

Mantar makinesi (İstanbul): Tabakanede deriyi yumuşatmak için kullanılan makine.(I.271a)

Mantı (Malatya, Türkmen, Avşar, Kayseri): Hamur ve yoğurtla yapılan bir türlü yemek.(I. 271a)

Mapa (İstanbul): Bir sandal dümeninin akşamından olan ineciğin geçtiği halka.(I.271a)

Maraz gelmek, Dert tutmak (*Gaziantep*). (II.103b)

Mardin karamanı (İstanbul): Koyun cinsi, beyaz azman olup, burmadan getirirler.(I.271b)

Markacı (İstanbul) : Kahvede ocakçıdan marka alıp meydanda kahve dağıtan uşak.(I.271b)

Markup (Halil İbrahim biçimi) (İstanbul): Başlığı geniş lâstik biçiminde, ökçesiz, altı gön, içinden ve dışından dikişli gayet sağlam ayak kabı, bütün köylü ve esnaf eskiden bunu giyerdi, merkup.(I.271b)

Marzamant, Bir üzüm cinsi.(II.103b)

Maskala, mazkala (İstanbul): Tesviyecilikte işi parlatmak için kullanılan üç köşeli eye biçiminde fakat düz bir aygıt.(I.272a)

Masura (Malatya); **masıra** (Kırşehir); **masra** (Afyon, Sandıklı): 1 — Mensucatin uzatmaları arasında gidip gelen balık şeklinde bir dokuma aleti, mekik içindeki atkı makarası; 2 — Erkeklerin uzvî tezkiri.(I.272b)

Mavlağan (C.A.): Bir nevi karga.(I.273a)

Mavlak (C.A.): Eczacıların havan eli.(I.273a)

Mavşam, Bir dağ çiçeği.(II.104a)

Mavuç (İstanbul): Kalafatçılıkta tahtaların arasından eski üstüpüleri çıkarmaya mahsus aygıt. (I.273a)

Mayaz, Sütü bol.(II.104a)

Maysımamak, Aldırmamak, takmamak (*Bafra ve köyleri*). (II.104a)

Mazalak (C.A.): Alevi Türkler arasında alay ifade eden söz. *Nereye mazalak. hey mazalak.*(I.274a)

Mazgal deliği (Ankara): Ufak pencere. 2— Meteriz. Ok ve kurşun atılacak delik (C.A.).(I.274a)

Mazmaz (C.A.): Hindinin ferikten büyüğü.(I.274b)

Mecleme (C.A.): Çıkık yerlerine hareketi men için tatbik edilen sakızlı bez.(I.274b)

Mecrefe (Diyarbakır): Arapçadan. tahtadan yapılan kar küreği; kar kürütgüsü, kar küsüğü, kar yitgisi.(I.274b)

Mehdar dağıtmak, Çalgı heyetini dağıtmak (*Giresun*). (II.104a)

Mekener: Küfe.(I.275b)

Melcen (Teke): Şaşkın.(I.275b)

Meliz götü (Niğde): Üzüm çubuklarının tumurcıkları.(I.276a)

Meme ağrısı, Bir koyun hastalığı (G.A.).(II.104b)

Memeli kıskaç (İstanbul): Demirçi aygıtı, keseri ocağa koyup tutmaya yarar.(I.276a)

Memez, mehpez (Teke): Kadınların başlarına bağladıkları yazma.(I.276a)

Mencule (C.A.): Yan saçları, kakül!.(I.276b)

Mendehor (Taşköprü): Mendebur, sefih.(I.276b)

Mengele, Kurşuni ve gök renkli toprak.(II.104b)

Menikli, Renkli ve benekli dokuma (G.A.).(II.104b)

Mer (Teke): Kedi.(I.277a)

Merk: 1— Tarlaların taksimatı (Erzincan); 2— Çayır (Erzincan) merç.(I.277b)

Mercan köş (Niğde): Kına çiçeği.(I.277a)

Merçimezen (C.A.): Midye kabuklarının büyüğü olup bundan cığara tablası ve saire yapılır. (I.277a)

Merdin, Başı yumuşak (*Kastamonu*). (II.104b)

Mergabit (Bolu): Pek zayıf (hayvan). (I.277b)

Mergup, Burnu yuvarlak ayakkabı. (II.104b)

Merkup (Çangırı, Ankara): Yemeni, ayakkabı, merkup yerine şimdi lastik giyenler, yüzü kısa yemeni (G.Antep). (I.277b)

Meryem ana kuşağı (A.): bak. *elem sağma*, gelin kuşağı. (I.278a)

Meseos, Övendre (*G.A.*). (II.105a)

Mesteki (Bolu): Sakız. (I.278a)

Metmem, Arkası dağ olan engin ova (*G.A.*). (II.105a)

Mettik (Malatya): 1— Bir illet; 2— Beddüa. (I.278b)

Meymene, mesmene (Niğde): Rahat rahat, serin serbes, acele etmiyerek. Sele serpe. (I.278b)

Mezeleme (Teke): Sebze ekilen mahal. (I.278b)

Mezere, Hayvan otlatmağa mahsus arazi (*Trabzon*), mezrea. (II.105a)

Mezeri, Peştemal. (II.105a)

Mezgab (Teke): Kadınların giydikleri bir nevi takke, fes. (I.278b)

Mezik: Yabancı, o memleketli olmayan kimse elgit, elkin. (I.278b)

Mezire (Burdur): Sebze ekilen mahal. (I.278b)

Mezlege (C.A.): Çam cinsinden ağaç. (I.279a)

Mezzeki sakızı (C.A.): Bir nevi sakız. (I.279a)

Mıhladırsaç: Saçın bir nevi ve en eyisi. (I.279a)

Mık (Konya, Teke): Zehir. (I.279b)

Mırızaba, Yünden yapılmış aba. (*O. A.*). (II.105a)

Mısiren, Bir bakırcı aygıtı (*Kastamonu*). (II.105a)

Mışırık (İlgaz, Ankara); Şüpheli, zayıf, kuvvetsiz, *söz virdi mışırıklı emme*: gönülsüz söz verdi, mıcırık. (I.280a)

Mide çevirme, Midesi bozulanlara yapılan tedavi. (II.105a)

Mider değirmi (C.A.): Birinci nevi un çıkaran değirmen.(I.280b)

Miheşer (Malatya); El değirmeninde kırılıp pilâva katılan nohut.(I.280b)

Milucu, Çorap örmek için kullanılan ince tel (*Çorum*). (II.105b)

Mincolmak (C.A.): Piç olmak. *Bu iş mincoldu*.(I.281a)

Mitili (Teke): Tıpkı.(I.281b)

Mittik (Malatya): Bir illeti beddüa.(I.281b)

Miyana çorbası (Ankara): Unu yağnan kavurarak su ile özerler, uzun kaynatılarak yapılan, karın ağrısını, ishali tutan koyu çorba, “miyenci”.(I.281b)

Modelci (İstanbul): Modelci dökülecek bir işin tahtadan aynını yapar, bu yapılan iş birçok parçadan mürekkeptir. sonradan takılır.(I.282a)

Monı (Teke): Mendil, yağlık.(I.282a)

Mor karaman (İstanbul): Van, Bitlis, Siirt, Erciş, Bayezit ve havalisinde yetişen koyun cinsi, kuyrukları pek büyük olur.(I.282a)

Morabek (Tavas): Safderun.(I.282a)

Moruzabası, Bir aba cinsi.(II.105b)

Muda (İstanbul): Rüzgâr fazla olduğu zaman yelkeni küçültmeye mahsus ip.(I.282b)

Muhaccer (Niğde): Bağ evlerinin fevkani odası.(I.282b)

Muhaccer, Önü açık olarak kırma taşla yapılan bağ evi (*Kayseri*). (II.105b)

Muhar, Göz (*Balıkesir Çepnileri*). (II.105b)

Muhara (Tavas, Milas): Hastalıktan benzin siyahlanması, morarması.(I.283a)

Muhat ol! mukat ol! (Ankara) Mükayyet ol. dikkat et.(I.283a)

Muncuk, Boncukların dolumu boşmu olduğunu bilmek esasına dayanan oyun. (II.106a)

Muska (C.A.): Samsa, içerisi harçlı bastık, bastığın içerisine fıstık, ceviz, bahar ve şekeri döğerek koyarlar ve bastığı müselles şeklinde durerler.(I.283b)

Musturluk (Yozgat): Kabahetli görünme.(I.284a)

Muşlak, Atlas kemiğinden yapılan top (*Isparta*). (II.106a)

Muşta (Kırşehir, Trabzon, Ankara): Ayakkabıcıların meşin düzlemek ve döğmek için kullandıkları madenden dökme aygıt. mußta burun (Dinar): domuz burunlu.(I.284a)

Muşta, Meşini vurarak kuvvetlendirmek için kullanılan bir aygıt (*Maraş*). (II.106a)

Muştucu, Müjdeci (*İstanbul*). (II.106a)

Muteyina (C.A.): Tüylü acırdan yapılan bir yemek. (I.284b)

Mutlu (Samsun): Şerefli, mesut. (I.284b)

Mübareki çalma, Düğünlerde, çalgıcı kadınların önce gelinin annesinden başlayarak yakın akrabalara kadar beyit söyleyerek bahşiş toplamaları (*Diyarbakır*). (II.106b)

Müdüce (Teke): Müjde. (I.284b)

Mühacir baltası (İstanbul): Yarıcılarının kullandığı yüzü uzunca balta. (I.284b)

Mühre, Yalnız ördek ve kaz avlarında kullanılan ayartıcı kaz ve ördek (*Çukurova*). (II.106b)

Müjde yastığı, Gelinin güvey evine gideceği gün, güvey için hazırlanan kuranı kerim, çamaşır, mintan, çorap süslü bir bohçaya konur ki buna müjde yastığı denir (*Erzurum*). (II. 106b)

Müklük (Albistan): Soğan tohumu. (I.285b)

Münevver ağacı (Ankara): Mürver ağacı, *sureau*. (I.285a)

Müşer (İstanbul): Tesbihçilerin bir işi kesmek için kullandıkları testere. (I.285b)

-N-

Naal (C.A.): Kerre, defa, *üç naal geldim bulamadım*. (I.286a)

Nacak (Bolu, Çangırı): Baltanın küçüklü ve büyüklü muhtelif şekillerine denir. (Bolu) bir yüzlü balta (Çangırı). (I.286a)

Nacak, Kısa saplı keser (*Amasya*). (II.107a)

Nacır (Teke): Yaramaz, cılız. (I.286a)

Nadas, Sürülerin dinlendirildiği tarla. (II.107a)

Nafata (C.A.): Cıgara silkeceği, tablası, *şu nafatayı bana ver*. (I.286a)

Nahhare, Eskiden kullanılmış olan bir çalgı. (*Konya*) — nakkare. (II.107a)

Nahr önü (C.A.): Müşterek sürünün birikeceği yerin önü. Nahr yerinin etrafına bazan *çevlik* yapılır. (I.286a)

Nakallamak, Saklamak (O.A.). (II.107a)

Nakıtçı (Ankara): Nakkaş. (I.286b)

Nakkal, Buğday saplarından Örülen değirmi ekmek sepeti (G.A.). (II.107a)

Nalçacı (İstanbul): Eskiden mahmuzlu nalça çakmak için ayrıca bir esnaf vardı. Kavafhanede otururlardı. 40-50 dükkanlı yerde 3 - 4 nalçacı olurdu. Çizmeye mahmuzlu nalça çakarlardı. Anadolu- da edikleri naçalarlar *nalçalı* edik (G.Antep).(I.286b)

Namazayı, Üç aylar (*Ankara*). (II.107a)

Namazsız olmak: Kadın ay başı görmek (C.A.).(I.287a)

Naşal (C.A.): Yankesici. *Şam naşalı*..(I.287b)

Naşi, Acemi (*Diyarbakır*). (II.107b)

Naynakçı : Ağızla çalgı ve türkü taklit eden.(I.287b)

Neayıl (Malatya): Neşekil, ne biçim, ne şeel (G.Antep).(I.288a)

Neçek, Çocukların tepesinden çene altına kadar koyulan sargı (*Diyarbakır*). (II.107b)

Nedirik (C.A.): *Ne dirik girsin karnına*.(bir ilenç).(I.287b)

Neen (G.Antep): Neye, neden, niçin.(I.287b)

Nefir, Konyanın eski nefesli çalgılarından (*Konya*). (II.107b)

Nehil (Teke): Nasıl?(I.288a)

Nekadak (Malatya); **nekadanak** (Ankara): Ne miktar ne kadar.(I.287b)

Nelikler (Isparta, Afyon): Ne emekler yerinde kullanılır. *neliklerle meydana geldi, neliğinen meydana geldi*.(I.288a)

Nemerkin (Burdur): Rutubetli.(I.288a)

Neri, Üç yaşından büyük erkek keçi (*Ahlat“Bitlis”*). (II.107b)

Nevelik, Camus yavrusu (*Erzurum*). (II.107b)

Nevrekân (İstanbul): Saraçların kullandıkları bir yuvarlak ağaç saplı hilâl biçimi çelik bıçak. (I.288a)

Nışanlı görme, Güveyin kızı evinde gizlice görmesi (*Erzurum*). (II.107b)

Nışansız, Hiçbir lekesi olmayan doru, yağız, al, kula at (*Niğde ve yöresi*). (II.107b)

Nice (G.Antep): Nasıl? *nicoldu*: nereye gitti, *nicettin*: ne yaptın, ayrılıktan nice berisin? nicebir (A) ne kadar, ne zamana kadar bu kara günler nicebir.(I.288b)

Nişlediniz (Bolu): Ne işlediniz? (I.288b)

Niyaz parası, Şeyhlerin türbeler için topladıkları para (*Balıkesir*). (II.108a)

Nizam ustaları (İstanbul): Keserci ve demirci esnafının teşkilâtında heyeti ihtiyariye.(I.289a)

Nizbent, Koçalak (*Toroslar*). (II.108a)

Nobran: 1— Çehresi eyri adam (Tosya), 2— Hatır kıran yobaz, kaba adam (Niğde). (I.289a)

Nohula (C.A.): Kireç, pamuk ve zeytin yağından mamul bir macun olup su yollarında künkleri birbirine çimento gibi rapteder. (I.289a)

Nopran (C.A.): Nobran, kaba saba kimse. (I.289a)

Nöker, Yol arkadaşlarının karılarına takdıkları isim. (II.108b)

Nur keklığı, Bir keklik cinsi (*Kırşehir*). (II.108b)

-O-

Ocak anası, Halk inanışında yaşayan bir mahluk (*Balıkesir*). (II.109a)

Ocak gecesi, Esnaf teşkilâtında gece ziyafeti (*Çankırı*). (II.109a)

Ocak kaşı, Tandırın tavanla birleşen kısmı (*Erzurum*). (II.109a)

Ocak sahibi, Esnaf teşkilâtında ziyafet verecek kimse (*Çankırı*). (II.109a)

Ocak, Fındık ocağının dibi (*Trabzon*). (II.109a)

Ocakçı (İstanbul): Bir kahvede ocakta kahve pişiren adam. (I.290a)

Ocumak (Niğde): Bir işle çok uğraşmaktan ellere tutgunluk, yorgunluk gelmek *ellerim ocudu*: ellerim ağrımaya başladı, tahammülü kalmadı. (I.290b)

Odacı (İstanbul): Çobanlıkta kâhya ve yamağa yemek pişiren uşak. (I.290b)

Odolmak, Yanıp kavrulmak. (II.109a)

Ofuntu (C.A.): Kullanılmış kına, akşam ellere yakılıp sabalayı çözümlüp çıkarılan kına. (I.290b)

Oğru, Merdut (*Tahtacılar*). (II.109a)

Oğunmak, Hastaların muharrem ayında sahorsuz tuttıkları üç günlük oruç. (II.109a)

Oğursak (Sandıklı): Kuzusu ölen koyun. (I.291b)

Ok demiri: Kağrı teferruatından. okka altına girmek : Suçlu olmak. (I.291b)

Ok tahtası: Kağrı teferruatından. (I.292a)

Okçur (C.A.): İçkor, uçkur tahrifedilerek okçur olmuş. (I.291b)

Okkalık (İstanbul): Bağçıvanlıkta mâl adedle satılırsa paralık, okka ile satılırsa okkalıktır. (I.291b)

Oklava ekmeği (Çangırı): Mayalı yağlanmış yufka. (I.292a)

Okluk usulü, Bir kara avcılığı çeşidi (*Antalya*). (II.109b)

Oku şekeri, Düğünlerde davet için komşulara gönderilen renkli kâğıtlara sarılı mahrutî şeker (*Denizli*). (II.109b)

Olançası (Avşar): Mecmuu, topu, *defter tutsam olançası bir gündür, olanca sesile bağırır*. bütün sesile *olançası*: hepsi (G. Antep). (I. 292b)

Olgaç (C.A.): Olgun, yetgin kimse, *ne olgaç bir delikanlı ne olgaç bir kız*. (I.292b)

Olgam olgam (Teke): Birbirini müteakip. (I.292b)

Omaca (Karahisar): Bağ evlerinde ekmek koymak için yapılan delik. (I.293a)

Omursunmamak: Ehemmiyet vermemek umur etmemek, umur ummak. (I.293a)

Onarı beri (C.A.): Alelâde, şöyle böyle onan beri at değildi amma elden çıktı. O tüfek onan beri tüfek değildir. (I.293b)

Ondankili, ondankelli (Koçhisa); **Ondangeri** (Burdur): Ondan dolayı, ondan sonra. (I.293b)

Onyada (Teke): İşte! önünde demektir. (I.293b)

Opur (C.A.): Ormandan çıkarılan tarla, orman ve çalılıklar yakılarak ekilmeye yarar bir hale getirilen arazi. *Opur etmek, opur çıkarmak*. Ormanları yakarak tarla haline getirmek ne kadar fena. (I.294b)

Orak (Naşa köyü): a - kavram orağı, b - koca orak. (I.294b)

Orak haftalığı (Adana): Harman zamanı kızak amelesinin hayvanlarına ve kendilerine verilen fazlaca haftalık ücret. (I.294b)

Oran : Miktar, mikyasa, ölçü. (G. Antep); *Aş tadı ile tuz oranı ile aş tuzla tüz oranla*. (I.294b)

Orsa, Sema oynarken çiftin birini oyundan keserek onun yerine oyuna geçmek (*Tahtacı*). (II. 110a)

Orta bahar (Menteş): Nisan. (I.295a)

Orta direk, Orta parmak (G.A.). (II.110b)

Orta güz (Menteşe, Teke): Teşrin evvel ayı. (I.295a)

Orta kenar (Kayseri): Orta kenar, haliya *kirfikten* sonra konur, halının küçüklük, büyüklüğüne göre yirmi sıradan kırk sıraya kadar olur. (I.295a)

Orta yaz (Menteşe): Temmuz. (I.295a)

Ortakaba, Orta sesli zurna (G.A.). (II.110b)

Ortaklık (C.A.): 1— Şirket 2 — Ortaklık kısarak, ortaklık tarla hissei şayyalı müşa. (I.295a)

Orun, Ön (*Maraş*). (II.110b)

Osmanlı körüğü (İstanbul): Bir çeşit körük, iki kısımdır, a— ana kısmı, b— kanat. (I.295b)

Ot haftalığı (Adana ziraat amelesi arasında): Çapa amelesine, ve harman zamanında istihdam edilen kızak amelesinin hayvanlarına verilen haftalık. (I.296a)

Oti, Kesme adı verilen özel bir merasimle tedavi edilen bir kaşıntı hastalığı (*Tahtacı*). (II. 110b)

Otluk (C.A.): Tahkir yerine sarfedilir. *Vay otluk vay. Ot baba*. (I.296a)

Otu kesmek, Kan bozukluğu neticesinde doğan bir kaşıntı hastalığını tedavi etmek (*Tahtacı*). (II. 110b)

Oturakcı (C.A.): Hazır elbise satan kimse, *oturakçı pazazarı, hazır elbise satanların pazarı, bit pazarı, bat pazarı isbaha pazarı*. (I.296a)

Oturakcı, Eşyaların hakiki kıymetini bilen kimse (*Sivas*). (II.110b)

Oturmakçı (Ankara): Müsafir. *Akşam oturmakçı vardı*. (I.296a)

Oykunmak (Teke): Söylenip durmak. (I.296b)

Oyma tahtası (İstanbul): Sandalın teferruatından sandalın kenarındaki tahta. (I.296b)

Oynak (C.A.): Mafsal., oynak yeri mafsal yeri, *dizimin oynak yerinde bir çıban çıktıda macat oldum*. (I.296b)

Oynaşlı çorba (Ankara): *Çatalaş*. Yarma ve mercimekle yapılan yemek. (I.297a)

Oynohon (Teke): Obur, ekûl. (I.297a)

-Ö-

Ödağca, Çok korkak, ödle. (II.111a)

Öğmek, Koltukta düğüncülerin güveyi metetmek adeti (*Sivas*). (II.111a)

Öğülcümek (Ankara): Kusacağı gelmek. (I.299a)

Öğür, Terbiye görmüş, alışık hayvan. (II.111a)

Öğürdü (A.) Mukaddem, evvel. (I.298b)

Öğürmek (Tosya); **öyünmek** (Isparta): Midesi dönmek, gaseyan etmek. (I.299a)

Öğüt (Malatya, Ankara) Nasihat. (I.299b)

Öksüz eğeği (C.A.): Art eğeği kemikleri. (I.299b)

Ölçü makinesi (İstanbul): Tabakhanede amerikan vidalasına ayak vurmağa mahus makine. (I. 300a)

Ölgün (C.A.): 1— Ölüm halinde, 2— Çok pişmiş yemek. *Aş bir az ölgün olsun. Ölgün pilâvı çok severim. Tatarısı hoşuma gitmez.*(I.300a)

Ölüaşı, Cenazeden sonra yenilen yemek.(II.111b)

Ölöklemek (C.A.): Kızarıp yanmış gibi olmak, yara kızarmak.(I.300b)

Ömbül (O.A.): Bağın tefrik olunduğu kısımlar, *beş ömbül bağım var.*(I.301a)

Ön.ce (Avşar): Metanet, sebat. *Ben seni sinadım öncen yağımı. var get anam bacım huri isende.*(I.301b)

Öncelik (C.A.): Kaparo, pey. *Pazarlıktan dönmemeğe öncelik verdim.*(I.301b)

Öne! (C.A.): Taaccüp edatı, *öne! Deli misin?*(I.301a)

Ön.eç (A.): Başta olan, idare eden, rehber, kılavuz, şef. lider, *bu adam köyün öncedir.*(I. 301b)

Öneği almak, Birbirine dayanarak, yardım ederek geçinip gitmek.(II.111b)

Ön.ezikçi (Teke): Sürek avında ava intizar eden, ki saklı yerde bulunur.(I.301b)

Öngürmek (Teke): Söz söylemek.(I.302a)

Önküp, Kağıda okların üzerine konan tahta.(II.112a)

Önücek mahrama, Gövdeyi baştan topuklara kadar saran ve dışarda kullanılan örtü.(Burdur).(II. 112a)

Örekeme, Hüdayi nabit (G.A.).(II.112a)

Örtel (C.): Kuvvei haruriyesi olan.(I.303a)

Örtmeli hayat, Kapalı hayat (Ankara).(II.112b)

Öruk (G.Antep): Bulgurlu şiş köftesi.(I.303b)

Örük, Bükülerek arkaya atılan saç (Diyarbakır).(II.112b)

Öyyan (Teke): At gemi.(I.305a)

Öz dövmek (G.Antep): Kıymak. *Nasıl özün dövdü, nasıl kıydın, özüm dövmez: kıyamam. bir kıya bakmaya özüm dövmezken, kara topraklara verdim yavrumu.*(I.305a)

Özenmek (C.A.): 1— İtina etmek, *özeni bezeni yazdı.* 2— İmrenmek, *o tabancaya çok özendim.*(I.305b)

Özlü (Malatya, Türkmen): 1— Pek yapışkın çamurlarla killi arazide bulunur. 2— Buna benziyen un ve hamurlar.(I.305b)

Özne girdi (Avşar): Gerdek.(I.305b)

Özü dövmek, Müteesir olmak, eli varmamak (Gaziantep).(II.113b)

-P-

Paça, Zifaf gecesinden sonraki gün (*Karatepeli “Adana”*). (II.114a)

Pağa pağa açmak (Malatya): *Pağa pağa güller açmış*. (I.306b)

Pağalanmak (Kütahya): 1— Gül açılmak, pağa pağa olmak; 2— Hamamdan sonra vücut gül gül olmak. (I.306b)

Pahamsız (G.A.): Dermansız. (I.306b)

Palamut, Balık ağı çeşidi. (II.114a)

Palançe (İstanbul): Ayak kabının iç astarı. (I.306b)

Palanga (İstanbul): İki makara ile kaim halattan ibaret yük çeken alet. (I.306b)

Paltar, Elbise (*İğdir “Kars”*). (II.114a)

Papara 1— Et suyunda ıslatılmış ekmekle yapılan yemek. 2— Azar, zırgıt. *Paparayı yedi* (C.A.). Paparası sölmek: Sarsılmak. (I.307b)

Papıl: Yürürken çok düşen. (I.307b)

Papuç çitir, Bir halk oyunu (*Sivas*). (II.114a)

Para pençik etmek (A.C.): Param parça etmek. (I.308a)

Parmak nışanı, Atın sağrısında veya boynunda baş parmak girecek kadar olan çukur (*Niğde ve yöresi*). (II.114b)

Parsı pencere (Kırşehir): Çardakta bulunan pencere. (I.308b)

Paryanda, Şaşıaadar, şöhretli (G.A.). (II.114b)

Pata olmak (G.Antep): Oyunda kit olmak. (I.309a)

Pay (C.A.) 1—Taksimde düşen hissa. düşelek. 2— Dilde çıkan ufak kabarcık, *dilinde pay bitmiş*. (I.309a)

Pay mahalli (İstanbul): Celep esnafında hayvan borsası. (I.309b)

Payapay (C.A.): Mütemadiyen *dört ay payapay hasta yattı*. (I.309a)

Pazdırma (Teke): Mayalı ekmek. (I.309b)

Pazı, Pancar (*İğdir “Kars”*). (II.114b)

Pazval (İstanbul): Kayıştan bir alet olup terlik ve yemenileri kısıtırıp dikmeye yarar. (I.309b)

Pelezimek: Titremek. (I.310a)

Pelluze, Bir yemek adı (*Amasya*) paluze.(II.115a)

Pelpir, Yabani üzüm (*Karatepe*).(II.115a)

Pençik fermanı çıkarmak (C.A.): Çok tazyik etmek.(I.310a)

Pençik, parapençik (C.A.): *Başıma pençikli ferman çıkardı: çok tazyik etti, para pençik olmak: param parça olmak.*(I.310a)

Penersek (C.A.): İhlamur ağacına benzer bir ağaç.(I.310a)

Pepe demek (C.A.): Şu tarzda kullanılır: *Dar hele pepe dedirt, pepe demeden geldi.* Fırsat vakit vermeden geldi.(I.310b)

Perdah çekici, Kalaycıların kullandıkları bir aygıt (*Ankara*). (II.115a)

Perdah makinesi (İstanbul): Tabakhanede derinin sırçasını parlatan makine.(I.310b)

Perdi (C.A.): Elli santim uzunlukta, on beş santim genişlikte balta ile yarılan meşe tahtası.(I.310b)

Perelenmek (C.A.): El dokunduğundan dolayı kuş yuvasını değiştirmek.(I.310b)

Persek, Şebnem.(II.115a)

Pervane (İstanbul): Tabaklıkta bir aygıt, tabakhanede eskiden (son) lar elle ve taraklarla çekilirdi şimdi pervanelerle çekilir, bunu makine tahrik eder.(I.311a)

Pesenk çivisi, Kağınlarda tekerin dışarı fırlamaması için eğsenin ucuna takılan çivi (*Çivril* “*Denizli*”).(II.115a)

Pesent, Bazan düz hazanda verev olarak işlenen bir işleme tarzı.(II.115a)

Peskûtan (Zile); **peskûden** (Samsun): Kışa saklanan bir nevi koyu yoğurt, *peskûtan çorbası.* (I.311a)

Peşine (Tahtacılar) Dört kapu vardır: 1— *müşahip*; 2— *aşna*; 3— *peşine*; 4— Çekildeş. bir alevi her biri dinî kardeşlik demek olan bu derecelerden geçer, başta müşahip kapusundan girer, sonra aşna tutar sonra peşine tutar, sonra çekildeş tutar. Bunların ayrı ayrı merasimi vardır. Birbirine peşine olanların birbirine korusu olmaz, karıları da birbirine nökerdirler.(I.311b)

Peştahta (G.Antep): Eski mahalle mekteplerinde çekmeli sandık.(I.311b)

Peştemal hamamı, Düğünden on beş gün sonra olan ve geline bir peştemal hediye edilen hamam (*Sivas*). (II.115a)

Peştemal kuşatma (İstanbul): 1— Kalfaların usta çıkma merasimi. 2— Erkek kedi erkek kediye sataşma.(I.311b)

Peştemal kuşatma, Kalfaların usta çıkmaları esnasında yapılan merasim (*Ankara*). (II.115b)

Pılıpırtı (Çorum): Eşyayı beytiyeden bir kısım pırtı (Yozgat): Manifatura, bezzaziye, teberi, karartı, karaltı.(I.312a)

Pınarce (Teke): Ocağın bacası.(I.312a)

Pıranık, Sac'ın küçüğü (G.A.).(II.115b)

Pırnal (C.A.): Pırnar, piynar. Gülümsülerden yaprağını dökmez bodur bir ağaç, sakızlağı, tavşanek.(I.312a)

Pırt göz (C.A.): Nazar boncuğu, nazar takımı.(I.312b)

Pısırdamak (C.A.): Pısıır, pısıır ses çıkararak yanmak. *Tütünün ne güzel pısırdıyor*.(I.313a)

Pıta taşı, pırtta taşı (Kütahya): Nefret olunan, gözün görmesi arzu edilmeyen kimseler için kinayeten kullanılır. *Falan falanı gözüme pıta taşı etti hiç gözüm görmek istemiyor*.(I.313a)

Pinçe, Parça (G.A.).(II.116a)

Pingelli (C.A.): Bol, gerisi çok. *Pingelli adam*: Zengin adam.(I.313b)

Pir, Esnaf kâhyası.(II.116a)

Pirbudak, Aşiret arasındaki davaları halleden kimse, baba (G.A.).(II.116a)

Piriç (Teke): Oya, ince iplikten tentene.(I.314a)

Pişi tavası (Gökçeler köyü): Yumurta tavası.(I.314b)

Pıştovan (Teke): Yapıda tahatları birbirine enlilemesine bağlayan ağaçlar.(I.314b)

Piyade 1— Baş örtüsü (Teke); 2— Bir çifteden yedi çifte kadar kayıklar.(İstanbul).(I.314b)

Pizar (Karaağaç): Sivilce, kabarcık sazagan.(I.314b)

Por, bor (Konya): Tuzlu toprak.(I.315a)

Porta kapı, Avludaki cümle kapısı.(II.116b)

Portak, Çit ve bazı duvarlarda bulunan yuvarlak delik.(II.116b)

Portlak vermek (C.A.): Azmak, nüksetmek, *su gene portlak vermiş, hastalık gene portlak verdi, dişimin ağrısı portlak verdi*.(I.315b)

Posaklamış (Muğla): Kıyafet ve harekâtını idare edemiyecek kadar düşkünleşmiş.(I.315b)

Posta (İstanbul): Kalafatçılıkta iskarmozlarla döşeklerin eklendiği yer.(I.315b)

Postal (Yozgat, Ankara, Çorum, Kayseri): 1— Ökçesiz, hafif bir nevi yazlık ayak kabı 2— Yerli kalın sahtiyan ve sağlam carmış gönü ile uzun, bağlama konu ikinci ayakkabısı (G. Antep) — Tahkir makamında kariya derler fena kadın (Ankara, Tokat).(I.315b)

Pösek: Kısa.(I.316b)

Punt (Van, Niğde , Sandıklı): Üsul, kaide yol *puntunu bulmuş*; yolunu bulmuş.(I.317a)

Pur, Kıraç ,hali (*Erzin "Hatay"*).(II.116b)

Purtuk purtuk olmak (C.A.): Portakal kabuğu gibi pürüzlü olmak.(I.317a)

Pusunma (Malatya): İltica, dehalet, can atma.(I.317b)

Puşiş (G.A.): Oda döşeme ve tahtalarının çakıldığı ağaçlar.(I.317b)

Püren ağacı, Yaprakları dökülmiyen siyah tohumlu ve çiçeksiz bir bitki (*Zonguldak*).(II. 116b)

Pürtüklemek (C.A.): İşin hepsini birden söylemeyüp parça parça kısım kısım söylemek, fena manadadır.(I.318b)

Püsek püsek yağmak (C.A.) İnce ince pişen pişen yağmak.(I.318b)

-R-

Ramazan saati, İleri giden saat (*Amasya*).(II.117a)

Raspa, rasba (Bolu, Kırşehir): Kundurada içeriye geçmiş ağaç çivileri kırmak için demir.(I. 319a)

Reşik (Van): Köylülerin kıl ve kendirle gayet sık ve metin olarak dokudukları papuç, çarık, su çekmediği gibi geç yırtılır, kar ve buz üzerinde kaymaz.(I.319b)

Reşim, iresim (C.A.): Savrulan hububat harmanlarına bellilik yapan, işaretliyen alet. *Reşim basıldıktan sonra harmandan çalınırsa belli olur*.(I.319b)

Roka (İstanbul): Baharlı bir ot.(I.320a)

Ruzger (İstanbul): Dikicilerde bir kalıp adı. 25 - 50 yaşına vasıl olan kimselerin ayak kapları için kullanır, özgarlı. Eski kalıp otları : a- ulu ayak; b- ulu orta = lorta; c- özgarlı; d- köteme; e - zenne - kadınların; - f- kelik çocukların.(I.320b)

-S-

Sabunlu kösele (İstanbul): Asker toka kayışları için kullanılır, bir çeşit kösele.(I.321a)

Saç cıncığı, Saça süs makamında takılan boncuk (*G.A.*).(II.118a)

Saçaltı (Niğde): Yufka ekmeği yaparken ağaç atarak saç ile ateşin arasında pişirilen ekmek. (I.321a)

Saçeniği, Üstü kulplu olan saç (*G.A.*).(II.118a)

Sağak (Niğde): Solak karşıtı.(I.321b)

Sağmak (Kütahya): İçine almak, yemek, yutmak *kaymak baklavasını sağdık*. Sağmal(Avşar, Aksaray): koyun ve keçinin sağılan oğlaklı ve kuzulusu.(I.322a)

Sağman, Sağılı hayvan.(II.118b)

Sağnak (Ankara): Geçici yağmur.(I.322a)

Sağsak (Yozgat, Kırşehir): Koyunların kış tarafında tüylere yapışan küçük pislikler. *Çakırdak çağıldak*. Sağsağus büyüklerine denir.(I.322b)

Sağsız (G.Antep): Her vakit hasta olan yahut hastalığa müsteit bulunan adam, *uşak doğdu doğdu böyle sağsızdır*.(I.322b)

Saha, Çocuk oyunlarında oyuncunun enek olarak kullandığı büyük davar aşığı (*Çorum*). (II. 118b)

Sahak, Bazı gerdanlarda sarkan ikinci çene (*Gaziantep*). (II.118b)

Sahat (C.A.): Köpek boku. *sahatçi uşağı*: Köpek boku toplayan kimse. (köpek boku debagette kullanılır).(I.322b)

Sakadak (Demirci köyü): Saksagan.(I.322b)

Sakak (G.Antep): Çene altı, çene altındaki gapgap.(I.322b)

Sakal öpme, Evlenecek erkeklerin bıraktıkları sakalın düğün ziyafetinden sonra öpme merasimi ile tebci edilmesi (*Binboğa*). (II.118b)

Sakar solak söylemek (C.A.): Can sıkıcı saçma şeyler söylemek.(I.323a)

Sakatca (Maraş): Tabak çırağı, sakatçı, sahatci.(I.323a)

Sakız koyunu (İstanbul): Kıvırcık kuyunu cinsinden uzun kuyruğu yere sürünen, 35 - 40 okka gelen bir kıye kadarda süt veren makbul koyun cinsi.(I.323a)

Saklı:1— mahfuz (C.A.); *Merak etme para saklı duruyor*. 2— Gizli (İstanbul): *Bu iş saklıdır*. (I.323b)

Salaka (Mecitözü): Sarkıntılık saraka, salava, şaka, alay.(I.324a)

Salavar (Malatya): 1— Pek uzun (adam); 2— Ahmak, salavi (Kütahya köyleri): Şaka.(I. 324a)

Saldırmak (Kütahya): Göndertmek. *Haber saldırmak*.(I.324a)

Salgı, Bulgur.(II.119a)

Salıkla, Yürü, koş (*Balıkesir Çepnileri*). (II.119a)

Salınmak (O.A.): Cilveli yürümek. eda ile gezmek. *Serpini serpini yağın karna ola. Salım salım gelen yarım ola. Bozlak. Kömür gözlüm, ben bu elden gidersem, Var salın gez yoldaşınnan, eşinnen*.(I.325a)

Salkotur (C.A.): Ağır bir boğaz ağrısı.(I.324b)

Sallala bağırarak, Orak biçme bitirildikten sonra son tarlada son ekin tutamını biçmeden bir ağızdan bağırarak (*Amasya yöresi*)—salli'ala.(II.119a)

Sallam sallam (C.A.): Dökük, saçık.(I.325a)

Sallama yüzlü, sallama suratlı (C.A.): Beyzi suratlı, yüzünün teşekkülü fazla uzunca olan kimse.(I.325a)

Sallambaş (C.A.): Başı titreyen kimse.(I.325a)

Sallan sallan (Ankara): Sarkık sarkık, *bu elbisenin kolları sallan sallan*.(I.325a)

Sallapat (Isparta): Kuvvetli.(I.325a)

Salma, Balık ağı çeşidi.(II.119a)

Salman etmek (C.A.): Dervişler türkü, gazel okuyarak para dilenmek, *bir salman etti köz gibi dört mecdiye kazandı*.(I.325b)

Salt (Teke): Yalnız, ancak, *salt böyle yaparsın*.(I.325b)

Salt salt (Kırkağaç): Kuru, kuru, yalnız yalnız.(I.325b)

Salta: 1— Caket. Çuhadan yapılan kısa, kolları açık olduğundan geyilmez, yalnız omuzlara yapışık durur, aba. *Allı yelek mavi salta kaldı yiğitler soyası* 2— Künklerin içinde ağaçların birbirine sarılan ince köklerinden müteşekkil tilki tabir olunan maniayı çıkarmakta kullanılır birbirine ekli çubuklar (Kütahya).(I.325b)

Saltan (Teke): Boş, yaya.(I.325b)

Saltanat zıpkası (İstanbul): Bacakları kısa, ağı geniş beyaz bir dürlü kayıkçı şalvarı.(I.325b)

Samağir (Avşar): Söylenen sözü anlamayan adam sanlı.(I.326a)

Samalı tola (Isparta): Deriye sama dağırından çıktıktan sonra verilen isim.(I.326a)

Saman eyesi (Isparta): Tesviyecilerin kullandığı kalın dişli eyedir. en evvel işin pisliğini yani çapağını almak için kullanılır.(I.326a)

Saman yılı, Ekinin kellesinin az, samanının fazla olduğu yıl (*Ankara*). (II.119b)

Samlum, Yağmurdan sonra dallar üzerinde kalmış olan damlalar.(II.119b)

Samranı, Suratla, istemeyerek, burun kırarak, omuz silkerek (*G.A.*). (II.119b)

Samsın, Çoban köpeği (*G.A.*). (II.119b)

San (Niğde): 1— Adile beraber kullanılır, şöhret 2- Parça, san san: parça parça 3— Zan. Sanettim : Zanettim (Konya).(I.326b)

Sanattırmak, Ava çıkacak avcının bir gün önce özel bir ameliye ile avcı kuşunu kusturup, işetmesi (*Çukurova*). (II.119b)

Sanaz (Niğde): Sersem, aptal.(I.326b)

Sandık parası, Kızın erkek kardeşi tarafından kayınpederden istenen armağan (*Adana köyleri*). (II.119b)

Sandugaç, Bülbul (*Tunceli*). (II.119b)

San.gı bengi: Hayrette şaşkın. (I.327a)

Sangırağı, Davara sıcak dokunması. (II.119b)

San.gulla (Isparta): Aptal. (I.327a)

San.ıdık (Kırşehir): Dalgın, sersem, bak. *Sanılmak, ne sanıdık duruyon. Sanımak, sanı.* (I. 327a)

San.lı (G. Antep): Aptal, baş ağır, kulak sağır olan kimse, *herif sanlı, anlatmak mümkün değil ki.* (I.327b)

Sanlamak (Kayseri): Kuş sıçmak (san. maddesinin içinde). (I.327a)

Sansun (Çangırı): Av köpeği *sansuncılar* saraylarda köpekçiler. (I.326b)

Sapanna (C.A.): Saparna kaynatılıp suyu ilaç gibi içilen şey. içenler tuzsuz ekmekten başka bir şey yemezler. Bu perhiz haftalarca devam eder, *sapannaya girmek*. Bu ilaç ve perhizi tatbik. (I.327b)

Saraca, Soğuktan atın belinde ufak ufak çibanların olmasıyla meydana gelen hastalık (*Ahlat "Bitlis"*). (II.120a)

Saratbaşı (C.A.): Saratın üstünde kalan iri daneler. (I.328a)

Sarı çatkılı, Sarı iplerle dokunan dokuma (G.A.). (II.120a)

Sarı yazma, Bir yemeni nevi (Sivas). (II.120a)

Sarıbaşbuğdayı, Kasımdan zemheriye kadar ekilen buğday (*Zonguldak*). (II.120a)

Sarmaşıklı, Kutnu çeşidi (A.). (II.120a)

Satıca (Adıyaman): Alışveriş için kurulan pazar. (I.328b)

Satılasmak (C.A.): Pazarlık yapmak. (I.329a)

Sava sava (Konya): Boşu boşuna, alık alık, bön bön *sava sava yürüyor*. (I.329b)

Savla (Niğde): Tahtadan yapılma iki şiniklik ölçü. (I.329b)

Sayalı (C.A.): Abalı da derler, kabuğu soyulmamış pirinç danesi. (I.330a)

Saydak, Çizgileri düz ve şakuli olan çuval (G.A.). (II.120b)

Sayğı (Konya): 1 — Düşünce. 2 — Hürmet. (I.330a)

Sayıntı (Ankara): Sayma, sayğı *sayıntısız*. (I.330a)

Sayır sayır dökülmek (Çangırı); **sıyır sıyır** (Ankara): Çabuk çabuk dökülmek, *sıyır sıyır dökülüyor, topraklar üğünüyor*. Sapır sapır. (I.330a)

Saynamak (Gerkûk): Tavuk yumurtlamazdan evvel seslenmek.(I.330b)

Sayrı (Konya, Ürgüp, Maraş, Ankara, Niğde, Sandıklı, G. Antep): Hasta. *Hasta mısın sayrı mısın demedi. Sayrı değil hasta değil ilahi bu nasıl ölüm.*(I.330b)

Sebsebi (Samsun): Süzgeçli koğa.(I.331a)

Sefi değnek (Malatya): Üç ayaklı bir sehpa olup bir mahalden diğer mahalle kalın değneklerle vurularak yerinden tahrik olunur bir oyundur.(I.331a)

Seh (Kütahya): Saf, aptal, *sehlik*: Aptallık.(I.331a)

Sehelberi (G.Antep): Bir parça, bir az, yakın manalarını ifade eder, *deli değilse de sehelberidir. — hastanız iyileştimi? — eh! sehelberi.*(I.331a)

Seklemece, Kadın ve erkek beraberce oynanan bir halk raksı.(II.121a)

Seklevi, seklavi (G.Antep): Akılsız, budala.(I.331b)

Sekmek, Aşık oyunlarında aşığı atmak (*D.A.*).(II.121a)

Sekte (Yozgat): Kalça.(I.331b)

Selbent (Gökçeler köyü): Kadınların başa bağladıkları kırmızı bir örtü.(I.331b)

Sele başlı (Ankara): Büyük kafalı, gayri tabii çocuk.(I.332a)

Selebaşlı, Gayri tabii olan çocuk (*Ankara*).(II.121a)

Selik (İstanbul): Kayığın küpeşesinde yelkeni (skotayı) bağlamaya yarayan demir veya bronzdan çatal.(I.332b)

Selivermek (Meçitözü): Birdenbire yükselmek.(I.332b)

Selleme (G.Antep): Seylap. *Mani sellemesi.*(I.332b)

Sendirmek (A.) Az kavurmak. *Naneyi zeytin yağında azcık sendiri ver, kavrulmasın.*(I.333a)

Senik (Konya): Ücretsiz amele.(I.333a)

Senker (Ankara): İp bükmeğe mahsus iğ yerini tutan salıp şeklinde terşi.(I.333a)

Seren demirleri (Uşak): Halıyı tezgâha takmaya yarar aygıt.(I.333b)

Sergele otu (C.A.): Kanarya sarısı boyayan ot.(I.334a)

Sergen, Küfeyi andıran ve içine mısır konan bir kap (*Havza “Samsun”*).(II.121b)

Serhatli mest (İstanbul): Yerli sahtiyandan topuksuz mest kibarlar ve zeybek kısmı giyerdi baldırı aşardı.(I.334a)

Serinimek (Akhisar): Serinlemek. *Hava serinidi.*(I.334a)

Serkaban (Çangırı): Kiremitliğe çıkmaya mahsus yer.(I.334a)

Serni (Ahlat): Kağnı arabalarının tekerleklerini rapt eden ağaç.(I.334b)

Serpek, Mektebe yeni başlıyan kız çocuklarına takılan gümüş gerdanlık (*Diyarbakır*). (II. 121b)

Serpen (Teke): Buğday ve saire sapları taşımak için kullanılan köy arabalarının iki tarafında bulunan yüksek parmaklıklar.(I.334b)

Serpesek (Kilis): İçindeki mayii idareli kullanmak için ağzı dar yapılan güleptan ve buna benzer şişe.(I.334b)

Servi (Teke): Atın boynunda ve yelesinin altında ve boş böğründe kıl yatımlarının dallanmasından basıl olan nişan.(I.335a)

Sesede (C.A.): Sesi kısık kimse, *sesede gile gittim, sesedeyi gördüm*.(I.335a)

Seselmek (Afyonkarahisar): İnsan hastalıktan kurtulup kendini toplamak.(I.335a)

Sesirgemek, Ansısın aldanarak sevinmek.(II.121b)

Setene, çetene (Kayseri): Sap ve saman nakli için ilavelerle hacmi istiabisi genişlettirilmiş kağnı arabası.(I.335a)

Seva, İpek telli kuşak (O.A.) sevai.(II.121b)

Sevindirik urasası, Sevindirik olan erkekleri iyileştirmek için, onları kızgın kiremit üzerine işletmek.(G.A.).(II.121b)

Sevli (G.A.): Zelve.(I.335b)

Seyak vermek (Konya): Hırsızlık, fuhs yapan veya diğer ağır kabahat işleleyen mevlevi dervişini koğmak.(I.335b)

Seygâh (Niğde): Ön tarafı açık fevkani oda.(I.335b)

Seyrennas (Çorum): Düğünlerde perşembe günü yapılan umumî ziyafet.(I.336a)

Seyrik, Peynir (*Tahtacı*). (II.121b)

Seysenmek (Çorum): Vurmak üzere el kaldırmak, tehdit etmek, seksenmek, *keskenmek* (G.Antep).(I.336a)

Sıçan kuyruğu eye (İstanbul): Yuvarlak işleri temizleyen eye.(I.336b)

Sıkırcın, Tehdit, neticeyi izah ederek korkutma (*Tahtacı*). (II.122a)

Sıkramak (C.A.): Ağlamakla beraber kullanılır, *ağladı sıkıradı eline bir şey geçmedi. sığıt, sığılmak*.(I.337b)

Sımkırtma, Zorla ağlama (*Tahtacı*). (II.122a)

Sınamak (Avşar, Ankara, Yozgat, C. A.): Tecrübe etmek. *Sınanmış sınamak ahmaklık. Sınak:* tecrübe, imtihan. *Bilmem beni sinar bilmam asahtır.* Karacaoğlan.(I.338a)

Sınavu (Yabanova): Tecrübeli mücerep. işi iyi yapan adam.(I.338a)

Sındak (C.A.): Kayanın gayri muntazam dar yarığı. *Keklik kayaladı gitti, dereye indi, Ballı kayanın sındağına sokuldu.*(I.338a)

Sınıksı (Sandıklı): Mahzun, gamlı münkesir. sersem, *sınıksı duruyor.*(I.338b)

Sıpra, Alfabe kitabı.(A.). = Cüzpare.(II.122a)

Sırça (İstanbul): Derinin tüyü kalktıktan sonraki yüzü, et tarafına derinin *mağı* demir?(I. 339a)

Sırçalı (Ankara): Buzlu, *ora pek sırçalı ordan gitme surdan git.*(I.339a)

Sırçarmak (Teke): İtaatsizlik etmek.(I.339a)

Sırça-saray (C.A): Hikâyelerde geçen sırçadan yapma saray ve köşkler.(I.339a)

Sırt bastırma (Kayseri): Bel kemiklerinin omuz, tarafından yapılan pastırma.(I.340a)

Sırtaltı (Kayseri): Bastırmacılıkta kaburgaların üst kısmı.(I.340a)

Sırtı kara (Bolu): Yenen bir nevi mantar.(I.340a)

Sısana, Çeyiz sandığı taşıyan araba (Kayseri).(II.122b)

Sıtkıbütün, Doğru sözlü, özlü (Gaziantep). (II. 122b)

Sıvgın (O.A.): Değirmende anbarın alt tarafındaki delik.(I.340a)

Sıyırdım (Yürüklerde): Yol boyu.(I.340b)

Sıyırğı sicimi (Uşak): Halıda çözümleri muntazam bulunduran sicim.(I.340b)

Sıyırmak (Yozgat): San çamın kabuğundan çıkan lüzuci ve tatlımsı bir madde adı.(I.340b)

Sıyrınbaç (C.A.): Kızak, evik ski.(I.341a)

Sıyrıncak (C.A.): Yalçın, mücella.(I.341a)

Sıyurgatmak (Kırkağaç): İltifat etmek.(I.341a)

Sızdırgaç, Nehir suyunu altındaki delik vasıtasıyla süzen küp (Adana).(II.122b)

Sızı dağlama, Ağrıyan yeri ateşle dağlıyarak tedavi etme (Balıkesir).(II.122b)

Siğde, Meyva vermeyen boz iğde (O.A.).(II.122b)

Siğın siğın yağmak (Bursa): Yavaş yavaş yağmak, *siğın siğın ağlamak:* yavaş yavaş ağlamak, siyim siyim (G.Antep).(I.341b)

Silahlık (İstanbul): Malûm bel bağı. 300 tarihinde saraçlar rus telatininden deveçilere mahsus, tek kayışlı, dört katlı silahlık yaparlardı, sonra delikanlıra mahsus olmak üzere iki kulaç uzunluğunda çifte kayışlı, yedi katlı, en üst katında kılaptan ve sırma ile işlenmiş, tezyinatlı yerli sehtiyanından mamul silahlık tamim edildi, bütün efe takımları ve delikanlılar bundan kullanırdı, meşrutiyete doğru bunlar tahfif edildi. tek kayışlı üç katlıya kadar indi, şimdi büsbütün kalkmıştır.(I.342a)

Sililim, Kendine bakmayan pejmürde adam (*Tahtacı*). (II.122b)

Silmin: Tezgâhta dokunan kumaşı saracak üstuvani ağaç.(I.342b)

Sinek (Kütahya, Menteşe): 1— bak. senek. 2— Sinek, çeşitleri: a) ince sinek = tatarcık, b) sivri sinek c) tosağa sinek (Ankara).(I.343a)

Sinerli, Ağır ağır bir suretle faydalı olan.(II.123a)

Sinkeser (Van): Bir nevi kış yemeği.**Sinniğin körü, siniyin tepesi** (Tosya): Kadınlarca cevabı ret makamında kullanılır, bir kimsenin sözü beyenilmezse denir, *siniğin depesi*.(Ankara). — *öllüğün diriğin körü*. — *siniğin depesi*.(I.343a)

Sinme, Kapkaranlık (Amasya).(II.123a)

Sipci, Davulcuların davul çalmak için kullandıkları deynek (İstanbul).(II.123a)

Sipirdin (Teke): Saçak akıntısı.(I.244a)

Sipirtmek, Yaprığın yeşilini sapından ayırmak (Sivas).(II.123a)

Siporta (İstanbul): Torna tezgâhında kalemi dayayıp torna etmeğe yarar aygıt.(I.344a)

Siriş (İstanbul): En ince kayıkçı ipi yelkeni serene bağlayan çöelipi bundan olur.(I.344a)

Sirit (Bolu): Kaz yağma veya şekere batırılıp yapılan yufka bulaması.(I.344a)

Sirke mayası, Evlenmeyen kızları teselli amacıyla yakınları tarafından yapılan hitap (Çankırı).(II.123a)

Sirmo, Yabani sarmaşık (Ahşat“ Bitlis”).(II.123a)

Sitare, Bir cibinlik çeşidi (Diyarbakır).(II.123a)

Sivas baltası (İstanbul): Yüzü çıkıntısız balta cinsi.(I.344b)

Sivseklemek, Savsaklamak“ neden buralarda sivseklenip duruyorsun? (Denizli).(II.123b)

Siyeç, Karaçadırların yan sitillerini birbirine rapteden ek parçası (G.A.Yörükleri).(II.123b)

Siyek: 1— Oniki buçuk dirhem (Çangırı); 2— Sıra, hiza (Ayaş) *Bir siyekte*.(I.345a)

Siyeş, Ağıl ve çitler içindeki küçük direkler.(II.123b)

Siyez: 1— Buğdayın aşağı bir cinsi olup bundan yapılan yemeğe *göçe* derler (Kastamonu); 2 — Miskin, aptal bir şeyden anlamaz (Kütahya) .(I.345a)

Siyik: Değirmen köseğisinin altında üst taşı kaldırmaya yarar ağaçtan bir aygıt.(I.345a)

Siyiklemek (Ankara): Otururken uyuklamak.(I.345a)

Siyitmek (G.Antep): Boynunu içine çekip omuzlarını kaldırarak yürümek, *siyidi siyidi geldi, ne siyidiyörsün*.(I.345a)

Sizenmek, His etmek“ kolcular sizenmemiş o adamın tütün sattığını” (Ankara).(II.123b)

Sodemen, Abuk sabuk kimse.(II.123b)

Sofra, İpekten dokunmuş müdevver veya mustatil bir dokuma (G.A.).(II.123b)

Soğalaz: Sovuktan içi donarak bozulan limon, elma, soğan ve saire.(I.345a)

Sokmun, Bir beşik çeşidi.(II.123b)

Sol sol durmak: Yabancı yabancı durmak.(I.346a)

Soluganlık, Göğüs darlığı (*Andırın “Maraş”*). (**Solugan**). (II.124a)

Soluğan (Balıkesir): Geliri bir künge, gideri başka bir künge merbut ağzı acık küp??(I.346a)

Soluksuz at (Teke): Bisiklet - alay yolu ile.(I.346a)

Son (İstanbul): Tabaklıkta hafif harç işçiliği, son üç ağızdır, şerbetin derece kuvveti gittikçe kuvvetleştirilir.(I.346b)

Son.mevlut (Muğla): Rabiülahir.(I.347a)

Son.ugelmek (C.A.): Sonunda iyi gün görmek, müreffeh ve mesut olmak. *Allah sona gelen kullardan eylesin*.(I.347a)

Son.yaz (Menteşe): Ağustos.(I.347a)

Sonuc: Netice, akibet.(I.347a)

Sorgu (C.A.): Süal. *Deliye sorgu süal yok, ne sorgu var ne de süal, geçtik gettik*.(I.347a)

Sorgut: Cüra içkinin sonu.(I.347a)

Soy bulmak, almak (Edirne): Av köpeği avın kokusunu yerde bulmak, *soyunu aldım*.(I. 348a)

Söbelen (C.A.): Mısır koçanının nasırsız. (I.348b)

Söbelmek (G.Antep): Beyzileşmek. *Semizken ne iyi idi. Şimdi yüzü söbelmiş*.(I.348b)

Sölmük, İbrik ve benzeri eşyanın su akıtan kısımları.(II.124a)

Sövülme (C.A.): Patlıcan herisesi, püresi, sövürme.(I.349a)

Söyürme (C.A.): Külde, yahut furunda pişirilen patlıcan, domates, biber.(I.349b)

Söyürmek (C.A.): Patlıcan, domates, biber gibi şeyleri ateşli külde yahut fırında pişirmek.(I.349b)

Söz kesme, Oğlan tarafı ile kız tarafı arasında yapılan anlaşıma (Sivas).(II.124b)

Su ısıtma, Zifaf gecesinden sonra gelin evi tarafından komşulara dağıtılan sıcak su (Sivas).(II.124b)

Su kıları (Çüküler köyü): Gösül hane.(I.350a)

Su kireci (İstanbul): çimento gibi, beyazımsı, suda sertleşir kireç.(I.350a)

Su tası, Yakalara işlenen süs (Kayseri).(II.125a)

Suağrısı (Avşar): Koyun ve keçide soğuktan gelip su içirmiyen, yayılmasına mani olan bir hastalık.(I.349b)

Sucuk (C.A.): Tatlı sucuk, *ceviz, badem, fıstık sucuğu*.(I.349b)

Suçapkını, Bir kuş (Niğde ve yöresi).(II.124b)

Suğarma, Irva ve ıska (Trabzon., Erzurum, Bayburt “Gümüşüne”).(II.124b)

Suhra savat (C.A.): Alelade. *Suhra savat değil: Alelade değil, bırak şunu suhra savat şey*.(I.350a)

Sumak (Ankara, G.Antep): Bodur ağaçlardan *teterin* meyvesi döğölerek, elenerek elde edilen şey, hamura su böreğine kelem dolmasına dökerler *samak pekmezi sumak yaprağı bu sene bizim sumaklıktan iki kantar sumak geldi* (G.Antep).(I.350b)

Sungul : Zekkum çiçeği.(I.351a)

Surhut, Çocukların oynadığı basit ve sade bir aşık oyunu (D.A.).(II.125a)

Suya basmak (İstanbul): Tabakhanede manda ve sığır derilerini yumuşatmak için suya basmak.(I.351b)

Sütleğen (C.A.): Sütli otlar, deve sütleğeni, teleme sütleğeni. *Euphorbia helioscopia*.(I.351b)

Südü gidik, Bir koyun hastalığı (G.A.).(II.125a)

Südüklük (C.A.): Bevl mecrası. *Südüklüğü tutulmuş*.(I.351b)

Südüksal (C.A.): Sidiğini tutamamak hastalığı.(I.352a)

Süllüm, Ölü, dalsız budaksız ağaç (Tahtacı).(II.125a)

Süngen (C.A.): Lastik gibi sünen şey.(I.353a)

Süngüsü ağır (İstanbul): Köselecilikte *süngüsü ağır gön, süngüsü ağır kösele* tabiri deri vurulduktan sonra incelirse kullanılır.(I.353a)

Süre, Tez (Ankara).(II.125a)

Sürek, Sapanla sürülecek yer (Gaziantep).(II.125b)

Sürelge, Çalıdan yapılan tapan (Karatepli“Adana”).(II.125b)

Sürgeşik, Hektar.(II.125b)

Sürgünarı (C.A.) **sürgenarı** (Denizli): Karlı günler de yapılan toplu av. süre.(I.354a)

Sürtüşmek: (C.A.) Sevicilik yapmak.(I.354a)

Sürütme etek (C.A.): Yerde sürünen atek. bir zaman moda idi.(I.354b)

Sürütme oyunu (C A.): Ayaklarını yerde sürüyerek yapılan bir dürlü münferit raks.(I.354b)

Süydürmek (Tosya): *Eli çabuk gayretli adamlara süydürücü derler*.(I.355a)

Süyüm süyüm ağlamak (C.A.): Gözlerinden süyüm gibi yaş dökerek ağlamak.Ssesini çıkarmadı oturdu, süyüm süyüm ağladı.(I.355b)

-Ş-

Şabak, Bacak.(II.126a)

Şabşal (Zile); 1— Bir cins fiçı. 2— Dökük saçık, farları, çalçene. *Şabşal adam*.(I.356a)

Şadı (C.A.): Maymunlardan Anadolu'da en çok oynatılan cins, *götü kırmızı* da derler.(I.356a)

Şağullanmak (Bolu): Araştırmak. **şavırlanmak** (G.Antep).(I.356a)

Şakalak (C.A.): Ufak, fakat yağlı bir av kuşu.(I.356b)

Şakkancı (Sandıklı): Komik, güldürücü adam.(I.356b)

Şakşak helvası, Çöven adı verilen bitki ile ağdadan yapılan helva.(II.126a)

Şakşak takım (İstanbul): Gürgenden yapılır bir çeşit mobilya.(I.357a)

Şalak, Ekin destelerinin tersli yüzlü yığını (Toroslar).(II.126a)

Şallak (C.A.): Salhaneden dükkânlara et taşıyan kasap çırağı, *kasab şallağı* şallak.(I.357a)

Şam şam şakımak (C.A.): Çok aydınlık olmak *ay aydım şam şam şakiyordu, güneş doğdu ortalık şam şam şakıdı*.(I.357a)

Şama (Menteşe): Baş örtüsü.(I.357a)

Şani (Ankara): Aydınlık, *yazlık odası pek şani*. **Şanilik** (Sandıklı): Aydınlık, ziyadar.(I.357a)

Şap (İstanbul): Koyunların bir hastalığı.(I.357a)

Şapaşap (G.Antep): Şapaşap ras gelmek, karşı karşıya gelmek, *giderken şapa şap ras geldik*.(I.357b)

Şap dudak (G.Antep): *Dil damak şap dudak*, çal çene, çok laf söyleyen.(I.357a)

Şapırradak (G.Antep): Hemen, derhal, şipinişi.(I.357b)

Şapka (Kayseri): Halı tezgâhında altlığın aşağı kısmına çakılan tahta altlığa gelen kısmı düz, harice gelen kısmı yuvarlak olur.(I.357b)

Şaran (Van): İpe dizilmiş meyve kurusu.(I.358a)

Şarlağan yağı (C.A.) Susam yağı. (I.358a)

Şazlık, Dede korkudun çaldığı saz (*Gaziantep*). (II.126b)

Şebek (Avşar): Koyun, keçi körpelerinin dizinde, kafasında olan romatizma.?(I.358b)

Şebeke (Yozgat): Gösteriş, aldatma.(I.358b)

Şecereli (Niğde): Arsız edepsiz.(I.359a)

Şede (Çangırı): Dilbaz.(I.359a)

Şedede, Gelin gitmeden bir gece evvel güveyin dost ve akrabalarının, gelin evinin yapmış olduğu ev eşyasını, gelin evinden alıp güvey evine getirmesi (*Gerkük*). (II.126b)

Şehne kıran (Van): Bal kabağı, yoğurt, sarımsak ve yağla yapılır bir nevi yemek.(I.359b)

Şehne, Harmanda toplanan ekin yığını.(II.126b)

Şehre (Niğde): Yarka. Kasapların et üzerine açtıkları *yarkalar*.(I.359a)

Şeker otu (Niğde): Dere otuna benzer bir ot.(I.359a)

Şeker rengi (Niğde): Halıcılıkta kırmızı ile sarıya çalar bir renk.(I.359a)

Şekere ekmek, Zengin çiftçilerin geliri tamamen biderciye ait olmak üzere ektirdikleri buğday (*Gaziantep*). (II.126b)

Şekerpare bastırma (Kayseri): Bir çeşit bastırma.(I.359a)

Şelik (A.): Dik dursun deye semerlere sokulan kamış.(I.359b)

Şemrevle (Konya): Orakçıların ekin biçerken avuçları doluncuya kadar biriktirdikleri biçilmiş ekinler.(I.359b)

Şenderda (Teke): İşte orada.(I.359b)

Şerbet dökmek, Akli ve asabi hastalıkları tedavi için halkın baş vurduğu usul.(II.127a)

Şerbet kuvveti (İstanbul): Tabaklıkta üğütülmüş palamut suyunun tesir kuvveti.(I.359b)

Şerengâh (Niğde): Etin kaburga ve kürek kemiklerini havi parçası.(I.360a)

Şerpıntık (Gökçeler köyü G.A.): Entarinin ön ve arka etekleri.(I.360a)

Şerşem olmak (Ankara): Musallai olmak.(I.360a)

Şeşmek (G. Antep köylerinde) Çözmek.(I.360a)

Şıllav (İnce su): Rüzgarlı yağmurlu hava, bora, *şıllava uğradık*.(I.360b)

Şıllık şıllık (Maraş): Çok gülen alüfte. *Şıllık gibi ne gülüyorsun? Şıllık mısın?*(I.360b)

Şımal (Edirne): Fazla dal. *Ağacın şımallarmı kesmek*.(I.360b)

Şıdırğı (Kilis): Şen şatır, canı güre, delişmen, tek durmaz.(I.360a)

Şıp şıp: 1— Papuç, terlik (O.A.) *Ökçesiz ve ökçesi kısa olur*, 2— Hafif meşrep (Sandıklı). (I.361a)

Şırfıntı (C.A.): Fena, adi sürtük kadın.(I.361a)

Şırgın (Ankara): Göz çapağı.(I.361a)

Şırnımık, Şımarık (Kayseri).(II.127a)

Şikan : Dolap, kurnazca muamele.(I.361a)

Şikre (C.A.): Fazla yağlı et için *şikre gibi et* derle.(I.361b)

Şinger, Geceleyin karşılıklı yapılan yemek (Diyarbakır).(II.127a)

Şingil (C.A.): Omuz sırt, *bu avrat hiç evde oturmaz uşağı böyle şingiline alır gezer, şingülenmek*: omuzlamak, sırtlamak, *gene onu ne şingilledin de dolaşıyorsun?*(I.361b)

Şingil budak (Ankara): Üzüm salkımının küçükleri.(I.361b)

Şinik hakkı (Teke): Kilenin dörtte biri(altı okka).(I.361b)

Şinimek : Sımamak, pörsümek.(I.361b)

Şinimiş (Çangır): Sınamış.(I.362a)

Şipi (Çangır): Ekmek bağlamak için küçük bir deyneğe bağlı bez.(I.362a)

Şirimen (C.A.): Tatlımsı, *şirimen şirimen çalıyor*: Tatlımsı bir tad veriyor.(I.362b)

Şirincelik, Bayram ve düğünlerde geline gönderilen tatlı hediyeler (G.A.).(II.127b)

Şirinlik urasası, Evlenecek bir erkeğe alacağı kızın karnına veya tenasül aletine sürülmüş şeker parçasından yapılmış şerbeti içirmek, gelinin başında şeker kırmak ve pekmez gezdirmek (G.A.).(II.127b)

Şirpimek (Maraş, G.Antep): Evvelce alâkadar değilken bazı telkinat neticesinde tama ve şiddetli arzu göstermek *şirpitmek*; aklını almak, çelmek, itma etmek, arzusunu tahrik etmek. (I.362a)

Şişe (Ankara): Örekeye konan yün.(I.362b)

Şivleme (Malatya): Tamakâr, tabiatsız.(I.362b)

Şohut (Diyarbakir): Ağızdan akan su, salya.(I.363a)

Şokbahane, Üç dört çocukla oynanan bir aşık oyunu (G.A.).(II.127b)

Şorul şorul şorlamak (C.A.) Taklidi bir ifadedir, *çörtenler şorul şorul şorladı. oluklar şorul şorul aktı*.(I.363a)

Şotik (Van): Şiş veya tığ ile dokunan ve ipten yapılan giyim levazımı.(I.363a)

Şöy (Kayseri): Halıcılıkta argacın mukavemetini artırmak için argaca sürülen mayi halinde yapılan hamur haşıl.(I.363b)

Şuhuk (C.A.): Fena üzüm, cinsi fena, olmamış kavun ve ekşi üzüm, üzüm tortusu, posası *üzüm diye bu şuhuku getirdi*.(I.363b)

Şuralık (C.A.): Şura *şuralıkta duruyordu*.(I.363b)

-T-

Tabanı güneşletmek, Ölmek (*Çorum*). (II.128a)

Tabha (C.A.): - Arapçadan - Sabun fabrikalarında pişirim. *üç tabha sabun* üç pişirim sabun. (I.364a)

Tacan, Derinin kireçlenip sumakla kaynatılmış, süt ve şapla terbiye edilmiş hali (G.A.).(II.128a)

Tahrana götlü, Sivri götlü (*Ankara*). (II.128a)

Tahrir (İstanbul): Çinicilikte henüz ikinci defa pişirilmekte olan kablara fırça ile madeni siyah boya sürme. (I. 365a)

Tahrir nokta (İstanbul): Çinicilikte nokta tezyinatı.(I.365a)

Tahta tezgâh (İstanbul): Tornacı ve parmaklıkçılar ağacı deliklerine geçirerek yontarlar. istinatgah vazifesini görür, mail duran tahtasında ufaklı büyüklü delikler vardır. alt tahtası uzundur, işçi üstüne oturur.(I.365a)

Tahtahı (C.A.): Tak tak ses çıkartır hava tüfeği, çocuk oyuncuğu.(I.365a)

Tahtahı, Kahvecilerin kahvenin açıldığını bildirmekte kullandıkları tahta (*Gaziantep*). (II.128a)

Tahtahıcı (C.A.): 1— Saher vakıfları mahalle kahvelerinin açıldığını iki cismi birbirine vurup tak tak diye ses çıkararak ilan eden kimse *tahtahıcı çalmadan uyandım. Daha ne yatıyorsun tahtahıcı çaldı.* 2— Kilise çanı çalan, zangoç.(I.365a)

Talancı (C.A.): Yağmacı.(I.366b)

Tamzara, Tek kişi tarafından oynanan bir halk oyunu (*Kars*). (II.128b)

Tandır ekmeği (C.A.): Tandırın kenarlarına yapıştırılarak pişirilen ekmek.(I.367b)

Tandır hoylamak, Tandır gömme merasimi (*Erzurum*). (II.128b)

Tandırılama kebabı (C.A.): Tandırda pişen kebab.(I.367b)

Tankaza (Karaağaç); **çankaz** (Ankara): Maskara. Çal çene.(I.367b)

Tapalak (Teke): Küçük tabak.(I.368a)

Tapbasan, Hayvanların ayaklarının ağır basması (*Çankırı*). (II.128b)

Tapınmak (C.A.): Makbul bir vekar göstermek, *tapına, tapına yürüyor, ölü omuzlarda tapına tapına gidiyordu, gelin gibi tapına tapına yürüdü.* (I.368b)

Taplayıcı (C.A.): Ekmekçi fırınlarında pideleri toplayan kimse.(I.369a)

Tapşıрма (C.A.): 1-Deyişlerin nihayetinde şairlerin adını tapşıran kıta, nefeslerde mahlas mısrası. 2- Yetiştirme.(I.369a)

Tapu (Teke): Gelinin duvağını kaldırmak için yapılan merasim.(I.369a)

Taraka (Teke): Kapunun ardındaki demir.(I.369b)

Taranmak (Tahtacılar): Sohbetin tadını kaçıran serhoş ayinden çıkarılmak.(I.369b)

Tarhana (C.A.): Tatlı tarhana. O bir tarhananın adı aş tarhanası.(I.369b)

Tars, Odanın örtülmesi için hatil'in üzerine bırakılan ağaçlar (*Ahlat "Bitlis"*). (II.129a)

Tasar (Kayseri): Pilân, manevra. *Daş döğüşü zamanı yaklaştı, çocuklar tasara başladı.* tasarlamak.(I.370a)

Tasık, Büyük çömlek (*Ahlat "Bitlis"*). (II.129a)

Taş helvası, Koz helvası.(II.129a)

Taşdon.du (Karaağaç): Üstufe denilen kumaş.(I.370b)

Taşkuşak, Çitf kuşak (*Ankara*). (II.129a)

Taşrıkmak (C.A.): Hayvanın tırnağı taşa dokunarak zedelenmek.(I.370b)

Tata (Kastamonu): Çaşnigir. *Tata* Kastamonuda Ata bey ailesine mensup bir aile.(I.370b)

- Tatar böreği** (Çangırı): Malum olan bir nevi hamur yemeği.(I.371a)
- Tatlıca** (G.Antep): Etli lezzetli yemek.(I.371a)
- Tava** (İstanbul): Leblebiyi kızartmaya mahsus kazan biçiminde dişli (dişegili) tava.(I.371a)
- Tava çöreği** (Çangırı): Yağda kızartılarak pişirilen çörek.(I.371b)
- Tavcu** (Niğde): Alışverişte iknaa çalışan adam.(I.371b)
- Tavına gelmek** (G.Antep): Sırasına gelmek.(I.371b)
- Taylamak** (C.A.): Ehemmiyet vermek, *geldi geçti de taylamadı bile*, menfisi kullanılır.(I.372b)
- Teban**, Süt kabı.(II.129a)
- Teberden** (G.A.): Ansızın.(I.372b)
- Tecir** (A.): Çerçi, ayak satıcısı, köylerde öte beri satan kimse, tecirli bir türk oymağı.(I.373a)
- Tefeci** (İstanbul): Madrabaz, yüksek faizle para veren soyguncu, hilekâr.(I.373b)
- Tehinsiz** (Bursa, Konya): Sahte vekarlı. *Sen de az tehinsiz değilsin*.(I.373b)
- Tek** (Teke): İsabetli, doğru.(I.374a)
- Tek haneli kalem** (İstanbul) Çinicilikte kullanılan bir motif.(I.374a)
- Tek kalem** (İstanbul): Çinicilikte bir koldan azma bir- ağacın kökünden yetişen kollar tarzında motif.(I.374b)
- Tekdur!** (Sivrihisar): **dekdur** (Ankara, Kütahya): Uslu, rahat dur. *Yilikme dekdur*.(I.374a)
- Teke** (A.): Tohumluk erkek keçi.(I.374a)
- Teke zortlaması**, Yörüklerin kavala uyarak iki kişi ile oynadıkları bir halk oyunu (G.A.).(II.129b)
- Tekerek** (Malatya): Dolu habbelerinin mayı hale gelmesinden evvelki hali.(I.374a)
- Tekirken** (Maraş): Üzüm üsaresini tasfiyeye mahsus büyük tekne.(I.374b)
- Tekoyun**, Bir kişi tarafından oynanan zeybek oyunu (*Denizli*). (II.129b)
- Tel çivi** (İstanbul): Kunduracıların kullandığı sarı pirinçten yapılan çivi.(I.374b)
- Tel makası** (İstanbul): Tel kesmeye mahsus makas.(I.375b)
- Telatin** (İstanbul): Dana derisinden yapılan ve kendisine has işçiliği olan meşin.(I.374b)

Teleme çalmak (C.A.): Süde dondurucu madde meselâ incir südü ve yahut sütleğen südü gibi şeyleri çalmak ve südü dondurmak, *çobanın gönlü, olursa tekeden teleme çalar*.(I.375a)

Telpir (C.A.): Sazdan örme tepsi.(I.375b)

Teltik gelmek ,düşmek (C.A.): Tetabuk, tevafuk etmemek.(I.375b)

Tembelet (C.A.): Ufak tefek yolcu eşyası *tembelet beygiri*: Ufak tefek yükletilen beygir, *tembelet beygiri gibi olmak* : muayyen vazifesi olmayıp ta ufak tefek işlerle uğraşatılan kimselere denir, (tembelet beygirlerini kervan içinde zayıf beygirlerden seçerler yükü önce hafif olur, yola koyulduktan sonra yolculardan birer ikişer kimisi abasını, kimisi kebesini, getirirler tembelet beygirine atarlarmış, git gide tembelet beygirinin yükü iki kat ağır düşürmüş).(I.375b)

Temrehilotu, Kökünden çıkarılan su temriye iyi gelen bir bitki (*Zonguldak*). (II.129b)

Temren (C.A.): Mızrakların, cidaların, okların ucundaki demir. *Belimizde kılıcımız kirmanı, taşı deler mızrağımın temreni hakkımızda devlet etmiş fermanı ferman padişahın dağlar bizimdir*.(I.376a)

Tencere, Kazan (*Amasya*). (II.129b)

Tenefe, Çadırların arkasında bulunan perde (*G.A.*). (II.129b)

Tep tep (Kütahya): Ocakta köz içerisinde pişirilen bir nevi etmek.(I.377b)

Tepe altını (Niğde): Tepeliğin etrafına dizilen yirmilik altınlar serisi.(I.376b)

Tepelenti olmak (C.A.): Ayak altında kalmak, payimal olmak.(I.376b)

Tepil, tüpül: Yürürken yalpa etme.(I.377a)

Tepir, Sofra bezi.(II.130a)

Tepirge (G.Antep): Büyük mahalle kapısı.(I.377a)

Tepit (Teke): Kuru ekmek.(I.377a)

Tepük, Tahtadan yapılmış bir çerçeve ve çift kanatlı olarak kıl sustalarla açılıp kapanan kutu biçiminde bir çocuk av vasıtası (*Ahlat“Bitlis”*). (II.130a)

Ter oğlanı (Komanova): Ecir, ücretli hizmetkâr.(I.378b)

Terdek (C.A.): 1— Masıra. kamıştan yahut kornacı vasıtası ile ağaçtan yapılan içi delik alet olup üzerine iplik sarılır. Büyük terdekler çağa küçükler mekiğe geçirilir. *Terdek hortladı*: terdekteki iplik boşandı; 2— Sidik yolu. *terdeğine taş durmuş*.(I.377b)

Terkemek (C.A.): Bırakmak, arapca terk den. *Cıgavayı terkedim. Sen bu işi terke*.(I.378a)

Termaş (Karaağaç): Menkuş.(I.378a)

Ters kulak : Yufkadan yapılır yemek.(I.378b)

Terslemek (B.A.): Darılmak, haşlamak.(I.378b)

Tertekit (Menteşe): Hafif meşrep, adam.(I.378b)

Testebessiz (Isparta): Biçimsiz,. beceriksiz.(I.378b)

Tesviyeci rendesi (İstanbul): İşi eyeden sonra temizlemeye yarar. Sonra mazgala kullanılır, tesviyeci rendesi bıçak biçimindedir.(I.378b)

Teşce, Sonbaharda dışarda kalan malların kırağı sebebiyle aksırma hastalığı (G.A.).(II.130b)

Teşt taklası, Takla atmak suretiyle oynanan bir oyun (*Diyarbakır*). (II.130b)

Tet (Uluköy, Teke, Tavşanlı): Git defol.(I.379a)

Tetce, yel kofa (Kayseri): Hayvanın arka ayağındaki kusur olup izi izine yetişmez olur.(I.379a)

Tetiye kalkmak (C.A.): Çocuklar yürümeye başlamak yavaş yavaş yürümek. *Bizim Ahmet tetiye kalktı, bu iş böyle teti teti ile gitmez.* (I.379a)

Tettiri virmek (Dinar): 1— İleri itmek, koğmak.(I.379a)

Tevge, Başı topuzlu iğ (*Kırşehir Türkmenleri*). (II.130b)

Tezek (Niğde): Mayıs kurusu, gübrelerinin kendi halile kuruyanları.(I.380a)

Tezeyen, Halk şairlerinin kullandıkları mızraplara verdikleri ad (G.A.).(II.130b)

Tezgâh (İstanbul): Teşbihçi tezgâhı parçaları : a) alt ağacı (iki tayı bağlar) ; b) delikli peşme; c) kubbe; d) alt ağacı; e) kelebek, kubbeyi tutar ; f) tay (peşme dayanır, iki tanedir) dikicilerde dikine kesilmiş ve ceviz kütüğünden yapılmış ayaklı veya ayaksız müdevver masadır, üzerinde kesme, biçme işleri yapılır.(I.380a)

Tezgâh takozu (İstanbul): Tesbihçinin çalışırken ayağını dayadığı takoz.(I.380a)

Tihna (C.A.): Sıska, bacakları ince karnı büyük, boynu ince, başı büyük çocuk, *ellerine geçeni yedire yedire uşağı tihna ettiler.* (I.380b)

Tıkha, tıklık: Gaga.(I.380b)

Tımışkı : Düzgün döşeme ve dizme.(I.391a)

Tınar, Harıl harıl (*Araç “Kastamonu”*). (II.131a)

Tınmak (C.A.,Osmancık,Mecitözü): Ehemmiyet vermek, aldırış etmek, *tınmamak*. ehemmiyet vermemek, renk vermemek, ifşa etmemek.(I.381a)

Tınsımak (C.A.): Ehemmiyet vermek. (I.381a)

Tıpıltı (Malatya, Sandıklı): Yavaştan ve derinden ayak sesi.(I.381a)

- Tıpkı taşı**, Yaşamayan çocuklar için kullanılan sihirli bir taş (*Erzurum*). (II.131a)
- Tırahayı artırmak** (C.A.): Ehemmiyet kespemek. ilerlemek, yükselmek alay yolile. o... *Bizimki tırahayı artırmış*. (I.381b)
- Tırahvat** (O.A.): Dam, köprü, merdiven etrafındaki korkuluk duvar. (I.381b)
- Tıraş bıçkısı** (İstanbul): Saraçların kullandığı her türlü deriyi kesmeye yarar aygıt. (I.381b)
- Tırat**, At oynatma (G.A.). (II.131a)
- Tırkı**, İçine ekmek ve öteberi konulan kap (*Amasya*). (II.131a)
- Tırmaş** (Ahlat): Zeker. (I.382a)
- Tırnak** (İstanbul): Gemi çapasının uçlarında tırnağa benzeyen kısım. (I.382a)
- Tıarmak** (C.A.): Kansızlaşmak san benizli olmak. (I.382b)
- Tışav**, Hayvanın ön ayaklarının bağı (*Adana*). (II.131a)
- Tıtmak** (Teke): Pürüz, budak. (I.382b)
- Tike kebabı**, Kuşbaşı kebab (*G.A.*). (II.131a)
- Tikke**, Ayak basmağa mahsus eğer parçası (*Andırın* “*Maraş*”). (II.131a)
- Tip** (C.A.): Erkek incir çağlası, hayır geriği. *Tip asmak*: Başka yerden getirilen tipleri ilkah için incirliklerde asmak. (I.383b)
- Tiringiz** (C.A.): Fazla titiz, diriltici. (I.384a)
- Tohun** (Kırşehir): Gübü. (I.385a)
- Tokan**, Aşığın altı (*D.A.*). (II.131b)
- Tokanaklı** (C.A.): Dokanaklı müessir, *filan adamın sesi daha tokanaklıdır. İnsana tokanaklı tokanaklı söz söyler*. (I.385b)
- Tokallı oğlu** (Niğde): İri bir nevi kayısı. (I.385a)
- Tokma** (Bolu): Ağıla, yahut yayla evine hayvanların geçmemesi için kapıyı örten örtü??? (I.385b)
- Tokul**, Hasbihal etmek (*Isparta*). (II.131b)
- Tokul, tohuk** (Niğde, Kırşehir): Aman ile birlikte kullanılır, *aman dedim tohul dedim...* (I.385b)
- Tokutmak** (Bolu): Hayvanın mezru bahçeye girmemesi için araya yapılan mania. (I.386a)

Tolukmak (Avşar): Mahzun ve müteessir olmak, gözleri yaşarmak, *pek tolukmuş kömür gözüm.*(I.386b)

Tolun (Kırkağaç): Ayın on dördü bedir. (I.386b)

Tomahı (Ayaş): Ablak. *Çinlilerin yüzü tomahı olur.*(I.386b)

Tomaka: Çene bağı, çene altından alınır tepede bağlanır.(I.386b)

Tomruk (Kütahya civarı, Niğde): 1— Bir buçuk metre kutrunda kalın çam ağaçları, b.a. düver, öz; 2— Kalafatçılıkta gemi karaya alındığı vakit üstüne oturtulan kalın ve kısa takozlar (İstanbul); mahbusların ayağına takılan zincir (Elmalı).(I.387a)

Tomruk otu (Niğde): Bir nevi ot.(I.387a)

Tomuzlak (Malatya): Ağaçlarda durmadan öten böcek.(I.387b)

Ton.ga (G.Antep): Büyük sermayeli tacirlere verilen bir vasıf, *ton.ga bezirkân.* kuvvetli, kaviyyüşsekime.(I.387b)

Tonataz, Kadın, kız (*Balıkesir Çepnileri*).(II.131b)

Tonkavı (Teke): Örtülü döşek.(I.387b)

Tont, Çoban köpeklerin boyunlarına takılan halka (*Toroslar*).(II.132a)

Tonuk, Cihazlama, elbiseler yapma, donanma (G.A.).(II.132a)

Tonuş taşmak, Hediye alıp vermek (G.A.).(II.132a)

Tonuş, Nişan (G.A.).(II.132a)

Top salmak (C.A.): Çapıtı ipe bağlayarak künk içerisine salmak ve ileri geri hareket yaptırarak temizlemek.(I.388a)

Top vermek (C.A.): 1— Develer için yapılan mahrut şeklinde topak hamurları develere yedirmek; 2— Havuzların su gelen giden yerlerini kollara çapıt dolayarak temizlemek ve künk içerisinde mahsus cereyanlar yaptırarak temizlemek.(I.388a)

Top, Hamam sileceği (*Konya*).(II.132a)

Toplak, Top kumaştan yapılan heybe (*Balıkesir*).(II.132a)

Topuk mest (İstanbul): Çedikten sonra kadınların giymiş; oldukları siyah mest, kısa koncu aşağı iki parmak yükseğine kadar geçer üstünden papuç ve yemeni giyilirdi, sonra papuç yerine lastik çıktı.(I.388b)

Topuk vurmak (Kayseri): Atın, yürürken yaptığı gayri makbul hareketlerden.(I.388b)

Topulak (Teke): Acı, kekre.(I.388b)

Torna dairesi (İstanbul): Çini fabrikasının akşamından.(I.389a)

Torna tezgâhı (İstanbul): Yuvarlak her ne olursa yapar, parçalan: a— makara, b — kasnak, c — yatak, d — siper (Kalem tutmak için). e — siper (kalem vazifesini görür, düzgün iş çıkarır, f — punto.(I.389a)

Tortlama (C.A.): Rakı çekilirken sonunda gelen kısım, kötü rakı, fûrfürol.(I.389a)

Tortlamak (C.A.): Üzüm sularının tortusunu çıkarmak. *şerbet tortladım*.(I.389a)

Tortumuk (Tosya): Kısa boylu adam.(I.389b)

Toruntaht (Malatya): Hafidin hafidini gören.(I.389b)

Tostik, Bir çocuk oyunu (*Amasya*). (II.132a)

Tostos, Elleri yere yapışık olarak çömelmiş olan ebeyi vurmak amacıyla oynanan bir çocuk oyunu (*Diyarbakır*). (II.132a)

Tosuncuk: 1— Toplu çocuk (Ankara); 2— Doğmadan karında fazla büyüyen çocuk (C.A.). (I.389b)

Toyan, Toplu (G.A.). (II.132b)

Toylamak: Şımartmak, yüz vermek.(I.390a)

Toylayan (Konya, Sivas, Ankara): *Adam toylayan* ziyafet veren, mesrur eden.(I.390a)

Tozalak (Teke): Mısır koçanının püskülü.(I.390a)

Tozzak, Çocukları daima kız olan aileler son kızlarına tozzak adını takarlar.(II.132b)

Tölesimek (C.A.): Hararettten gevşeyip halsiz gibi olmak. *Ne o döşün bağrın açık tölesidin mi ? hamam, çok sıcaktı tölesidim*.(I.391a)

Töllenmek (C.A.): Baliğ olmak. *Yaşı elliye töllendi*.(I.391a)

Tömsü, Muhabbet (*Kayseri*). (II.132b)

Tönge (Konya): Tarlanın tümsek yeri.(I.391a)

Törlek: Korkak.(I.391a)

Tremaş (Van): Sahipsiz, başı boş hayvan ve eşya.(I.391b)

Trık: 1— Zayıf, sıksa (Kırşehir, Maraş) 2— At, katır ve merkep tersi (Sivas, Van).(I.391b)

Tuha (G.A.): Makara, iplik yumağı.(I.391b)

Tuhsunmak (C.A.): Tuh deyerek nedamet etmek. *Atı ucuz sattım diyi tuhsundu durdu*.(I. 391b)

Tukuran, Bir arada olan beş, on demet (*Trakya*). (II.132b)

Tum kavurt (O.A.): Gelinlik haftasında gönderilen hediye.(I.392a)

Tumagan (C.A.) Nilüfer.(I.392a)

Tuncunu ırmadı (İçel): Adam hesabına almadı.(I.392b)

Tundan tuna, Diyardan diyara (O.A.).(II.132b)

Tunguldan (Teke): Deve yavrusu.(I.392b)

Tunif, Tarla ve sedlerin arasındaki tepe.(II.132b)

Tunmak, Suyu dalmak, efkâra dalmak.(II.133a)

Turaçdili, Keklik ve turaç avlarında bu hayvanları örmeye getirmek için kullanılan musiki aygıtı (*Çukurova*). (II.133a)

Turasaldım, Yere çakılmış olan kazığın dibindeki turaları oyunculara kaptırmamak amacıyla oynanan bir çocuk oyunu (*Diyarbakır*). (II.133a)

Turhun (Avşar): Köpeğin canavardan muhafazası için boğazına takılan dikenli demir halka. (I.392b)

Tutum: 1— İktisat, idare (Kayseri) ; *Filan adam tutumludur* ; 2— Adet , (Ankara); *Oranın tutumu başkadır*. (I.393b)

Tutumlu (Bursa): Muktasit; tutumsuz (Bursa): müsrif.(I.394a)

Tuyamaya (Sungurlu): Tahminen. *Tuyamaya dedim*. (I.394a)

Tuzağısı (Konya): Çok tuzluluğundan yenilmez yemek, *aş tuzağısı olmuş*. (I.394a)

Tuzak, Çocukların bir metre uzunluğundaki ipek kıl halkalar bağlamak suretiyle yaptıkları avlanma vasıtası (*Varay* “*Amasya*”). (II.133b)

Tuzcu (Konya Ereğlisi): Değirmen bekçisi, yani her çuvaldan bir parça un alan adam. (I. 394a)

Tuzukuru (Niğde): Tenbel, ayyar.(I.394a)

Tüğ, Aşığın yan şişkin tarafı (*D.A.*). (II.133b)

Tüglü maya (Avşar): Kancık deve.(I.394a)

Tülek, 1- Avda mahareti olan güvercin (*Çukurova*); 2- Çam fidancığı (*Araç* “*Kastamonu* ”). (II.133b)

Tüleyen (C.A.): Fırlayan. *Su tüleyen*: Tarsusta İskenderin yıkanarak hastalandığı suyun şelalesi. Büyük Gazi de bu şelale kenarında oturmuştur. (I.394b)

Tültüy, Çoluk çocuk (*Araç* “*Kastamonu*”). (II.133b)

Tüm (Kayseri, Yozgat, C.A.): Bir şeyin bütünü, bir şeyin tamamı, *bardağı yarı doldurma tüm doldur, ümü tümü yok. ümünü tümünü bulamadık* (kaybolmuş eşya için denir). (I.395a)

Tüm bütün (Ankara): Noksansız, bütün.(I.395a)

Tümelmek (C.A.): Şişmek, *alnına bir taş değdi, birdenbire böyle tümeldi.*(I.395a)

Tümkaba, Gür sesli zurna (G.A.).(II.133b)

Tümürçük (C.A.): Ufak tümsektik, vücutta deri altında beliren ufak ufak bezler.(I.395a)

Tüngüldemek (Karaağaç): İhtiyarlar yol yürürken sarsılmak, dingildemek.(I.395b)

Tütüzmek (C.A.): Bir şeyi tütütterek dumanını almak, *ne vazil olmuştaki şeker tütüzdü.*(I. 395b)

-U-

Uba, Erkek hizmetçi (Maras). (II.134a)

Uçar, Uçan nişan (Niğde ve yöresi). (II.134a)

Uçara (Malatya): Yalancı en fazla yalan söyleyen adam.(I.396a)

Uçarcılık, Kara avcılığının bir nevi (Antalya). (II.134a)

Uçkurevi, Don uçurluğu. (II.134a)

Uçmak, Koşmak (Diyarbakır). (II.134a)

Uçurtmacı, Mahyacılıkta kandil uçurtan (İstanbul). (II.134a)

Uçuru (C.A.): Dolayı, *ondan, uçuru böyle oldu*, ucundan: *derece davul çalınır, hey oğlan senin uçundan.*(I.396b)

Ufra, Un bulamacı (Karatepli“Adana”). (II.134a)

Uğrama, Bir akıl hastalığı. (II.134a)

Uğruna olmak, Siper edinmek (Kayseri). (II.134a)

Uğumsuz (G.A.): Uğursuz, cugumsuz. yağumsuz, yöömsüz. (I.396b)

Uğun uğun (Burdur): Sessiz, yavaş yavaş. (I.397a)

Uhsunmak, tuhsunmak (C.A.) Nedamet etmek, *uhsuna fuhşuna gitti.*(I.397a)

Uhut, Döğülmüş buğdayı sıra ununa batırmak suretiyle yapılan bir çerez (Lerdüğe “Samsun”). (II.134a)

Ulamak (Ankara, C.A.): İlâve etmek, *kısa yeldi ulayalım, o gördüğün urgana dört arşın daha uladım da yine olmadı, hikâyeleri ucu ucuna uladı.*, söz sözü çeker, birbirine ulanmış gibi. (G.Antep). (I.397b)

Ulan ulan (Niğde): Birbirini takiben, ardı arası kesilmeksizin. (I.397a)

Uldacı (Kozan): Atisi parlak, *uldacı oğlan bokundan belli olur*.(I.397b)

Ulu (Malatya, C.A.): Cesim, herkes yanında meriyülhatır. Çok büyük, yaşlı.(I.397b)

Ulu ayak (C.A.): Yemenici esnafında en büyük ayak kabı kalıbı, *lorat*: bundan ufak. *özgartı* daha ufak *kötene* : daha ufak, *helik*, çocuk ayakkabısı.(I.397b)

Ulubuşuk (Teke): Şaşkın.(I.398a)

Ulumalı, Müteselsilen (*Kütahya*). (II.134b)

Ulun, Hatun, hane sahibi (*Kütahya*). (II.134b)

Umucu (Avşar): Cerrar, köyleri dolaşan sayıl hocalar fakılar. *Altında atı yel gibi, cebinde harçlık sel gibi, umucuya altın verir. Altın yanında pul gibi.* - ağıt - *umucular çöktü gene, davran arslan oğlum davran*.(I.398a)

Umurga (A.) Onurga. Bel kemiği amudu fıkari.(I.398b)

Umurka (Burdur): Biçilen sapların tarlada kuruması için müstatil şeklinde yapılmış yığın.(I.398b)

Un dürüsü, Düğün günü bayanların düğün evine getirdikleri bir çanak un (*Tahtacı*). (II.134b)

Unarıberi, Oldum olasıya, lalettayın (*Gaziantep*). (II.134b)

Unart (Kütahya): Tersin zıddı, onart, *kumaşın unart tarafı*.(I.398b)

Unat gör, Ters gören (*Gaziantep*). (II.134b)

Un.gra (Bolu): İncecik, elekten elenmiş un.(I.398b)

Un.mak (Sivrihisar): Ansızın sıçramak.(I.398b)

Unuk, Hafid “*Bu benim unukumdur*” (*Toroslar*). (II.134b)

Unutma beni, Bir yemek adı (*Amasya*). (II.134b)

Uran, Parola.(II.134b)

Urdum (Kütahya): Pay, hisse, kısım, *üç urduma ayırdı*.(I.398b)

Urublağ (Kırşehir): İki okkalık ölçek, bak. *çerik*.(I.399a)

Uruk, Evlerin köşelerine konan iri taşlar (*Ahlat“Bitlis”*). (II.134b)

Urum kuşu armut (G.Antep): Bir çeşit ufak ve tatlı armut.(I.399a)

Urumlu kuyu (Konya): Dibi eşilerek genişletilen tehlikeli kuyu.(I.399a)

Urunç, Heyecan (*Afyon*). (II.135a)

Us (Konya, Karaağaç, Alâiye, Çivril): Akıl, zekâ (I.399a)

Uskes, Ne mümkün, katiyen (*Isparta*). (II.135a)

Ustupra, Ucu kurşunlu çelikten mamul kamçı (*Çankırı*). (II.135a)

Usul boylu, Mevzun endamlı (*Adana*). (II.135a)

Usulboylu (C.A.): Mevzun boylu, yakışıklı, incedalan. *Usulboylu ben bu elden gidersem, var salın gez taydaşınlan, esinlen.. taydaş: emsal.* (I.399a)

Uşaklık, Havale hastalığı (*Ankara*). (II.135a)

Uyarı (Avşar): Müşabihi, naziri. *Hep birikmiş Avşar ili. Var mı Mahmudun uyarı.* (I.399a)

Uykuluk (G.Antep): Pankireas. (I.399b)

Uymak (Avşar, Ankara, G. Antep) 1— *Kalbime kan uydu, ah, of diye döğünmeden dizlerime kan uydu, susmadan kan uydu kalblerimize, hakikat yerine .Kan mı kusalım.* 2— Kanmak, tabi olmak. *uyma dedim uydun eller sözüne.* (I.400a)

Uymak uymak, Demet demet (*O.A.*). (II.135b)

Uynuk akmak (Balıkesir): Aktığı belli olmayarak akmak. (I.400a)

Uzadı (C.A.): 1— Istital. *Uzadırsı*: 2— Müzmin. (I.400b)

Uzun urgan, Düz bir alanda yirmi çocuk tarafından oynanan eğlenceli bir oyun (*Çorum*). (II.135b)

-Ü-

Übce (Yozgat): Şımarık, hutbin. (I.401a)

Üç arkalı sandalya (İstanbul): Bir çeşit sandalya. (I.401a)

Üç ayak oyunu (C.A.): Sekerek oynanan bir oyun, davul da üç ayak havası çalar. (I.401a)

Üç köşeli eye (İstanbul): Dökmeciler kullanır, çapakları temizler, türlü çeşitleri vardır. (I. 401a)

Üç parmak, İki kişi tarafından oynanan bir halk raksı (*Bergama ve yöresi*). (II.136a)

Üçe (C.A.): Bahar içerisinde bir mevsim. *Yediyenin yelleri, deli beşenin selleri, üçenin konca gülleri, bire biçimsiz olmaz.* (I.401a)

Üçpeş, Belden aşağı üç dilim olan kadın fistanı (*Amasya yöresi*). (II.136a)

Üçüncü ağız (İstanbul): Tabaklıkta. bak *değişme*. (I.401a)

Üğrelemek, Sallamak (*Ankara*). (II.136a)

Üğü kuşu (Demirci köyü): Öleş yiyen büyük bir kuş. (I.401b)

Ül (Uşak): Satıl. (I.401b)

Ülez ülez yanmak (C.A.): Sönmüşe yakın yanmak.(I.402a)

Ülütme (Malatya): Tıraş mahallerini tıraş etme, tıraş etmek için ıslatma.(I.402a)

Ülveç, Dört beş yaşında erkek keçi (G.A.).(II.136a)

Ümeleşmek (Çangırı): Toplanmak.(I.402a)

Üne düşmek (C.A.): 1— İyi yahut fena şekilde dile düşmek. 2— Feryat, figan etmek. *Adilem üne düştüm. Gölgeden güne düştüm. Düşman gözlerin, aydın. Dediğin, güne düştüm.*(I.402b)

Ünegi (Niğde): Aksi, inatçı.(I.402b)

Ün.ge (Burdur): Elli dirhemnin yarısı.(I.402b)

Ün.mek (Teke): Bir insanın geçeceği yolu beklemek, gözetlemek.(I.403a)

Üntüs, Kendi menfaatini düşünen (Sivas).(II.136a)

Üntüz, üntüzlenmek (Mecitözü): Anlaması kısa ve tenbel olmak, *işine bak üntüzlenme.*(I.402b)

Ünük : Eğleniş, uyalamış (Isparta).(I.402b)

Ünük başı, ümük başı (C.A.): Galsama.(I.402b)

Ünüklemek (Isparta): Eğlenmek, uyalanmak.(I.402b)

Ürdün (Karaağaç): Kesir, mesela üçte bir gibi.(I.403a)

Üren, Nesil (Afyon).(II.136a)

Ürpelek, 1- Darmadağınık “*ürpelek saçlı*”; 2- Alın beyaz nişanlı hayvan (*Karatepeli “Adana”*). (II.136b)

Ürpündü, Süt, şeker, yumurtadan yapılan yemek (*Niğde ve yöresi*). (II.136b)

Ürüfe (Çorum): Süt emen çocukların yüzlerinde et ile cilt arasında hasıl olan kabarık.(I.403a)

Üryani, Erik cinsi (*Safranbolu*). (II.136b)

Üsbekes (Malatya, Ankara, G. Antep, Denizli): **üstpekerte** (Çorum); **üsbeki** (Yozgat). Her halde, behemehal, mutlaka, *üsbekes giderim.*(I.403b)

Üskülü marıl (G.Antep): Burmasız, göbeksiz, ortası açık marul.(I.403b)

Üsküre, Sivri taş (*Diyarbakır*). (II.136b)

Üst ağaç (Niğde): Halının üstten sarıldığı ağaç.(I.404a)

Üsteşik (Konya): Kapunun kemer halinde olmayan dar kısmı.(I.404a)

Üstüne kan kürümek (G.Antep): Cinayet isnat etmek, iftira etmek.(I.404a)

Üstüne olmak (C.A.): İtina ve alâka hasr etmek, göz kulak olmak, deh düşmek, *sen bu işin üstüne olursan olur, yoksa olmaz* (G.Antep).(I.404a)

Üstünlük (Naşa köyü): Arabanın üst kısmı.(I.404a)

Üstünü tutmak, Yakalamak (Amasya).(II.136b)

Üstürmaca (İstanbul): Kayıkların çarparak kenarlarının zedelenmemesi için kenarına açılan yastık.(I.404b)

Üşüntü (C.A.): Üşüş etme, hücum, çöküşme.(I.404b)

Ütme, Başağın ilk çıkma zamanından birkaç gün sonraki hali (Adana).(II.137a)

Ütü makinesi (İstanbul): Amerikan vidalası için deriyi düzgün ütülemeye yarar makine.(I.405a)

Üyük kuşu (C.A.): Baykuşa benzer, büyük gece kuşu, yırtıcı kuşlarından bir kuş.(I.405b)

Üyütmek (C.A.): Üğütmek.(I.405b)

Üzgün (Malatya, Kırşehir): Hastalığı nüksetmiş, mecalsiz *bahar zamanı ağaçlara can geldiği vakit insanlara ve hayvanlara üzgünlük gelir*.(I.405b)

-V-

Vahenk (Kütahya): Pezevenk. (I.407a)

Vaketa (İstanbul): Parlak deri, sığır ve dana derilerini palamut ve harçla debagat ettikten sonra yağlayıp, istenen renge boyarlar, potin, çizme, postal için kullanırlar, büyük körükler için vaketa küçük körükler için siyah veya kırmızı sahtiyan kullanılır.(I.407a)

Vaketa dairesi (İstanbul): Tabakhanede derinin tıraşı, manter ameliyesi ve yağlanması yapılan yer.(I.407a)

Vangıldamak, Yüksek sesle söylenip durmak (Denizli).(II.138a)

Varan gelen (Kırşehir, Kayseri): Dokunmaya mahsus müteharrik alet, tezgâhta kücü ağacından daha yukarıda durur direzinin arasında bulunur, halı dokunurken atkı atılacağı zaman varan gelen aşağı çekilir ve iki direzin arasından atkı geçirilir.(I.407b)

Varga (İstanbul): Yolcu taşıyan kayık.(I.407b)

Vargellemek (C.A.): Bir şeyi ileri geri tahrik etmek.(I.408a)

Varsağı, farsağı (C.A.): Farsak aşiretinden çıkmış bir ezgi.(I.408a)

Vasıta, Kız aramaya giden (Cenup Türkmenleri).(II.138a)

Vastek (C.A.): Bir pazarlıkta ve yahut bir işte fahiş olarak alınan para ve saire, *faizden başka birde vastek verdik*.(I.408a)

Vaşak (C.A.): Öşek.(I.408a)

Veba, Bir bitki (Çankırı).(II.138b)

Vec, Oğlan tarafının gönderdiği, kız tarafının ihzar eylediği cihaz (Elazığ).(II.138b)

Vecli (Niğde): Güçlü, kuvvetli.(I.408a)

Vedre (Teke): İki dolusu bir kileden ibaret bir ölçü.(I.408a)

Vehri, Küçük cins yabani ördek (Çivril“ Denizli”).(II.138b)

Vere (Karahisar): Daima.(I.408a)

Vergimeli (Afyon): Verimli. *Bu tarla vergimeli*.(I.408b)

Verimli (C.A.): Geliri fazla olan ağaç, bağ, tarla gibi şeyler. feyizli, bereketli, *bizim bağın verimine yeter olmaz*.(I.408b)

Vınıldamak (Teke): İhtizaz etmek. (I. 408b)

Vın.lamak (Kayseri): Vın deye ses çıkarmak. (I. 409a)

Vızıltı (Malatya, G.Antep): 1— Sineklerin, arıların uçarken çıkardıkları sesler, 2— Çocukların bir şey istemek için ısrarları.(I.409a)

Vızviza (Van): Arıya benzeyen büyük ve siyah renkli bir böcek olup ısırması insanı bazan öldürür.(I.409b)

Viççek (Menteşe): 1— Yaş toprak; 2— Hamur yoğururken çıkan ses.(I.409a)

Vidala (İstanbul): Köseleyi yararlar, makina tıraş eder, üzerini yağlarlar vidala olur.(I.409a)

Viddidi (Çangırı): Soytarı, mukallit.(I.409a)

Videk (Araç): Kaz yavrusu.(I.409a)

Vili, Cilveli.(Çorum).(II.138b)

Virgi (Ankara): 1— Elile bir şey verme (ilaç verme, kurşun dökme, koca karı ilâcı verme??) 2 — Vergi, *salgın da virgide lâzım olurum, sonra beni ararsın*.(I.409b)

Vovin, voyin: (Menteşe): Yahu! ay! (nida).(I.409b)

Vurgucu ustası (İstanbul): Kalafatçılıkta geminin muhtelif ahşap akşamını çatmak için ağaçları ve tahtaları delen ve birbirine *civata, saplama, kavela* ile raptedan usta.(I.409b)

Vurmak, Çalmak.(D.A.).(II.138b)

Vuruşlu (Avşar): İsabetli.(I.409b)

-Y-

Yaa (A.): Tehdit ifade eder. *Yaa sen bunu böyle yaptın sonra görürsün.*(I.410a)

Yabır, Önüne geleni deviren (*Denizli*). (II.139a)

Yabuz (Bolu): Boynuzunun birisi kırık dombay.(I.410b)

Yafıl yafıl, İştahlı iştahlı (*Maraş*). (II.139a)

Yagada (Çangırı, Dinar): Kir. pislik, *ceketin yagadalı*. (I.410b)

Yağadır gitmek (Uşak): Yağmurlu gitmek, *bu sene yıl yağadır gidiyor*. (I.410b)

Yağalalma, Mücella parlak elma. (II.139a)

Yağanç (Uşak): Suikast, düşmanlık. (I.410b)

Yağanmak (Uşak): Suikastta bulunmak, düşmanlık yapmak. *Yağanıyor*. (I.410b)

Yağazlanmak: 1— Hayvan şahlanmak, delilenmek. (Bolu); 2— Söz anlamamak bak. *yanaz* (Kırşehir). (I.410b)

Yağdan (Niğde): İçinde yemek pişen çömlek. (I.411a)

Yağdolabı (İstanbul): Tabakhanede kullanılan dolap. (I.411a)

Yağlavuç (Erzincan): Yağda kavrulmuş soğan. (I.411a)

Yağlı ağaç (Niğde): Yağlanacak hamuru yağa belemek için kullanılan aygıt. (I.411a)

Yağlı kösele (İstanbul): Yular için kullanılan kösele. (I.411b)

Yağlık, Giyim eşyasından örtü (*Ankara*). (II.139a)

Yağrız, Sahife (*Afyon*). (II.139a)

Yağsamak, Yağ istemek “*Makine yağsamış*” (*Gaziantep*). (II.139a)

Yakak, Ucu ateşli ok (*Denizli*). (II.139a)

Yakalık (İstanbul): Yelkeni tahkim için kenarından gecen ip. (I.411b)

Yakışkan (Malatya): Yakışan, pek uygun. (I.411b)

Yakıt (A.): Yakut. (I.411b)

Yakma, Bir hayvanı küçükken diğer bir hayvana alıştırma, ısındırma (*Amasya yöresi*). (II.139a)

Yal, Yele, bazı hayvanların üzerindeki uzun saç (*G.A.*). (II.139a)

Yalabik, İki kişi tarafından oynanan bir halk oyunu (*Bergama*). (II.139a)

Yalak adam, Dönek adam (*Amasya*). (II.139b)

Yalak çıkarmaç, Düğünlerde oynanan, bir ayağı yalak adı verilen çukurda olan ebenin ayağını çukurdan dışarı çıkarmak amacıyla oynanan bir halk oyun (*Adana köyleri*). (II.139b)

Yalakaka (Çangırı, Karaağaç): Mütabasbıs, bulaşık, arsız. (I.412a)

Yalakımak (Niğde, C. A.): Kancık köpek erkek istemek. (I.412a)

Yalamıkçı: Sümtük. eğti, arsız pis boğaz. (I.412b)

Yalap şalap (A.) Sulu, tatsız yemek. (I.412b)

Yalap yalap yanmak (Kütahya, G. Antep): Parlak, nurlu, *ayın on dördü gibi yalap yalap yanmak*. (I.412b)

Yalap yalap yürümek (Ankara): Kıvrak yürümek. (I.412b)

Yalavuş (Bolu): Geveze, boşboğaz. (I.412b)

Yaldamak (Malatya): İğfal etmek. (I.413a)

Yaldırdak (Malatya): Parlak. (I.413a)

Yalgap (Ankara): İneklerin yem kabı. (I.413a)

Yalı (Avşar): Sahil. *Huri imiş bizim kızlar, yalıda yayılır kazlar* - ağıt – kumyalı: pilaj. (I. 413a)

Yalı, 1- Süt veren ineklere verilen ve kepeğin su ile karıştırılmasından meydana gelen inek çorbası (*Safranbolu “Zonguldak”*); 2- Bengi adlı halk oyununun diğer adı (*Kozak “İzmir”*). (II.139b)

Yalıbık (Haymana, Koçhisar): Çabuk. (I.413a)

Yalık: 1 — Erkek isteyen dişi köpek (Menteşe); bak *kızan*. 2 — Gevşek ve yavaşak (Teke). (I. 413a)

Yalpadak, Derhal (*Gaziantep*). (II.139b)

Yalpardak, Sırma sırma gümüş ile işlenmiş kadın fesi (*Andırın “Maraş”*). (II.139b)

Yaltaraçlanmak (Ankara): Laf getirip götürmek, koğu götürmek. (I.413b)

Yaltı: Tasahüp. (I.413b)

Yaltırık, Mukaddes (*Balıkesir*). (II.139b)

Yamacımda (Taşköprü, G. Antep): Karşımda, alnacımda. (I.413b)

Yamak (İstanbul): Sürü arkasından giden çoban muavini, yardımcı. (I.413b)

Yamak, Türkmen oymakları arasında yaşayan ve onların sırtından geçinen bir kısım abdal (G.A.).(II.139b)

Yamalak: Yamık, basık.(I.413b)

Yamaşuk (Bolu): Hım hım adam, burnundan söyleyen.(I.413b)

Yammak (Çangırı): Ayakkabının kulağını yatırmak.(I.414a)

Yan kemer (İstanbul): Yorgancılarda bir dürlü dikiş adıdır. Abaza adlı yorgan bu dikişle dikilir, ayrılığı kemer oluşudur, bu dikiş çabuk dikilir.(I.414b)

Yan tahtaları: Kağnıda göplere bağlı tahta.(I.415a)

Yanyatır, Ocak (*Tahtacı*). (II.140a)

Yan.a (Malatya): Taraf, cehet.(I.415a)

Yanak (Kırşehir): Havudun arkasındaki çıkıntı.(I.414a)

Yan.al (Teke): 1— Avurt 2— Alındaki büyücek siyah ben.(I.415a)

Yanal, Parlak (*Balıkesir Çepnileri*). (II.140a)

Yan.ar (Kırşehir): Hayvanların sırtındaki yara.(I.415a)

Yanaşık (Niğde): 1 — Urgan, kolan gibi şeylerin ucuna bağlanan çatal ağaç. 2 — Hizmetçi kadın (Konya).(I.414a)

Yanbeki oturmak (Gerkük): Her iki ayağını bindiği hayvanın bir tarafına uzadarak bir iskemleye oturur gibi oturmak. Yabeyi gelmek (G.Antep) Yaslanmak söykenmek.(I.414a)

Yangalak, Yarım, noksan ifade (*Balıkesir*). (II.140a)

Yan.gı, yangı (Avşar, G.Antep): 1- Hararet. *Yangısını doktura sordum pek çokmuş, yangılar içinde yatıyor.* 2- İhrakiye (Kayseri) *bu senenin fazla soğukluğu evlerde yangı bırakmadı, yangıyı güzün tedarik etmese idim, çok sıkılacaktım.*(I.415b)

Yanıçmak (C.A.): Yan yan gitmek, mec. istikametten inhiraf etmek.(I.414b)

Yanıklı (Malatya): Sevdazede.(I.414b)

Yanılıp yazılmak (G.Antep): Hata etmek.(I.414b)

Yanistar, İstar adı verilen tezgâhın iki yan direği (G.A.).(II.140a)

Yanlama gümbürdek (Kırşehir): Devenin yanına asılan büyük çan.(I.414b)

Yanpeyli gitmek (Çangırı): Tepenin, dağın hattı balasına müvazimsi yürümek.(I.415a)

Yansalma (İstanbul): Kayığın içinde döşeme tahtası yerindeki çıtalar.(I.415a)

Yansılama (Konya): Sese ses vermek, taklitle alay etmek.(I.415a)

Yan.şaklanmak (A.): Gevezelenmek.(I.415b)

Yapaz (Çorum, Osmancık): Yatık, yaslı.(I.415b)

Yapça (Avşar, Develi aşireti); **yapçacık** (G.Antep): Yapışkan. *Yapca tükriğün sakala zararı var yapçacık tükriük bıyığa bulaşır*.(I.415b)

Yapça yapça, Tedricen yapça yapça öldüreceğinize birdenbire öldürüver daha iyi (*Araç “Kastamonu”*). (II.140a)

Yapı (Avşar, Çorum): 1— İnşaat bina 2— Kurum teşekkül.(I.415b)

Yapıklı, Dolaşık (*Maraş*). (II.140a)

Yapışkan ot (Fethiye): Bir nevi ot duvar çatlaklarında yetişir, haşaşîdır.(I.416a)

Yapkılı, Merbut, düşün“*ben anneme pek yapkılı idim”* (*Alacahöyük “Çorum”*). (II.140a)

Yaragan (Malatya): Nafi.(I.416a)

Yarak (Malatya): Hazırlık, silah.(I.416a)

Yaramışlık taslamak (C.A.): Yaranmak istemek.(I.416b)

Yaren (Kütahya): Arkadaş, yarenlik (Malatya, Afyon): Lâtime, sohbet.(I.416b)

Yargan, Yarma vadi (*Samsun*). (II.140a)

Yarıcılık, Alınan para karşılığında mahsûle ortak etme (*Amasya yöresi*). (II.140a)

Yarık (Kırşehir): 1— Kıcıır, fıtıklı 2 — Koş! seyirt! (Çangırı).(I.416b)

Yarıkmak (İlgaz): Koşmak.(I.416b)

Yarıkmak, Koyunların kuzu kırkımından sonra kuzularını emzirmemeleri (*Toroslar*). (II. 140a)

Yarım olmak (Çanğırı): Fıtık olmak, kavlıç olmak.(I.416b)

Yarım yağlak (Ankara): Yarım yamalak, *tuttuğu iş değil ya yarım yağlak*.(I.416b)

Yarım yuvarlak (İstanbul): Bir dürlü marangoz kalemi.(I.417a)

Yarım yuvarlak kaba kalem (İstanbul): Bir dürlü kalem.(I.417a)

Yarımtı (G.Antep): Noksan, gayrikâfi.(I.417a)

Yarindezi (Teke): Yarındası, ertesi gün.(I.417a)

Yarıntı, Hattı içtimai miyah (*Andırın “Maraş”*). (II.140b)

Yarka (Niğde): Şerha.(I.417a)

Yarlagan (G.Antep): Derelerde sel yarıntısı.(I.416b)

Yarlıgamak (C.A.): Afetmek şefkat göstermek, mağfret etmek.(I.417a)

Yarma tezgâhı (İstanbul): Lobelyada kullanılan bir deriyi muhtelif inceliğe indiren makine. (I.417a)

Yarsıtmak (Ankara, Çangırı): Ağzından yarını akıtacak hale getirmek, ağzını sulandırmak, itma etmek.(I.417b)

Yartmıklı (Ankara): *Tufran yağı beyaz olur, kaymak y ağı yartmıklı, içinde pul pul bir şeyler olur, yoğurtun çürüğü yartmıklıdır.*(I.417b)

Yasanmak (G.Antep): *Taş yasanup toprak döşenmek:* çok meşakkat çekmek, çok uğraşmak, didinip çabalamak.(I.417b)

Yastan, Meraklı (*Trabzon*). (II.140b)

Yastık çerezi, Yengenin gerdek gecesi gelin ile güveyi tanıştırdıktan bir saat sonra bir kap içinde getirdiği yemek (*Yozgat*). (II.140b)

Yastık kaçırma, Gelin güvey evine götürülürken atlıların yastığı köye önce götürmek amacıyla yaptıkları yarış (*Adana köyleri*). (II.140b)

Yastık vasiyeti, Ölüme yakın bir zamanda tutulan oruç (*Balıkesir*). (II.140b)

Yaş (G.Antep): Sulu, ıslak, *yağmur yaş yok. eli yaş yaş geldi yüzümü elledi.*(I.418a)

Yaş tıraş makinesi (İstanbul): Tabakhanede malın leşini alan ve incelten makine.(I.418b)

Yaşarmak (G.Antep): Islanmak. *Yağmur yağdı yerler yaşardı.*(I.418a)

Yatalak olmak (Denizli): Müzmin hastalığa tutulmak.(I.418b)

Yatar (G.Antep): Yatan, *yatar öküze yem yok. yatar Ali.*(I.418b)

Yatı (Uşak): Halı tezgâhının hareketine mani olmak için kullanılır aygıt.(I.418b)

Yatıda kalmak (Kayseri): Gecelemek.(I.418b)

Yatık (G.Antep): 1— Yatmış; 2— Yassı şişe.(I.418b)

Yatık, 1- Yassı şarap kabı (*Konya*); 2- Bardak, senek (*Senirkent“İsparta”*). (II.140b)

Yatım (G.Antep): Yatış vaziyeti. *Saçın yatımı, tüyün yatımı, yatımına gitmek:* Mizacına göre gitmek.(I.418b)

Yatımlanmak, Hazırlanmak“*iskemleyi başına vurmaya yatımdandı*” (*Bey pazarı“Ankara”*). (II.140b)

Yatırmak (G.Antep): Savuşup gitmek, kaçmak, *beni görünce yatırdı*.(I.419a)

Yatki (Malatya): 1— Pesmande kullanılmamış eşya; 2— Yatmış ot.(I.419a)

Yatkın (G.Antep): Pesmende. Kullanılmadan çürüyen eşya. *Yatkın kumaş, yatılan çıkmak: çürük çıkmak*.(I.419a)

Yatlık (C.A.): Gündelik olmayan, müsafirlik elbise.(I.419a)

Yavaşıtmak (C.A.): Alıştırmak, halimleştirmek, yola getirmek.(I.419a)

Yavcı, Bir memlekete veya bir aileye sonradan gelip sokulan insan (*Kastamonu*). (II.141a)

Yavı (Birecik): Vahşi, insana sokulmaz kimse.(I.419a)

Yavıncak (Denizli): Açlıktan mide de hasıl olan bulantı.(I.419a)

Yavşı (Türkmen oymaklarında): Kırşak sirkesi.(I.419b)

Yavunmak (Denizli): Tezvir, düşmanlık etmek.(I.419b)

Yay, Kuş fakında hilal şeklindeki değneği kaburga kemiği parçasına bağlayan ip (*Adana*). (II.141a)

Yayılma (Kayseri): Halıcılıkta iplikleri ayıran keman yayı gibi çatal deynek.(I.420a)

Yayım, Dağınık ve enli (*Çorum*). (II.141a)

Yaykanmak (Gerkûk): Nazla yürümek.(I.420a)

Yayla kurusu, Yayla zamanı kesilen odun (*Amasya yöresi*). (II.141a)

Yaylıca (Niğde): Tezgâh parçalarından iki çatlı bir aygıt karş. *yayılma*.(I.420a)

Yaz, Çıplak ve parçaları kalın taşlığa benzeyen bir toprak (*Maraş*). (II.141a)

Yazaktarması (Kayseri): Yazın toprağı sürme.(I.420b)

Yazı süreceği (C.A.): Okurken yazının üstünde gezdirilen kalem ve saire, güdenbeç, güdelek. (I.420b)

Yazıcı, Tavuk (*Balıkesir Çepnileri*). (II.141a)

Yazılık (G.Antep): Üstü açık olan ve yaz mevsiminde yatmaya yarayan yer.(I.420b)

Yazılmak (G.Antep): Hata etmek, *yanılıp yazılmak*.(I.420b)

Yazınmak (C.A.): İstinsah etmek. (I.420b)

Yazlak (Avşar): Evde tavansız güneşe maruz çıkartma, *yazlakta serili bulguru bekleyip otururken bir silah öttü*.(I.420b)

Yazma çöreği (Çangırı): Hamur açılarak içerisine yağ, ceviz konularak yapılan bir türlü çörek.(I.421a)

Yazmeş (Konya): Keçinin küçüğü ??.(I.421a)

Yazmış, İkinden üç yaşına kadar dişi keçi (G.A.).(II.141a)

Yazlık (G.Antep): Yazık b.a. yedi = yetti (7). sekiz = sekkiz. dokuz = dokkuz.(I.421a)

Yeder (Denizli): Rehber *develerin yeder* eşek.(I.421a)

Yedi davetlisi, Yeni hısım ve akrabaların tanışmak için birbirlerine verdikleri ziyafet (*Isparta*). (II.141a)

Yedi döşeği, Doğuran kadınların birkaç gün adi bir yatakta yattıktan sonra özel surette hazırlanmış yatakta yatırılması (A.).(II.141a)

Yedi hamamı, Düğünü tamamlamak amacıyla kız evi tarafından verilen oldukça sade hamam (*Isparta*). (II.141a)

Yediye çağırma, Düğün ve evlenmeden sonra en azı yedi gün olmak üzere on beş yirmi gün içinde, kız tarafının damat ve kızlarını evlerine davet etmeleri (*Trabzon*). (II.141b)

Yeğın, Şiddet (G.A.).(II.141b)

Yeğme, Koyun ve keçiler tarafından yenilen bir bitki (*Gerze “Zonguldak”*). (II.141b)

Yek yek yelmek (G.Antep): Çarpınarak öteye beriye koşmak, uğraşmak, didişmek. *Yek yek yelesice*.(I.421b)

Yekdirbas, Sakatlığından ötürü bir tarafına basarak yürüyen (*Gaziantep*). (II.141b)

Yektirbas (G.Antep): Topal, aksak.(I.421b)

Yeldari, Entarilik kumaş (*Çorum*). (II.141b)

Yeldirme, Bir kız ile bir erkeğin yan yana dansı (*Bergama İzmir*). (II.141b)

Yeleç (Keskin, Köprüköy): Yele maruz, *benim bay çok yeleç* (I.422a)

Yelek, Tülü develerin üç yaşında olanı (G.A.).(II.141b)

Yeleyen, yeleğen (Denizli): Mirap. Su bekçisi.(I.422a)

Yelez (Erzincan, Manisa): Havadar, yeleden, rüzgârlı.(I.422a)

Yelimkara, İlâç olarak kullanılan bir ot adı (*Diyarbakır*). (II.141b)

Yelimse, yelise (Avşar): Koyun, keçi memesindeki çiban südü keser, memeyi düşürür.(I. 422a)

Yelinleme, Hamile ineklerin memelerinin büyümesiyle meydana getirdiği sancı (*Kırşehir Türkmenleri*). (II.141b)

Yelke (Avşar): Sırt, dağ tepesindeki boşluk. *Karlı dağların yelkesi Geçti feleğin övkesi. Allı yelek mavi salta kaldı yiğtin soykası.*(I.422a)

Yelken (Kütahya): Uçurtma.(I.422b)

Yelkin (C.A.): Yel gibi, *yelkin gider salın senin.*(I.422b)

Yellik (Malatya): Rüzgârlık gün, mevsim, mahal.(I.422b)

Yelmiklenmek (Yabanova) Ekin rüzgârdan dalgalanmak.(I.422b)

Yelpaze, Bir yemek (Amasya).(II.142a)

Yelven, Hafif (G.A.).(II.142a)

Yelyapağı, Ölen kadınların mezarlarına bayrak gibi asılan cihazlarından bir parça (Tahtacı). (II.142a)

Yemdik (Gerkûk): Kasık kılı.(I.422b)

Yemeksi (Kütahya): Danadan yapılan kışlık kavurma, ufak davardan olan *sızgıç*.(I.422b)

Yemin akçası, Cenazeden sonra fakirlere dağıtılan para (Sivas).(II.142a)

Yengel (Kayseri): Hafif.(I.423b)

Yeni ayak (İstanbul): İlk yürümeye başlayan çocuk.(I.423a)

Yenil, Peri, cin (Ankara, D.A.).(II.142a)

Yenle (Burdur): Yalan.(I.423b)

Yenlemek, Atın gebelikte karnının şişmesi (Andırın “Maraş”).(II.142a)

Yen.lice (G.Antep): Hafif meşrep, *ağır ol batman döv yenlice olma.*(I.423b)

Yenliksu, İçmesi tatlı olan su (Andırın “Maraş”).(II.142a)

Yer (G.Antep): Kumaşın kalınlığı inceliği, sihen. *Bunun yeri daha kalı, dayangılı olur.*(I. 424a)

Yer verici : Kadın hamamlarında kadınlara yer gösterip taslarını götüren ve kurnaya koyan kadın, *yer vericiye para verdim.*(I.424b)

Yergen, Ustura (Diyarbakır Türkmenleri).(II.142a)

Yersindirmek (Niğde): İmrendirerek yarsıtmak.(I.424a)

Yeryerin, Hep birlikte, el birliğiyle (Gaziantep).(II.142b)

Yetek (Gemerek): Erişilecek mevki, menzil.(I.424b)

Yetişken (G.Antep): Ergin, olgun.(I.424b)

Yetiz (Manisa): Tanı ve mükemmel. yetik, yetil.(I.425a)

Yeygel (C.A.): Boğazlı şunu bunu yiyen hayvan.(I.425a)

Yeyinmek (Çangırı, G.Antep): Alt etmek, mağlup etmek. şiddetini artırmak, şiddetlenmek.(I.425a)

Yığınmak (C.A.): Yığılır gibi, cansız gibi oturmak.(I.425a)

Yığıtma (Tosya): Çok olmak, haddi aşmak, *artık yığittın*: Çok oldun.(I.425a)

Yıkık yumuk (Ankara): Derli toplunun zıttı.(I.425b)

Yılçarmak: 1— Su parlamak (Çerkeş): *Su yılçarıyor*. 2— Köpek çemkirmek, dişini göstermek (Çerkeş). 3 — İsyan etmek (Ankara), *Öğüt verirken insanın suratına yılçarıyor*. Yüze durmak, kafa tutmak.(I.425b)

Yıldır, Parlak “ayın yıldırında gideriz” (*Dört Yol “Hatay”*).(II.142b)

Yıldız akması (Ankara): Şehap düşmesi.(I.425b)

Yıldız sürmek, Yıldız takip etmek (*Çorum*).(II.142b)

Yıldız, Kuzey manasına gelir (*Denizli*).(II.142b)

Yıldırma (G.Antep): Kapıyı aralık etmek, kıydırmak.(I.426a)

Yılkiç, Çoban muavini (*Uzunyayla “Kayseri”*).(II.142b)

Yılkin (Yozgat): Başı boş bırakılmış hayvan.(I.426a)

Yılkinmak (İzmir, Kırşehir): Yanlamak, eğrilmek, inhiraf etmek, *otomobil köşeyi dönerken yılkıda ve devrildi*.(I.426a)

Yıllık (Kayseri): Ağacın bir senelik filizi.(I.426a)

Yılıyl, Yan yan yürüyen küçük bir su böceği.(II.142b)

Yırandırma (C.A.): İdman ettirmek, *yıranmak*: İdman sahibi olmak, *yıranmış hayvan*.(I.426a)

Yırtmaç (G. Antep, Bolu, Kırşehir): Üç etek entarinin açık yerleri.(I.426b)

Yifrik (Teke): Utangan, utangaç.(I.426b)

Yildir yildir gitmek (Ankara): Kıvrak gitmek.(I.426b)

Yilfe (Yozgat): Şımarık, ittiratsız.(I.426b)

Yilken (Ankara): Fırtına, rüzgâr. *Of yilken kakmış çıkmayın dışarı*.(I.426b)

Yilmik, Çuvaldız (Ankara).(II.142b)

Yingel (G.Antep): Çok yenen, iştihâ ile yenen.(I.426b)

Yipinti, Kımız (G.A.).(II.142b)

Yirik (G.Antep): Burnu çiban yarasından yirilmiş kimse. *yirik Memet*.(I.426b)

Yirmek (G.Antep): Gayri muntazam yırtmak, koparmak. *Küpesini çekince kulağı yirildi*.(I.427a)

Yitmeç (G.Antep): Fesin püskülünü tutan ibik.(I.427a)

Yoğunluk (Gerkük): Kuturca kalınlık.(I.427a)

Yoğurt bayramı (Bünyan): Türkmenlerin yaylaya çıkarken yaptıkları bayram.(I.427a)

Yokaltmak (Çangırı): İnceltmek. *Kuyu suyu derileri yokaltıyor*.(I.427b)

Yoklatma, Düğün başlamazdan önce kız tarafının akraba ve yakınlarının kıza gönderdikleri hediyeler (Sivas).(II.143a)

Yokmak, İz bırakacak şekilde sürmek. “Tereyağını yok” (*Trabzon*). (II.143a)

Yol bastı, Bir köyden diğer köye gelin giderken oğlan tarafının yol keserek, seğmenden bahşiş veya hazırladıkları yumurtayı vurmasını istemeleri (*Karatepli “Adana”*). (II.143a)

Yol dağıtma, Düğün hediyesi (*Karatepli “Adana”*). (II.143a)

Yol, Kalın (*Gerkük*). (II.143a)

Yollamak (Malatya): Teşyi etmek. *Yollayıver*.(I.427b)

Yolluk vermek (İstanbul): Bir kalfa usta çıkmak için ortaya 500 gr. yolluk verirdi, vermiş olduğu 500 gr. için de seneden seneye esnaf tezkeresini çöp (tenzilât) parasını fener parasını o esnaf ortadan verirdi.(I.427b)

Yolmacı, Ekini elleri ile yolan (*Araç “Kastamonu”*). (II.143a)

Yolsuzetmek (İstanbul): Suçlu çıkarmak esnafı 3 - 5 gün çalışmaktan men etmek.(I.428a)

Yolsuzetmek, İşlere karıştırmamak, alışverişi kesmek (*Denizli*). (II.143a)

Yolsuzluk, Esnaf teşkilâtında verilen ceza (*Maraş*). (II.143a)

Yoluntu (G.Antep): Alaca ipliği sarılırken aralıkta kopup çıkan tellerden birikmiş yığın.(I.428a)

Yomtarlamak, Zan ve tahmin etmek.(II.143b)

Yonmak, Hikâye, masal, efsane gibi şeyler (G.A.).(II.143b)

Yoralamak (Burdur): Tamir etmek.(I.428a)

Yorgan çeşitleri (İstanbul): a) yan kemer ufak bekâr yorganı; b) astarı parçalı bekâr yorganı; c) dört kemer; d) yüzü parçalı bekâr yorganı; h) bir buçuk enni bekâr yorganı; f) iki enni ev yorganı; g) bayağı ev yorganı; h) mitil, her tarafı salaşpurdan ev yorganı; ı) abaza çerkeslerin kullandığı bekâr yorganı; i) atlastan ev yorganı.(I.428b)

Yorgunluk, Kız istendikten sonra verilen iki sofralık kadın ziyafeti (*Konya*). (II.143b)

Yorpah (Van): Beşik içine bırakılan çocuk minderi. *tılar*: onun altındaki yastık.(I.428b)

Yortma (Türk belören): Yontma, kertme.(I.428b)

Yosmak (A.): 1— Yaraştırmak lâyük görmek, *bu işi sana yosmam*, 2— Dayayarak yığmak, *buğdayı şu duvara yosunuz*.(I.428b)

Yosun, Damları ezen yuvarlak taş.(*Bey pazarı “Ankara”*)= Yovsun.(II.143b)

Yovamak, Biraz yovamak otur.(Tahtacılar).(II.143b)

Yovan (Malatya): Bayağı.(I.429a)

Yozak (Teke): Memesinden ayrılan kuzu, buzağı, oğlak.(I.429a)

Yöğürtmek (Zile, G.Antep): Seyirtmek, koşturmak. (I. 429b)

Yöğürük (Kırşehir): Mazı ile ok arasında okları muhafaza için yapılan alet. (I.429b)

Yölep yölep (G.Antep): Yel esişini anlatır. *Bir yel eser yölep yölep makinesi on dört dolap yıkılası kanlım Halep*.(I.429b)

Yölük (Malatya): Zöğürt, tıraş olmuş baş.(I.429b)

Yömetmek (C.A.): Teşüm etmek.(I.429b)

Yöndönmez (C.A.): Yılmaz, usanmaz.(I.429b)

Yönet (Kütahya): Menfaat.(I.429b)

Yönü (Niğde): Biçim, terbiye, nezaket, *şu herifte amma yönüsüz ha!*(I.430a)

Yörev, Viraj (*Maraş*). (II.143b)

Yörtü (Teke): Üzeri taş kapaklı altı kireçle dondurulmuş su yolu.(I.430a)

Yövümlü (G.Antep): Kutlu, *yövümsüz*: Kutsuz.(I.430a)

Yufkaya çıkmak, Küçük düşmek (*Gaziantep*). (II.143b)

Yuğsuk, Mahcup, sakın (*Kastamonu*). (II.143b)

Yuka tiridi : Yufka börek.(I.430b)

Yukarı yel, Lodos (*Amasya yöresi*). (II.143b)

Yuluk, Cüretsiz, serseri (*Konya*). (II.143b)

Yum, Zan. (II.143b)

Yuma bakmak, Gözler süzgün bakmak (*Çorum*). (II.143b)

Yumşurmak, Bükmek, büzmek, buruşturmak (*Sekiyaylası “Isparta”*). (II.143b)

Yumuş uşağı, Pamuk otlarını kazımak için tutulan işçi (*Adana*). (II.143b)

Yumuşak diken (Mecitözü): Yüze gülen düşman. (I.430b)

Yunddağı, Bir tek kişi tarafından oynanan bir halk oyunu (*Bergama “İzmir”*). (II.144a)

Yunguralık, Hamurun oklavaya yapışmaması için kullanılan has un (*Safranbolu “Zonguldak”*). (II.144a)

Yunteşek, Ata çekilen eşek, küfür (*Taşköprü “Kastamonu”*). (II.144a)

Yurşunmak (Malatya): Yorulmak. (I.431a)

Yurtlak, Avlanmak için hazırlanan hendekler, yumurtalıklar, yataklar, dalyanlar (*Çukurova*). (II.144a)

Yutkal (C.A.): Eline geçeni hapur hupur yeyen kimse. (I.431a)

Yutlu (Malatya): Münasebetli sıralı. (I.431a)

Yüdürge (Silifke): Gayet keskin. (I.431a)

Yüglük, Genç, dinç, şişman (G. A.). (II.144a)

Yügürmeç (Ankara): Kısır hayvan. (I.431b)

Yügürt! (Mecitözü): Koş! (I.431b)

Yügürtülmek, Aşdırmak, çifleştirmek (*Toroslar*). (II.144a)

Yügürük (Kırşehir): Seri yürüyen hayvanat. (I.431b)

Yük götürme, Çeyiz götürme (*Kütahya*). (II.144b)

Yük yığması, Oğlan evinden gönderilen hediyelerin kız evinde münasip bir merasimle teşhiri (*Isparta*). (II.144b)

Yük, Kız tarafından getirilen çeyiz (*Yozgat*). (II.144a)

Yüksek atma (Kayseri): Halıda atkının kalınlığı fazla olacak olur ise halı yüksek atar, on santime elli sıra dokunacak ise 35/40/45 sıra olur, yüksek attığında ince atkı verilir. (I.431b)

Yüksük kınası, El kınası gecesi parmak uçlarına yakılan yüksük şeklindeki kına (*Bursa*). (II.144b)

Yüksütmek (Burdur): Yıldırımak.(I.431b)

Yümür: İcare, tarlanın icarı.(I.432a)

Yürek (Malatya, Yozgat): Pek küçük çocuklara sarılan sargı. beşik bağı.(I.432a)

Yürek askısı (C.A.): Vetire yoğun damar.(I.432a)

Yürep, Verev, çaprazlama.(II.144b)

Yürüğü kağnısı (Sandıklı): Çığırıncaç. çocukları yürümeye alıştırmak için araba.(I.432a)

Yüyümlü, Uğurlu “*Yüyümlü mal yüyümlü olur*” (*Ahlat“Bitlis”*).(II.144b)

Yüz göre (G. Antep): 1 — Vicahi; 2 — *Yüz göre söylemek*. İçinden düşündüğünü saklayarak gönül almak için söylemek. (I.432b)

Yüz sürücü, Kapı kapı gezerek düğüne davet eden kimse (*Trabzon*).(II.144b)

Yüz, Kaymaksız süt (*Erzurum*).(II.144b)

Yüze çıkarma, Geline verilen hediye. Eğer bu hediye verilmezse gelin geldiği evde kimse ile konuşmaz (*Erzincan*).(II.144b)

Yüzolmak (G. Antep): Havale edilmek, *yüzetmek*: Havale etmek, *alacağını size yüzetti filan adama yüzolduk*. (I.432b)

Yüzsetmek (Erzurum): Bir alacağı havale etmek, *yüzolmak*: Havale edilmek.(I.432b)

-Z-

Zabalıcı,zapalıcı (G. Antep): *Zabalıcı gibi aldı*, çok taciz etti, *zabalır gibi almak*: Çok taciz etmek, *beni zabalır gibi aldı*, *kulağının dibinde ozan gibi ötüyor*. (I.433a)

Zağal (Malatya): 1 — Çiften bezgin öküz. b. a. çangal; 2 — Kurnaz. (I.433a)

Zağal, Av hayvanları hakkında kullanılan bir tabir: usta (*Çukurova*). (II.145a)

Zağlamak (Çorum): Pek ani bir surette birdenbire çıkmak. *Bülbül kafesten bir delik bulmuş, zağladı kaçtı*.(I.433a)

Zakkarak, Şunun, bunun arkasında kuyruk giti gezen işsiz, güçsüz insan, yaltaklanan kimse (*Isparta*). (II.145a)

Zalbır, Sert adam (*Tahtacı*).(II.145a)

Zanbık (Niğde): Tahtadan yapılan bir nevi sepet.(I.433b)

Zanbur, Ayıcı define gerilen deri (G.A.).(II.145a)

Zangırdamak (Kayseri): Sıtmadan yahut şiddetli soğuktan dişleri birbirine vurmak.(I.433b)

Zappudu zuppudu (Ankara): Çılgın adamın sıfatı, *lapur lupur zappudu zuppudu*.(I.433b)

Zarıl zarıl (Niğde): İnlemek filini tavsif eder. (I. 434a)

Zarıncı (G. Antep): Ağlayıp sızlayan, yalvaran, *kapısında zarıncı oldum*.(I.434a)

Zartakçı: Çalım satan ve azametli.(I.434a)

Zarzor (G. Antep): Darı darına, gayet çetin, *kumaş entariye zarzor yetiştii*.(I.434a)

Zavlağan (Niğde): Ölçek.(I.434b)

Zavur zavur (Ankara): z. z. *söylenip oturma*: Lüzumsuz manasız söylenip oturma.(I.434b)

Zegirek, Beziryağı (*Diyarbakır*) – Zeyrek.(II.145a)

Zeh (İstanbul): Çinicilikte bir kâsedeki boyalı kuşaklar.(I.434b)

Zehare (Konya): Büyük sandık.(I.434b)

Zenbildek (Samsun, Bolu): Çocukların kuş vurdukları yay. Oklu yay.(I.435a)

Zençmek, Hızla asılmak “*kapıya zençtim*” (*Denizli*). (II.145a)

Zenlik, Çadır (*Balıkesir*). (II.145a)

Zenne (İstanbul): Dikicilerde kadın ayakkabısı için bir kalıp adı.(I.435a)

Zenne, Yemeniye benzeyen bir pabuç cinsi (*Maraş*). (II.145a)

Zergezden, Yemeni tarzında bir pabuç (*Maraş*). (II.145a)

Zernicimek, Oruç tesiriyle miğdede ezginlik hasıl olmak (*Tahtacılar*). (II.145a)

Zertlik (Teke): Yerli yersiz öğünen adam.(I.435a)

Zerzaht olmak (G.Antep): Yıkılmak, devrilmek.(I.435a)

Zerzede (Albistan): Kapıların üzerine asılan demir zencir.(I.435a)

Zevzirli (G.Antep): Benekli, nakışlı (mermer).(I.435a)

Zıbarmak: 1 — Kabarmak, şişmek (Tosya); 2 — Def olmak gebermek (G. Antep, Ankara) *zıbar yat*.(I.435b)

Zıbır, Karpuz (*Urfa*). (II.145b)

Zıbıtmak (Menteşe): Kaydırarak atıvermek, sıypıtmak.(I.435b)

Zıldır zıldır (G. Antep): Parlak, yağlı ve tane tane, *zıldır zıldır bulgur aşısı*.(I.435b)

Zılgıt, Avcı definin iç tarafına dizilmiş ve asılmış olan demir halkalar.(G.A.).(II.145b)

Zılla (Kütahya); **Zıllı** (Akşehir köyleri): Bütün bütün.(I.436a)

Zımpara makinesi (İstanbul): Tabakhanede meşinin ve sahtiyanın arkasındaki leşi almaya yarar makine.(I.436a)

Zın.gacık (Sandıklı): *Zıngacık dolmuş*: Ağzına kadar dolmuş.(I.436a)

Zın.gıraç (Burdur): Bir merkeze istinat ederek iki tarafa dönen bir nevi eylence aleti ki ekseriya bayramlarda kurulur.(I.436a)

Zınk (Malatya): Karpuz hastalığı.(I.436a)

Zıpçığı çıkık deli (Ankara): Akılsız.(I.436a)

Zıran. Zıran. gezmek (Niğde): Zemmi müşirdir.(I.436a)

Zırha zırh dolmak (G.Antep): Ağzına kadar dolmak, *hamam zırha zırh doldu*.(I.436b)

Zırhalamak (G.Antep): Sarsmak, ırgalamak.(I.436b)

Zırılamak (Yozgat): Zırlamak.(I.436b)

Zırıncamak (Bursa): Çocuk mecalsiz mecalsiz ağlamak.(I.436b)

Zırıncıtmak, Vereceğim deyipte vermemek “*Zırıncıttınız, dilendirdiniz beni*”.(Ankara).(II. 145b)

Zırkıf vermek (Maraş, G. Antep): Sıkıştırmak.(I.436b)

Zırnık (Çangırı): Avlunun dışarıya olan mecrası.(I.436b)

Zırrıkı (Niğde): Deli, divane.(I.436b)

Zırzop boyu: Düğünde kız tarafının oğlan tarafından aldığı bahşiş.(I.436b)

Zıval (Ankara): Bir uzun ottur, ıslatılırsa sicim gibi olur, soğan, marul bağlarlar.(I.437a)

Zıvana (İstanbul): Tesbihcilerin cıgara ağızlığının içine raptettikleri parça.(I.437a)

Zıvar (Çangırı): Boyu uzun adam.(I.437a)

Zıvılan (Niğde): Üryan, çıplak. *Zıvlana çıktı*: Açıkta kaldı, işin neticesi boşa çıktı.(I.437a)

Zıybık (C.A.): Yapma erkek aleti tenasülü.(I.437a)

Zıymaklı (Taşköprü): Fena şöhretli, bak. zaypak.(I.437a)

Ziftinmek (Teke): Siftinmek, çokluk uykudan kalktıktan sonra elbisesile omuzlarını silkerek kaşınmak, miskinleşmek.(I.437b)

Zil, Düz kısmı aşağıya gelen aşık.(II.145b)

Zilemek (Gerkûk): İnlemek.(I.437b)

Zilika, Genel olarak siyah renkte, dar ve kıvrıntılı olan pantolon (*Trabzon*). = zıvga.(II.145b)

Zilpaş (Niğde): Sahan kapağı.(I.437b)

Zingil (Birecik); **Züngül** (Kilis): Bir nevi gözleme.(I.437b)

Zingildemek (Teke): 1 — Hayvan tırıs yürümek; 2 — Karın acıkmak.(I.437b)

Zinok, Deniz, derya (*Trabzon*). (II.145b)

Ziplemek (Isparta): Dürtmek.(I.437b)

Ziran (Samsun civarı): Erkek iri merkep.(I.437b)

Ziratlık (Bolu): Bayram namazından çıktıktan sonra mezarlıkta helva yenen yer.(I.438a)

Ziren.i (Niğde): İri yarı dağ adamı gibi.(I.438a)

Zivlan, Uzun ve düz ağaç (*Tahtacılar*). (II.145b)

Zohu (Malatya, Kütahya): Taştan büyük dibek, soku.(I.438a)

Zolapa (Van): İpten örülmüş, ucuna yuvarlak bir kurşun konulmuş aleti darp.(I.438a)

Zombo (G.Antep) *Zombo gibi*: iri yarı.(I.438b)

Zon.guç (Alâiye): Çekiç.(I.438b)

Zoput (Denizli): Bekçi sopası.(I.438b)

Zora getirmek (G.Antep): Çetinleştirmek .imkânsız yapmak. *Antebin çevresi gülünen diken,. Ayrılıktır benim belimi büken, sinemi sinene sarayım derken. Felek bir başını zora getirdi.* (I. 438b)

Zortlatmak (G.Antep): Çift demirini keskinletmek. *saban zortlatmaya geldim.*(I.439a)

Zorzop (G.Antep): *Horhop zor zop*: hepsi birden.(I.439a)

Zovzov girmek (G.Antep): *Kapının önü kürt, tat dolmuştu. zoğ zoğ içeri girmeye başladılar. ıssız eve it girer gibi.*(I.438a)

Zoymantı (Denizli) Bekçi sopası.(I.439a)

Zukmak (Tosya): Sukak.(I.439b)

Zukvar, Eski mahalle mekteplerinde koridora açılan oda (*Çankırı*). (II.145b)

Zunk, Yumruk.(II.145b)

Zunturlu: Düzgün kıyafetli, zonturlu.(I.439b)

Zuppu zeytin (G.Antep): Çıplak, zöğürt, kimsesiz.(I.439b)

Bir veya Birkaç Anlamı Derleme Sözlüğü'ne Alınmamış Kelimeler

Bu bölümde, Anadilden Derlemeler adlı sözlükte bulunan fakat bir veya birkaç anlamı Derleme Sözlüğü'ne alınmamış maddelere yer verilmiştir. Kelimenin Derleme Sözlüğü'nde bulunmayan anlamları koyu punto ile gösterilmiştir. Her kelimenin geçtiği cilt, sayfa numarası ve sütun, maddenin sonunda parantez içinde belirtilmiştir.

Bu bölümde sıraladığımız *bibi*, *farımak* vb. bazı maddelerde farklı kaynaklardan gelen fakat aynı sesleri taşıyan bazı kelimeler aynı maddenin içinde verilmiştir. Bunların ayrı ayrı madde başı yapılması gerekir.

-A-

Abrulmak (Sivas, Mecitözü): 1 — Çullanmak, bir şeyin üzerine bütün kuvvetile çökmek; 2 — **Eyilmek, çarpılmak**.(I.1b)

Acar 1-Ekilmemiş kuvvetli toprak (*Andırın“Maraş”*); 2- Girişken, cesur (*Bergama “İzmir”*)).(II.2a)

Açar (A.): 1 — Turşu, aparetif; 2 — Anahtar, açacak.(I.2b)

Ağcakanat, 1- Tatarcık (*Gaziantep*), 2- Kuyruğu ve yelesi kır olan at (*Niğde ve yöresi*)).(II.3a)

Ağırlık: 1 — Düğünden evvel kıza cihaz yapmak için verilen para. Kalın (A.); 2 — Haziran ve temmuz aylarında Koyunların tutulduğu bir hastalık. Rumelide *Kırçan* derler.(I.3b)

Ağırşak, Diz kemiği (A.).(II.3b)

Ağrık, Hastalıklı adam (*Kayseri*).(II.4a)

Aktarmak (Göğsün, C.A.): 1-Dökmek. *Başına bir külek su aktardılar*;2-Bir şeyin bütün eczasını elden geçirerek ikmal etmek; 3-Kuran hatmetmek. *Kuran aktardı*.(I.6b)

Ala, 1- Hile (C.A.); 2- Bir av aleti (C.A.); 3- Avcıların av hayvanlarını yuvarlarından çıkarmak veya muhitlerine toplamak için kullandıkları müzik aleti (*Adana*); 4- Emekli (*Kastamonu*).(II.5a)

Alak, Yaylalara mahsus bekçi kulübesi (*Kastamonu*) alaçık 2- Öldürücü (*Denizli*).(II.5b)

Allamak, allayup pullamak (Sivas): 1 — Boyamak, süslemek, donatıp bezemek, 2 — **Sözle birisini aldatmak, kandırmak**.(I.9a)

Andavallı, Andaval (A.); 1 — Tahkir makamında kullanılan bir söz. Ahmak, kaba adam. 2 — Niğde de bir köy ismi.(I.10b)

Ark, arık (Gerkük, Ürgüp, C. A.): **1 — Akan ufak ırmak(Gerkûk); 2 — Su cetveli (Ürgüp):** üstü açık su yolu, üstü kapalı olanlara *kandese* daha derinde olanlara kuyu içindeki su yollarına *livas* derler. (C. A.) *Bizim at arıktan atlamaz Ark altında su doldurur, Eteğini yel kaldırır, Karşığı evin kızının, Bakışı adam öldürür!* (I.14a)

Asalak (Sivas): **1 — Kasapların et satarken iyi ete ilâve ettikleri kötü parçalar; 2 — Tufeyli, davetlinin yanı sıra davetsiz olarak giden kimse, eğti.**(I.15a)

Azdırmak (A.): 1-Köpek, kedi gibi hayvanları tekrar gelmeyecekleri uzak mahallere götürüp bırakmak, **2-Aldatmak, iğfal etmek.**(I.21a)

Azıtmak, Bırakmak (Amasya).(II.10b)

Azma (Sivas): **1-Yüzü siyah veya gök renkli uzunca gagalı bir kuş. 2- Azmış soyundan ayrılmış.**(I.21b)

-B-

Balıklağı: **1 — Balıkların toplandığı yer (Konva); 2— Balık satılan yer (C. A.).**(I.24b)

Bardak, 1- Tahtadan yapılan küçük su destisi (*İlbaşı*); **2- Davar hadım edilmesi (Kırşehir Türkmenleri).**(II.13a)

Başlık: 1-Berber sandalyesinde baş konan yer. (İstanbul); 2-At başlığı.. parçaları; a. Burunsalık; b. yanaklık (yanağa geçer); c. Tepelik (alına gelen kısım); d. Gerdanlık (yuların bir ucunu oraya takarlar); e. Şebeş (ağıza takılan bir çeşit gem); **3-Düğünde kız tarafının oğlan tarafından aldığı para (A.).**(I.28a)

Bibi: **1 —Hala (Yozgat, Ereğli, Erzurum, Çorum, Karaağaç, Avşar, Malatya, Göksün, C. A.); 2 — Büyük anne, nine, ebe (Niğde,.Yozgat); 3 — İhtiyar kadınlara denir (Adana): baksana bibi... 4 — Hindi (Ereğli, Simav); 5 — Ördekleri çağırırlar (Denizli).**(I.35b)

Bile, 1- Musluk (Amasya); 2- Birlikte, beraber (Trabzon).(II.17b)

Bön (Yozgat, Afyon, Sandıklı, Çorum, Isparta, Ürgüp, Kayseri): **1 — Ahmak, saf, sersem, budala, döneser (Ankara): Pek böneser ahmak saf. bön adam ne hayre yarar ne şerre. 2 — Kahvenin kavrulmuş ve döğülmüşü (Çorum, Isparta C.A.) Ağzına bir çimdik bön at ta mideni bastırsın.**(I.43a)

-C-

Cecim, 1- Üç katlı yün atkı, 2- İnce kilim (Gaziantep).(II.24a)

Celep (A.): **1 — Sığır, deve, tay, kısırak gibilerden başı boş bırakılmış, ehlileşmemiş olanlar; 2 — Bu hayvanları alıp satan kimse; 3 — Kaba, patavatsız (C.A.).**(I.51b)

Cendek, 1- Leş, **2- Çifçilerin öküz dehlediği ucunda sivri demir bulunan deynek (Sivas).** (II.24b)

Cere (Niğde, Teke): 1 — **İnek buzağıladıktan sonra yahut buzağılamadan evvel fercinden akan lüzucetli madde (Niğde)** Çara; 2 — Toprak su testisi (Niğde); 3 — Boşanan kadının çocuğuna verilen nafaka (Teke).(I.52a)

Cılgı (C.A.): 1—Çakıların namlısında bulunan halka, oraya zençir geçirilir, ip bağlanır. 2 — **Kadınların gümüş zencire takıp alınlarına koydukları para, ve altın dizileri; 3 — Horoz kuyruğunun uzun ve mukavves teli.**(I.53b)

Cırnak (Çankırı, C.A.): 1 — **Kedi pençesi. (Çankırı); 2 — Pençe (C.A.) Onun cırnağına geçen kurtulmaz.**(I.55a)

Cici (Konya, Göksün): 1 — Amuce veya dayı haremı, yenge (Konya), amca karısı (Göksün); 2 —**Ufak üzüm salkımı, çirtik (A.)**(I.57a)

Cicik: 1 — Yeni doğan çocuk (Teke, Isparta); 2 — Meme (Gürün, Avşar, Malatya): bak. *emcik*; 3 — **Zenbil ve sepetin küçüğü (Avşar).**(I.57a)

Cıdavı (Teke, C.A. , Isparta): 1 — **At yelesinin sırtta bittiği kürek kemiklerinin arası olan yer;** 2— Bu yerde omuz kemikleri arasında çıkan yara; 3 — bak. *cıdavı*.(I.57a)

Cob: Ucu demirli veya topuzlu deynek (C.A. Bolu, Afyon); 1 — **Büyük deynek (Ankara kırşehir); nihayet bir metre tülünde üstüvani, nakışlı boyalı bir türlü baston, (Karaağaç); 2 — Kuzuları ısıtmaya mahsus çukur yer.**(I.58b)

Cura (A.); **cüre** (Maraş): 1-**Dört telli bozuktan ufak saz. (Bolu, C.A.) Cura ses: ince ses. cura sesi davudiden daha çok severim;** 2 — **Kuş yavrusu;** 3 — Cılız, kuru, (Yozgat, Ankara, Sandıklı) *Cura hiç hayrı yok hıra.*(I.60a)

-Ç-

Çakıldak, 1- Değirmen zili, geveze (Kastamonu); Değirmenlerde taneleri boğazdan indiren kısım (Ankara). 2- Pislik (Kayseri).(II.29b)

Çalık, 1- Tatsız ; 2- Hafif arızalı arazi (Andırın “Maraş”).(II.30a)

Çalkama, 1- Yoğurt ezmesi (Kayseri); 2- Ayran (C.A.).(II.30a)

Çamış (Malatya, Niğde, C.A.): 1— Bethuy katır, çifteli. *çamış katırı*; 2— **Ahlaksız, arsız, edepsiz.**(I.64b)

Çap: 1— Sıra, kor (Niğde); 2— **Eğri, mayii (Yozgat).**(I.65a)

Çapar: 1— Yüzü çilli insan (C.A., Menteşe); 2— Rengi alacalı (C.A.) *Çapar tavuk*; 3— Çopur, çiçek bozuğu (C.A.) *Çapar Ali*; 4 — **Posta sürücüsü (Ş.A.).**(I.65b)

Çapık, 1- Çabuk (Gaziantep); 2- Gömlek (Kayseri).(II.30b)

Çatma 1 — Bez yemeni (Bolu); 2 — **Hıdat tabir olunan boya ile yapılan kaş (C.A.) Çatma kaş;** 3 — **Tabakhanelerde içinde zuvartile mal pişen sandık (İstanbul).**(I.68a)

Çekme : 1 — Taşağı çekilmiş davar (Niğde); 2 — Bağ ve ağaç budamıya yarayan küçük bıçkı (Niğde, Tavas); 3 —**Bir çeşit masa (İstanbul).**(I.69b)

Çekme, 1- Büyük ekmeği sıcak sıcak üstüvane haline getirmek (C.A.); 2- Fotin (*Iğdır* “Kars”)(II.32b)

Çelmek (Karaağaç): 1 — Sarmak; 2 — Bir manivela ile bir şeyi bir tarafa atmak; 3 - Kalem açmak.(I.70b)

Çer, 1- Devasız dert (*Kayseri*); 2- İneklerin doğurmaları esnasında ferclerinden gelen akıntı (*Erzurum*).(II.33b)

Çerge : Gölgelek (Kütahya); çadır (Edirne); yaygı kilim (Edirne); **araba örtüsü (Niğde).** *çingene çergisi*.(I.72a)

Çığır, 1- Kar üzerinde açılan yol (*Kayseri*); 2- **İN (Mersin)**; 3- **Doğana benziyen bir kuş ismi**.(II.34a)

Çimbar (Bolu): 1 — **Kupkuru, pek zayii insanlara denir.** 2 - Dokuma üstünde bulunan ve bezi germek için kullanılan iki demir parçasından mürekkep uçları dişli endaze.(I.78a)

Çingil, 1- **Dal (Manisa)**; 2- Küçük salkım üzüm.(II.35b)

Çire (Malatya, Topaklı): Şişesiz idare lambası; 2 — **Çam ağacı (Malatya)**.(I.79b)

Çit (Malatya, Ankara, Çangırı, Kırşehir, Çorum, Kütahya): 1-**Mensucatin basma kısmı. Çinti çitten yapılır,** 2- Büyük sepet (Çangırı).(I.80a)

Çiti (Rize, Kırşehir, Ankara): 1 — Küçük sepet (Rize) bak. çit ; 2 — Kağrı arabasının etrafına ince çubuklardan yapılan sepet (Kırşehir); 3- **Harar, büyük çuval (Niğde),** Çuval, kilim diken ipler (Kırşehir); 4 —Çerçive. *Pencere çitisi* (Ankara). 5 — **Girift, sıkı (Ankara).** (I.80b)

Çitilemek (Niğde, Kırşehir): 1 — **İki el arasında sıkıştırarak oğuşturmak. (Niğde); çamaşırı çitiledi. ağzın.ı yüzünü çitilerim;** 2 — çorap eskiyince örmek (Kırşehir). Çitirmek (Ankara, C. A.): çorap ve diğer mensucatteki yırtık ve delikleri örmek, *çorap çitidim*.(I.80b)

Çitir (Yozgat, Muğla): 1— Sabun yerine ve astar için kullanılan kil (Yozgat); 2 — **Taze incirlerde küçük yarık (Muğla)**.(I.80b)

Çitme, 1- **Cacık (Balıkesir Çepnileri)**; 2- Kafes (*Afyon*).(II.36a)

Çor, 1- Davarlara verilen tuzlu su (*Kayseri*); 2- **Tuzlu ayran (Ankara)**; 3- **Nezle (Gaziantep)**.(II.37a)

Çöğen: 1- **Erkeklerin tenasül aleti. (Zile); 2 — Helvacı kökü;** 3 — Deynek, sopa (G. Antep). *Demir çöğen eğilinceye kadar*.(I.83b)

Çömçe (Kırşehir, Yozgat, Zile, Malatya, Maraş, Ankara, Karaağaç); **Çömçek** (Bolu): **Kırlardaki çeşme ve punarlarda su içmeye mahsus ağaç kap.** Büyük yemek dağıtma kaşığı.(I.84a)

Çömez (Yozgat): 1— Cılız, cüce. 2 — **Eskiden medresede hocaya hizmet eden şakirt.** (I. 84b)

Çörtük (Kayseri, Avşar, Denizli); çördük (Kırşehir): 1 — Aşılanmamış, cinsi kötü ufak armut; 2 — **Uyuşuk sersem, ahmak; (Avşar)**, 3 — Tarhana yapılırken içine konulan bir türlü ot.(I.85a)

-D-

Dabiç (Niğde, Konya); **dabiş** (Konya); **dabuç** (Zile): 1 — Boynuzsus koyun, keçi, kabaş koyun; 2 — **Deyus, gidi**.(I.88b)

Dalak, 1- Aşığın düz tarafında durması (*Niğde*); 2- **Yüzde görülen tehlikeli bir çıban**, 3- Karın şişliği, biraz yürüdükten sonra şişip yürüyememek.(II.39b)

Daşlamak (C.A.): 1 — Pirinç bulgur gibi şeylerin su ile taşını ayırtmak; 2 — **Söz atmak, hecv söylemek, taşlama: hecv**.(I.93a)

Dayak, 1- Sopa (*Ahlat“Bitlis”*); 2- **Yedeceğin üzerinde bulunan dikey kısa tahta parçası**. (II.41a)

Denk (Kütahya, Burdur, Malatya): 1 — Sersem (Kütahya, Malatya) *denk olmak*: sersem olmak; 2 — Eş, yaştaş, hemderece, hem ayar; 3 — **Hayvan yükünün bir tarafa düşen ülüşü**.(I.96a)

Devetabanı, 1- Kilim adı (*Kızıllar*); 2- Sütle pişirilerek yenen bir bitki (*Ahlat“Bitlis”*).(II. 43a)

Dişindirik (Niğde, Ankara): 1 — Gem bulunmayan yerde hayvanlara gem yerine takılan yular parçası; 2 — **Isıran hayvanların ağızlarını kapatmak için takılan şey**.(I.104b)

Diştir: 1 — **Bir yaşında dişi oğlak (Malatya)**; 2 — Ön dişleri ileriye doğru fırlamış kimse (Kütahya).(I.105a)

Dolama; 1 — Avşar kadınlarının koyu lacivert eteklikleri; *önlerinde dolama, bellerinde ak sıktırmalı* 2 — **Tırnağın etrafında çıkan kabarık (G. Antep)**.(I.106a)

Domuzluk: 1 — Değirmende çarh evi. değirmende suyun çarktan kurtulup aktığı yer; 2 — **Ocakta odun sıralanan demir, ölüğün körü (Denizli)**.(I.107a)

Don (G. Antep, Maraş): 1—Elbise, çamaşır, *don yıkamak, don yumak, akça akıl öğretir, don yürümek*; 2 — **Renk. atının donu kırdır**.(I.107a)

Duluk (Çorum, Kayseri, Niğde, Avşar, G. Antep): Şakak. *Duluklarım ağrıyor bilmem neden, duluğu sirkeli: kimsesiz yetim kız*.(I.110a)

Dutum (C.A.): 1— Udum, behre, marifet, *dutumlu kimse canım, onuu ne dutumsuz olduğunu bilmezmişim*, 2—**Tasarruf**. (I.111b)

Duvak (Niğde, Avşar): 1 — **Gelinin yüzüne örtülen örtü**; 2 —Topraktan mamul tencere ve küp kapağı. (Niğde) 3—Tandırların üzerine kapatılan taş kapak.(I.111b)

Düden (Kütahya, Dinar, Menteşe, C. A.): 1 —Suların yer altı mecrasının medhal kısmı; 2 — **Kar altında yatan tavşanların nefeslerinden eriyerek karda açılan delik, fisin. Düden;** bir köy, bir yayla adı.(I.111b)

Düdüklük (Naşa köyü, Simav): 1 — Baldır kemiği, diğer adı *kuru kaval*; 2 — **Nefes borusu**. (I.112a)

Dürü (Niğde, Teke, Safranbolu, Konya, Bursa): 1 — **Bir nevi ince bez**; 2 — Çeyizlik; 3 — Gelinin güveye hediyesi. *Yanıt*.(I.113b)

-E-

Ebe (Avşar, C.A.): 1- Nine, baba anne; 2 — **Hısımlardan yaşlı kadın, yenge. Ebem gile gittim**; 3 — Oyunu idare eden kimse. *Ebe beni kurda verme*: bir oyun adı; 4 — Arı anası, büyük arı. *Ebe arı*.(I.115a)

Ebeş, 1- Nene (*Acıpayam “Denizli”*); 2- **Kuyruğu ile yelesi sarı olan kula at** (*Maraş*). (II. 50a)

Ecevit: 1 — Fitne (Yozgat); 2 — **Güçlü (Tahtacılar)**.(I.115b)

Efe: 1 — Büyük birader; 2 — **Avşar gelinlerinin başlığı**; 3 — **Kabadayı yiğit adam (A.)**.(I. 116a)

Eğrice: 1 — **Avşar kadınlarının başlarını yazma ve puşularla süsledikleri yana devrik bir serpuş (Avşar); top top eğriceli bir yüce başlı (Karacaoğlan)**; 2 — Pastırmacılıkta butların topak etlerinden yapılan parça (Kayseri). (I.117b)

El altı (G. Antep): 1 — Yazı yazılırken üstünde yazılan atlık, sümen; 2 — **Hırsız yatağı. Ahmet kâhya Mamatonun elaltısı imiş**.(I.119a)

Elgölgesi (Niğde, Avşar): 1 — Tavsiye name, *ağa isen bey isen el gölgenolsun*; 2 — **Vesika, ilmühaber, geldiğimiz için bir el gölgesi ver. Sonra karakoldan bizi çevirirler. İlişik edilmemesi için bir el gölgesi ver**.(I.120b)

Em, 1 — İşe yarayan (*Gaziantep*); 2 — İlâç (*Kastamonu*); 3 — **Doğumdan yirmi gün sonra pekmez, tarçın, karanfil, karabiber ile yapılan ve lohusanın terlemesi için vücuduna sürülen merhem**.(II.53a)

Emcik, emcek: 1—Meme, kadın memesi (Ahlat, Ürgüp, Gerkûk);karş. *cicik*; 2 — Emzik (Ürgüp); 3 — **İbriğin su gelen mahalli (Ürgüp)**; 4 — **Sigara ağzılığı (O.A.) Kiraz emcek**. (I.122a)

Emik (Karaağaç, Denizli, Teke): 1 — Beyin, dima (Karaağaç, Denizli); 2 — Beynin tam üzeri, alın üstü (Teke); 3 — **Emilmekten vücutta hasıl olan çürük (C.A.) Boynu boğazı emik dolu**.(I.122b)

E.ngin (Malatya, Sandıklı); **İngin** (Ankara): 1 — Derin, zengin, çok. (Malatya): *İniş aşayı ingin yiv*; 2 — Süfli tabaka (Malatya); 3 —**Müzmin göğüs nezlesi**.(I.124a)

Enik (Yozgat, Afyon, Kırşehir, Ankara, Çorum, Menteşe); **enlik** (Safranbolu, Çangırı, Sivas, Bolu): 1— Lahime yavrusu (Bolu, Çangırı); 2— **Çocuk (Safranbolu, Çangırı, Ankara) — Eniğin arkana düşmüş. — Ben köpelemiyim?**; 3 — **Kamış hasırların takımı (C.A.) Bir enik hasır**; 4 — **Anahtarın dişi (G. Antep)**: *O dil kaç enikli. eniklemek* (Çorum): Yavrulamak, bizim kancık eniklemiş.(I.124b)

Esen: 1 — Rüzgâr (Ulu köy, Gölhisar); 2 — **Sağ, salim (C.A.)** *Sağ esen olasın, Esen bey. Esen dere, esenlik:* sağlık. *esenleşmek:* merhabalaşmak.(I.128a)

Esmek : 1 — Eksik etmek, ıratmak, kesmek (Niğde), **kesmek** (Niğde), *mektubunu esme* = mektubunu kesme, eksik etme ; 2 — Yürek kalkmak. *yüreğime estirdin ansızın.* 3 — **Karşılık vermek (Kastamonu).** *Alnından esiyor.*(I.128a)

Eşki: Ekşi 1 — (Konya Ereğlisi, Dinar, Bolu); 2 — **Balta sapı gibi ağaçları düzeltmek için kullanan ve beygirleri nallarken tırnaklarını kesen alet (Bolu).** (I. 129a)

E.şkin (Avşar, C.A., Ş.A.) : 1 — Atın makbul yürüyüşlerinden. Atların açık yürüyüşü. *eşkin, açık eşkin, kara eşkin.* 2 — **Ekşimsi bir ot olup yemeğini yaparlar (Harput).**(I.129a)

Etlık, 1— Seccade ve diğer dokumaların dış kenarları; 2 — Sucuk pastırma ve sızgıç cinsi yiyecekler (*Ankara*). (II.56a)

Evcimen (Afyon, Yozgat, Kayseri); **evcümen** (Maraş); **evcümat** (Sandıklı): 1 — Evde işile uğraşan, gözü dışarda olmayan, *filan hanım evcimendir,* 2 — **Toplu, müçtemian (Yozgat) .** (I.130a)

Eyseran (Bolu); **eyseren** (Bursa); **eğsiran** (Isparta); **elsıyiran** (Konya); **eysiran** (Çangırı, Kütahya); **insiran** (Ankara); **iskiran** (Dinar); **eysisiran** (Kırşehir); 1 — Ekmek teknesini kazmak için kullanılan yassı demir aygıt, sıyrığı.. 2 — **Ateş küreği (Isparta);** 3 — **Pelte pişirmek için demirden alet (Kırşehir).**(I.132b)

Eze: 1— Çok pişmiş (Sivas); 2— Teyze (Erzincan, Samsun, Kars); 3 — **Mucur, kotun sekizde biri (Samsun).**(I.132b)

Ezgi (C.A.): 1— **Beste, bu türkünün ezgisi öyle değil, bin ezgi bin avaz;** 2— Üzüntü. (I.133a)

Ezgi, 1 — İnceleyerek araştırma (*Niğde yöresi*); 2 — **Türkü, mani.**(II.56b)

-F-

Farımak, 1— İhtiyarlamak (*Sivas*); 2— **Yanmak (Adana).**(II.57a)

Firik, 1— **Henüz başak çıkar mağa başlamış arpa (Kayseri);** 2— Başağın ilk çıkma zamanından birkaç gün sonraki hali (*Adana*). (II.57b)

-G-

Gap, 1— Yular sapı (*Kayseri*); 2— **Sığırlara mahsus olan ahırlardaki odun halkalar (Erzurum).**(II.59a)

Gari, 1— **Turşusu yapılan bir yabani ot (Ahlat“Bitlis”);** 2— Artık (*Acıpayam“Denizli”*). (II.59a)

Geçek : 1 — Geçit, göprü (Avşar) *İki derler ulu suyun geçegi tomurmuştı açılmamış çiçeği.* 2 — **Çitlerin birkaçı kesilerek yapılan yol, geçit (Ankara).**(I.140b)

Gelberi, 1— **Bir çilingir aygıtı (Ankara);** 2— Sobadan ateş çekmek için kullanılan bir aygıt. (II.60a)

Geyin : 1— İnek ve manda ferri (Niğde, Çankırı); 2— **Boş tarla (Gökçeler köyü)**.(I.144a)

Gez (Kütahya): 1— Sıra taşları arasında kalan boşluklar (O.A.); 2— **Çıkıntı (Kütahya)**.(I.144b)

Gidi : 1— Deyus (Konya); 2 — **Kör, topal, kambur gibi sakat (Teke)**.(I.146a)

Göde : 1— **İğnesiz balansı (Teke)**; 2— Gök gövercin (Demirci köyü, G. A.); 3 — **Çaputtan yapılan bebek, bodi, çömçe gelin (Yabanova)**; 4 — Şişman (Manisa, Niğde).(I.148b)

Gödelek : 1- Tombul (C.A.); 2 — **Hayvanın burnuna girip rahatsız eden bir sinek (Teke)**.(I.149a)

Gönenmek, 1— Sevinmek (Kayseri); 2— Muradına ermek (*Kastamonu*). (II.64a)

Görkem(Adana, Kayseri, Niğde); **görükem** (G.Antep); 1 - Zahiri hal. görünüş . *Bu sene mahsulün görkemi iyi* (Ankara); 2 — **Calibi nazar (G.Antep, Kayseri) göze görkem kız, görkemli görkemsiz**.(I.150b)

Götürge (Kayseri , Malatya , Şarkışla, Sivas): 1 — Değirmenlerde unun ince ve kalınlığı için taşı tanzim edecek alet. (Denizli, Kayseri, Malatya); 2 — Kasık bağı, götürgü (Konya); 3 — **Taş kırmaya mahsus bir nevi manivela (Denizli)**.(I.151a)

Güdü, 1 —Otlama (*Isparta*); 2 — **Bir mutfak takımı (Çankırı)**; 3 — **Davul tokmağının kaim ve düğümlü kısmı (G.A.)**.(II.65b)

Gülü gülü: 1 — Hindi tavuğu (Burdur); 2 — **Sıpa (Bolu)**.(I.155a)

Gür: 1 —Meşe ormanı (Kırşehir); 2 — **Kuvvetli, mebzul (Maraş)**.(I.156a)

Güvençe, Bir halk rakısı (Bursa yöresi); 2 — Orospu (*Uzunköprü“Edirne”*). (II.66b)

-H-

Hankırtı (Malatya, Kırşehir) **hangırtı** (Kayseri) ; 1— Kahkaha, sürekli gülme; 2— **Çocuğun ağlaması (Kırşehir)**.(I.160a)

Harım, Etrafı duvarlı bahçe (Aksaray“Konya”); Çit (*Acıpayam“Denizli”*). (II.68b)

Havut : 1 — Hamut, deve semeri (Kırşehir). *deveyi havuda ile yutar*: çok haram yer; 2 — **Una yakın en ufak bulgur (Niğde)**.(I.163b)

Hayıf, 1—Öç (*Gaziantep*); 2 — **Yazık etti manâsına gelir (Çorum)**.(II.69b)

Hergele: 1 — **Dişi merkep (Mecitözü)**; 2— **Dana ve inek sürüsü (Konya Ereğlisi)**; 3 — Tahkir sözü (Mecitözü).(I.166a)

H.ışhis: 1 — Tebessümün fevkında kahkahanın dönündeki gülüşün vafıdır (Niğde); 2 — **Gizli (C.A.): his his bir iş yaptı, his his henekleştiler**.(I.169b)

H.ışır (Menteşe, Ankara): 1 — **Renksiz, kansız (Menteşe)**, *karnı şiş adama hışır olmuş bilmiş hiç hali kalmamış diriz* (Ankara). 2 — Nezaketsiz (Menteşe).(I.169b)

H.ışt (Malatya): 1 — **Dervişlerin vurdukları şiş**; 2 — Ucu sivri her dürlü demir.(I.170a)

Hokurdamak (Çankırı): 1 — Kaynamak; 2 — **Mec. birkaç kişi birden kakhaha ile gülmek.** (I.172a)

H.ollik (Malatya): 1 — Küçük çukur; 2 — **Kadınların malûm uzvu.**(I.172b)

H.onaz: 1 — İhtiyar, bunak (Yozgat); **Müzevvir ihtiyar (Ankara)**; 2 — **Denizliye merbut bir nahiye ismi.**(I.172b)

H.oşırık (Kırşehir, Malatya): 1 — **Pis ve köhne şeyler**; 2 — Yüz ve ağız etrafında olan yaralar, gece yanığı denilen ufak kabarcık.(I.174b)

H.oyrat (Malatya, Mecit özü); **hoyrat, hoylat** (C.A.): 1 — **Köylü**, 2 — Biçimsiz, çirkin; 3 — Tek başına söylenen bir çeşit ezgi (C.A.).(I.175a)

Höncü (C.A.): 1 — Çocukları korkuttukları mevhum ummacımsı mahluk; 2— **Fazla serhoş.** (I.176a)

Höreke (Menteşe): 1 — Çıkırık, 2 — **Mecazen alay ve bekaret manalarında.**(I.176a)

-I-

İlgıdır (Çankırı, Menteşe, Bolu): 1 — İplik büktenlerin ipliği kelep haline koymak için kullandıkları alet, *ılgıdır ipliğin kırışığını açar.* (Çangırı, Menteşe, Bolu); 2 — **Kandil (Bolu)**; 3 — **Su damlatan bir aygıt (İçel).**(I.179a)

Irgat: 1 — Amele (A.); 2 — **Kalafatçılıkta gemileri karaya çekmek ve karna etmek, kızakları karaya çekmek için kullanılan ve manivelalarla dönmek suretile palanganın ipini dolayarak azaltan alet (İstanbul).**(I.180b)

-İ-

İbi : 1 — Hindi (Safranbolu,Tosya, Kastamonu); 2 — **Hırsız (Niğde, Arapsun)**; 3 — Ahmak (Punarbaşı).(I.183a)

İbik: 1 — **Kuş ibiği (Ürgüp, Niğde)**; 2 — Uç, müntaha (Ankara, Maraş) *yol ibiği*: yolun kehi. dönemeç yeri.(I.183a)

İlimek (Ankara, Niğde): 1 — Bir neviden olanları birbirine ilıştirmek (Ankara); 2 — **Yemeği liazim etmek, sindirmek, sinmek, yediğim yemek içime ilimedi. maneviyatta kullanışı: dünkü gezinti, siz olmadığınız için içime ilimedi.**(I.185a)

İlinti: 1 — Terzilerin prova için muvakkat dikişleri (Malatya); 2 — **Kopçası olmayan fakirlerin elbise göğüslerini muvakkaten dikmeleri, ilıştırmeleri (Malatya)**; 3 — Endişe, merak (Karaağaç); 4 — **Alâka, fena alâka, bulaşık, canım bu iş ilintili kaldı, ilintiyi sevmem.**(I.185a)

İlmek (Teke): 1 — **Ocaktan ateşi, külü almak için bir aygıt**; 2 — Biriktirmek, irkmek.(I.185b)

İn.sıran (Ankara); **eysıran** (Niğde, Sandıklı); **eysısıran**, (Burdur) **iskıran** (Burdur); **isranı** (Edirne): 1 — Hamur teknelerinin dibini kazımak için kullanılan el şeklinde demir alet olup büyükleri ateşi çekmeğe yarar; 2 — **Ocaktan kül alacak saphı düz demir.**(Menteşe).(I. 187b)

İşmar: (Çorum, Pınarbaşı, Taşköprü); 1 — Göz kırpma, işaret, *işmaretmek* : kaşla gözle işaret etmek; 2 — **Kör olmuş avcı kuş. Alinin doğanı işmar olmuş.**(I.190b)

İy (Naşa köyü, C.A.): 1 — **Değirmende çarka merbut ağaç olup ucunda tunç bulunur. (Naşa köyü);** 2 — Çıkırıklar da masıranın takıldığı ince demir çubuk, hep bu gibi işlerde kullanılan ince demir çubuklar (C.A.).(I.192a)

İy demiri, iy demir (Kırşehir, Ankara); **iyi demir** (Niğde): 1 — Taş ve ağaç delen çelik kalem; 2 — **Çarkın üstünde döndüğü demir.**(I.192a)

-K-

Kabal, 1 — Kesim, toptan alma (*Kayseri*); 2 — Def (*İğdir“Kars”*). (II.78a)

Kadı: 1 — Buğday kalburunun altına konulan uzun sırk (Bolu); 2 — **Küçük varil (Teke).**(I. 194a)

Kafes : 1 — Kadınların kafes şeklinde gerdanlarına astıkları inci takımı; 2 — Çinicilikte aralarına çini koymak için kullanılan dişli destek (İstanbul).(I.194b)

Kak (Alâiye, Çetenek, Bolu): 1 — **Elmanın, cevizin dörtte biri;** 2 — Pekmeze yapılan incir reçeli (Alâiye); peştik 3 — Kaya oyuklarındaki su birikintisi (G. Antep).(I.195b)

Kakaç: 1 — Gelincik çiçeği, yalancı lâle (Van); 2 — **Eti yenen hayvanın kaburga kemikleri (Teke).**(I.195b)

Kakırdak: 1— Kuyruk ve iç yağlarının erimesinden sonraya kalan ve erimeyen kavurulmuş kısım (Ahlat, Sandıklı, C. A., Kırşehir) *kakırdak dürümünü severim, bulgur aşma kakırdak korsan güzel olur*, 2 — **Davarın saçma gibi çıkardığı pisliği (İstanbul).**(I.196a)

Kanare (Burdur, Ankara): 1- Mezbaha, salhane (Burdur); 2—Aç gözlü (Burdur); 3—**Ufak köpek eniği.**(I.199b)

Kanat (Kayseri): 1- Pastırmacılıkla çiftlerden birisi, *parmak* bu manada; 2- **Kağı teferruatından;** 3- **Köselecilikte derinin boyun, etek, sırtı hep birden kanattır. Anadoludaki kalın yemeniler kanat kısmından yapılır (İstanbul);** 4- **Osmanlı körüğünün kol, pervaz ve hava deliğini ihtiva eden kısmı (İstanbul).**(I.199b)

Kanayak (Yozgat); **kanayaklı** (Niğde, Rize, Kars, Denizli): 1 — Kadın, avrat; 2 — **Henüz beceriksiz, yürümiyen çocuk, bises yetim, kadına kullanılmaz (Denizli).**(I.200a)

Karmak: 1 — Karıştırmak, karıştırarak çamur haline getirmek (Burdur, Ankara, Bolu, C A.); 2 — **İrmik helvası yapmak (Burdur),** ihtar: *hamur karılır, helva çekilir.* (Ankara); 3 — **Deniz med haline gelmek (Menteşe);** su önünde hail bularak gerilere doğru artmak, derinleşmek (C.A.) *Geveri kapatmazsan su karmaz sonra bostanı sulayamazık. piçe karmak* (Uşak): Fenalaşmak, kötü olmak. zamana çocukları piçe karmıştı. *Çibana karmak* (Konya): Çibana kaplanmak. *Yüzü gözü çibana karmış.*(I.206a)

- Kart**, 1 — Beş yaşındaki erkek koyun (*Ahlat “Bitlis”*); 2 — **Dalak** (*Niğde ve yöresi*). (II.83b)
- Kaslankaba**, 1 — Takla atılmak suretile oynanan bir oyun (*Diyarbakır*); 2 — **Su kaplumbağası** (*Diyarbakır ve çevresi*). (II.84a)
- Kasnak**, 1 — Davulun iki yanındaki derileri birbirine bağlayan üstüvane biçimindeki ağaç tabaka (*Çukurova*); 2 — Elek ve kalbur kenarları, tahtadan (*Avşar “Ankara”*); 3 — **Değirmenlerde taşların mahfazası** (*Avşar “Ankara”*); 4 — Ev çatısı (*Teke*); 5 — Davul, zurna, zilli maşa, bağlama gibi çalgıların refakatinde oynanan bir halk oyunu (*Bergama ve köyleri*). (II.84a)
- Kaşak** (C.A., Avşar); 1 — **Kaşağı** — eskiden insanların sutlarını kaşıdıkları üstü tırmıktı uzun saplı yayvan kaşığa benzer alet (C.A.); 2 — *On yedi direkli çadır tularım şimdi gölgeliğim kaşak oluktur* (Avşar) *Kundeşli oğlu*; (Konya Beyşehirinde kaşağı köyü vardır). (I.208a)
- Kavata**: 1 — Teneke veya bakırdan su içmeğe mahsus maşraba (Burdur, Ankara, Eğirdir, Teke); 2 — **Eşya koymaya mahsus tahta kutu** (**Sandıklı**). (I.209b)
- Kavlak** : 1 — **Üç dört aya kadar bebenin yüzü, derisi kavlar**, *kan etini* döktü de gayli *ana eti* düzüyor derler, dökülene *kavlak* denir, sonra inetopu inetopu çıkıntı olur ona *etönü* derler, domur domur olur, tavlı bebe altı aynacak çıkartır (Ankara); 2 — Kabuğu yanmak suretile düşmüş (Menteşe); Kabuğu kavlatılan şey. *Kavlak fıstık, kavlak nohut*. (I.210a)
- Kavsara** (Bolu, Malatya); **kavsıra** (Denizli); **kausara** (Ankara): 1 — Düğün sürerken hayvanın ağzına bağladıkları ufak sepet (Bolu); Üzüm, armut gelen küçük sepet (Ankara); 2 — Yağ ve kavurma koymaya mahsus büyük kutu (Malatya); 3 — **Kaşık koymaya mahsus ağaçtan örülmüş gözlü askı** (Denizli). (I.210b)
- Kayrak**: 1 — **Kurşunî renkte bıçak biledikleri yassı taş, kayağan taşı, arduvaz** (Teke, Kütahya, Menteşe); 2 — Selinti yani sel bırakıntılarının kumdan daha kalın kısımları (Edirne, Firecik). (I.214a)
- Kayt**: Yiyecek, içecek, giyecek, yakacak gibi bir haneye icap eden mevat ve eşya (Yozgat); **Takım, alet** (Alâiye). (I.214a)
- Kazağı**, 1 — **Eski kalayları kaldırmak için kullanılan kalaycı aygıtı** (*Ankara*); 2 — Eskimiş süpürge (*Kayseri*). (II.86b)
- Keçek** (Adana); **geçek** (Avşar): 1 — **Çitlerin birkaçı kesilerek yapılan yol, geçit**, 2 — Su geçidi. (I.215b)
- Kelepir**: 1 — Cigara izmariti (Kırşehir); 2 — **Üzüm çubuklarının sarılmasına mahsus ağaç**; 3 — Sahipsiz mal, ehven alışverişi, anaför (Çangırı, Malatya). (I.218a)
- Kelik**: 1 — Boğazlı, konçlu ilikli çocuk ayak kabı (Kırşehir); Ayak kabı eskisi (Mecitözü); 2 — Çok gezen kadın, sürtük (Tokat); 3 — Kulübe, bostan kulübesi (Çorum, Denizli, Yozgat, Çankırı) bak. *alaçık*; 4 - **Yağı tababette kullanılan ot** (Malatya) bak. *keliç*. (I.218b)

Kemcik (Malatya, Yozgat); **kemçik** (Kırşehir, C.A.) **kemçük** (Trabzon): 1 — **Ağzı eğri biçimsiz burnunun ortası basık olan insan ve hayvan (C.A.);** 2 — Dalı budağı yaprağı olmayan ağaç (Kırşehir).(I.219b)

Ken (Malatya); **gen** (Kıbrıs): 1 — Birkaç sene ekilmemiş tara, *tarlam gen kaldı* 2 — **Geniş (C.A.) Çobana ken yazı gerek hem yata hem ger- neşe (gerine) çobanı camiye imam dikmenin faydası ne?**(I.221a)

Kepertmek (Adana, Kırşehir, C.A.): 1 — **Kaynamış buğdayın kabuğunu çıkarmak;** 2 — Çökertmek (C.A.).(I.221b)

Kerman (Trabzon); **kirmen** (Kırşehir, Ankara köylüsü): 1 — **Üzerine yün ipliği sarmak için haç şeklinde birbirine takılmış iki ağaç;** 2 — Kervan, kalabalık yolcu (Gümüşüne).(I. 223b)

Kesim: 1— Kontrat, taahhüt, kabul (Malatya, Afyon); 2 — **Vaz, kıyafet (Afşar); Saraçlar içinde gördüm bir civan; beyzade kesimli, ağa yolludur.** 3 — Dört dönümden ibaret arazi vahidi kıyasısı (Terme); 4 — **Zebih (C.A.) Bugün kesim olmadı.**(I.225a)

Kıfır : 1 — Bostanları yiyen bir nevi böcek (Kırşehir); 2 — **Edalı ve çabuk iş gören, tiz reftar olan (Avşar);** 3 — **Katran gibi bir madde (C.A.) Kıfır çalmak:** Bağ çubuklarına o maddeden çalmak.(I.229a)

Kılıç, 1 — El istarında ipliklerin arasında kalan deynek (G.A.); 2 — Hattı bâlâ (*Andırın “Maraş”*); 3 — **Bir balık adı;** 4 — Başağın dış başına verilen isim (*Adana*). (II.90b)

Kılık: 1 — Fotoğraf (Burdur); 2 — **Kıyafet (Sivrihisar).**(I.229b)

Kıyı, 1—Mutbak (G.A.); 2 — Sapan boyunduruğunun ortasında bulunan iki kazık (*Erzurum ve yöresi*). (II.91b)

Kıran: 1 — Mimarların taşları yontan aleti (Diyarbakır); 2 — **Hastalık (Mecitözü, Menteşe, C.A.): Hayvanlara girdi kıran, kıran giresice onlara yemelcmi yeter, kır anlık kadar vardır.** (I.231b)

Kırkım (C.A., Kütahya): 1 — **Hayvanların kırılacağı zaman. kırkım zamanı yaklaştı (C. A.) Yaz kırkımında borcunu veririm;** 2 — Kına gecesinde geline verilen hediye (Kütahya). (I.232a)

Kilik : 1 — Salkım söğüt nevinden bir ağaç (Antalya); 2 — **Ufak halka şeklinde simit (Maraş).**(I.238a)

Kirtik : 1 — **Halının en dış tarafına konan bir nevi model, halısına göre en az on, en çok yirmi sıra olur (Kayseri);** 2 — Kullanılmış sabunun ufak kalan kısmı, *sabun kirtiği.* (Maraş, Ankara, G. Antep); Çitik.(I.240a)

Kokurdamak: 1 — **Tencere kaynamak, hokurdamak (C.A.);** 2 — Ekin kemale gelmek. *yaprak aş arpalar kokurdadığı çağda yapılır.*(I.243a)

Koyak (Afyon, Sandıklı, Ankara): 1 — Tesirli, *koyak laf itti, güneş koyaktır,* 2 — **Hattı İctimaî meyah kaldı koyağında gümanım dağlar** 3 — Dağ göğsündeki çukurluklar (Avşar). *her koyaktan sular akar.*(I.246b)

Köm (Niğde, Yozgat, Kayseri): 1 — Davarın kışlık ağılı; 2 — **Bastırmanın çiftlerinden biri (Kayseri)**; *Köm açmak* : Etleri bastırma olmak için cinsi cinsine göre parçalara ayırmak. *çift*: Asmak için birbirine bağlanmışlara denir.(I.248b)

Köpüç, köpüş (Malatya, Isparta, Kütahya): 1 — Tokaç, çamaşır tokmağı; 2 — **Maşraba (Isparta)**.(I.249b)

Körelmek (Malatya): 1 — Kesici aletlerin ağzı kalınlaşıp kesemez olmak, *bıçak körele kalmış* (Ankara); 2— **Tazyik ile aptallaşmak**; 3— **Yaralar iyileşmeye yüz tutmak**; 4 — **Dumure uğramak, kavşaklanmak (C.A.)**, 5 — **Boğulup ölüm haline gelmek, havyan köreliyazmış (Aksaray)**.(I.250a)

Kösülmek: 1 — Uzanmak (Burdur, Ankara, Antalya); 2 — Yorulmak (Kütahya) *Tavuğu kovalaya kovalaya kösüldüm*; 3 — **Çocuk ağlaya ağlaya kösülmek (Burdur)**.(I.251b)

Kuba (Yozgat, C. A.); **kubak** (Ankara): 1 — Kuş tepeliği. *kabaklı keklik*. 2 — **İri, çok tüylü, dağların kuba kekliği**.(I.252b)

Kumkuma (Yozgat, Kütahya): 1 — **Her nevi hukka (Yozgat)** ; 2 — Dar ağızlı küçük matra şeklinde mayi koymaya mahsus kap (Kütahya); 3 — Hicazdan gelen su kabı hacı tası (Sandıklı)。(I.253b)

Kunnamak (Çankırı, Bolu, Avşar): 1 — At cinsi doğurmak (Avşar); Kedi, köpek gibi mundar hayvanlar doğurmak (Çankırı); 2 — **Mec. yalanı meydana çıkan kimse bozulmak (Bolu)**。(I.254a)

Kura: 1 — Yeni doğan at yavrusu (Bolu); 2 — **Mağrur, kibirli (Diyarbakır)**。(I.254a)

Kurut (Ardahan, Niğde): 1 — Yoğurt kurusu, keş. *Kurutlu çorba, bu çorbaya kurutu az koymuşsun*; 2 — **Gevrek (Taş köprü)**。(I.255b)

Kuşluk (C.A.): 1 — Güneş doğduktan sonraki vakit, *Küçük kuşluk*: sabah erken. *Kaba kuşluk* bir az daha geç olan vakit; 2 — **Sabah kahve altısı**。(I.256a)

Kuyak, koyak (Maraş, Sivas, Çorum): 1 — Tepeler arasındaki düz, çukur yer (Maraş, Sivas); 2 — **Küçük gemilerin barındıkları küçük körfez**。(I.256b)

Kuyu (Malatya, Kayseri, Bünyan, Avşar): 1 — Su kuyusu. 2 — **Buğday doldurulacak ambar veya yer**。(I.257a)

Küllü (Niğde, Denizli): 1 — Su küpü; 2 — **Külrengi (Niğde)** . (I. 258b)

Kümük: 1 — **Bataklık (Niğde)**; Çürük (Yozgat); 2 — Küçük basık burun ve böyle burunlu adam (Eskişehir)。(I.259a)

Kündük (Burdur): 1 — **Kız çocuklarının aleti tenasülü**; 2— Yassı burunlu (Ankara)。(I. 259b)

Künt (Safranbolu, Yozgat, Ahlat, Gerkük, Malatya): 1—Yuvarlak hamur, pazı; 2 — **Külçe (Yozgat)**; 3 — **Gabi, ahmak**。(I.259b)

-L-

Lazut, 1 — Mısır (*Trabzon*); 2 — **Mısır koçanı (O A.)**.(II.101a)

Lobut: 1 — **Ucu toplu bir deynek. (Burdur)**: Şimdi müstamel olmayan eski bir idman ve harp aleti. 2 — Öküz, inek gibi büyük hayvanlardan çıkan aşık kemiği (Niğde).(I.265b)

Lök (Kırşehir, Trabzon, Teke, Avşar, C.A.): 1 — Beş yaşından fazla erkek deve (Teke, Avşar, C.A.) *Getti lök gibi oturdu*; 2 — **Mühür mumu, mum gibi yanan selloloit ve saire (C.A.)**; 3 — Bak. *lökün*. 4 — Kayseri taraflarında mısır tavuğuna (hindi) ye de lök diyorlar.(I.267a)

-M-

Mahrama, 1 — Peşkir (*Kastamonu*); 2 — **Baş örtüsü (Burdur)**; 3 — **Başa örtülen hamam örtüsü (Balıkesir)**.(II.103a)

Mahya : 1 — **Bina kiremitliğinin altında bulunan uzun giriş (Ilgaz)**; 2 — Bazı zamanlarda yapılan panayır (Safranbolu, Çerkeş, Ilgaz).(I.269a)

Masura (Malatya); **masıra** (Kırşehir); **masra** (Afyon, Sandıklı); 1 — Mensucatin uzatmaları arasında gidip gelen balık şeklinde bir dokuma aleti, mekik içindeki atkı makarası; 2 — **Erkeklerin uzvî tezkiri**.(I.272b),

Matrak: 1 — Balık avına mahsus üç çatal demir parçası. (Albistan); *Matrak idiyor* (Sandıklı) Alay idiyor; 2 — **Latife (Isparta)**.(I.273a)

Maz (Van, Samsun); **mazman** (Kırşehir): 1 — Dört yaşındaki koç (Van, Kırşehir); 2 — **Kıl ören kimse, mazmanlar kıl örer mutatlar dokur.** (C.A.).(I.274a)

Menteşe (Malatya): 1 - Kollara ziynet için takılan bilezik; 2 — **Kapu ve dolap kapaklarını çerçiveye rapt eden malum şey**.(I.277a)

Met (Ankara, Denizli, Afyon, Avşar): 1 — Çocukların oyun oynadığı çomak, iki tarafı sivri deynecik, çelik, *bebeler met oynar, met deynek oyunu*; met oyunu : *bir çeşit çelik deynek oyunu, met, sert, hort* (G.Antep) 2 — **Kadınların baş örtüsü. (Avşar)**.(I.278a)

Mühre: 1 — **Erkek ördek (Sandıklı)**; 2 — Dökme toprak duvar (Çerkeş, Tosya): *karş. keşeği*.(I.285a)

-O-

Ocaklık : 1 — Mutfak (Maraş); 2 — **Bir kahvehanede kahve pişirilen yer. (İstanbul)**.(I.290a)

Ofurtmak (Ürgüp, G. Antep): 1 — Mübalağa etmek. (Maraş); 2 — **Yalan uydurup sövlemek (Niğde)**. *Sen de ofurttukça ofurtun. ben onun huyunu bilirim, her şeyi ofurtur*.(I.290b)

Oğunmak (Malatya, C.A.): 1 — **Şitteli hareketinde sakın gibi görünmek**. 2 — Çocuklar ağlayış esnasında boğulacak, bayılacak gibi olmak, ugunmak 3 — Bayılmak. 4 — Hayvan gebe kalmak.(I.291b)

Okşamak (C.A.): 1 — Benzemek. 2 — **Tatyip etmek, gönlünü almak**.(I.292a)

Omaç (C.A., Malatya, Ankara); **ovmaç** (Konya): 1 — Kuru ekmeği oğarak ufaladıktan sonra yağda kızartmak suretile yapılan yemek (Konya) Kuru ekmeği oğup üzerine yağ veya peynir dökerek yapılan yemek (Malatya). 2—**Yağlı ve yumuşak şeylere de omaç gibi derler.**(I. 293a)

Oylum (C.A.): 1— Öbeğin zıttı, çukur, *oylum oylum açılmış*. 2 — **Odanın oylumunca bir halı, 3—Ateş olsan oylumunca yakarsın, 4 — Kilim oylumlaydin yanmış.**(I.296b)

Oymak (Karahisar, Kütahya, Malatya, C.A.): 1 — Kavim kabile, akraba, taallukat, familya. *Elim ayağım sağ olsun, ağalar oymağı, kazancı oğulları oymağı, bizim oymaktan güzel sesli adam çıkmaz.* (C.A.); 2 — **Bir iş ile iştigal eden sınıf, esnaf ,hakkâklar oymağı, kitapçılar oymağı.**(I.296b)

-Ö-

Ögeç (Hafik, Erzurum, Karaağaç); **öyeç** (Konya); **öveç** (Ankara): 1 — **Kocaman boynuzlu erkek koyun (Ankara)** Erkek koyun (Kırşehir) Koyunun üç yaşlısı (Avşar); 2 — Üç yaşlı erkek keçi (Hafik) İki yaşında iğdiş keçi (Karaağaç).(I.298b)

Öğürsemek (Yozgat): 1 — İnek buğa istemek, *bizim sarı inek öğürsemiş boğaya çekmeli*. 2 — **İnek yavrusunu istemek (Kırşehir).**(I.299a)

Öksüz, 1 — Anlayışsız (*Kastamonu*); 2 — **Çadırları yere tespit eden ipler.**(A.G.).(II.111a)

Ölçermek (Kırkağaç, C.A.): 1— Karıştırmak evire çevire yığın haline getirmek, alt üst etmek ateşi ölçermek, *harmanı ölçermek*, 2 — **Yoldan çıkarmak iğfal etmek, adam ölçermeyi bırak, seni filan adam ölçermiştir. fitne öçermek.**(I.299b)

Öleş (Musa Beyli Türkmenleri) **1-Kesilmiş davar**. 2 — Leş. Öleş gibi kokuyor. (G.Antep). (I.300a)

Ölet, 1 — Kolere gibi afet (*Isparta*); 2 — Veba hastalığı (*Manisa*); 3 — **Sığırlarda görülen hastalık (G.A.).**(II.111b)

Önücek, 1 — Kadın önlüğü (*Çivril“Denizli”*); 2 — **Siyah mavi veya çuhadan yapılan peşkir (Burdur).**(II.112a)

Ördek (Çorum, Dinar, Çankırı C.A.): 1— **Hastaların düşekten kalkmaksızın defî hacet edebilmesi için kullanılan teneke veya çinkodan aygıt, kap. (Çorum) Erkek lâzımlığı (Dinar);** 2 — Çinko çaydanlık (Çankırı).(I.302b)

Örneksiz (Yozgat): 1 — Yakışksız biçimsiz. 2 — **Çok iyi, çok güzel, benzeri bulunmayan.**(I.303a)

Örtü (Burdur, Kayseri, Yozgat); 1 — Yatak, 2 — **Kadınların başlarına örttükleri bez. (Yozgat).**(I.303b)

Övez (Denizli); **ovezi** (Konya): **1- Cılız, zayıf** , 2 — Sivri sinek *övez ısırtığı*.(I.304b)

-P-

Pala : 1 — Bez, çaput (Çankırı); 2 — Bayağı kilim (Ahlat, Kırşehir) ; 3 — **Kayık küreğinin geniş ve suya batan kısmı (İstanbul). Pala pıçağı: pala.**(I.306b)

Palaz: 1 — **Kaz, keklik gibi kuş yavrusu (Taşköprü, Kırşehir, Avşar);** 2 — Keçeden, kıldan yaygı eski kilim parçası (Maraş, Kırşehir); 3 — **Kuş kanadı (Malatya).**(I.307a)

Pankuduz: 1 — **Keten tohumu (Teke);** 2 — Elbiseye karşı lâkayt bulunan. Çok elbise eskiden (ozgat, Ankara). *Çalışa asıyor çamura basıyor pankuduz.*(I.307b)

Parpillamak (C.A.); parpılamak (Niğde, G.A.): 1 — Bir şeyi ateşe göstermek, hafifçe kızartmak (C.A. Bursa); 2— **Hasta çocuklara okuyup üfleme.** (üfürükçü eline bir bıçak alır, hastanın yüzüne gözüne, başına, omuzuna, bütün vücuduna dokundurup dolaştırır.) 3 — tamir etmek (Tahtacılar), *Kıyayı biraz çalı koyup parpıladım.* 4 — Tehdit etmek (Tahtacılar). *Ben onu iyi parpıladım.*(I.308a)

Pasak 1 — Kir, pis. *Pasaklı.* 2— **Süprüntü (Isparta).**(I.308b)

Patlak (Niğde): 1—Kavrulmuş mısır, 2 — **Mürver ağacı (Çangırı, Samsun),** 3 — **İri gözlü. (Çorum) Patlak gözlü.**(I.309a)

Pazı (Çankırı); bezi (Kırşehir): 1 — Yufka yapılan hamur yumağı 2 — **Yaprağı pancara benzeyen ancak kökü pancar gibi toparlaşmayan göğeri. Yaprağından yemek yapılır (Denizli) Pazık.**(I.309b)

Pazvant (Merzifon, Amasya, Tokat, Havza): 1 — **Bekçi , pasban,** 2— Kollara bağlanan mahfazalı düa. Bazubent.(I.309b)

Per 1 — **Yayıktan ergin çıkan yağ.** 2 — Çarklardaki parmaklar. *Değirmenin peri.* (Malatya).(I.310b)

Piç (Malatya, G.Antep): 1 — Tırnak etrafında kalkan tırnak dipleri, şeytan tırnağı, 2 — **Aşısız ağaç;** 3—**Ağaçların üzümün köklerinde biten filizler;** 4—**Gayri meşru evlat.**(I.313a)

Pormut (Van); Pormurt (Malatya): 1 — Basma veya bezin ve elbisenin kırıışığı, ağacın kabarcıkları; 2—**Hata, ayıp.**(I.315a)

Pöçük : 1 — Kuyruk sokumu (Kütahya); 2 —**Başa geyilen terlik tepesi (C.A.).**(I.316b)

Punta : 1 — **Torna tezgâhının parçasından olup ağacı mihveri istikametinde tutturmaya ve sıkıştırmaya yarar (İstanbul);** 2 —Kızıl hastalığı (İzmir), *Puntaya tutulmuş.*(I.317a)

Pusat: 1 — Hamam takımı (Burdur); 2 — Çamaşır (Aydın, Muğla); Elbise, çehiz (Teke); 3 — **Silah (A.).**(I.317b)

Pür: 1- Çam ağacının mısır dansının püskülüne benzer bir az kalınca yapraklan (Avşar) Köknar dalları (Bolu) Kömür pürü, meşe pürü (Ankara) 2- **Meyve için çokluğu ifade eder (Bolu).**(I.318a)

-S-

Sağılmak (G. Antep); 1 — İplik yumağı boşanmak hortlamak iplik süyün süyün çözülmek; 2 — **Havaya çıkmak kasırga göğse sağıldı, fişek havaya sağıldı;** 3 — **Yılan çalışa, deliğe sağıldı.**(I.322a)

Sakandırık (Yozgat, C. A., Afyon, Kırşehir); **sakanduruk** (Malatya, Kütahya); 1 — Çene bağı, serpuş arın başta durması için çene altından bağlanan bağ (Kütahya); 2 — **Zinet için takılan altın zencir (Malatya)**; 3 — Hayvan boyunduruklarının sakanduruğu.(I.323a)

Sakar : 1 — Bazı hayvanların alnındaki beyaz tüy; tersine tüy (Niğde, Teke); 2 — **Uğursuz kimse ve ters iş. Doldururken döken, tutarken kıran udumsuz kimse. (C.A.)**; 3 — Otuz beş kilo saman alır bir nevi büyük sepet (Van).(I.323a)

Sal: 1 — Kils ve katmerli, düz yüzü taşı bununla oda, salon, havlu döşenir, büyüklerinden köprü yapılır (Van); 2 — Tabut (Ankara); 3 — İçerisinde üzüm, nişasta ayaklanan taşlan tekne, (G. Antep, Maraş); 4 — **Parçalanıp akan buzlar (Kırşehir)**.(I.323b)

Salmak (Maraş, Ankara): 1 — Göndermek, *hediye saldım, dört mektup saldım hiçbirinin annacını almadım*. 2 — **Suya bulgur et suyuna pirinç salmak**.(I.325a)

Samra (C.A., Teke): 1 — **Fazla düşmüş çiğ, çok kırağı. Samradan ayaklarım ıslandı.** (C.A.); 2 — Gübre (Teke). Kemre.(I.326b)

San. : 1 — Nebat kökündeki ve nebattaki hastalık, *San. vurmak*. Ekin çalınmak (Sandıklı); 2 — **Kuşların kazuratu sanlamak kuş sıçmak (Kayseri)**; Yanılmaç olarak *bizde bize biz derler bizde sana bok derler*.(I.327a)

Saplama (İstanbul): 1—Kalafatçıların kullandığı kalın yuvarlak demir çividir, köşeli olursa çivi. 2 — **Tufeyli, asalak, eyti**.(I.327b)

Sav (Malatya, C.A., Kütahya) 1 — **Az bir zamanda geçici hastalık, ortada öyle bir sav var.** 2 — Dedi kodu (C.A.) *Bin türlü söz sav çıktı* karşı. Divan sav.(I.329a)

Savan: 1- **Költre yani irva ve ıska olunan arazide suyun akacak yeri**; 2 — Pamuk ipliğinden dokuma şatrançlı bir nevi kilim, yaygı (Niğde).(I.329a)

Say, saylak : 1 — Yassı, düz taş.(Avşar, Teke, Niğde) Kayrak düz taşlar. 2 — **Katmerli boya**, 3 — **Aşık kemiğinin iç tarafı**.(I.329b)

Saya: 1 — **Çobanın barınacağı yer, sütlerin muhafazasına mahsus yapı (Sivas)**; 2 — Davar yatağı (Osmaneli); 3— İşlemeli üst yeleği (Avşar). Mavi ile lacivert arasında boyanmış iş gömleği (G.Antep).(I.330a)

Sayvan: 1 — Harman ve bostan yerinde oturacak mahal, tahtadan kulübe, gölgelik (Bolu,. C. A.) 2 — **Sofa (Osmaneli)**, 3 — **Evin üst çatısı (Mecitözü)**.(I.330b)

Sazağan (Kayseri, Ankara, G. Antep) **sızağan** (Edirne): 1 — Küçük çıban. Büyük sivilce (Ankara, Kayseri): *Sazağan çıkmış, çibana dönmeye idi. Boynumda sazağan bitmiş*; 2 - **Sızma uyuklama (Ankara)**; 3 — **Gelip geçici yağmur, yağmurun sazağam geldi gitti**.(I.330b)

Selinti (C.A.): 1 — **Perişanlık, fena şayia, kepezelik. Ana ala sözü tutmayan selintisi Bağdattan gelir, selintisi Şama gitti**; 2 — Sel derintisi, sel yarıntısı (Adana) *ulusunun sözünü dinnemeyenin selintisi Bağdattan gelir*. (G.Antep).(I.332b)

Seplemek (Malatya, Bartın, Kütahya): 1 — Bırakmak, salıvermek, serbest bırakmak. (Malatya) *At septenmiş, sakal seplemek*: Sakal salıvermek (Kütahya), Seyilemek (G. Antep) *Salla seyip gezmek*: Başı boş gezmek. 2 — **Deriyi tabaklamak, sepilemek (Bartın)**.(I.333b)

Seren (Daday, Terme, İstanbul); **serendi** (Bolu): 1 — Balkon (Daday, Bolu); 2 — **Mısır koymaya mahsus çitten örme yer. (Terme)**; 3 — Yelkenin altında yelkeni gergin tutmak için kullanılan direk. (İstanbul).(I.333b)

Serpene (Malatya, C.A. Kütahya) 1 — Üzüm çubuklarını yerden kaldırmak üzere kullanılan destek, çatallı ağaç, *Bizim bağı serpenellettim. Serpene gibi*, sert katı olan şey. 2 — **Gölgelik**. (I.334b)

Seyillemek (C.A.): 1 — Piriç ve mercimek gibi şeyleri su içerisinde çalkayarak taşını ayıklamak. 2 — **Tencerede pişen etlerin ufak kemik parçalarını yine et suyunda çalkalayarak ayıklamak**.(I.335b)

Sığircık 1 — Dolunun ufağı (Çankırı); 2 — **malum kuş. bunun ela kısmı çekirgeleri itlaf eder. (Kırşehir, Çankırı): G. Antep de tut kuşu derler**.(I.336b)

Sın.ar: 1 — **Sınır, yan taraf, cenup (Türkmeneli)**; 2 — Akrafa ve taallukat, akran ve emsal. (Niğde, Kırşehir, Ankara). *Sın.arına çekmiş*. 3 — Gibi makamında teşbih edatı (Burdur).(I.338b)

Sınık: 1—Kırık (Maraş, G.Antep) *Sınık yumurta, sınıkları neçiye satıyorsun*, değirmen harklarının bozulan su kaçıran yerlerine de sınık derler; 2 — **Bir tesirle vücutta husule gelen eziklik ve kemiklerdeki kırıklık (Maraş) Sınıkçı**; sınıkları tedavi eden; 3 — Sersem, aptal, alık (Kütahya, Sandıklı).(I.338a)

Sınmak (Avşar, Teke, Alâiyye, C. A.) 1 — Kırılmak, *öküzüm öldü, kağnım sındı*; 2 — Mağlup olmak (Alâiyye); 3 — **Zayıflamak (C.A.) Hasta olduktan sonra görmemişim ne kadar sınımış zavallı**.(I.338b)

Sıpa: 1 — **Bir yaşına kadar olan eşek yavrusu (Çorum, Kayseri)**; 2 — Dört ayaklı iskele kurmaya mahsus şey. (Yozgat); Üç ayaklı merdiven (Afyon); Deri kurutmaya mahsus sehpa (İstanbul).(I.338b)

Sin (Çorum, Afyon, Avşar, C. Antep): 1 — Mezar, kabir (Çorum, Avşar, C.A.), *Sinler mahallesi* (G.Antep) *Sinler soluğu, sininde yatmasın*; 2 — **Gâvur mezarı (Afyon)**.(I.343a)

Sin.ilemek (G.Antep): 1- **Deniz ve orman gibi şeyler ses vermek**; 2 — Köpek ağlar gibi ses çıkarmak; 3 — **Sin. diye ses çıkarmak, çintik taşları sin.leye sin.leye başımın üstünden aştı**. (I.343b)

Sin.mek: 1 — **Saklanmak, pusmak, büzülmek, Sine sine yürüdü**. 2 — **İçine geçmek is sinmek, koku sinmek, elbiseye naftalin kokusu sinmiş**. 3 — **Hazmolunmak**.(I.344a)

Sitil (Burdur, Sandıklı, Çorum, Niğde, Teke); **satıl** (C.A.) 1- Ufak bakır bakraç. (Burdur, Çangırı); Berberlerin bakracı (Sandıklı) 2 — **Ufak kuğa (Çorum)**; *Asinna* atlı büyük helkenin küçüğü *sitil ile bir az ayran getir içelim*. 3 — Bir verden diğer bir yere alınan sebze fidanları (Niğde); sitil (G.Antep) 4 — Keçi kılından yapılan çadır etrafını örtmeye mahsus bir nevi çul (Teke).(I.344a)

Sivik (Birecik, Kilis); **süyük** (G.Antep) 1 — **Yalın kat, alçak duvar**, 2 — Böyle duvarların üzerine konan çalı, harpuşa saçak (Kilis); 3 — **Semer üstü (Erzincan)**.(I.344b)

Sivrik: 1 — Yerden çıkan ilk bitki ucu (Yabanova); 2- **Sahan kapağı (Yozgat).**(I.344b)

Siyeç : 1 — Bir tarlanın çay ve yol cephelerine iki sıra üzere dikilen kavak, söğüt, çalı fidanları (Ürgüp, Niğde) Bağ bağçe etrafında dikenli dallardan yapılan muhafazalık (Maraş G. Antep) alçak bağçe duvarları (Avanus, Topaklı) ; 2 — **Arpa ekininin etrafına ayrıca ekilmiş çavdar (İlbaşı);** 3 — Kadınların başlarına iki sıra olmak üzere dizilen yirmilik ziynet altınları (Ürgüp).(I.344b)

Soğudan; 1 — Kahve soğutacağı (Sandıklı) ; 2 — **Ufak karavana (Osmaneli).**(I.345b)

Som (Ürgüp, C.A.): 1 — Tamam, dolu, *som kaya, som sırma, som gümüş,* 2 — **Yekpare fildişi kılıç ve saire tutacağı yani kabzesi, balçağı.**(I.346a)

Sonsuz (Avşar): 1— Vefakâr olmayan. *Şu adam sonsuzdur, yaptığım eyiliği taktir etmemiştir.* 2 — **Tükenmez.**(I.346b)

Soyha (Zile, Niğde, Diyarbakır G.Antep, Malatya): 1 — Soyka, ölünün sırtından çıkan elbise. 2 — **Beddüada kullanılır.** *Soyka kalsın gözellik soyka kalsın başında bele ağlayıp engel güldükten kelli, engel—rakip,* 3 — **Ava atılan saçmanın avın etine batmadan tüyleri üzerinden kayması (G.A.).**(I.348a)

Sölbük (Yozgat, Ankara, Ürgüp); 1 — Pejmürde (Yozgat) Gevşek (Ürgüp):2 - **Tazeyi eski heyette gösterene denir (Yozgat): Yakıştıramayan adama denir (Ankara) ;** 3 — **Solgun selpük sölpük, kötü.**(I.349a)

Sügmek (Konya, Uşak): 1- Nesci lifi olan pamuk, keten yün gibi şeyleri eyirmek. 2 - **Nebat intaş etmek.** 3 — **Alev süglüm süglüm yükselmek.** 4 — Yıldız akmak (Uşak).(I.352a)

Sürek (A.) 1 — **Mahdut bir yerin üç tarafı avcılar tarafından kuşatılıp bir taraftan av köpekleri ve insanlar ile ormanı tarayarak içindeki av hayvanları avcılar üzerine sürülmek suretile yapılan av.** 2 — Tüccarların getirdiği hayvan sürüsü. (Kırşehir, Adana, İzmir) 3 — Aygırların beyaz renkli gürbüz cinsi (Bolu).(I.353b)

Sürsalmak (G. Antep) 1 — Hücüm etmek, hamle etmek, 2— **İskandil etmek, yoklamak, anlamak.**(I.354a)

Süven (Edirne, Denizli); 1 — Çit örmek için uzunca ve bir miktarı dışarıda bırakılmak suretile dikilen kazık, ağaç (Mecitözü); Sırık (Dinar); 2 — **Kapıların etrafında ağaç kapu çerçevesi (Kırşehir);** 3 — **Direklerin altına konulan dikme (Denizli).**(I.355a)

-Ş-

Şakımak (C.A.): 1 — **Bülbül ötmek, şakı bülbül şakı,** 2 — Kömür kayılıp ateş olmaya yaklaşmak, *kömür şakımış. Kömür şakıdı.* (G.Antep).(I.356b)

Şekere (Adana): Kış tutmalarına çiftlik sahipleri tarafından altı batman kadar pamuk tohumu da ektirir, hasılatı tutmalara ait olur, bunun ismine *şekere* derler. 2—**Harmandan evel çıkardan ufak harman (G.Antep).** (I.359a)

Şelek: 1 — **Cevizin içerisini kısımlara ayıran zar (Diyarbakır);** 2 — Bir insanın sırtında götürebileceği odun yükü (C.A., Niğde): *İki şelek odun elimde dağda katdı gidip getireceğim.* (I.359a)

Şilte (Yozgat, C.A.): 1 — Çatal ağaç (Yozgat); 2 — **Param parça olan şey (G.Antep)**; Döşek manasına değil.(I.361b)

-T-

Taklaşmak, daklaşmak (Afyonkarahisar): 1 — Latife için el atmak, *yine benimle taklaşma*. 2 — **Cima etmek. Efendim, ben bu kariya ne el attım ve ne bununla taklaştım. Köyün ortasında taklaşmak mı olur?**(I.366a)

Tas: 1 — Dört okka buğday istiap eden ölçek (Sandıklı); bir ölçeğin dörtte biri iki buçuk okkadır (Dinar); 2 — **Bakırdan yapma kaplar (G. Antep). Su tan, yoğurt tası, çır tikli tas, kalemli tas**. 3 — Arka, peş (Niğde) : *Tasına düştü, tasından koştı*.(I.370a)

Taslak: 1 — **Helvacı kabağının bölünmüş parçaları**. 2 — Tas suratlı; müsattah. Biçimsiz suratlı (C.A.).(I.370a)

Tat: 1—**Yabancı (G.Antep): Kürdü tadı eve doldurmuş**, 2- Dil bilmez, dilsiz (Konya); *Tat kızın dilinden anası anlar*. 3 — **El arabası (Ahlat)**.(I.370b)

Tatarı (Niğde, G. Antep): 1 — Az pişmiş (yemek); 2 — **Bir nevi mantı, bulgur aşının tatarısını simit aşının ölgününü severim**.(I.371a)

Tay (G. Antep, Maraş, Çankırı, Erzurum): 1—Müadil. eş. benzer. *Sen benim tayım değilsin, ayak kabının tayı*; 2 - **Kısırak yavrusu**; 3 — Yüklerde iki denkten biri; 4 — **Tesbihci tezgâhında biri sabit, diğeri oynak iki kalas, peşme bunlara istinat eder, kubbe bunların üzerinde oturur**.(I.372a)

Tazene (Kırşehir, Niğde); **tezene** (Ankara, Dinar); **tezane** (Bolu): 1 — Saz mızrabı olup kiraz kabuğundan boynuzdan yapılır. 2 — **Kerpiç kalıbı (Niğde)**.(I.372b)

Tebir (Yozgat); **tepir** (G.Antep): 1 — Yekpare veya, parçalı ince ağaçtan yapılmış tepsi şeklinde kap. 2 — **Bu şekilde bir aygıt olup hububatın savrularak taşlarını ayıklamaya yarar**.(I.372b)

Tehne: 1 — Kap yıkamak, fırın tozlarını temizlemek için kullanılan bez parçası; 2 — **Pek eskimiş elbise**.(I.373b)

Teker: 1 — İplik makarası. (Burdur, Teke); 2 — **Araba tekerleği (A.)**.(I.374a)

Teltik (Maraş): Eksik, çarpık, ters. 1 — *Hesap teltik geldi*; 2 — **Lisandeki rekâket**.(I.375b)

Tengerlek (Isparta): 1— **İnce ip yapmaya mahsus alet**. karş. *tengerek*. 2 — Tatlı pancar. (Ankara).(I.376a)

Tepik, tekmiik (Malatya); **tekdi** (C.A.); **depik** (Kırşehir, Kayseri): 1 — Tekme. *Deve tepigi*: Mecazen ağır darbe, *tepilemek*: tekmelemek; 2 — **Yoğurulmuş inek boku (C.A.)**.(I.376b)

Tesker (Denizli): 1 — **Çarh**; 2 — Hindilerin kuyruklarını kabardarak yürümesi ; 3 — Fırıldak.(I.378b)

Teyek (Afyonkarahisar); **tevek** (Niğde, Mecitözü) , **tiyek** (Tazkırı, C.A.): 1 — Kol, yaprak ve sairesile üzüm kütüğü, *bir tevek üzüm*; 2 — **Kavun ve karpuzun omcaları, deneği** (C.A.) **Sebzelerin kökleri** (Niğde).(I.379b)

Tıkır: 1 — Çamdan su kabı, senek (Taşköprü, Osmancık); 2 — **Üstü tamamen kayışlı ağaç papuç taktuka** (İlbaşı).(I.380b)

Tıkız (Niğde): 1 — Derli toplu 2 — Dar, 3 — **Mec. hasis**.(I.380b)

Tınaz : 1—İstihza, alay (Maraş): 2 — **Tınas** (Çankırı).(I.381a)

Tırakkalı (Ankara, Tosya, Sandıklı) : 1 — Huysuz, öfkeli, hiddetli. 2 — **İşleyiş** (Sandıklı) **Saatın tırakası doğru**.(I.381b)

Tırkaz (Teke): 1— Ahır odası. 2 — **Kapıların arkasına dayanan sırık, basırık**.(I.382a)

Tırman (Niğde, Ürgüp): 1 — İki tarlayı yekdiğerinden ayıran topraktan yapılmış haddi fasıl, sınır (G.Antep). Sınır işareti *tümb* (Ahıska) *an* (Ballık) *keli, yiv* (Kayseri); 2— **Çapa tırmık** (Niğde).(I.382a)

Timsirikli (Denizli, Balıkesir): 1 — Müvesvis, mütevellim; 2 — **Boğazsız hayvan**.(I.383a)

Tirki: 1 — **Ağaçtan yapılan kapağı vidalı basık küre şeklinde kutu** (Kütahya); 2 — Ufak kıtada hamur yoğurulan maya konulan kap (Eğridir); 3 — Asker karavanası biçiminde bakır kap (Niğde); 4— Ağaçtan yapılan maşraba 5— Tahta döğçe. *Tirki eli döğçe eli*.(I.384a)

Tokmak (Niğde , İstanbul): **takmak** (Uşak): 1 — İplik makarası takalak; 2 — **Leblebici tokmağı**: Nohudu tavada kızdırdıktan sonra Kabuklarını çıkarmak için kullanılır (İstanbul) 3 — **Tabak tokmağı**: Tabakhanede malı tazyikle sıkıştıran bir makine (İstanbul); 4 — **Çamaşır tokmağı, tokaç** (Sandıklı).(I.385b)

Tokuşmak (G.Antep): 1— Baş başa vurmak, koçlar tokuştu. 2— **Katica şeyler birbirine vurmak, çarpışmak, koyunda meme dokuşur**: İnsanlar bazı kavga ederler demek. iki meme bir koyunda oldukları halde yine tokuşurlar. *Yumurta tokuşturmak*.(I.386a)

Tol (İçel, Niğde, Konya, Aksaray, Kayseri, Malatya): 1 — Birkaç yapıya bir arada tol denir (Konya); çiftlik kulübesi (Aksaray); kapanık, karanlık üzeri kemerli yapı (Niğde, Kayseri) *Kayserinin tol çarşısı meşhurdur. Abdi tolu*. (Konya merkez kazasındadır) *Aratol, Ekecik tolu, Hırka tolu, İsmail ağa tolu*. 2 - **Sıra, münasebet** (Malatya); **Tolsuz işe can sıkılır**. 3 — **Tarla ve bağın ekilmeyen yerleri, tomp da derler** (Niğde).(I.386a)

Tola: 1 — Tüyü yolunmuş deri, davar derisi (İlgaz, Dinar, Ankara); 2 — **Muhacir, yabancı, tenbel** (Çangırı); 3 — Kuyudan su çekmek için tahta kova (Samsun civarı) ; 4 — **Gayet koyu kırmızı renk** (Kütahya).(I.386b)

Tombak : 1 — Yuvarlak (Sivrihisar); 2 — **Bir şeyin veya bir mahallin ortası** (G.A.).(I.387a)

Ton.gur : 1 — Yuvarlak, müdevver (Sivrihisar); 2 — **Muhabbet dellalı** (Kütahya).(I.387b)

Torlak: 1 — Genç, taze (Ankara) *kadın yaşlı herif torlak*; 2 — Tecrübesiz, cahil, ahmak (Ürgüp); 3 — **Zayıf, nahif, hiç yoktan torlak yen**; 4 — **Şeyh müridi** (Sandıklı).(I.389a)

Toy: **acemi, vahşi (Karaağaç);** 2 — Yabani, hindi büyüklüğünde bir kuş. *toy toklu* da derler (G.A.); 3 — Düğün (Ayaş).(I.389b)

Tozluk (Malatya): **1 — Deri ve kumaş çamurluk;** 2 — Harman dibi, deyrimenlerde taşın dibine yerleşen un ve saire.(I.390a)

Tökezimek (Karaağaç, C.A.): 1 — Ayağı kaymak, tökeçimek. *bir tökeziyenin başı kesilmez;* 2 — **İşi bozulmak,, ziyan etmek.**(I.390b)

Töre: 1 — Hediye (Ankara) *törelilik almak* ; 2 — **Âdet, nizam (Erzurum), töre terbiye yok.** (I.391a)

Tuncukmak: 1— Tütün dengi, saman veya buğday kızışıp bozulmak (Konya); 2 — Dona kalmak (C.A.); 3 — **Kuşlardan ve yeraltı hayvanlarından bazıları kış uykusuna yatmak (C.A.).**(I.392b)

Tura: Duvarı muhafaza için yapılan tahta siper (Safranbolu); duvarları kar ve yağmurdan muhafaza için üzerlerine tahtadan yapılan çatki; evlerin saçağına saç veya tahtadan yapılan siperlik (Burdur); **1 — Torba, kese (Teke),** 2 — Kıvrak bir şekilde bükülmüş mendil ve saire (C.A.) *Tura oyunu.*(I.392b)

Tülek : 1 — Tüy döken (keklik). 2 — Açık göz, hilekâr, kurnaz (Avşar, Teke, Yozgat, G. Antep) *Hasan dağının tülek kekliği gibi üstünden kırk tüfenk atılmış;* 3 — **Çok üşüyen adam (Sandıklı) Tülek mi oldun?**(I.394b)

-Ü-

Ürkün taşı (O.A.): 1 — Büyük köşe taşı *ürkün taşı gibi yerinde ağır dur;* 2 — **Mec, büyük adam.**(I.403a)

Üstelemek (G.Antep, Bartın): **1 — Galip gelmek üzere bulunmak (C.A.), Güleşmeye başladıkları zaman kötü duruyordu amma şimdi üsteledi.** 2 — Israr, tekit ve teyit etmek.(I.404a)

Üstün: **1 — Dörder veya üçer kişi olarak çocukların oynadıkları bir oyun (Çankırı);** 2— Bina için hazırlanmış iri ağaçtır ki ya solanın altına veya tavana konur (Bolu); 3 — **Müreccah.**(I.404a)

Üzlük (Niğde, Kırşehir): 1 — Ufaçık kulpsız çömlek ki köylüler bunlarla kasabadaki dostlarına kaymak ve *bulama* gibi hediyeler getirirler, 2 - **Su bardağı.**(I.405b)

-Y-

Yağır, yan.ır (G. Antep, Malatya, Kayseri): 1 — Çok yağlı ve pis. *Yakası kartnak gibi yağır olmuş, fesinin yağı rına bak;* 2 — Binek ve yük hayvanlarının sırtındaki takım ve semer vurgununun azgın yarası; 3 — **Uyuzlu.**(I.411a)

Yağlık (A.): **1 — Çevre, mendil, namaz bezi;** 2 — **İnce yemek peçetesi (Rize); Peşkir, havlu (Malatya).**(I.411b)

Yakım (Burdur, Denizli): 1 — Koşma tarzında mevzun deyiş ; 2— **Yanık, yakın, bu çocuk babasına yakımdır. (Uşak).**(I.411b)

Yalamuk (Kütahya); **yalamık** (Niğde); 1— Bozuk makinelere, kilitlere, yaylara, tutmayan kapı mandallarına denir, *kip* karşıtı (Kütahya); 2 — **Dudak hastalığı (Niğde)**.(I.412a)

Yalan.ı (Yozgat): 1 — **Karşıdan görünen dağ sırtı**; 2 — Alev (A.).(I.412b)

Yaşmak (Kırşehir, Malatya, Rize): 1 — Yüz örtüsü, tülbent; 2 — **Tavan çıtası (G.A.)**.(I. 418a)

Yatak (G.A.): 1 — Hayvanların, nahırların, sürülerin dinlendirildikleri yer; 2 — Hırsızların elbiri. *Hırsız yatağı*; 3 — **Bir çeşit tahta kereste isli yatak, kürtül yatağı**.(I.418b)

Yayık : 1 — Tahtadan, dana derisinden yapılan tere yağı çıkarmaya mahsus aygıt (Konya Ereğlisi); 2 — **Mecazen geveze çocuk (Menteşe)**.(I.420a)

Yel: 1 — **Rüzgâr**; **yel önü** : harman savrulurken tanelerden ileriye uçan kesmikli kısım; 2 — Romatizma, sızı.(I.421b)

Yemlik, 1- Sivrikten sonra buğdayın aldığı hal (*Boğazkale Çorum*); 2- İlkbaharda biten pişirilmeden tuzlanarak yenen bitki (*Amasya ve yöresi*). (II.142a)

Yen.ge (Kayseri): 1 — Kız evine gelin götürmek üzere gönderilen kadınlar, gelinci, 2 — **Amuca, ağa bey karısı**.(I.423b)

Yenli (Araç); **yenni** (Afyon): 1 — Hafif. 2 — **Lâtime yenli söyledim**.(I.423b)

Yetik: 1 — **Mükemmel (Niğde)**; 2 — Mazanneden, evliyadan olan zat.(I.424b)

Yetmek (G.Antep): 1- Vasıl olmak, erişmek, *el yetmez, göz görmez*; 2- **Türemek, meydana gelmek, yetmeysice**. 3- **Kâfi gelmek, kumaş yetti mi?**. 4- **Tesir etmek artık canıma yetti**.(I.424b)

Yiti (Kütahya, Mecitözü, Malatya): 1 — Durmuş yağ ve peynir hakkında taamı ağır ve acı. *yiti yağ, yiti peynir*; 2 — **Mecazen haşin sert**.(I.427a)

Yolak: 1 — Tarla ve bahçelerden birinden diğerine geçilecek yer (Kırşehir, Malatya); 2 — **Mezhep, itikat, yolağı bozuk. (Ahlat)**.(I.427b)

Yolluk, yollık: 1 — Gelin getirilmezden evvel güveyi tarafından gönderilen hediye (O.A.); 2 — **Azık (Kayseri, Sivas)**.(I.427b)

Yorak (Malatya, Afyon, Konya): 1 — Ayakkabıların kenarına vurulan yama. (Malatya); 2 — Bel (kazma) depkisini tutmak için konan bez parçası (Kırşehir); 3 — Kenar (Konya); 4 — **Ağzının yorağı yok: terbiyesiz, patavatsız (Ayaş)**.(I.428a)

Yoyulmak : 1 — **Serveti batmak, telef olmak**; 2 — Bozulmak.(I.429a)

Yoz : 1 — Sağılmayan kasaplık, etlik erkek veya kısır davar. (Kırşehir, Sivas, Avşar); 2 — **Gayri halis, adi. Soyu bozuk. Yoz adam, yoz peynir**.(I.429a)

Yöre: 1 — **Yan taraf, böğür**, civar, semt (Yozgat, Ankara); *yanına yöresine varmayın*. 2 — **Deyirmen taşı etrafındaki ince unlar (Kırşehir Denizli)**. 3 — **Yamaç, dağ yöresi**.(I.430a)

Yufka (G.Antep): 1 — İnce, rekıyk; 2 — **Terbiyesiz, edepsiz**.(I.430a)

Yumak: 1 — Yıkamak (Ankara, Adana); 2 — **Toparлак şey (C.A.) İplik yumağı, hamur yumağı, develere yedirilen toparlar.**(I.430b)

Yunak: 1 — Çeşme civarında çamaşır yıkamaya mahsus çevrik yer. Çamaşır yıkarken teknenin konulduğu iskele, çamaşırhane (Mecitözü, Silifke, O.A.) 2 — **Buğdayları yıkadıkları çukur yer (Kırşehir).**(I.430b)

Yunaklık: 1 — Köylülerin yıkandığı ve çamaşır yıkadıkları evcik, umumî çamaşır yıkanan yer (Yozgat); 2 — **Köylülerin nehrin içinde pala üstünde ekin yıkadıkları yer (Ankara).** (I.431a)

Yügürmek: 1 — Koşmak, çabalamak. *İt gibi yeldi yüğüirdü de eline bir şey geçmedi.* (Çangırı); 3 — **Gebe olmak (Denizli).**(I.431b)

Yügürtmek: 1 — **Koç bırakmak (Albistan);** 2 — Alabildiğine koşturmak, seyirttirmek (Malatya, Tosya).(I.431b)

Yün.gül (Malatya): 1 - Hafif (cisim) yeyni. 2 — **Çalışkan (insan);** 3 — **Yürüyen (hayvan).** (I.432a)

-Z-

Zar, 1- Herhalde (Diyarbakır), 2- Çarşaf (Urfa).= zahir'den.(II.145a)

Derleme Sözlüğü'ne Göre Daha Detaylı Tanımların Bulunduğu Kelimeler

Bu bölümde, Derleme Sözlüğü'nde bulunan fakat Anadilden Derlemeler'de daha detaylı bir şekilde tanımlanan maddeler yer almaktadır. Anadilden Derlemeler'de bulunan tanımlar ile Derleme Sözlüğü'nde bulunan tanımlar karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Her kelimenin geçtiği cilt, sayfa numarası ve sütun maddenin sonunda belirtilmiştir.

-A-

Abatutma, Dikine tutulan abanın öbür tarafındaki çocuğun kim olduğunu bilmek esasına dayanan bir çocuk oyunu (*Diyarbakır*). (AD-II.1a). // Bir çocuk oyunu. (DS-I.12b)

Acikulak (G.A.): Çocukların yedikleri bir nevi ekşimsi ot. (AD-I.2a). // Kuzukulağı otu. (DS-I.46b)

Alaçık, 1- Koyun kılından yapılan çadır (C.A.); 2- Yalnız tavanı olan dört tarafı açık kulübe (*Andırın "Maraş"*). (AD-II.5b). // Üzeri dal veya hasırla örtülen çoban evi, tarla, bostan, bağ kulübesi, çardak. (DS-I.178b)

Aşık başı (Kayseri): Atın arka inciğindeki aşıkta bulunan şişlik, *aşığına endirmiş* te denir. (AD-I.16a). // Atların arka ayak dirseklerinde başlıyan bir hastalık. (DS-I.354a)

Aşıрма (O.A.): Bakırdan yapılmış, kuyudan su çekmeğe yarar bir kap. Kovanın küçüğü (Kırşehir). Bakraç (Eğridir). *Aşıрма helke.* (AD-I.16a). // Bakır kova. (DS-I.355b)

Atkı (Kayseri, Avşar): 1 — Halı dokunurken kullanılır. Halının bir başından bir başına kadar bir sıra ipe düğüm çalındıktan sonra bunun üzerine direzenin arasından alınarak üzerine tarakla sıkı sıkı vurulur, atkı Adana ipliğinden yapılır, argaç. (Kayseri): 2 — Samanı arabaya atmaya yarar yabanın üç büyüklüğünde bir aygıt (Avşar).(AD-I.17a) 1- Dokumacılıkta, halıcılıkta çözgüler arasına gelen ip. 2- Büyük yaba.(DS-I.370a)

Avlağı, Kuzuların altı günlük oluncaya kadar konulduğu ağıl (*Niğde ve yöresi*).(AD-II.9a). // Kuzu ağılı. (DS-I.389a)

Ayazlık, Evlerin ikinci katında üstü kapalı bir tarafı açık sofa (*Sekiyaylası "İsparta"*).(AD-II.9b). // Sofa.(DS-I.409b)

-B-

Badıya (C.A.): Hacamat şişelerine benzeyen yani ağzı bir az dar dibi geniş bakırdan yapılmış kap. Bu badiyalar eski işler okluğundan ekseriyetle çok emekli kalem işlerini ihtiva eder. *Badıyayı yudunmu? bizim badıya delinmiş*.(AD-I 22b). // Büyük bakır kab, çorba tası, ağzı dar, dibi geniş yağ kabı, yemek kabı, büyük bakır tencere.(DS-II.468b)

Balık biz, Osmanlı eğerinin teğeltisini dikmekte kullanılan bir saraç âleti (*Ankara*).(AD-II.12b). // Bir saraç âleti.(DS-II.504b)

Balık sırtı eye (İstanbul): Sırtı yuvarlak altı düz eyedir ki ince kaim dişlileri vardır, çapakları temizler, saman eyesinin yaptığı işi görür. (AD-I.24b). // Sırtı yuvarlak, altı düz bir çeşit eye.(DS-II.505b)

Balkız oynamak (Edirne): Akşamları uzakta gök gürelemeden şemşek çakmak.(AD-I.25a). // Şimşek çakmak.(DS-II.509a)

Bandik, Köy kadınlarının giydikleri ağzı bol ve uzun don (*Amasya yöresi*).(AD-II.13a). // Şalvar.(DS-II.5019a)

Bars (Malatya): Arı yavrularının yuvalarını terk ve başka yuva tedariki için firar etmeleri (??).(AD-I.27a). // Arı oğulu.(DS-II.535a)

Bastık (C.A.): Pestil, üzüm suyu ile nişastadan yapılan yufka tatlı, *bastık kavurması*. Yumurtaya yahut cıvık hamura batırılarak yağda kavurulan *bastık tatlısı*.(AD-I.27b). // Pestil.(DS-II.546b)

Batman kuyruk, Bir kuş ismi olup bu kuşa *kuyruk sallayanda* denir (*Halfeti "Urfa"*).(AD-II.14b). // Bir çeşit kuş.(DS-II.572a)

Bayağı (İstanbul): Yorgancılarda bir türlü dikiş adıdır. Astarı parçalı yüzü parçalı yorganlar bu çeşit dikilir.(AD-I.29a). // Yorgancılıkta bir çeşit dikiş.(DS-II.575b)

Bayraktar, Kına gecesinde kızın yakınlarından biri düğünü idare etmek üzere seçilir ki buna bayraktar denir (*Soma*).(AD-II.14b). // Düğünü idare eden (kimse).(DS-II.583b)

Bedre, Su taşımak için kullanılan demirden bir mutbak aketi (*Ahlat "Bitlis"*). Rusçadan geçmiştir.(AD-II.15a). // Su kovası, bakraç.(DS-II.596b)

Bellik, 1- Yörük kızlarının saçlarını 30-40 parça olmak üzere örmek (C.A.); 2- Kızın nişanlandığını bildirmek için oğlan evi tarafından kıza gönderilen hediye (*Edremi*). (AD-II.15b). // 1-Saç örgüsü. 2- Nişanlanan kıza verilen hediye veya takılan altın. (DS-II.605a)

Bengi, İcabında yüz oyuncu tarafından aynı tempo ile oynanan neşeli bir oyun (*Kozak "İzmir"*). (AD-II.16a). // Hareketli bir zeybek oyunu. (DS-II.628a)

Bıclgan (Malatya, Ankara); **bıcirgan** (Kayseri): Hayvanların pislikten toynaklarında çıkan yaralar. Tuz, ocak kurumu ve pekmez halitası ile tedavi olunur. (AD-I.34a). // Kadınların meme uçlarında, çocukların ayaklarında, hayvanların ayak parmaklarıyla bileklerinde ter, pislik, çamur vs. sebeplerden ileri gelen sulu yara. (DS-II.654b)

Bih.ri (Ahlat): Duvarda ateş yakmak için açılan delik, buharı. (AD-I.36a). // Baca. (DS-II.689a)

Bişirik, Toprağı su ile karıp içine saman kattıktan sonra meydana gelen çamur (*Anadolu?*). (AD-II.18a). // Çamur harç. (DS-II.707a)

Bocu (Maraş, Kilis, Kayseri, Birecik, Ankara), **boçu** (Afyon), **boci** (Malatya.): Ufak köpek, geniş kulaklı av köpeği, *üzengi bocusu*: kısa boylu adam. (ADD-I.38b). // Küçük köpek. (DS-II.716a)

Boduk, Yeni doğmuş deve yavrusu - potuk. (ADD-II.18b). // Genel olarak hayvan yavrusu. (DS-II.721b)

Boğnamak (A.): Ağzadan birini sıkı sıkıya ip ile bağlayarak kanın cereyanına mani olmak, *kolu boğnamak*. (ADD-I.39b). // Boğar gibi sıkı sıkı bağlamak. (DS-II.729b)

Botça (Yabanova): Bir hayvan hastalığı adı, koyun *botça* olursa dizleri titrer, gözlerini yıkarlar. (ADD-I.40b). // Koyun ve keçilerin memelerinde olan hastalık. (DS-II.743b)

Boyanasica, Bir beddua: zehirlenirsin inşallah "*boyanasica hala karşımda ne duruyorsun*" (*Gaziantep*). (ADD-II.19a). // İlenç. (DS-II.745a)

Boyra, Kara örtü, evlerde direklerin üstüne serilen kamıştan dokunmuş bir örtü (*Çivril "Denizli"*). (ADD-II.19a). // Kara örtü. (DS-II.747a)

Bögelek (Çorum): Sığır cinsinin düşmanı olan bir türlü büyük sinektir ki soktuğu vakit hayvan kaçacak yer arar. (ADD-I.42a). // Sığırları rahatsız eden bir çeşit sinek, gübre sineği. (DS-II.761b)

Börtletmek (A.): Şirayi toprakla kestirdikten sonra ateş üzerinde ısıtmak ki bu suretle toprağı dibine çökerek süzülür sonra kaynadılarak pekmez yapılır. (Niğde); sıcak suda fasulye gibi şeyleri haşlamak, *fasulyeyi börtletir de pişiririz kekremiliği gitsin diye* (Ankara). (ADD-I.43b). // Az haşlamak. (DS-II.772a)

Bukara (İstanbul): Su taşımaya mahsus değerli bir fiçidir, zincirli olur, çoban arkasına yüklenir, beygire de asarlar, on-on beş okka su alır, ardıc ağacından yapılır. (ADD-I.44a). // Su taşımaya yarayan, ardıc ağacından yapılmış yuvarlak fiçi. (DS-II.784a)

Büglüz, Anadan doğma kanbur (*Kayseri*). (ADD-II.21b). // Kambur. (DS-II.814a)

-C-

Cacık (G. Antep); **cıcık** (Karaağaç): Taze, çocuk, yeni yeten, en çok hayvanlarda kullanılır. *Bizim tay daha cacıktır binilmez.*(ADD-I.49a). // Bebek, çocuk. (DS-III.840a)

Calba (C.A.): Yoğurt küleklerinin üzerine konan geniş ve tüylü yapraklı ot. Rengi yeşilden boza çalar.(ADD-I.49b). // Öküz kuyruğu bitkisi. (DS-III.850b)

Calba, Sarması yapılarak yenen bir ot (*Üçem “Ankara”*). (ADD-II.23a). // Labada denilen bitki. (**Çalba**) (DS-III.850b)

Canaşı (Kayseri köyleri): Ölü çıkan ev sahibi kırkıncı gün helva yapar, canaşı hazırlar.(ADD-I.50a). // Ölünün ardından, canı için verilen yemek.(DS-III.854b)

Canık, Ufak yapılı atik çocuk (*Kayseri*). (ADD-II.23b). // Atik, çevik.(DS-III.857a)

Cecik (Niğde); **cıcık** (Kırşehir); Makasın kollarını birbirine rapteden çivi, ciciğini gevşetmek (G.Antep): Gönlünü yapmak.(AD-I.51a). // Ağaç veya madenî çivi. (DS-III.873a)

Cenefes, Çok zayıf olan çocuk (*Kayseri*). (AD-II.24b). // Arık, ince, zayıf. (DS-III.881b)

Cenik (Kütahya, Malatya): Kadınların başlarına taktıkları altın dizisinin kulak hizasından yanaklara doğru sarkan kısımları ki biri sağ kulağın diğeri sol kulağın önünden aşağı sallanır.(AD-I.52a). // Çevresine altınlar sıralanmış olan fes.(DS-III.882b)

Cenik, Atik insan (*Kayseri*). (AD-II.24b). // Atik, çevik.(DS-III.882a)

Cer (İstanbul): İnce dişli eye. Saman eyesinin çizgilerini kaldırmaya yarar, dört köşeli mütevazil müstatiât şeklindedir.(AD-I.52a). // İnce dişli eye.(DS-III.883b)

Cercer, Harmanın dövüldüğü, yalnız bu bölgeye has olan ve ufak bir arabayı andıran iki tırtıl tekerlekli bir vasıta (*Gaziantep*). (AD-II.24b). // Döven.(DS-III.884a)

Cere, Su küpü (*Maraş*). (AD-II.24b). // Toprak küp. (DS-III.884a)

Cerge, Balık sırtı göçebe çadırı (*Anadolu?*) - çerge.(AD-II.24b). // Göçebe çadırı, tente. (DS-III.885b)

Cılık, Tohumların çürümesi (*Kayseri*). (AD-II.25a). // Bozuk, çürük, kokmuş.(DS-III.811b)

Cıra, Su koymağa yarıyan topraktan bir mutbak eşyası (*Ahlat “Bitlis”*). (AD-II.25b). // Toprak testi. (DS-III.925a)

Cızlayık, Çocukların çiçeklerini düdük gibi öttürdükleri bir bitki (*Zonguldak*). (AD-II.26a). // Bir çeşit bitki. (DS-III.951b)

Combuldamak, İçi su dolu küplerin veya dolu miğdenin sallanınca çıkardığı ses (*Kayseri*). (AD-II.27a). // Su çalkalanmak.(DS-III.997b)

Cop oyunu, Gelini almak üzere gidilirken erkekler tarafından deyneklerle oynanan bir oyun (*Balıkesir*). (AD-II.27a). // Bir çeşit cirit oyunu.(DS-III.1000a)

Cuma akşamı (G.A., Naşa köyü): Perşembe. Günler: Cumartesi, avdan: girey, avdanertesi, dernek, Pazar, Cuma akşamı, Cuma.(AD-I.60a). // Perşembe günü. (DS-III.1014b)

Cumba (Kayseri): Mahallenin başı. Büküş, köşe.(AD-I.60a). // Köşebaşı. (DS-III.1015a)

Curruk, Birbirlerinin sırtına binmiş iki çocuk gurubu arasında oynanan bir çocuk oyunudur. Bu oyunda taşıyan çocuğun yapacağı bütün hareketlere rağmen sırttan düşmemek lâzımdır (*Isparta ve köyleri*). (AD-II.28a). // Bir çeşit çocuk oyunu.(DS-III.1019a)

-Ç-

Çağa (Malatya, G. Antep, Divrik, Darende, Afyon): Süt emen çocuk, küçük çocuk. *Uyu çağam uyu. çağayı uyurma ; çağayı al da getir. Bizim çağa bu gece hiç yatmadı.*(AD-I.61a). // Bebek, çocuk.(DS-III.1034a)

Çağa, Yeni doğmuş çocuk (*Kayseri*). (AD-II.29a). // Bebek, çocuk.(DS-III.1034a)

Çakı boynuz (İstanbul): Erkek kuzu doğar doğmaz çoban eliyle hayalarını bükür. Boynuzu büyümmez, çakı sapı gibi ufak kalır. Böyle koyuna çakı boynuz denir.(AD-I.62a). // Kısırlaştırılan koçun büyümemiş boynuzu.(DS-III.1042b)

Çakıştırmak (Konya): İki şairi karşılaştırarak yeniştirmek. *Aşık Hasan efendiyle Fadimeyi getir de çakıştıralım.*(AD-I.62b). // İki kişiyi birbirine düşürmek.(DS-III.1045a)

Çakmur (Ahlat): Metin, kırılması müşkül taş.(AD-I.62b). // Sert kireç taşı.(DS-III.1046a)

Çalgın, Sinir hastalığı sebebiyle eli ve ayağı tutmayan yahut yüzünün tenazuru bozulan kimse (*Anadolu*). (AD-II.30a). // Kötürüm, inmeli, sakat.(DS-III.1052b)

Çamurluk (İstanbul): Altı dikişli, uzun konçtu diz kapağına veya buda kadar erişen, efelerin ve köy ağalarının giydiği topuksuz mest.(AD-I.64b). // Yemeni üzerine giyilen çizme koncu.(DS-III.1066b)

Çaşur (Van): Sarı zanbağa benzeyen bir ot olup yağla kavurması yapılır, kökünden alınan beyaz südü koyunun kuyruğunda bulunan yaradaki kurtları itlafa en müessir bir ilâçtır.(AD-I.67a). // Haşlanıp tuzlandıktan sonra yenilen bir ot.(DS-III.1086a)

Çavdırma (Avşar): Hayvanların karnından geçirilen eğere bağlı kolanın sıkılmasından karnında hasıl olan şişliğe denirki müzmin hale geldiğinde ölüm ile neticelenir.(AD-I.68a). // Eğere bağlı kolanın çok sıkılmasından, hayvanın karnında meydana gelen şişlik.(DS-III.1094a)

Çelgi: 1 — Başa takılan altun dizisi (Fethiye); 2 — Alın sargısı (Karaağaç), fes üzerine sarılan yazma, yemeni (Teke); 3 — Taze asmaları bağlamak için kullanılan deynekler (Burdur). (AD-I.70a). // Alna bağlanan yazma, yemeni.(DS-III.1122a)

Çenger, Göz ağrılarına karşı kullanılan bir ot (*Diyarbakır*). (AD-II.33a). // Kenger otu. (DS-III.1138a)

Çepin (Çangırı, Ankara): Sebzeleri havalandırmak ve otları koparmak için kullanılan sapı uzun çapa, *bostanı çepinlerler*. (AD-I.72a). // Küçük çapa.(DS-III.1143b)

Çeşme (İstanbul): Demirci ocaklarının kömür tozu konan çukurunda bir mahrutu nakıs şeklinde borudur, körüğün boruları buraya üfler.(AD-I.72b). // Körükten ocağa hava gönderen ince boru: Körüğün çeşmesi kırıldı.(DS-III.1148b)

Çıkı (İstanbul): 1 — Kese içinde gönderilen para; 2 — Kıymeti mukadderdi paket.(AD-I.74a). // Bohça, çıkın.(DS-III.1166a)

Çın.gı (C.A.): Külde bulunan ve çıtrık halinde olan ateş ufağı, fırlarsa *çıtrık*, külde duruyorsa *çingı*, külde çingı karışık olursa *ör*.(AD-I.75b). // Kıvılcım.(DS-III.1180a)

Çıtçıtı (C.A.,Develi): İftar kabı, sahanın küçüğü, *çıtçıtıma biraz pekmez kormusunuz*.(AD-I.76b). // Bakır tabak veya tepsi.(DS-III.1192b)

Çıtlak, Demirden kapı mandalı (*Anadolu?*).(AD-II.35a). // Kapı mandalı.(DS-III.1196a)

Çiğil (Niğde): Kaim kum, ufak taşlar.(AD-I.77a). // Çakıl taşı.(DS-III.1207a)

Çiğit (Ahışa, Develi, Yozgat); **Çivit** (Rize): 1— Pamuk çikirdeği; 2 — Tamim sortile çekirdek ; 3 — Kullanıla kullanıla aşınmış küçük sabon (Develi).(AD-I.77b). // 1- Özellikle sabun gibi küçülen şeylerin küçük parçası. 2- Çekirdek.(DS-III.1209b)

Çimmek (Konya Ereğlisi, Isparta. Taşköprü, Ahlat, Gerkük, Ankara civarı); **çinmek** (Burdur); Yıkanmak, ırmakta suya girmek, su dökünmek, gusl etmek, çimecek (Maraş): Güsülhane.(AD-I.78b). // Yıkanmak.(DS-III.1224b)

Çisenti (Kırşehir, Niğde); **tisenti** (Ankara); **püsenti** (Muğla); **çişe** (Amasya, Zile); **çilenti** (Sandıklı); **çisiğen** (Malatya): Hafif yağmur, sabah yağan yağmur.(AD-I.80a). // İnce yağmur.(DS-III.1239b)

Çitil (Kütahya, Kırşehir): Şitil. patlıcan, biber fidesi.(AD-I.80b). // Sebze fidesi.(DS-III. 1243a)

Çiye (C.A., Konya): Çekirdek içi, ceviz ve badem gibi meyvelerin kabuksuz beyaz içi. *Badem ciyesi*.(AD-I.81a). // Kabuklu meyvelerin içi.(DS-III.1250a)

Çizeme: Bağçe avlusuna yapılan parmaklık.(AD-I.81b). // Parmaklık, çit. (DS-III.1252a)

Çokum ekmeği (Denizli): Birkaç aile bir arada toplanup yemek yeme, *ferfene*(AD-I.82a). // Ortaklaşa yemek, tabldot.(DS-III.1261b)

Çol (Ahlat); **çal** (G.A.): Evlerde mutfak sularını harice akıtacak delik, çağ. evlerde küçük, hususî gusul yeri.(AD-I.82a). // Lavabo, banyo.(DS-III.1262b)

Çom (Teke): Taş, karpuz ve saire yığını.(AD-I.82b). // Küme, topluluk.(DS-III.1264a)

Çorti (Ahlat): Lahana turşusu ve bu turşu ile pişirilen yemek.(AD-I.83a). // Lahana turşusu. (DS-III.1273a)

Çöğür: 1 — Curadan büyük olan saz (C.A.): 2 — Çalı dikenini, büğürtlen.(AD-I.84a). // 1- Bir çeşit saz, tambur. 2- Bir çeşit diken.(DS-III.1280b)

Çömçe (Kırşehir, Yozgat, Zile, Malatya, Maraş, Ankara, Karaağaç); **Çömçek** (Bolu) Kırıldaki çeşme ve punarlarda su içmeye mahsus ağaç kap.(AD-I.84a). // Büyük yemek dağıtma kaşığı.(DS-III.1284b)

Çömçe gelin, Yağmur duası esnasında çocukların kapı kapı dolaştırdıkları deyneklere paçavra sarılmak suretiyle yapılan bir bebek (*Gaziantep*). (AD-II.37b). // Çocukların süpürgeyi gelin yaparak oynadıkları oyun.(DS-III.1285b)

Çömçü (Kütahya, Taşköprü): Topraktan yapılan kulpsuz sepeti andırır kap.(AD-I.84b). // Toprak kap.(DS-III.1285b)

Çön.gellemek , çövelmek (Menteşe): İhtiyar kimse kudretten düşmek, kanburlaşmak.(AD-I.84b). // Takatsizleşmek, beli bükülmek, halsizleşmek.(DS-III.1288b)

Çöte (Dinar, Safranbolu, Ankara): Ekinciler ekini bununla çeker ve orakla keserler, zaviyeli yardımcı aygıt, küçük çapa.(AD-I.85b). // Orakla biçilen ekinleri toplamakta kullanılan ucu eğri değnek.(DS-III.1296a)

Çuğur (Çangırı): On iki telli saz. çöğür.(AD-I.86a). // Eski bir çeşit nefesli saz.(DS-III. 1301b)

Çüpü (Gerkûk): Fahişenin veya köçeğin raksı, *çüpü süzmek*: oynamak.(AD-I.87a). // Raks. (DS-III.1308b)

-D-

Dalav (Niğde): Dönen bir hezenden yapılan atlıkarınca.(AD-I.90a). // Atlıkarınca. (DS-IV. 1339a)

Dalaz: 1 — bak. talaz (Teke); 2— Taze peynirle tere yağın dan yapılan helva.(AD-I.90a). // Un helvası.(DS-IV.1339b)

Damak (C.A.): Hayvanların damağında olan bir hastalık, damağını delerler, kan akıtırılar, tuzlarlar, hastalık geçer.(AD-I.90b). // Atlarda görülen damak hastalığı.(DS-IV.1349a)

Damla (C.A.): Nüzul hastalığı ve bu hastalığa tutulan kimse.(AD-I.91a). // İnme, felç.(DS-IV.1353a)

Darıcan (C.A.): Pirinçlerin içerisindeki ecnebi işe yaramayan daneler, pirinç piçi. *Yenmezki darı darıcan*.(AD-I.92b). // Pirinç içinde bulunan bir çeşit darı.(DS-IV.1370b)

Dattiri (Kırşehir); **dahdiri** (Yozgat): Kadınların üç etek altından geydikleri paçaları süslü don.(AD-I.93a). // Kadın donu, şalvar.(DS-IV.1378a)

Davlum (Edirne): Bir deri uzunlamasına kesilir, her kesilen üç çift çarık olur, üçüne birden bir davlum çarık denir.(AD-I.93a). // Çarık yapmak için uzunlamasına kesilen ham deri. (DS-IV.1380a)

Daylak (A.): İki yaşında deve yavrusu.(AD-I.94a). // Deve yavrusu.(DS-IV.1388b)

Demirdelen, Kurşuni renkli, sivri gagalı bir kuş (*Kayseri*). (AD-II.41b). // Ağaçkakan kuşu (DS-IV.1417a)

Depinti (Denizli): Koyun südünün azalarak yağlandığı zamanda hafif ateş üzerinde suyu boğulandırılarak koyultulmuş süt.(AD-I.97a). // Hafif ateşte pişirilerek koyulaştırılmış koyun sütü.(DS-IV.1429b)

Derlemek (Kütahya); **dermek** (Maraş, Kütahya); **dememek** (Çangırı); **dirnemek** (Ankara): Toplamak, dertop etmek, cem etmek.(AD-I.97b). // Toplamak.(DS-IV.1434b)

Derme (Kayseri, Erzurum, Adana): Hasat mevsiminde, ekinleri herhangi bir aletle toplama.(AD-I.97b). // Hasat vakti.(DS-IV.1435a)

Deyiş, deyişat (Avşar, Ahlat, Sandıklı): Çöğürçülerin, halk şairlerinin söyledikleri, koşma, mani, destan, ağıt, karalamalar gibi manzum şeyler.(AD-I.98b). // Halk şairlerinin karşılıklı mânî, türkü söylemeleri.(DS-IV.1446b)

Dızzık (Malatya): Sığırın attığı çift.(AD-I.101a). // Çifte.(DS-IV.1478a)

Dilgit (Teke): Kaynamış buğdaya denirki çoğu çocuğun yeni diş çıkardığında pişirilip yerler, hedik.(AD-I.102a). // Kaynamış buğday, kuru üzüm, kaynamış fasulye karışımı yemiş.(DS-IV.1493b)

Din.gel (Mecitözü): Gelinin başına konulan yüksek örtü.(AD-I.103a). // Gelin tacı.(DS-IV.1503a)

Dirme (Ilgaz); **Dirma** (Çangırı); **Deyirme** : Çıplak höyük şeklinde tepe.(AD-I.104a). // Çıplak tepe.(DS-IV.1519a)

Dolak (G.Antep): Yaşlı kadınların başlarına bağladıkları yazma.(AD-I.106a). // Başörtüsü, tül bent, yazma.(DS-IV.1542a)

Döğenek (Konya): Pekişmiş yol, çamurlu bozuk yolların geçilecek ve batmayan yerleri. Silindirle pekiştirilmiş yol.(AD-I.108a). // Çok geçilerek çiğnenmiş, yol edilmiş yer.(DS-IV.1570a)

Düğücük (Konya): Düğüden daha ufak bulgur.(AD-I.112a). // Bulgur unu.(DS-IV.1572a)

Dülek, divlek (O.A.): Kavunun geç eren en tatlı cinsine denir ki tohumları Kayserinin *Anbar* köyünde meşhurdur.(AD-I.112b). // Kavun, iyi cins kavun.(DS-IV.1627b)

-E-

Edik papuç (Afyon): Topuksuz terlik.(AD-I.116a). // Terlik.(DS-V.1665b)

Eğit, Adi su kabağından yapılmış, üç kiriş telli yaylı bir çalgı (C.A.).(AD-II.51a). // Kemençe.(DS-V.1680b)

Eksikli (Çorum); **esikli** (Ankara): Evlenmiş kadınlara avrat denildiği gibi eksikli dahi denir, *eksikli yemek hazırla misafirimiz var*.(AD-I.119a). // Kadın.(DS-V.1697b)

Elcek, Tek parmaklı meşin eldiven (*Çukurova*). (AD-II.52a). // Eldiven.(DS-V.1704b)

Emeklemek (Yabanova): Çocuklar hakkında yüzlerini yere koyarak yürümek, apallamak.(AD-I.122a). // Yavaş yavaş yürümek.(DS-V.1732b)

Enenik, Husyeleri burulmuş iki yaşındaki koyun (*Kayseri*). (AD-II.53b). // İğdiş edilmiş hayvan. (DS-V.1750b)

Eprimek, Kâğıt gibi ince şeylerin suda iyice ıslanınca aldığı hal (*Kayseri*). (AD-II.54a). // Dağılmak, lime lime olmak. (DS-V.1763b)

Epsit (Bolu, Kırşehir); **ispit** (Sandıklı, Kastamonu): Tekerlek parmaklığının takılmış olduğu kavisler. (AD-I.126a). // Kağnı tekerinin parçası. (DS-V.1764a)

Eri (Burdur): Kadınların başlarına örttükleri ipekten kırep. (AD-I.127a). // Yazma, yemeni, başörtüsü. (DS-V.1769a)

Esiklemek, Ayağını dalgınlıkla çukura basan adamın sendelemesi (*Kayseri*). (AD-II.55a). // Tökezlenmek, sendelemek, ayağı kaymak, ayağı sürçmek. (DS-V.1781b)

Eşek (Niğde): Mısır koçanı, elma ve ayvanın içindeki çekirdeği havi olan kısmı, ceviz içinin arasına yerleşen ve yenmeyen kısım, eşek. (AD-I.128b). // Elma, armut gibi meyvelerin yenildikten sonra kalan çekirdekli kısmı. (DS-V.1788b)

Etir tetir (Niğde): Berbat olmuş, işe yaramaz hale gelmiş. (AD-I.129b). // İşe yaramaz. (DS-V.1798b)

Evin (G. A.): 1— Buğday, arpa, çavdar ve saire daneleri. Çok daneli buğday başağı. *Bu sene mahsuller kuraklıktan evin alamadı* ; 2 — Hububat. (AD-I.130b). // Burçak başağı. (DS-V.1807a)

Eysen (A.): Meşeden yapılan, kağnı dingili. (AD-I.132b). // Araba dingili. (DS-V.1827a)

-F-

Feli, Pişmiş kestane kabağının dilimleri (*Trabzon*). (AD-II.57a). // Kabak dilimi. (DS-V.1842b)

Ferfene (Ardahan, Çangırı, Ankara, Kayseri, Mecitözü, Avşarlar); **harfene** (G. Antep); **erfene** (Türkmenlerde): Birtakım arkadaşların bir arada yeyip eğlenmek için verdikleri müsavi para veya yaptıkları yemek, cihan göçtü. (AD-I.135a). // Ortaklaşa yapılan yemekli içkili toplantı. (DS-V.1845a)

Feriç, Daha küçükten kafeslere konarak, tıpkı mühre gibi ava alıştıırılan turaç ve keklik (*Çukurova*). (AD-II.57a). // Keklik yavrusu. (DS-V.1845b)

Fermana (Bolu, G. Antep, Seydişehir); **Fermani** (Ankara); **fermene** (Tahtacılar); **Fermele** (Rumeli): Köylülere mahsus işlemeli kadife veya çuha küçük caket. *Kuşlu fermani*. (AD-I.135a). // Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek. (DS-V.1847a)

Fırırır (C. A.): Fırıldak, rüzgârda dönen kâğıttan yapma çocuk oyuncağı. (AD-I.136a). // Fırıldak, rüzgâr gülü. (DS-V.1854b)

Fırış (Niğde): Bazı yapılarda üst katının sukağa veya bağçeye doğru çıkıntısı ve bu çıkıntıyı üzerinde tutan kaim, kuvvetli taşlar ve ağaçlar. (AD-I.136a). // Evlerde dışarıya doğru yapılan çıkıntı. (DS-V.1855a)

Fıta (Avşar): Su sıçramamak için önüne bağlanan işlemeli astar, *abdes fıtası*.(AD-I.136b). // Önlük.(DS-V.1861b)

Filke (Niğde, Bolu): Çeşmeden veya şadırvandan suyun aktığı mahal, musluk.(AD-I.137a). // Musluk.(DS-V.1866a)

Firenk (Ankara); **Firengi** (G.Antep, Niğde): Kilit, kıvrıma kilit, Avrupa kilidi, *tış kapının firengi, firengisi*.(AD-I.137a). // Asma kilit.(DS-V.1868b)

Fitil (Bolu): Kazları beslemek için mısır unundan yapılan parmak kalınlığında pişirilmiş hamurlar.(AD-I.138a). // Kazları beslemek için verilen bir çeşit yem.(DS-V.1874a)

-G-

Gar (Diyarbakir): Bilya. çocukların yuvarlak oyuncakları, *hörlek*.(AD-I.139b). // Bilye, zıpzıp.(DS-VI.1917b)

Gaylık (Terme): Yağmur ve kardan hayvanları muhafaza için yapılan üstü kapalı, yanları açık veya kapalı yer.(AD-I.139b). // Hayvanları kardan ve yağmurdan koruyan yer.(DS-VI.1947b)

Gazeki (Kütahya): Kazeke, çuhadan yapılan kısa ve kolu ceket, *fermene*.(AD-I.140a). // Kısa ceket, cepken.(DS-VI.1954a)

Gebik (Antalya): İncirin kemale gelmeden dökülenleri. *gerik*.(AD-I.140a). // Taze incir.(DS-VI.1957a)

Geme (Adana, Burdur): Büyük fare.(AD-I.142a). // Fare.(DS-VI.1986a)

Generçek, kene gerçek (C.A.): İri keneleri andıran bir mahsul olup yalnız yağı alınır. Bu yağı köylüler müşhil yerinde kullanırlar. *Ricinus. Palma christi*.(AD-I.142a). // Hintyağı tohumu. (DS-VI.1990b)

Gıda, Bir yaşındaki keçi, oğlak (*Ahlat “Bitlis”*). (AD-II.62a). // Keçi yavrusu, oğlak.(DS-VI.2031a)

Gılgıl: darı, gılgıl darı (G.Antep): Bir çeşit ufak darı; 2 — Boğazı uzun bir çeşit kulpsuz desti, sürahi (G.A.).(AD-I.145b). // Testi.(DS-VI.2041b)

Girevit (Ankara): Yün tarantısında işe yaramayup atılan *kon.ak* tan biraz iyi olanı, bunu tek kat eyirirler ve tek şiş ile çorap örерler. Taranırken en iyi yüne *burun*; ondan sonrasına *orta*; ondan sonrasına *girevit*; ondan sonrasına *konak* denir.(AD-I.147a). // Yapağı ve yünün tarandıktan sonra kalan posa ve firesi.(DS-VI.2082b)

Göden, Geviş getiren hayvanların dördüncü miğdesi (*Kayseri*). (AD-II.63a). // Mide.(DS-VI.2125a)

Göge bırakmak, Arpa veya saman yiyen atı çayıra bırakmak (*Andırın “Maraş”*). (AD-II.63b). // Atı çayıra çıkarmak.(DS-VI.2127a)

Gökcül (Kastamonu) *Gökcül delikanlı*: delikanlılığa yeni giren.(AD-I.149b). // Delikanlı. (DS-VI.2135b)

Gölek, Acvılar tarafından kullanılan ve ortalarında mührü bulunan suni ve tabii gölcükler (*Çukurova*); 2 — Ödünç (*Erzurum*). (AD-II.63b). // Küçük su birikintisi, gölcük. (DS-VI.2141b)

Gön (Kütahya, C.A., İstanbul); İnek, öküz, manda derisinden palamutla işlenen beyaz deri. (AD-I.150a). // Hayvan derisi. (DS-VI.2151b)

Gönece (Kütahya): Güneşli yer; gölge olmıyan, güneşin ziyası akseden mahal. (AD-I.150a). // Güneşli yer. (DS-VI.2153b)

Gönnek, Uzun kolları ensede birleşecek şekilde birbirine bağlı olan ve yeleğin altına giyilen bir giyim eşyası (*Diyarbakır*). (AD-II.64a). // Frenkgömleği. (DS-VI.2155a)

Göyvent (Tahtacılar): Leblebi, şeker, üzüm gibi çerez olup loğsaya çocuğunun yaşı uzun olsun demek için gelenlere ikram edilir. (AD-I.152a). // Lohusa ziyaretine gelenlere verilen çerez. (DS-VI.2173b)

Gubaş, gubaşık (Kayseri, Şarkışla, Erzincan): Davarı bir çobana vererek otlatmak yahut her biri bir öküz vererek tarlaları sürmek için iştirak. (AD-I.153a). // Sürü ortağı. (DS-VI.2185b)

Gunnacı (Isparta): Doğurmak üzere bulunan hayvan. (AD-I.153a). // Gebe hayvan. (DS-VI.2196a)

Güdecek (Çangırı); **güdelek** (Edirne, Kayseri); **güdembeç** (Uşak); **gütkü** (Kastamonu, Dinar); **güdümek** (Kütahya): Yazı süreceği, çocuklar ibareyi şaşırılmamak için mukavadan veya meşinden yapılmış parmak büyüklüğünde bir şeyle ibareyi takip ederler. (AD-I.154a). // Okurken satırları izlemekte kullanılan araç. (DS-VI.2211b)

Güğüm (Malatya): Altı geniş, ağzı dar, saplı ve emzikli su nakline mahsus bakır kap. (AD-I.154b). // Bakır su ibriği. (DS-VI.2116b)

Gümele: 1 — Bağda ot ile örtülü ufak kolübe (Ankara); 2 — Buzağı koymaya mahsus ahır (Araç). (AD-I.155a). // Ahır. (DS-VI.2222b)

Gümlü (Konya, Isparta): Tek kulplu, şişkince küçük küp, çömlek. (AD-I.155a). // Küçük çömlek, güveç. (DS-VI.2222b)

Gündeye (G. Antep); **kündiye** (Kastamonu): Gündelik elbise. gizlence karşıtı. (AD-I.155b). // Gündelik. (DS-VI.2225b)

Güşane (Bolu, Kırşehir): Küçük tencere. (AD-I.156b). // Tencere. (DS-VI.2238b)

-H-

Habene (Diyarbakır): Büyük su testisi. (AD-I.158a). // Testi. (DS-VII.2246b)

H.ak (Kastamonu): Hububat ölçüsü, iki hak bir yarımdır, sekiz yarım bir kile, yetmiş iki okka buğday. (AD-I.158b). // Tahıl ölçüğü. (DS-VII.2253a)

Hak, 1 — Kızı istenilen baba eğer bu isteği kabul ederse kendisine hak adı verilen hediye verilir (*Hatay*); 2 — Gelin (*Balâ* “Ankara”). (AD-II.68a). // Gelinin babasına verilen armağan. (DS-VII.2253a)

H.aklağı (Çorum, Eskişehir): İki İstanbul kilesi ağırlığında ölçek.(AD-I.158b). // Tahıl ölçeği.(DS-VII.2255a)

Hamzaca, Çizme tarzındaki papuçların vasıf ve boylarına göre aldıkları isimlerden biri (*Andırın "Maraş"*). (AD-II.68b). // Bir çeşit çizme.(DS-VII.2270a)

H.ankil (Malatya): Bakırdan yapılan kap, bakraç.(AD-I.160a). // Kova, bakraç.(DS-VII.2275b)

H.aranı, h.arana (Denizli, Menteşe); **hereni** (Ankara, Kırşehir): Toprak tencere (Denizli); Bakır tencere (Denizli); Büyük tencere (Menteşe).(AD-I.160b). // 1- Kazan. 2- Tencere.(DS-VII.2283b)

H.arar (Tosya, Ankara, Kütahya, Kayseri); **h.aral** (Kırşehir): Saman basmak için kullanılan çuval, dokuma büyük kıl çuval.(AD-I.160b). // Kıldan ya da ketenden yapılmış büyük çuval.(DS-VII.2282b)

Haskına, Güvey takımının da iştirak ettiği ve el kınasından daha eğlenceli olan kına gecesi (*Bursa*). (AD-II.69a). // Kına gecesi.(DS-VII.2300a)

H.aşıl (C.A.): En iyi birinci undan sıcak su ile yoğrularak yapılan hamur. Bu hamura alaca iplikler batırılır, bulaştırılırsa alaca düzgün ve ufak delikleri kapalı olarak çıkar.(AD-I.162b). // 1- Buğday, mısır ya da darı unundan yapılan bir çeşit yemek. 2- Tarhana mayası, mısır unundan yapılan bulamaç.(DS-VII.2302a)

H.ayan (Van, Ahlat): Döğülmüş fakat savrulmamış harman yığını.(AD-I.163b). // Başakların dövuıldıktan sonraki durumu.(DS-VII.2314b)

H.aymalık (Çorum): Çamaşır yıkamaya, ekmek yapmaya, odun ve saire gibi şeyleri muhafaza etmeye mahsus üstü örtülü yer.(AD-I.164a). // 1- Çamaşırılık. 2- Odunluk.(DS-VII.2320a)

Hergeleci, Dana ile beraber at eşek güden çoban (*Amasya ve yöresi*). (AD-II.70b). // Sığır çobanı.(DS-VII.2344b)

Hergil (Mecitözü, Samsun, Safranbolu): Bulgur, un vesaire muhafazasına mahsus küçük anbar.(AD-I.166a). // Erzak ambarı.(DS-VII.2344b)

Herik (Malatya); Herek; **herk** (Çangırı, Kırşehir, Kayseri, C.A.); **hirk** (Ankara): Mayıs ve Haziran aylarında tarlayı nadas etme.(AD-I.166a). // Sürölüp dinlenmeye, nadasa bırakılan tarla.(DS-VII.2345a)

Hevek (Samsun): Dikenli ağaca asılan kışlık üzüm.(AD-I.166b). // Kara üzüm.(DS-VII.2350b)

Hevle, Sahanda yenilen bir helva (*Sinop köyleri*). (AD-II.70b). // Helva.(DS-VII.2351b)

H.ırtış, kırtış (Malatya): Ekseriya basurlularda görülen ciltteki pürüz ve arızalar.(AD-I.169b). // Ciltteki pürüzler.(DS-VII.2373b)

Hızan, Yoksul, kimsesiz, geçinmekten aciz aile (*Trabzon*). (AD-II.71a). // Yoksul.(DS-VII.2381b)

H.ızarik (Kütahya): Hızarla, bıçkı ile kesilen ağaçtan hasıl olan ufak parçalar.(AD-I.170b). // Talaş.(DS-VII.2382b)

H.ızma (Ahlat, Malatya, Kütahya); **Hırızma** (Maraş): Eskiden bir ucu burun kanadına diğer ucu kâküle yahut başa raptedilen ince bir zincir üzerinde dizilmiş ufak altınlardan ziynet.(AD-I.170b). // Burun kanadına takılan süslü altın ya da gümüş halka, küpe.(DS-VII.2382b)

H.iltik (Malatya): Süt emen çocukların serpuşları düşmemek için çene altından geçirilerek tepeden bağlanan sargı.(AD-I.170b). // Başlık ve şapkaları çene altında bağlamaya yarayan bağ.(DS-VII.2385a)

H.odak (Van): 1—Ehli hayvanları güden küçük yaştaki hizmetkâr; 2 — Kağrı arabalarının başı altına bırakılan yastık; 3 — Çocukların aynı isimdeki oyunda Kullandıkları yuvarlak bir kemik (G.A.)(AD-I.171b). // 1- Sığır çobanı.(DS-VII. 391a)

Honça, Piliç kızartması ile ekmekten ibaret olan yemek (*İstanbul*). (AD-II.72a). // Piliç kızartması.(DS-VII.2402a)

Höğürmek (Ankara): İnek höğürür, kömüş malar, at kişner, eşek anırır.(AD-I.175b). // Sığır böğürmek.(DS-VII.2428b)

Hömek, Şimellerin bir araya gelmesinden hasıl olan kümeler (*Gaziantep*). (AD-II.72b). // Küme, birikinti.(DS-VII.2432a)

H.utu (Karaağaç): Tahtadan yapılan un anbarı.(AD-I.177a). // Tahıl konulan ambar.(DS-VII.2446a)

-I-

İltar (C.A.): Dokunacak kilimleri tezgâhta bağladıkları kıl ip.(AD-I.179b). // 1- İnce halat. 2- İp.(DS-VII.2473b)

İmil imil (Çorum, Ankara): Pek sakın ve sakit bir hal ile akan sulara denir. *imil imil geliyor, su çir (az) akıyor*. (AD-I.179b). // Yavaş yavaş, ağır ağır, hafif hafif.(DS-VII.2474b)

İravak (Bolu): Balın dip tarafına akan nim mayi kısmı.(AD-I.180b). // Süzme bal.(DS-VII.2482b)

İrık (Çangırı): İki tahta arasındaki aralık.(AD-I.181a). // Az açıklık, aralık.(DS-VII.2485b)

İrvasa, Südün kesilmesi halinde köylülerin baş vurdukları memeyi bıçakla çırpıp, hocaya okutmak gibi tedbirler (*Lâgus“İsparta”*). = urasa.(AD-II.74b). // Boş inancı olanlarca hastalığı iyi ettiğine inanılan büyü, kocakarı ilacı.(DS-VII.2488b)

-İ-

İlgeç (Ankara): Potin düğmelerini çeken alet, tirboton.(AD-I.184b). // 1- Çengel. 2- Çengelli iğne.(DS-VII.2521a)

İlik (Teke, Ürgüp, Karaağaç): Kemik veya camdan yapılan düğme, büyük düğme.(AD-I.184b). // Düğme.(DS-VII.2523a)

İrikmek (C.A.): Cıvık ve akıcı şeyler az az toplanarak çoğalmak. *irikinti*, o şeylerin toplantısı, az, az toplanmış olan şey. Birikinti.(AD-I.188b). // Su birikmek, toplanmak.(DS-VII.2549b)

İsker (C.A.): Buğu ve buhar gibi şeylerdeki tesir, sersemleten buğu ve buhar kokusu. *İskeri yüzüme vurduğu bille az kaldı bayılacaktım.* (AD-I.189a). // Etki. (DS-VII.2556b)

İşgefe (Zile): Saçta pişirilen mayasız yufka ekmeği, *kekke.* (AD-I.190a). // Açılmış yufka. (DS-VII.2562b)

-K-

Kabarüzgâr, Yemeni tarzındaki papuçların cins ve büyüklüklerine göre aldıkları isimlerden biri (*Maras*). (AD-II.78b). // Bir cins yemeni, papuç. (DS-VIII.2582b)

Kabış (Teke, Alâiye): Hizmetçi kız. (AD-I.193b). // İşçi, hizmetçi. (DS-VIII.2583b)

Kak, Elma, armut gibi meyvelerin ince ince kesilerek güneşte kurutulmuşu. (*Isparta ve yöresi*). (AD-II.79b). // Meyve kurusu. (DS-VIII.2598b)

Kalık, Evlenme çağı geçmiş kız, dul kalmış kadın ve erkek (*Sivas*). (AD-II.80a). // Evlenmemiş, yaşlı kız. (DS-VIII.2609a)

Kanas (Niğde): Bağ, bağçe ev ve tarla sınırlarında olan eğrilik. girinti, çıkıntı. (AD-I.199b). // Girinti çıkıntı, eğrilik, çarpıklık. (DS-VIII.2618b)

Kangal, Deve dikenini adı verilen otun ilk defa çıkışında aldığı ad (*Kayseri*). (AD-II.81a). // Devedikeni. (DS-VIII.2621b)

Kan.ırmak: Demir bel ve küreği yere saplamak ve bükme suretiyle toprak çıkarmak (Teke); herhangi bir şeyi manivela ile yerinden oynatmak (C.A.). (AD-I.201a). // Bir araçla ya da zorlayarak bir şeyi yerinden ayırmak, kırmak, bükme. (DS-VIII.2624a)

Karakavuk (Ankara : Çay kenarlarında biten acı, beyaz hindiba otu. fr. *chicorée*). (AD-I.203b). // Hindiba. (DS-VIII.2646a)

Karban (Bolu): Bir dürlü sepet olup içerisine yaş üzüm konur. (AD-I.204b). // El sepeti. (DS-VIII.2655b)

Kaşevi, Hayvan tımarında kullanılan aygıt (*Erzurum*) = Kaşağı. (AD-II.84b). // Kaşağı. (DS-VIII.2679a)

Kaşık çalımı: Gün battıktan yarım saat sonraki vakit. (AD-I.208b). // Ortalığın kararmaya başladığı, akşam yemeği zamanı. (DS-VIII.2679b)

Kaşlık (Malatya): Kadın ve erkeklerin saçlarını karartmak için kullandıkları boya. (AD-I.208b). // (DS-VIII.2680b)

Kaşmar, Gayet dik tepe (*Kayseri*). (AD-II.84b). // (DS-VIII. 2680b)

Katar, Fesin önüne konan bir sıra altın (G.A.). (AD-II.84b). // Seyrek altın dizisi. (DS-VIII.2682a)

Katır (Çorum): Altı nalça denilen demirle sağlamlaştırılmış bir nevi ayakkabı (Çorum); altı beyaz gönden, yüzü kırmızı sahtiyandan, arkası tahtadan ayakkabı, eskiden bir çocuk yürümeğe başladığı andan itibaren 18- 20 yaşına kadar katır giyerdi, tahtası yerli ihlamur ağacından olurdu

(İstanbul).(AD-I.209a) Altı nalçalı, kabaralı, arkası dik olan kaba ayakkabı, kundura.(DS-VIII.2683b)

Kavurmuk (Çangırı): Tükürkle karışık balgam.(AD-I.211a). // Balgam.(DS-VIII.2694a)

Kayık: kızak (Bolu); Çocuk kızağı (Türk belören); Çocukların buz üzerinde kaydıkları kızak (Çangırı).(AD-I.212b). // Kızak.(DS-VIII.2700a)

Kazgıç : İspanek sökmeye yarar aygıt.(AD-I.215a). // Bitki kökü çıkarmaya yarayan ucu sivriltilmiş sopa.(DS-VIII.2711b)

Kebesiz (Malatya): Rıziksız, kimsesiz. yeni doğan ölü çocuklar için söylenir.(AD-I.215a). // Ölü doğan çocuk, duygusuz.(DS-VIII.2714a)

Keçkere (Sivas): Toprak veya çamur taşımaya mahsus iki kişi tarafından taşınır tahta testere.(AD-I.216a.). // Testere.(DS-VIII.2717a)

Kelekir (Ankara): Fukaraların yaktığı çubuk gibi bir ot.(ADD-I.218a). // Çalı çırpı.(DS-VIII.2727a)

Kepçecik, Yalnız çocuklar tarafından yapılan yağmur duası (*Balıkesir*).(AD-II.88b). // Yağmur duası.(DS-VIII.2744b)

Kepe, Sırma işlenmiş cepken (*Acıpayam* “*Denizli*”).(AD-II.88b). // Ceket.(DS-VIII.2744b)

Kerindi, Sapı kısa ve elceği bulunmayan tırpan (*Erzurum*).(AD-II.89a). // Tırpan.(DS-VIII.2754b)

Kerme, 1 — Kesilerek yakılan ufak davar gübresi (*Ahlat* “*Bitlis*”, *Erzurum*); 2— Elin üstünde ve diz kapaklarında meydana gelen kat kat kırışık kir; yüzde, el ve kollardaki pul pul ekzama (*Kayseri*).(AD-II.89a). // 1-Gübre, tezek. 2- Deride kalınlaşmış kir tabakası.(DS-VIII.2755b)

Kılağlamak (C.A.): Bıçağı biledikten sonra bir şeye çalarak daha keskin ve parlak hale getirmek.(AD-I.229a). // Keskinletmek, bilemek.(DS-VIII.2792b)

Kılla (Malatya): Asnafın para koymaya mahsus üstü delikli kutu veya sandığı.(AD-I.230a). // Kumbara, para çekmecesı, üzeri delikli çekmece.(DS-VIII.2800b)

Kıncırak, Yere girmiş dik bir odun üzerine yatay diğer bir odunu koymak suretiyle çocukların meydana getirdikleri ve döndürerek eğlendikleri tahtaravalli (*Karatepeli aşireti* “*Adana*”).(AD-II.91b). // Tahterevalli.(DS-VIII.2807b)

Kısalık, Kırmızı şeritli kadın ceketi.(AD-II.92b). // Kadın ya da erkek ceketi.(DS-VIII.2839b)

Kıska (Niğde, C.A.): Arpacık soğanı. kozağın daha ufağı, soğan tohumu = karatohum ekildiği şene *kıska* olur, *kıska* dikilince iri soğan olur, soğan dikilirse *tohum* hasıl olurki üç senede devrini ikmal eder, kıskanın arasında 10% raddesinde bulunan iri çelerine de *kozak* derleriz *batman kıska ektik*.(AD-I.234b). // Arpacık soğanı .(DS-VIII.2842a)

Kızkuşu: Su kenarlarında yaşıyan göçücü kuşlardan olup tepesinde uzamış iki renkli tüy vardır.(AD-I.237a). // Başı sorguçlu küçük bir kuş, çulluk.(DS-VIII.2868a)

Kirdiman (İstanbul): Tabaklıkta *son* işçiliğinden sonra tekne işçiliğidir, teknede üç harç palamut verilir işçi zıvat işler, zıvattan maksat deri sırçadan tutularak işlenmeye başlanır 15 tamam oldumu deri ters tarafından gelir, zıvat tamam olmuştur denir, her teknede her gün dörder zıvat işlenir.(AD-I.239a). // Harçtan çıkan deriler.(DS-VIII.2876a)

Kirt (Niğde): Sebzenin sert kısmı.(AD-I.240a). // Sert.(DS-VIII.2881b)

Koçu (O.A.): Gelin nakline mahsus omuzda götürülen mahfe.(AD-I.242a). // Gelin arabası.(DS-VIII.2895b)

Kolbağ (Ahlat); **kolbağı** (C.A.): Kadınların kollarına bağladıkları boncuk (Ahlat); birbirlerine raptedilen ince altın zencirlerden mürekkep enli bilezik (C.A.).(AD-I.243a). // Büyük taneli boncuklardan yapılmış kadın bileziği.(DS-VIII.2908a)

Kökertme (Ayaş): Bağ çubuklarından gömülüp bir sene kök ve saçak saldıktan sonra çıkarılarak satılan köklü çubuk.(AD-I.248a). // Filizlenmiş asma çubuğu.(DS-VIII.2952a)

Köme (Denizli, Mecitözü, Zile): Şeker veya pekmezden yapılan sucuk, cevizli sucuk, cevizle şıra ve nişastadan yapılan bir nevi sucuk.(AD-I.248b). // Cevizli sucuk.(DS-VIII.2956a)

Kösü (Niğde, Yozgat, Malatya): Açıldığı zaman duvar içerisinde kaybolan ve kapıyı kitleyen bir nevi uzun ağaç.(AD-I.251a). // Sokak kapısının arkasına vurulan ağaç dayak.(DS-VIII.2977a)

Köşek (Teke, G.Antep): Altı aylık deve yavrusu.(AD-I.251b). // Deve yavrusu.(DS-VIII.2979a)

Köşek, Bir yaşından sonraki deve yavrusu (*Denizli, Menteşe*); 2 — Boz devenin üç yaşından ufak olan yavrusu (*G.A.*).(AD-II.97a). // Deve yavrusu.(DS-VIII.2979a)

Kurdukmak (Avşar): Karanlık gecede bir koyun sürüsü kurtların hücumuna uğramak. *Sanasın kurdukmuş koyuna döndün.*(AD-I.254b). // Sürüye kurt girmek.(DS-VIII.3006b)

Kül döken (Keskin Türkmenleri, Yozgat, Çankırı, Mecitözü, Avşar, Simav); Zevce, büyük adama zevcesinden bahsederken tevazuan kül dökeniniz derler (Avşar).(AD-I.258a). // Kadın, eş.(DS-VIII.3027b)

Külek (Kırşehir, C.A.); **küflek** (Ankara); **güylek** (Bolu): Süt sağmak, yağ basmak için ağaçtan koğa, tahtadan saplı ve kapaklı bakraç. *Bir külek yoğurt, başıma bir külek su aktardı. Külekçi oğulları, külekçi pazarı.*(ADD-I.258a). // Tahta kova.(DS-VIII.3028b)

Külül (Van): Bu havaliye mahsus bir nevi büyük daneli bakla, karş. külür (Trabzon): Bezelye danesi.(AD-I.259a). // Bezelye.(DS-VIII.3032b)

Küpecik (Ankara, Kırşehir, Afyon, Kütahya, Çangırı); **küpecük** (Bolu): Yağ konan ufak küp.(AD-I.260a). // Küçük küp, çömlek, kazan.(DS-VIII.3040b)

Küpeç, İki kulplu, topraktan yapılmış, ağzı ancak bir el sığabilecek kadar olan testi büyüklüğünde bir kap (*Denizli*).(AD-II.100a). // Küçük küp, çömlek, kazan.(DS-VIII.3040b)

-L-

Lapçın : Sahtiyandan yapılan çorap üstüne ve ayakkabı içine giyilen mest (Çankırı). Ökçeli mest (Kırşehir); yassıca topuklu mestin altındaki ince kösele (Bolu).(AD-I.263b). // Mest.(DS-IX.3065b)

Livas (C.A.): Kuyuların içerisinde kayadan uyma su yolları, sular ekseriyetle yukarı livastan gelir, kuyunun mahzenini doldurur, sonra başka livastan daha aşağı kuyulara gider, *livasın içi çamurla dolmuş*.(AD-I.265b). // Su yolu, kanalizasyon.(DS-IX.3080b)

Lok, Boz devenin erkeği (G.A.).(AD-II.101b). // Erkek deve.(DS-IX.3084a)

-M-

Makkap (Denizli): Ciltli kitabın tarafeynindeki kaim kâğıt.(AD-I.269a). // Mukavva.(DS-IX.3107b)

Manas (Niğde): Ağaçların kökünü kemirir, parmak kalınlığında ve yarım parmak uzunluğunda sarımtırak kurt, tırtıl.(AD-I.270a). // Mayısböceğinin tırtıl durumu.(DS-IX.3116b)

Mantalik (Diyarbakir): Çocuklar arasında iki ağaç parçası ile oynanan bir oyun.(AD-I.270b). // Çelikçomak oyunu.(DS-IX.3125a)

Mantar (İstanbul): Tabakların deriyi yumuşatmak için kullandıkları bir aygıt, kayık biçimi bir tahtaya mantar raptedilmiştir. Amelenin el tutacağı yerde halkavî kayış, deri yastık ayrıca arka tarafında bir ağaç sap vardır.(AD-I.270b). // Dericilikte tanen kırmakta kullanılan bir araç.(DS-IX.3125a)

Mastar (Kayseri): Halının düz dokunmasını temin eden aygıt. direzin tezgâha sarılır, diğer ucu mastara bağlanır ve tezgâha bir defa dolandıktan sonra tekrar mastara gelir, mastara bir defa sarıldıktan sonra tekrar geldiği taraftan dolandırılıp yine mastara gelir.(I.AD-272a). // Tezgâhta, halının düz dokunmasını sağlayan araç.(DS-IX.3133a)

Maş (Antalya, G. Antep, Diyarbakir): Bakliye fasilesine mensup mercümeğe benzeyen bir tanedir ki bundan çorba yapılır. Kurusunun da rengi yeşildir.(AD-I.272b). // Baklagillerden yenilebilen bir bitki, mürdümük.(DS-IX.3133b)

Mengene (İstanbul): Tezgâhta ipi sıkıştırmaya yarar. Parçaları: a) ön mengene, b) kaytan vida, c) sabit parça, d) ağızlık (müteharrik parça), e) arka mengene.(AD-I.276b). // İpek bükülen ya da sarılan çıkırık.(DS-IX.3162b)

Mertek (Denizli, Burdur, Sivas, Niğde, Malatya, C.A.): Toprak damları örtmek için uzadılan çam ve ardıç direkler. (Sivas) Yapıda kullanılan ağaç ki hezenden ince ve sırttan kalındır, (Niğde).(AD-I.277b). // Yapıların tavanlarında kullanılan kalın sırk, kalas.(DS-IX.3170a)

Merzifan, Duvar merdiveni (*Çorum*). (AD-II.105a). // Merdiven.(DS-IX.3171a)

Mezmerdek (C.A.): Ördek ve kaz gibi bir av kuşu.(AD-I.279a). // Yabanördeği.(DS-IX.3177a)

Murul (Kütahya): Ezilip sıkılarak sırası alınan dutun, tortusu. bunun sıkıldığı torbaya *murul torbası* denir ki seyrek dokunmuş bir kumaştır.(AD-I.283b). // Sıvıların dibine çöken tortu.(DS-IX.3222a)

Mustafacık (Trabzon): Ufak, göğsü kavun içi renginde sırtı koyu kahve rengi bir nevi kuş.(AD-I.284a). // Çalıkuşu.(DS-IX.3223b)

Mut: 1 — Badhava (Safranbolu, Afyon, Ankara); *mutlara gitti*; 2 — Seadet (Afyon Ka- rahisar) *ne mutlu*; 3 — Altı İstanbul kilesi zahireye bir mut denir. 930 okka buğday (Burdur). seksen *çerik* buğday bir muttur, bir *çerik* dört okkadır, *urublağ* yarım *çerik* yani iki okkalık altı *çerik* bir İstanbul kilesi (Kırşehir, Niğde).(AD-I.384a). // Bir çeşit tahıl ölççeği.(DS-IX.3225b)

-O-

Oma (Teke, C. A. Denizli) oma kemiği (Afyon): Hayvan sağrısının iki tarafındaki çıkık kemikler, kalçadaki başı muhaddep kemik, oynak kemik. *oması pırtmış.. bir oma kemik, tepesi delik.*, bilmece minare demekmiş, oynak yerlerde çukur kemiğe doğru olan yumru kemik.(AD-I.293a). // Belkemiği.(DS-IX.3279a)

-Ö-

Önecek, Diktördgen şeklinde kadın önlüğü (*Uluborlu“Isparta”*).(AD-II.111b). // İş önlüğü.(DS-IX.3337b)

-P-

Peri (Kütahya): Ufak ve dört köşeli çivi.(AD-I.311a). // Küçük çivi, ayakkabı çivisi.(DS-IX.3430a)

Pukağa, Atların ayaklarına vurulan köstek (*Ceyhan“Adana”*). = bukağı.(AD-II.116b). // Hayvanların ayağına vurulan köstek.(DS-IX.3484a)

-R-

Reşme, ireşme: Atların burunları üzerinde bulunan başlık zencirin bir parçası çene altındaki suluk (C.A.); Zencir başlıklı yular (Niğde): *Kır atın başında altın ireşme. arık ata altın reşme.* (AD-I.319b). // Hayvanın başlığı, yuları ve gemi.(DS-IX.3506a)

-S-

Sacı (Karaağaç, Avşar, Muğla): Düğün sahibine verilen hediye. düğünlere gönderilen ve para, şeker gibi saçılan hediye.(AD-I.321a). // Düğün armağanı.(DS-X.3508b)

Sallama, Tek kişi tarafından oynanan bir halk oyunu (*Kars*).(AD-II.119b). // Bir çeşit yerli oyun havası.(DS-X.3527a)

Samah, Oğlan evinde kına gecesine karşı yapılan gece eğlencesi (*Isparta*).(AD-II.119a). // Düğünde yapılan eğlence.(DS-X.3530a)

Sarat (Van, Ahlat, Malatya, G.Antep): Gözleri bir santim mürabbaından seyrek dokunmuş bir nevi kalbur ki bununla bakla, nohut ve toprak elenir.(AD-I.328a). // Büyük delikli kalbur.(DS-X.3543a)

Satan (Kütahya): Diz kapağıyla oyluk arası.(AD-I.328b). // Bacakların birleştiği yer.(DS-X.3550a)

Savan, Eski çamaşırların parça parça haline getirilmiş kısımlarının kirmende bükülüp muhtelif renklere boyandıktan sonra yere sermek için yapılan yaygı (*Silifke* “İçel”).(AD-II.120b). // Pamuk ipliğinden yapılan kalınca kilim, çul.(DS-X.3553a)

Sek, Tebahhurat sonunda kalan tortu (*Manisa*). (AD-II.121a). // Tortu.(DS-X.3567b)

Sepetleği (Çorum, Ankara) Bir laşenin, öleşin etleri mahv olduktan sonra sepet şeklinde kalan kaburga kemikleri. *İskelet sepetleğisi kala kalmış*.(AD-I.333a). // Göğüs kemiği.(DS-X.3584a)

Seri (Kütahya): İhtiyar fakat sağlam insan. Çıksinir (G.Antep).(AD-I.334a). // Diri, sağlıklı, dinç kimse.(DS-X.3589a)

Serme (Samsun): Evde pişmiş buğday ekmeği.(AD-I.334b). // Sac ekmeği.(DS-X.3590a)

Serniç (Van, Erzurum): Küçük güveç, topraktan yapılan ve kâseye benzeyen bir nevi kenarlı kap. hayvanların südünü buna sağırlar, süt ve yoğurt alım satımında vahidi kıyasıdır. bak sergiç.(AD-I.334b). // Küçük çömlek.(DS-X.3590a)

Sımsık vurmak (Gerkûk): Yumulmuş elin baş ve şehadet parmağı tarafıle birisinin alttan yukarı karnına ve böğrüne yumruk vurmak, sümsük: yumruk (G.Antep).(AD-I.337b). // Yumruklamak, yumrukla vurmak.(DS-X.3608b)

Sırğa, asırğa (Ahlat): Küpe, kadınların kulaklarına taktıkları altın, gümüş nesneler, uzunca olur.(AD-I.339a). // Küpe.(DS-X.3615b)

Sikle (Alâiyye): Küçük su kovası.(AD-I.342a). // Kova.(DS-X.3632b)

Silahbastı (Denizli): Kadınların gelinlik kadifesi üzerine sırma işlenmiş kısa caket.(AD-I.342a). // Kollu kadın yeleği.(DS-X.3632b)

Simah (Teke): Düğünlerde eylence gecesi yakılan çırallı odun maşalasile davul zurna çalınan mahal.(AD-I.342b). // Düğün eğlencesi yapılan yer.(DS-X.3636a)

Sorumluk (Ahlat) Gurbetten gelenlere ve sayır hususatla görülmesi lâzım olanlara taktim olunan hediye.(AD-I.347b). // Armağan.(DS-X.3666b)

Soruşmak (Ankara): Çamurlar çekilip kurumak, çekneşmek *ortalık soruştu*.(AD-I.347b). // Islak nesne kurumaya başlamak. (DS-X. 3667a)

Sovukluk (Ankara): Semiz otunun yabanisi olup yeşildir, pirpirim.(AD-I.347b). // Semizotu.(DS-X.3668a)

Sülepe (Çangırı); **sünepe** (Kırşehir, Van, Seydişehir, Konya, G. Antep, Sivas): Yakasını, paçasını düzeltmiyen elbiseyi yakıştıramıyan pinti, mıymıntı, pis, tenbel, işe yaramaz, düşkün, perişan.(AD-I.352a). // Sünepe.(DS-X.3708a)

Sümündür, Makine veya değirmende kırılmış bulgur (*Ahlat“Bitlis”*).(AD-II.125a). // Bulgurun ufağı.(DS-X.3713b)

Süyük (G.Antep): Harpuşte. Duvarların üstünde iki tarafa akıntılı olarak dizilen taş, tuğla ve saire, *ne yaptım sana. süyüğündeki serçeyi bile kişlemedim.* süyükten yitmek aldatmak.(AD-I.355a). // Duvar sırtı, duvarın üstündeki kabartı.(DS-X.3729b)

-Ş-

Şahna (Kayseri, G. Antep, Erzurum, Niğde, Adana, Kırşehir, Kütahya): Üşür kâtibi, eskiden mültezimler tarafında yolma zamanından hububatın ölçülüp kaldırılacağı zamana kadar köylere gönderilen gözcü, köy sahipleri de gönderirler.(AD-I.356a). // Harman bekçisi.(DS-X.3734b)

Şapşak (Yozgat, Çangırı, Ankara Niğde, G. Antep, Taşköprü) Kulplu tahta tas. su içmek için çamdan bir nevi maşraba. *Kulplu tas* (Kırşehir). Toprakta yapılan maşraba. (Niğde). Tenekeden kulplu su içilecek tas bardak (O.A.) Maşraba (C.A.) *Teneke şapşak. Demir şapşak. Tahta şapşak.*(AD-I.357b). // Ağaçtan oyma tas, bardak.(DS-X.3745b)

Şıllık (C.A.): Yağ, pekmez, yufkadan yapılan bir nevi tatlı.(AD-I.360b). // Sac üstünde pişirilen bir hamur tatlısı.(DS-X.3768a)

Şınana (Ankara); **şinanay** (Çankırı): İncecik fitilli küçücük lamba, idare lambası.(AD-I.360b). // İdare lambası.(DS-X.3769b)

Şiv (Ankara, Malatya); **şif** (Adana, Kayseri, Erzurum): 1 — Üzüm cibresi *şif* şırası alınmış dutun tortusundan top top yapılarak kurutulmuşu. (kışın hayvanlara bununla yal yapılır.) (Kütahya).(AD-I.362b). // Dut Ve üzüm posası.(DS-X.3788b)

Şor (Maraş, Niğde, Göksün, Sandıklı, Ankara): Lakırdı, söz. yalan söz. dedikodu, *şer sor bir adam* (Sandıklı): Fena yalancı adam, *şor döküyor inanma şorlukçu* (Ankara): *Şorlaşmak* (C.A.); Konuşmak, şor etmek, corlaşmak şekli de vardır.(C.A.).(AD-I.363a). // Söz sohbet.(DS-X.3790a)

-T-

Tan.dulunmak (Çangırı): Akşam güneş battıktan sonra arkasında kalan ziya da kaybolmak. (AD-I.368a). // Güneş batmak.(DS-X.3819b)

Tataba (O.A.): Düğünlerde, derneklerde öne düşüp iş yapan yaptıran, her işe karışan kadın, da.kavuk, peştala.(AD-I.371a). // Hizmetçi kadın.(DS-X.3842a)

Tenkellenmek (Zile): Yuvarlanmak süratla giderken baş aşağı gelerek müvazeneyi kaybetmek.(AD-I.376b). // Yuvarlanmak.(DS-X.3880b)

Tepir (C.A., Kütahya): Büyük efsime aleti, ince tahtadan mamul az yüksek kenarlı ağız tarafına doğru uzanmış nısıf daire şeklinde bir alet, ağız tarafında kenar olmaz, hububatın taş, toprak, tohum gibi mevaddı ecnebiyesini ! savura savura tefrik eder. *tepirci*; tefrik ve tathir eden

kimse.(AD-I.377a). // Buğday, bulgur vb. tahılları elemeye yarayan ağaçtan yapılmış büyük elek.(DS-X.3884a)

Teşt: Çamaşır leğeni (Mecitözü, Göksün); Hamur leğeni (Kayseri).(AD-I.379a). // Büyük leğen.(DS-X.3898a)

Tiç (Ankara); **teç** (Çangırı) **teşt** (Kırşehir): Büyük bakır leğen. *Bir dane tiç olsa da süt döksek.*(AD-I.383a). // Leğen.(DS-X.3928b)

Tintini (G.Antep): Ucu demirsiz topaç, topuzasız deyerme. Ucu demirli olanlar, *deyermedir*, *şeytan tintinisi*: Bayağı tintinden başka olup ufak ve mantar gibi sap üzerine bir külâh geçirilmişse benzerlerine denir. *Çerkeş tintinisi*: Pek büyük kırbaçla dönen topaç.(AD-I.383b). // Küçük topaç.(DS-X.3936a)

Tirik (Ankara); Sincap cinsinden samur renkli bir nevi hayvan.(AD-I.383b). // Sincap.(DS-X.3938a)

Tis (G.Antep): Helvacıların nısıf küre şeklindeki bakır helva kabı.(AD-I.384a). // Yarım küre biçiminde büyük kazan.(DS-X.3940a)

To (Kütahya): Bir emri, bir ricayı, bir temenniye ademi kabul ile reddetmek makamında ekseriyetle çocuklar ve bazen kadınlar tarafından kullanılır.(AD-I.384b). // Hayır anlamında olumsuzluk belirtir.(DS-X.3942b)

Tokluman, Bereket yıllarında erken çifleşen ve ömrü kısa olan toklu (*Toroslar*). (AD-II.131b). // Bir yaşında kuzulayan koyun.(DS-X.3949a)

Topana (Teke, Isparta): Bel bıçağı.(AD-I.388a). // Bıçak.(DS-X.3963a)

Torum (Balıkesir): Bir yaşından sonra deve yavrusu.(AD-I.389b). // Deve yavrusu.(DS-X.3970b)

Töslemek (C.A.): Ata töş diye bağırmak.(AD-I.391b). // Durdurmak, susturmak, önlemek, engellemek.(DS-X.3984b)

Tutmaç aşı (Karaağaç, Ankara): Hamuru bir çeşit kesip bükerek ve içerisine kavurma koyarak yapılan çorbalar *tatar aşı* (Karaağaç); Mercimeği önden pişirirler erir, hamuru beş para gibi keserler, mercimek içine salarlar, indirirler, nane atarlar, samırsaklı yoğurt içine katarlar, yağ dökerler (Ankara).(AD-I.393b). // Üstüne kavrulmuş kıkırdak dökülerek yenilen bir çeşit hamur çorbası.(DS-X.4000a)

Tükenmez (C.A.): Pek tuzlu peynirden yapılan yemek peynir erimesi gibi bir şey.(AD-I.394b). // Peynirli çorba.(DS-X.4006a)

Tümt (Kütahya): Evlekler arasındaki yükserek haddi fasıl, evlek sulandığı vakit suyu evleğe hasrederek harice akmamaya hizmet eden ve kürekle yapılan mania, türap (G.Antep).(AD-I.395a). // Evlekleri birbirinden ayıran toprak yığınları.(DS-X.4011a)

-U-

Ut, ud (Malatya, G. Antep, Kırşehir, Niğde, Yozgat); Haya saygı, *udlu* kelimesi *sığıt* kelimesile ekseriya beraber kullanılır, *udlu sığıtlı adam*. G. Antep'te *ut*, *küşüm*, *uda bunalmak*,

küşımlenmek: mahcup olmak, *uduma bunal dım da sesimi çıkarmadım; yoksa o fiyata vermezdim*.(AD-I.399a). // Utanma, sıkılma.(DS-XI.4045b)

Uzunik (Erzincan): Uzunca oyum deyneği.(AD-I.400b). // Uzunca.(DS-XI.4053b)

-Ü-

Üveyk, üveyik (Ürgüp, C.A.); **üğeyik** (Konya): Yaban güvercini, bir çeşit av kuşu.(AD-I.405a). // Üveyik.(DS-XI.4082b)

Üzerlik (Malatya, C.A.) Kırlarda biter, mevsiminde siyah tohumları olur bir türlü ot. Çiçeği oyalarda örnektir. Göz değmemek için ceplere konur ateşte tütüzülür.(AD-I.405b). // Tütsüsü nazara iyi geldiğine inanılan kokulu bir ot.(DS-XI.4085a)

-Y-

Yabantı (Avşar): Yabanın büyüğü. On, on iki parmaklı olur.(AD-I.410a). // Büyük yaba. (DS-XI.4113a)

Yağar (G.Antep): Kar ve yağmur gibi yağın şeyler, *yağar var mı? hava yağarlı, yağarlık hava*.(AD-I.410b). // Yağmurlu.(DS-XI.4116b)

Yağdırın, Doğudan esen rüzgâr (*Şükürlü Türkmenleri “Diyarbakır”*). (AD-II.139a). // Yağmur getiren lodos yeli.(DS-XI.4119a)

Yağmurça, Boynuzu çatal olan geyik (*Gülek “İçel”*). (AD-II.139a). // Bir çeşit geyik dağ keçisi.(DS-XI.4124a)

Yağrın (G.Antep): İki omuz kemiği arası, *çocuğun yağrınına vurulmaz*.(AD-I.411b). // Sırt.(DS-XI.4124b)

Yamız (Denizli): Omuzbaşı.(AD-I.414a). // Omuz.(DS-XI.4156a)

Yan.eş (Teke); **yanış** (Menteşe): Kilim ve sairenin üstüne işlenen çiçek, nakış.(AD-I.415a). // Nakış, süs.(DS-XI.4164a)

Yapak (İstanbul): Martta kırılan ve kış mahsulu olan yıkanmamış koyun yünü.(AD-I.415b). // Kırılmış koyun yünü.(DS-XI.4175b)

Yapma (Haymana, Koçhisar, Niğde): 1 — Gübreden mustatil biçimde hazırlanmış mahrukat. 2 — Etle bulgur yuğurularak müdevver şekilde yağda kavrulan yemek, süzek yapması buğuda yapılır.(ADD-I.416a). // 1-Tezek. 2- Bulgurla yapılmış, yuvarlak ve yassı köfte.(DS-XI.4179a)

Yargın, İnsan sırtı (*Sekiyaylası “Isparta”*). (AD-II.140a). // Sırt.(DS-XI.4183a)

Yemeni (Malatya, G. Antep, İstanbul): Ökçesiz yerli meşin ve ince köseleden yumuşak ayak kabı.(AD-I.423a). // Yumuşak, yazlık bir çeşit ayakkabı.(DS-XI.4241b)

Yetenek (C.A.): Tütünde sonradan peyda olan yaprak.(AD-I.424b). // Doğal süresinde alınmış üründen sonra, yeniden biten tahıl, ot, meyve vb.(DS-XI.4256b)

Yıltar (Uşak): Boyuna halka gibi takılan yılar.(AD-I.426a). // Boyunbağı.(DS-XI.4272b)

Yırım (Balıkesir): Meyilli arazide hafif sel mecrası.(AD-I.426a). // Su yatağı, sel yarıntısı.(DS-XI.4274a)

Yırmık: Tırnak arasına giren tahta parçası, *kıykın, kıymık*.(AD-I.426b). // Kıymık, küçük tahta parçası.(DS-XI.4274b)

-Z-

Zeyrek (Kırşehir); **seyrek** (Edirne): Yağı çıkarılan keten tohumu, bu yağla *çığırtma* adlı bir yemek yaparlar.(AD-I.435b). // Ketentohumu.(DS-XI.4363b)

Zimpiri (Kütahya, Malatya): Kışın pencere camlarında, ağaçlarda ve insan sakal bıyığında teşekkül eden nakışlı buzlar. Sivasta *püsküllü ayaz* derler.(AD-I.437b). // Dallardaki buz.(DS-XI.4388a)

Derleme Sözlüğü'ne Alınmamış Tanık Cümleler

Bu bölümde, Anadilden Derlemeler adlı sözlükte bulunup Derleme Sözlüğü'nde yer almayan tanık cümlelere yer verilmiştir. Her maddenin geçtiği cilt, sayfa ve sütun, maddenin sonunda parantez içinde gösterilmiştir.

-A-

Ababak, Aptal “*nihayet karı kendi gibi ababakları bulup getirdi*.(Göcenova “Çorum”).(II.1a)

Ablacı, aplacı (C.A.): Sevicî. *Filânın karısı ablacı imiş*.(I.1b)

Abo, Abu! (A.): Hayret ve korku ifade eder. *Abo! başıma da şiar düştü. Hayvah, hayvalı!*(I.1b)

Abra (Sivas köyleri, Ankara, Kozan, Maraş, Niğde); **albe, arbe** (C.A.): Terazinin düzenini bulmak için hafif tarafa konan ağırlık. *O! terezi arbeli imiş*.(I.1b)

Acı keyrek (Burdur): Mide ekşimesi.(B.A.) *Gemliğim azdı* (Kırşehir) *Acı acı gekreğimden geldi sovuqlamışık ta....*(Ankara).(I.2a)

Acılamak, Vurmak“poyraz acılar”(Küçük Yozgat).(II.2a)

Acışmak (G.Antep): Muztarip olmak. *Acışan eşek attan pek koşar*.(I.2a)

Açım (A): Küşat, peşrev. *Saza güzel bir açım la başlandı*.(I.2b)

Adam (Uşak): Koca, erkek. *Benim adama kaç defa söyledim*.(I.2b)

Afar (C.A.): Dişlerin dibinde bulunan tartır. *Dişlerim afarlandı*.(I.2b)

Afara (C.A.): Buğday elentisi, topraklı buğday. *Afaralı buğday*.(I.2b)

Ağ (C.A.): Donun orta parçası. *Tumanın ağı*.(I.3a)

Ağaran, ağartı (C.A.); **ağartı** (Malatya, Kayseri, Rize): Mevaddilebeniye. Süt, yoğurt, peynir gibi ak olan şeyler. *Bu sene ağ ar anımız azdır .. bu yıl iyi güzlek oldu, köyün ağartısı eksik değil.*(I.3a)

Ağarı (Isparta, Sivas); **anarı an.arı** (C.A.): Cihet ifade eden söz. *Bu taraftan ağarı gel.*(I.3a)

Ağbaba (Avşar); **ağa baba** (Edirne): Dede. *Ağababam,babamdan çok beni seviyor.*(I.3a)

Ağmak, 1-Muvazenede iken bir tarafa meyletmek (*Gaziantep*); Yükün bir tarafa meyletmesi (*Kayseri*); 2- Çıkmak “*koyun sürüsü dağa ağdı*”(Acıpayam“Denizli”).(II.3b)

Ağı, ağu (A.): Zehir. *Ağılı böcük çalmış, ağılı otyemiş, ağısız yılan. Ağı gibi yel esti, birden soluğumu kesti.*(I.3b)

Ağırsınmak (A.) Ağır görmek, gayri kabili tahammül sanmak. *Sen bunu ağırsınıyorsun amma öyle değil.*(I.3b)

Ağıt (A.); Girye, büka. *Şurda bir garip ölmüş, hiç ağıt sesi gelmez.*(I.4a)

Ağıtçı: Nayiha, ölülere ağlayan ve ağlatan kimse. *Ya ben nasıl ağıt edem ölü bizim olmayınca.Birer birer tükenir mi biner biner ölmeyince.*(I.4a)

Ağlık, aklık (Malatya, Kırşehir C.A.): Podra. *Yüzüne ağlık kızılık sürtmüş . Uşak ağılığı: çocuk podrası.*(I.4a)

Ağmak (A.): Suut etmek, yukarıya doğru çıkmak, havaya sağılmak. *Havaya bulut ağdı. Başıma karlar yağdı... Yılan ağdı kamişa, Su neylesin yanıma.*(I.4a)

Ağnamak (C.A.): Hayvanlar yatıp debelenmek, *at ağnadı.*(I.4b)

Ağrınmak (G.Antep): İncinmek, rencide olmak. *Tanrı tuttuğunu kolay getirsin, hiç ağrınıp incinmedim.*(I.4b)

Ağsak (Malatya, Kırşehir, Bolu. Ankara): Hefif topallayan insan veya hayvan. *Yili gelmişte ağsayor* (Ankara).(I.4b)

Aha! (Zile, Avşar): 1 — Hayret makamında kullanılır. *Aha! babanın, ananın;* 2 — İşte. *Aha: ben gider oldum* (Avşar).(I.4b)

Ahar (C.A.): Soğuktan korunmak için kaynatılmış nişastaya belenerek pençerelere yapıştırılan bez. *Tağayı aharladım. Tağanın aharı düşmüş.*(I.4b)

Akar (Konya Ereğlisi, C.A.): Irmak, küçük dere, çay, akar su. *Akardan su getirdim. Ahar ardı.. Pisti ahar.*(I.5a)

Akıdak (Zile, Kırşehir, Konya): Küçük aptes, *akıdağım geldi, akıdasım geldi.*(I.5b)

Akılğan : 1— Genç ve yaş ağaçların sakında odun kısmile kabuğu arasındaki diğer bir ince kabuğa denir. *Şu ağacın akılğanına kadar balta kessin* (Çorum). 2 — Suya ceryan imkânı veren meyil (Kilis).(I.5b)

Akıtma (Teke, C.A.): Atın alnından burnuna doğru uzanmış olan nişan. *Alın akıtmadı, ayağı sekili.*(I.5b)

Akkın (Silifke, Isparta): 1 — Az meyilli, düz, arızasız. *Buradan giderseniz sağınıza bir cılğa gelir; o cılga sizi köye götürür, akkındır, dölektir.* 2 — İşi yolunda (Isparta).(I.6a)

Akınmak: Meyletmek. *Komşunun kızına akınıp durursun.*(I.6a)

Akpak (Ankara): Appak, apak. *Bimbıyaz, akpak.*(I.6a)

Alaca (Maraş, Antep, Kastamonu, Konya, Kırşehir): Yerli renkli dokuma. *Alaca zubun aç karın, Salın ağamız salın. Alaca çorba:* Mercimek, dövme karışığı tarhınlı, biberli bir nevi çorba.(I.6b)

Alafirik (C.A.): Az pişmiş yemek, pilav, tatarı pilav. *Aş daha pişmedi alafirik oldu.*(I.7a)

Alan taran (Niğde): Darmadağnık, karma karışık, aran taran. *Evin içi alan taran oldu.*(I.7b)

Algın (Niğde, Sandıklı): 1 — Hastalıklı (Niğde); 2 — Yangın, aşık. *Algın aysam türküsü.*(I.8b)

Alıcı (Birecik, G.Antep, Silifke): 1 — Yırtıcı, vahşi alıcı kuş. 2 — Azrail. *Alıcı alsın, alıcısı tutmuş.*(I.8b)

Alıcı kuş (C.A.) Doğan, atmaca gibi et yeyen kuşlar. *Alıcı kuşun ömrü az olur. Alıcı kuş yüksek yapar yuvayı.*(I.8b)

Alız (Uşak, Yalvaç, C.A.): Zayıf, algın, *alız adam.*(I.9a)

Alkış (Kayseri): Düa, kargış karıştı. *Alkışını dellala verdim. Para veren olmadı sende kalsın.*(I.9a)

Allık (C.A.): 1 — Dikme, dikeç, sütun, amut. *Allıklı mağara, kuppeyi dört allık üstüne oturtmuşlar. Allığını aldirmek: altüst etmek, bitirmek, işini bitirmek. bir kötek attım allığım aldirdim. Baklavanın allığını aldirmışsın; 2 — Kasapların et takıp sattıkları çengelli kalın ağaç.*(I.9b)

Altalamak (C.A.): Mağlubetmek. *Sen onu altalayamassın... Hastalık zavallıyı altaladı, döseğe çaldı.*(I.10a)

Ana (G.A., Kayseri): Toprak kazıldığı zaman meydana çıkan alt tabakası. Sert toprak (G.A.). 2 — Sermaye (Kayseri). *Verdiğinin anası da eline geçmedi.*(I.10a)

Anarı, Denberi, itibaren *Üç günden anarı seni arıyorum”(Niğde ve yöresi).*(II.7a)

Anca (Ankara): 1 — Ancak. —*Ne geç geldin? — Anca geldim.* 2 — Anca bilabar (beraber) kanca bilabar: Her ne olursa olsun birlikte.(I.10b)

Annac, annaç (Kütahya, Muğla Denizli, Çorum, Alaiyye; Sandıklı, C.A.); **alnaç** (Niğde): **arnaç** (Ankara): Karşı, alın istikameti, mukabil. *Tam annaçıma çıktı, damın annaçı. Mektuplarının arnaçı gelmedi.*(I.11a)

Antut (C.A.): Büyü içm tütsü yapılan fena kokulu bir madde. *Antutla cin turnağı tütüzdü.*(I.11a)

An.arı beri, On.arıberi (C.A.): Alelade eşya veya kimse. *Ortadaki anarıberi kaldır. At anarı beri at değildi amma elden, çıkardık.*(I.11b)

An.dılmak (Ankara): Üstüne varmak, arılmak, ardılmak. *İnsana andılmak.*(I.11b)

An.daç (Avşar, Niğde); **an.diç** (Kayseri); 1 — Evlat ve hayrül halef, Neslisini gaybetmemek üzere yetiştirilen hay vanat (Avşar); 2 — Hatıra (souvenir) C. A. *Bu kılıç sana andacım olsun. Bana bir andaç ver. Bu ağızlığı askere giderken muhtarın oğlu andıç verdi.*(I.11b)

Angıt (Ankara, Denizli); **angut** (Bolu): 1 — Alındaki zülf; 2 — Yaban kazı (Denizli); 3 — Aptal, bön. *Angıt gibi ne duruyorsun.*(I.11b)

An.ıtmak (Afyon karahisar, Sivrihisar): Bir vaka bir manzaraya tesadüfte gayri ihtiyarî şaşırp kalmak. *Ne Anıdıyorsun?*(I.11b)

An.ız: Hububatın tarlada kalan kökleri. *Darı anızı, Susam anızı.* Karş. firez.(I.12a)

Apşak (C.A.): Bacakları ayırık. *Apşak apşak yürümek.*(I.12a)

Arbılmak (Ankara): Üstüne kapanmak, abanmak *üstüme arbılma.*(I.13a)

Arı (Malatya, Karaağaç, Ürgüp, Isparta, Kayseri, C.A.): Temiz, saf, soyu güzel. *Arı buğday... arı kısımları, arı duru . Elin arıcadır.*(I.13b)

Arıca (Bolu): Has, gayet temiz, *çok arıca gezer, arıca adını kirletti. Arıca* (Malatya); *aztemiz.*(I.13b)

Arı sili (C.A.): Tertemiz. *Gördün mü arı sili oldun arı sili bir adam arıca silice.*(I.13b)

Arınmak (Isparta, C.A.): 1 — Temizlenmek. *Yunmuş, arınmış;* 2 — Hastalıktan kurtulmak; 3 — suçtan kurtulmak.(I.13b)

Arık (Yozgat, Ankara, Seydişehir, Kırşehir, Safranbolu): Örut, zaif, cılız. *Pek arık yerde biteni yememiş.*(I.13b)

Arıstak: bak. Arastak. (Kayseri): *Kışlık kavunlar arıstakta serili. Arıstakta takla makla,.. Ne nohut kaldı ne bakla, Aman avrat kendini sakla, Huvar da olmuş güdük sıçan.*(I.14a)

Arıtmak (Kayseri): Tathir etmek. *Evi arıttın mı?*(I.14a)

Ark, arık (Gerkük, Ürgüp, C.A.): 1 — Akan ufak ırmak(Gerkûk); 2 — Su cetveli (Ürgüp): Üstü açık su yolu, üstü kapalı olanlara kandese daha derinde olanlara kuyu içindeki su yollarına livas derler.(C.A.) *Bizim at arıktan atlamaz Ark altında su doldurur, Eteğini yel kaldırır, Karşiki evin kızının, Bakışı adam öldürür!*(I.14a)

Arkmak (Uşak): Bir şey arkaya sarmak. *Heğbe arktı.*(I.14b)

Artağan (G.Antep): Fazlalaşan, bereketli, mütezayit. *Bizim bulgur artağandır. Maraş pirinci artağan olur.*(I.14b)

Artıklağı (C.A.): Tefazül, fazla. *Filan şeyin artıklağısı... Her şeyden artıklağı bir de kötü söz işittik.*(I.15a)

Artmak (Sandıklı): bak. *Ardımak yükü hayvana arttım.*(I.15a)

Arut (C.A.): Marsık, mazırık. *Kömür arutlu çıktı.*(I.15a)

Arzuman (Osmancık Maksutlu köyü): Şiddetli istek, umut. *Şeker suya damlasın, Düşman mirat almasın, Soyun da gir koynuma Arzumamın kalmassın.*(I.15a)

Ası: Çok büyümüş, *bizim buğday çok ası, daha evvel yetiştı.*(I.15a)

Aslık (C.A.): Kızlarda evlenmek için ameliyat icabettiren bir galatı teşekkül, retka. *Filanların kızı aslık çıkmış.*(I.15b)

Aşırt (C.A.): Sırt gerisi, tepelerin, yamaçların arkası. *Bizim bağ şu aşırıttadır.*(I.15b)

Aşık başı (Kayseri): Atın arka inciğindeki aşıkta bulunan şişlik, *aşığına endirmişte* denir. (I. 16a)

Aşıрма (O.A.): Bakırdan yapılmış, kuyudan su çekmeğe yarar bir kap. Kovanın küçüğü (Kırşehir). Bakraç (Eğridir). *Aşıрма helke.* (I.16a)

Aşkar (Niğde, Çorum, Avşar): 1 — Şekil, suret, biçim, güzel lik, hususî vasfı. *Yitirdiğim atın aşkarım haber vereyim de iki tarafa göz kulak ol.* 2 — Küldeki maddei müessire (C.A.): *Ortut külü aşkarlı olur...O kül aşkarsızdır, don yudurdum da arıtmadı.*(I.16a)

Aşlanık, Şaka“*Aşlanığın sırası değil*” (*Halfeti*“*Urfa*”). = aşnalık?(II.8a)

Atar (C.A.): Cesaret, istek manalarına gelir. *Amma atarsız adamsın ha. Atarı yok yüreğinde.* (I. 16b)

Avgın, avgun (Yozgat, Çorum, Maraş, İçil, C.A.): Lağım, yer altında su yolları *kepenek suyunun gözesi uzaktır, buraya avgundan gelir...Avgun çökmüş.*(I.18a)

Avurtlamak (D.A.): Isırmak, ağzını doldurarak hapır hapır yemek. *At arpayı öyle avurtlıyor ki...* Avurdunun gölgesi omuzuna düşmek: *Ağzını doldurarak yemek.*(I.18b)

Avur zavur etmek (C.A.): Dırlanmak, kafa tutmak, bir şeyi beyenmemek, çikişmek. *Ne avur zavur ediyorsun?*(I.18b)

Ayamak (Konya); Korumak, bakmak. *Hanımum hiç ayamamış.*(I.18b)

Aygıt (G.A.); Alet, malzeme, düzen, kereste. *Aygıt işler el öğüttür.*(I.20a)

Ayın oyun (Teke): 1 — Ufak tefek şeyler; 2 — Dalavere (Edirne) *Ayın oyun bilmem.*(I.20a)

Aylamak (Boğaz köy): Devam etmek. *Yağmur aylayacak.*(I.20a)

Aymak, ayımak (Konya C.A.): 1 — Temizlemek *boku bok ayar*, 2 — Ayılmak (Elmalı) *Birdenbire aydım.*(I.20b)

Aynalamak, Dizlerinin üstüne düşmek “*at aynalar*” (Sürmene “Trabzon”). (II. 10a)

Aynaşmak (Malatya): 1 — Çok tasallüt etmek. *At sineği gibi Oynaşma*, 2 — Yapışmak. (I.20b)

Ayrıksı (Tokat, Sivas C.A.): Serkeş, cemiyete uymayan, cemiyetgiriz, *ele uymayan elden ayrıksı...adamdan ayrıksı*.(I.21a)

Azab, azap (A.): Aylık ve yahut yıllıkla duran çiftçi uşağı. *Az ye de bir azap tut*.(I.21a)

Azınsımak (C.A.): Az görmek, çok beklerken az bulup beyenmemek. *Verilen parayı azvıdı*.(I.21a)

Azmak : 1 — Çalılık, dikenlik, bataklık (G.A.); *Yolu şaşırdık, azmayın içine düştük*, 2 — bir nehirden ayrılarak tekrar o nehre iltisak eden kol, 3 — Yolunu şaşırmak. *Yolunu şaşıracak, bir uşak azmış. Öyle her güzelin düşme ardına, Azarsın hey deli gönül, azarsın*.(I.21b)

Aznavur (C.A.): Müstebit, sert, asabi, *azgın çehreli aznavar bir adam, nedir o aznavur musun?*(I.21b)

Azzık (C.A.): Komanya, azık. *Azzıkkım beline sardı gitti*...(I.21b)

-B-

Baba (Çorum, Tıraş - Ankara): Hastalık . *Diline baba çıksın, babalar tutsun, babalı arap bacı*.(I.22a)

Baca (Afyon, Sandıklı): Lamba şişesi. *Gaz bacası*.(I.22a)

Bad (Van): Kenar, *tandırın badı*.(I.22a)

Badak (Yozgat. Kütahya, Ankara, Burdur, Kırşehir): Kısa adam, cüce, bodur, *badak boylu*.(I.22a)

Badaşmak, bağdaşmak (C.A., Niğde): 1 — Oyunlarda çift çift olmak. *Her yettiğim yere gelirsin. Benimle bağrın badaşık mı?* 2 — Alışmak , geçinmek (Niğde).(I.22b)

Badiya (C.A.): Hacamat şişelerine benzeyen yani ağzı bir az dar dibi geniş bakırdan yapılmış kap. Bu badiyalar eski işler okluğundan ekseriyetle çok emekli kalem işlerini ihtiva eder. *Badiyayı yudun mu? Bizim badiya delinmiş*.(I.22b)

Bağa (Isparta, Sandıklı, Avşar): 1 — Boyunda hasıl olan şişlik, kodalak. *Bağa çıkmış*; 2 — Hayvanın tırnak kenarı üzerinde hasıl olan şişlik (Avşar).(I.22b)

Bağda (C.A.): Çelme, *iç bağdaşı, yan bağdaşı. Bir yan bağdaşı attı, kaldırdı altına aldı. Bizim köyün bökesinin iç bağdaşını çözen yok*.(I.23a)

Bağlam (G.Antep): Demet, hüzme. *Bir bağlam ortut*.(I.23a)

Bağlantı (Kayseri, Erzurum): 1 — Araba sandığını alt kısmına rapteden büyük çiviler (K.); 2 — Rabita. *Duvarın bağlantıları iyidir*.(I.23b)

Bağlı (Malatya, Avşar): Gerdek gecesi bûğü yüzünden geline yaklaşamayan kimse. *Bağlı çıkmış. Filân adam bağılı imiş.*(I.23b)

Bah! (Kütahya): Nida. — *Keyfiniz eyimi — bah! çok iyi; bah öylemi olacaktı.*(I.23b)

Bakacık (O.A.): Tarassut mahalli. *Sen gelirken bakacıktan gördüm.*(I.23b)

Bakanak (Bolu, Kırşehir, Teke): Çataltırnak: *Bakanaklılar.*(I.24a)

Bakınmak, Muayene olmak “doktora bakındı”(Amasya).(II.12a)

Balbal (Kilis): Gürültücü, şamatacı. *Balbal adam, balbal deve.*(I.24b)

Balkımak (C.A.); **balğımak** (Niğde): 1 — Parlamak (C.A., Niğde); *Ayın balkıması*, 2 — Sancımak (C.A.); *Gözlerim balkıyor, ayaklarımın balkısından yatamadım.*(I.24b)

Bambul (Uşak): Hoppa. *Bambul çocuk.*(I.25a)

Ban.lamak (C.A.): Keskin sesli kuşlar ötmek. *Omisilli al tavanlı evlerin şimdi öveninde baykuşlar banlar. Alçacık damlar horozlar banlar, el el üstünde kimin eh var. (Bir oyun)*(I.25b)

Bar (C.A.): Yangından ve kursaktaki rahatsızlıktan dilde husule gelen kir. *Dili bar içinde.*(I.25b)

Barak, barah (Ürküp, Kayseri, Karahisar); **kilbarak** (Niğde): 1 — Uzun kıvrık tüylü, ufak bir nevi köpek; avına çabuk varan köpek. 2 — Bir Türk oymağının adı. *Barak eli Fırat kıyısının dadır.*(I.26a)

Baran (C.A.): Çift demirinin sıra sıra görülen izi. *elleri baran baran kir içinde. Belli belli bağlarının baranı, Çüt çüt olmuş çöllerinin tereni.*(I.26a)

Barana (Isparta, Dinar, Konya C.A.): 1 — İstinatgâh, fasulyaların sarıldığı ağaç herək; 2 — Barhana. *Gençler baranaşı.*(I.26a)

Barat (C.A.): Camilerde etrafı, yani üstüvani zarfı çirişli kâğıtlarla katkat yapılan, içerisi tasfiye edilmiş iç yağı dolu mum. *Camide barat kalmadı.*(I.26a)

Barata (C.A.): İşe yaramayan. *Ne idi o baratanın adı. Al şu bartayı.*(I.26a)

Bardak (Çangırı, Çorum): 1 — Yekpare ağaçtan oyulmuş emzikli senek (Çangırı); 2 — Su testisi. *Bardağı tatlı sudan doldur;* 3 — Kiremit (C.A.).(I.26b)

Barhana (Malatya, Kırşehir, Antalya, Niğde, Uşak, Sivas): 1 — Hayvan kafilesi, katırcı kafilesi. Çok yolcunun bir araya gelip meydana getirdiği topluluk. 2 — Kafilenin konduğu yer (Malatya). 3 — gayet büyük ev (Niğde, Uşak, Sivas); 4 — Kaba tüylü halı (Niğde Uşak, Sivas); eveşyası, karaltı (C.A.) *şu önde giden barhana kimindir. yüklendi barhanam çekildi göçüm.*(I.26b)

Basırık (C.A.): 1 — Kapu sürgüsü, sürme. *Kapının basırığı bozulmuş.* 2 - Tedrip ve tazyik. *Basırıksız yorganı yel atar.*(I.27b)

Basırmak (C.A.) Kapıyı basırıklamak. *Kapıyı basırdın mı?*(I.27b)

Baskı (Malatya, G.A.): 1—Siyanet, velayet, *baskısız yongayı yel atar*. 2 — Başa koydukları gümüşten bir ziynet (Gökçeler köyü).(I.27b)

Baskın (Avşar): Üstün. *Araphasanlar içinde, baskın imiş bizim köpek*.(I.27b)

Başangı (Ankara): 1 — Evden. *başı dışarı, eve hayrı yok*. 2 — Becerekli.(I.27b)

Başçı (C.A.): İdareci, *bin aşçı olacağına bir başçı olsun daha eyidir*.(I.28a)

Başkah.a (Malatya): Hüsusi bile bile, bililtizam. *Mektubun gelmedi başkalh.a adam gönderdim*.(I.28a)

Baş toplamak (İstanbul): Soğan gibi bitkilerin baş kısmı büyümek . *Dişi soğan baş toplar, erkek soğan tohumu kaçar*.(I.28b)

Bayak (Ankara, Tosya, Çangırı, Niğde, Zile, Avşar); bayak: Demin, bir az evel. *Bayaktan, deminden, biraz evelden . Bayaklayın gördüm*.(I.29a)

Becit (Niğde, C.A., Kütahya): Acele, çabuk. İfası vacip ve müstacel, *pek becit bir işim var*.(I.30a)

Bedavra, pedavra (Osmaneli): Bir nevi ince adi tahta. Pedavra. *Pedavra gibi göğüs*.(I.30a)

Bek, berk (C.A.): 1 — Pek, katı, kavi, bak. *Berkitmek, yavaş yavaş elini kaldırdı da berk vurdu*.(I.30b)

Beketmek (Konyak); **bekitmek** (Safranbolu, Burdur, Afyon, Kütahya): 1 — Akan suyu kesmek (Konya); 2 — Kapatmak. *Kapıyı bekit*.(I.30b)

Bel (A.) **bil** (Ankara): 1 — Dağların arasındaki geçit. *Aşırtmam aşınca bele çıktık*; 2 — Bağ ve tarla bellemek için aygıt; 3 — Meni, ermi; 4 — İşaret (Niğde, Edirne) *bel koymak, bel yapmak*.(I.31a)

Belbet (Maraş): Pençere demiri, parmaklık. *Tayanın belbedine, astım, tahta belbet, demir belbet*.(I.31a)

Belermek (Kütahya): Aptalca belinleyerek yüze bakmak. *Gözünü belertmek* (Yozgat, Niğde): göz kapaklarını ayırıp bakmak.(I.31b)

Belibağlı (C.A.): Bir av kuşu. *İki belibağlı vurduk*.(I.31b)

Belik (Avşar, Ankara): 1 — Saç örümleri (Avşar) bölük; 2 — *Bebe yok belik yok*. Kalabalık yok (Ankara).(I.31b)

Belinlemek (Yozgat, Çorum); **belin.lemek** (Afyonkarahisar): Ansızın korkmak *Çocuk bu gece belinledi*. bak. *ben.gildemek*.(I.31b)

Berenarı (Afyon karahisar): Baştan savma, gelişi güzel, anarı beri, *bu işi beren.arı yaptım*.(I.32b)

Beribenzer (Niğde, Burdur): Ziyansız, şöyle böyle, *beri benzer değil*: eşsiz, misli yok.(I.32b)

Berkitmek (Ankara, Niğde, C.A.); **perkitmek** (Sivrihisar): Tahkim etmek, mükemmel surette raptetmek, bağlamak. *Sakomun düğmesini berkittinmi? eyice bağla berkiştir.* Berkiştirmek (Ankara).(I.32b)

Beslek (Sivas): Besleme, ahretlik. *Bu filanın besleğidir. Babanın besleği değilim ya.*(I.33a)

Beşe (C.A.): *Deli beşe*, bış içinde belli mevsim.. *Yediyeile beşe henüz uğradık kışa, deli beşenin selleri, beşe seli gibi coş deli gönlüm.*(I.33a)

Betire (C.A.) Gözlere arız olan bir hastalık; *Ağlarsan ağla, Betire düşün gözlerine.*(I.33a)

Bezi (Yozgat, Kırşehir, Kayseri): Yufka açılan hamur yumağı; meleksi. *Altmış beziden bir baklava yaptırarak.*(I.34a)

Bıcık, bıçık: 1 — Derenin oyuk yeri (Koçhisar); Derenin dönek yeri (Ankara): *Şu derenin bıçığımdan geçi verelim*; 2 — bak, bıcılğan, *Ayağımda bıçık var* (Afyon) bir kac bıçık bir arada olursa, *kırğı* (Kırşehir).(I.34a)

Bıdığı (Teke); **biti** (Maraş): Biraz. *Bıdığı dur beraber gidelim.*(I.34b)

Bıdır bıdır etmek (Ankara): *Dudakları bıdır bıdır idüp duruyor*: Dudağı oynıyor, söyleniyor.(I.34b)

Bıdırık (Karaağaç, Niğde, Isparta, Ankara): Azacık, az ve noksan şey. *Gelir gider emme ezicik oturamaz bıdırıkçı bak. Bıdıçık.*(I.35a)

Bırıtınmak (C.A., Bursa): Suratını asmak, somurtmak, *ne bırırıyorsun? bırırıttı durdu.*(I.35b)

Bıtırak (C.A.): Ptır ak otu. *Dam başında bıtırak. Gelin kızlar oturak.*(I.35b)

Bibi: 1 — Hala (Yozgat, Ereğli, Erzurum, Çorum, Karaağaç, Avşar, Malatya, Göksün, C. A.); 2 — Büyük anne, nine, ebe (Niğde, Yozgat); 3 — İhtiyar kadınlara denir (Adana): *Baksana bibi...* 4 — Hindi (Ereğli, Simav); 5 — Ördekleri çağırırlar (Denizli).(I.35b)

Biçala (Niğde): Bir nebze, bir az. *Bi çala babasına benzer.*(I.36a)

Biçim (C.A.): Hasat zamanı. *Bire* (ekinlerin yetiştiği mevsim) *biçimsiz olmaz.*(I.36a)

Biçme (C.A.) Muayyen ebatta yontulmuş taş. *Duvarıdan beş altı biçme çektik, başına biçm.e düşmüş.*(I.36a)

Bider (Avşar, Adana, Kayseri, Erzurum. Niğde) Tohum, arapçadan geçmiştir, *meğer taş bider ekilmez imiş.*(Seyrani).(I.36a)

Bilbik (C.A.): Açılmamış gonca. *Gül okadar çok bilbik dökmüşki. Şu sarı bilbiklere bak ne güzel.*(I.36b)

Bilece (Taş köprü, Ankara, C.A.): Beraberce *bilece gidelim.* - bayramın kutlu olsun. - bilece kutlu olsun.(I.)

Bilece, Hep beraber “*bilece mübarek ola*”(Gaziantep).(II.17b)

Bilecen (Malatya, C.A.): Kurnaz, sinsi, çok bilen, her şeyi bilen. *Sari bilecen gibi nasılda bilir. Şeyh bilecen*: bir köyadı.(I.36b)

Bille (G.Antep) : *Geldiği bille*: Gelince. *Söylediği bille*: Söylediği vakit.(I.36b)

Bingişmek (Silifke): Münavebe ile hayvana binmek. *Yol yakın bingise bin gişe gideriz*.(I.37a)

Binit (Seyitgazi, Ankara, Sivas, Afyon, Sandıklı, C.A.): Binmeye mahsus hayvan, *bir binit olsa da bağa gitsek*.(I.37a)

Bire ! bire (C.A.): Hitap, hayret nidası, *bire !* bu atta böyle *kaçama imiş, bire yar yar, bire yar!* 2 — Biçim zamanı başlangıcı. I.37a)

Birem birem (Malatya, C.A.); **birim birim** (Afyon Karahisar): Birer birer, *birem birem saydı. Basamaktan birem birem in*.(I.37a)

Biseğel biseğelden (Niğde); **bisel** (Burdur, Teke); **bisehel** (Eğirdir, Isparta); **bisseel** (C. A); **bise, bisecik** (G.A.): Azıcık bir parça bir az sonra, *şimdi olmaz bisseel gel, şimdi burada yoktur bisseel bulunur*.(I.37b)

Bişgel (C.A.): Çabuk pişen. *Mercimek bişgeldir. bizim maş bu sene bişgel değildir*.(I.37b)

Bitek (Konya, Niğde, C.A., Yörükleri): 1 — Toprakta yapılan sandık, petek. (Konya); 2 — Münbit. *Bitek tarta. Banaz ovası çok bitektir*. 3 — Bitecek yer, *çevresi sümbül bileği* (Niğde).(I.38a)

Bitekiz, birtekiz (G.Antep): Defaten . *Parayı bir tekiz vermek*.(I.38a)

Bitemi (Rize): 25 santimlik tul ölçüsü, bitimiölçü (Ankara): yüz dirhem, *bitimi ölçü buğday ver*.(I.38a)

Biterge (C.A.): Maksat bitirilecek iş. — *ne geziyorsun*. — *beyden bir bitergemiz var da*.(I.38a)

Bitik: 1 — (Karaağaç); **fitik** (Niğde); **fıdık** (G. Antep): 1 — Nüsha ve tezkere. 2 — Alil (Ankara), *Bacağı bitik*.(I.38a)

Bitirim (Ankara): Nihayet, yolun. *Bitirimi*.(I.38a)

Biye, Bana“*biye bak*”(Urfa).(II.18a)

Boğ (Muğla, Uşak): 1 — Sofra bezi (Muğla); 2 — Boğçe (Uşak), *Hamam boğu*.(I.39b)

Boğasamak (Niğde): İnek boğaya gelmek, boğa istemek. *Öğüre gelmek*.(I.39b)

Boğnamak (A.): Ağzadan birini sıkı sıkıya ip ile bağlayarak kanın cereyanına mani olmak, *kolu boğnamak*.(I.39b)

Boğuntu (C.A.): Sıkıştırarak yaptırılan iş. *Bu iş boğuntuludur. Bir ucuna boğuntuya getirdiler*.(I.40a)

Bolamadı (C.A.): Geniş, çok. *Dünyanın bolamadı olduğunu ne idem, ayakkabım dar olduktan kelli*.(I.40a)

Bolu (Konya): İcar, *bağı boluya verdin mi?*(I.40a)

Bor (Maraş, Karahisar, Punarbaşı): Ekilmemiş tarla, sökülmemiş toprak, ekine yaramayan yer. *Boruna körüne büyümüş* : Terbiye görmemiş.(I.40a)

Boran (Avşar, C.A., Niğde): Fırtına, rüzgârlı yağmur, tipi, karlı tipi. *Sakla. dağlar boranın.dan kışın.dan. Kar yağar boran eser alem bu ya.*(I.40a)

Boyanasica, Bir beddua: Zehirlenirsin inşallah “*boyanasica hala karşımda ne duruyorsun*” (Gaziantep).(II.19a)

Bozlamak (A.): Deve bağırarak. *Deve o kadar bozladı ki.*(I.41b)

Böcü (Niğde, Karkaağaç, Afyon) 1 — Böcek, haşarat, *yalın ayak gezme böcü börtü sokar.* 2 — Canavar, kurt, *bizim koyunun birini böcü kaptı.*(I.42a)

Böğü, bö (C.A.): Zehirli örümcek. *Elini böğü çalmış.*(I.42b)

Börkenek (C.A., Malatya): Başa geçirilen ve kulakları saran başlık. *Börkeneğimi evde unuttum.*(I.43a)

Bulgurcuk 1 — Ufak bulgur, düğü (Koçhisar): Dolunun küçüğü, *kuzu dişi, kırcı.*(I.44b)

Bullamak (C.A.): Et ve pelte gibi şeyleri sallamak, *götünü bullayı bullayı getti.*(I.44b)

Buru (Maraş, Kayseri, Ballık): İnce sancı. *Karnımda buru var, burusu tutmuş, burusu tutan kadın.* (çocuk doğuracak kadın).(I.46a)

Buruk: 1—Taşaksız kimse (Kırşehir); 2 — Az kekeç, mahreçleri çıkaramayan: *Kekeç değil amma az buruk.*(I.46a)

Butur (G.Antep): Azgın, başına bela arayan, *butur adam.*(I.46b)

Buturamak (C.A.): Belâ aramak. *Ne buturayorsun? Başına buturayasica.*(I.46b)

Buymak (Çorum, Kütahya, Bolu, Araç, Malatya, Çangırı, Adana, Ankara, Menteşe, Afyon, Konya): Çok üşümek, soğuktan donup ölme derecesine gelmek. *Ahır dağında beş adam buymuş.*(I.46b)

Bügdül (Çankırı): Batıl. *Hakkı bügdül edenin hakkı bügdül olur.*(I.47a)

Bügelek (Avşar): Sığırlara musallat olan sinek, *camuzu bügelek tutmaz.*(I.47a)

Bük (A.): 1 — Bodur ağaçlardan mürekkep bir yığın çalılık, o *bükte çok bildircin bulunur.* Karga bükü: bir köy adı; 2 — Tarla kenarlarında, bağçe kıran.larında içdeden dikenli bodur ağaçlardan ve saireden meydana getirilen mania; 3 — Böğürtlen, *bük üzümü*; 4 — Nehir kenarında su çekildikten sonra kuvvei inbatıyesi mükemmel olan arazi. *Eyri bük, bük kavunu.* (Malatya).(I.47a)

Büküntü (Bünyan): Köşe, zaviye. *Çadırın büküntüsü dibinde oturuyorlardı..*(I.47b)

Büküş (O.A.): Zaviye, *seni bizim sokağın büküşünde beklerim.*(I.47b)

Bürüm (C.A.): 1 — İpekten yapılma ince ve yassı kaytan. *bürümlü yelek, şalvar* ; 2 — Arapların başlarına poşu üstüne geçirdikleri ağal.(I.48a)

Büvelek (Kayseri, Kırşehir, C.A.): Cız *sineği* denilen büyük sinek. Hayvanatı bakariyyeye tebelleş olan büyük sinek *çüte (çöfle) gidermişin büveleğe şartınan*.(I.48a)

Büzüşmek (Ankara): Büzülmek, takallus etmek, *üşüdüm de büzüştüm*.(I.48b)

-C-

Cacık (G.Antep); **cıcık** (Karaağaç): Taze, çocuk, yeni yeten, en çok hayvanlarda kullanılır. *Bizim tay daha cacıktır binilmez*.(I.49a)

Canevi : 1 — Kalp, yürek. (Malatya, Karaağaç); 2 — Kalbin altı, göyüs kemiğinin bittiği yer (Afyon) gûya canın bulunduğu yer. *kalbim karanlık, can evime bun. geliyor, can evime sokacağım geldi, can evimden yandım*.(G.Antep).(I.50a)

Cankama (Göksün, C.A.): Ağız kavgası, münazaa, *yeter artık kesin şu cankamayı*.(I.50a)

Can öğüşlük vermek (G.Antep): Can rahat etmek, *uşağı evde bıraktım, canım öğüşlük vermedi, duramadım geri geldim*.(I.50a)

Car: 1— İmdat, yardımı, çare. (Malatya); *Canına car yetti*; (G.Antep); 2 —Kadın çarşafı, çar (Kütahya, C.A.).(I.50b)

Carını atmak, Himayesine sığınmak *Orada olanlara carını attı.*”(Çorum).(II.23b)

Çaylı (Konya): Kurumlu, kibirli. *Bu gelin pek çaylı, çekli*.(I.51a)

Ceç (C.A.); **çiş** (Yabanova): 1 — bak. çeç. .2 — Yığın, *bostanı sattım ceç para yaptım, ben söz istemem ceç para isterim* (G.Antep).(I.51a)

Cemek (Yozgat, Maraş, Kırşehir) ; **mecek** (Hacıbektaş): Öğendirenin kalın tarafındaki demir, *cemek demiri*.(I.51b)

Cenger (C.A.): Bakırların üzerindeki küf, yeşile mail bakır küfü, *o kazayı cengerlenmiş. Cengeri renk*: Limon küfü.(I.52a)

Cerek (Malatya, Kayseri, Erzurum, Niğde): 1 — Dam örtüleceği zaman atmaların üstüne konan ağaç; 2 — Bağ asmalarının dayacağı (Kayseri,. Erzurum), *karş. barana,, baranı, herek, serpene, övgül*.(I.52b)

Ceren (C.A.): Ceylan. *Akça ceren ne dolanın bu dağda, bu dağ bizim ağamızın dağıdır*.(I.52b)

Cıbir (Yozgat, Ankara, C.A.); **cubur** (Niğde); **cıbiz** (Konya): 1 — Arık, zayıf; 2 — Parasız, züğürt. *Aman cıbir hiç parası yok*.(I.53a)

Cıda (Avşar, Türkmen): Mızrak. *Koç yiğit çıdasın almış atıyor ak elleri kızıl kana batıyor*.(I.53a)

Cıdır (Konya): *Cıdırıma basma*. Zayıf ve alınır tarafıma basma.(I.53a)

Cıdırılı atlısı (C.A.): Seri hareket eden kimse, *cıdırılı atlısı gibi geldi geçti. Pişik cıdırılı gibi damdan dama seyirtti* (Birecik, G.Antep).(I.53a)

Cığ tutmak (C.A.) Kuşlar birikmek. *serçeler cığ tutmuş.* Cuv.(G.Antep).(I.53b)

Cılga: 1 — Yastık haline getirilmiş ekin sapları (Çangırı, Ayaş); 2 — Dar yol, çığır. *Ortadan gitmede cılgadan git. Cılga yol.*(I.53b)

Cimbildatmak (Bolu, Ankara): Kımıldatmak, karıştırmak. *Lafi uzatıpta ortayı cimbildatma.*(I.54a)

Cımkışmak: (Daday, Burdur): Müziç şekilde ağırmak, titremek, *başım cımkışıyor.*(I.54a)

Cıncık (Maraş, Niğde, Kırşehir, Dinar, Yozgat. C.A.): Cam ve çini gibi şeyler ve bunların parçaları (Malatya) *Cıncık boncuk olmuş.*(I.54b)

Cınımak (Ankara): Caymak (oyunda) *bu sefer de cınır.*(I.54b)

Cır (Niğde): Aman, yalvarırım makamında *cır! kadını alayım.*(I.54b)

Cırgıt (Niğde): *Cırgıt gibi çığırıyor.*(I.54b)

Cırmaklamak, cımaklamak (C.A.); Tırmalamak, *pişik cırmaklamış.*(I.55a)

Cırmalamak (Ankara): Tırmalamak. *Bebe yüzünü cırmalar.*(I.55a)

Cırmalanmak (Malatya): Yıpranmak. *Elbisemiz tırmalandı.*(I.55a)

Cırnak (Çangırı, C.A.): 1 — Kedi pençesi. (Çangırı); 2 — Pençe (C.A.) *Onun cırnağına geçen kurtulmaz.*(I.55a)

Cızı, cızık (Avşar, Kayseri): Hat, çizgi, *cızıdan çıkma doğru get.* Saban çizisi.(I.56a)

Cıba: Zayıf, çıplak, züğürt (Denizli); *cıbcıba* (Dinar), *tiftiği kırparlar cıba olur* (Ankara); 2 — Tandır karıştırmaya yarar bir metre uzunluğunda bir demir (Ürgüp); 3 — Küçük domuz (Ankara); 4 — Çocuk, *cıba. Bizim cibalar geldi.* (Simav, Kütahya).(I.56a)

Cıbelek (C.A.): Pek, çok, haddinden fazla, çok ileri giderek. *Sen de baş ağrıttın cıbelek.*(I.56b)

Cibelmek (C.A.): Kuruntu satmak. *Ne cibeliyin. Cıbele cıbele geldi.*(I.56b)

Cibi (Yabanova): Deve, koyun boku gibi kapalı boklar. Kığı. Bilmece: *Deptim kapu açıldı ilik düğme saçıldı = Cibi.*(I.56b)

Cip, cib (Teke, C. A. Niğde); **cilis** (Niğde): Daha, pek, eyiden eyi, büsbütün. *Cip delisin. Bu sözü duyarsa cilis delirir.*(I.58a)

Comba (Çorum): İki yaşından, beş yaşma kadar erkek bükülecek camus. *combanın taşaklarını bükünüz, zaptolunmıyor.*(I.59a)

Comcomu (C.A.): Mebzuliyet ve tehacüm ifade eden söz. *Kışın comcomusu zemheriden sonra gelir. Eylül ayı üzümün comcomusudur.*(I.59a)

Corlaşmak (C.A.): Konuşmak henketmek. şorlaşmak. *Gel otur da biti corlaşak*.(I.59a)

Cöritmek (Ankara): Çıplak olmak, (*heykel*) cöritmişte otura düşmüş.(I.59b)

Cuğ (G.Antep): Yığın, birikinti. *Serçenin cuğu olmaz*.(I.59b)

Cula, Karga “*culalar gibi kağıldaştılar*”(Göcenova “Çorum”).(II.27b)

Cura (A.); **cüre** (Maraş): 1 — Dört telli bozuktan ufak saz. (Bolu, C.A.). *Cura ses: İnce ses. cura sesi davudiden daha çok severim*; 2 — Kuş yavrusu; 3 — Cılız, kuru, (Yozgat, Ankara, Sandıklı) *Cura hiç hayrı yok hıra*.(I.60a)

Curkutmak (Niğde): Yutmak. *nasıl? kaymağı yalnız başına curkutursun ha!*(I.60a)

Cünüt (Sivas, Malatya): Su, punar bulunan yer. ratıp arazi, daima su içinde bulunan arazi, *cünüt başında eylendik. G. Antepte bir yeradı*.(I.60b)

Cüvelek (G.Antep): Ekin ekmeyen köylü, çifti ve tarlası olmayan kimse, *ekincimisin, cüvelekmisin*.(I.60b)

-Ç-

Çağa (Malatya, G. Antep, Divrik, Darende, Afyon): Süt emen çocuk, küçük çocuk. *Uyu çağam uyu. Çağayı uyarma ; Çağayı al da getir. Bizim çağa bu gece hiç yatmadı*.(I.61a)

Çağşak (Niğde, İçil): Ufak taşlı bataklık, çakıllı yer. *Çamurda çağşakta gezi te üstünü kirletme*.(I.61b)

Çağşır (Konya Ereğlisi, Bolu, Niğde, Kayseri); **çahşur** (Gerkûk): 1 — Bol pantolon, erkek şalvarı (Ereğli, Bolu); 2 — Kuşların ayağındaki tüy. *çağşırlı tavuk*; 3 — Püskül, pançak (Niğde); 4 — Maydanos gibi bir ot. (Niğde).(I.61b)

Çak: Ta! *Çak ağacın tepesinde, çak orada* (Köprülü); *Sabaha çak oturduk* (G.Antep).(I.62a)

Çakçakı (Malatya); **şakşakı** (G.Antep): Değirmenin taş altına dane dökecek aleti, çakıldak, *değirmen sele getmiş sen çakçakısını arıyorsun*.(I.62a)

Çakıldak (Malatya , Çangırı , Kayseri, Dinar, C.A.): 1 — Koyun ve keçilerin kuyruk altı tüylerine takılmış olan pislik ; 2 — Zifos (C.A.), *Bu kundura çok çakıldak atıyor*, 3— bak. *çakçakı*.(I.62a)

Çakıştırmak (Konya): İki şairi karşılaştırarak yeniştirmek. *Aşık Haşan efendile Fadimeyi getir de çakıştıralım*.(I.62b)

Çala (Seydişehir, Ankara, Malatya, C.A.): 1 — Eski (C.A.); *Pazardan bir çala zubun aldım*; 2 — Pek az, nim, defa, bir bakıma. *Bir çala kullanılmış, eski değil solmamış. şu at bir çala bizim ata benziyor*.(I.62b)

Çalınmak, çalmak (Menteşe, Ankara): 1 — Sürünmek, sürmek, *yağ çal da yüzün.e yarılsın*. 2 — Nüzule uğramak (G.Antep) *Çalın kudur etine düş*. Cin çalmak, cin çarpmak, cin çalasica.(I.63b)

Çalkağı, çalkağ (C.A.): Hışva temizleyen büyük ve seyrek sarat, kalburun en seyregi. *Başındaki çalkağı kadar sarıktan utanmıyor.*(I.63b)

Çalkama (Malatya, Yozgat); **çalgama** (Avşar): 1 — *Bir çeşit ayran, çalkama yapalım.* 2 — Süt, un ve yumurta karıştırılarak tepsije dökülen ve furunda pişirilen yemek.(Edirne).(I.63b)

Çalkantı: 1 — Kap temizlenmiş su, mayi müstamel (Malatya); 2 — Buğday ve emsali çalkanarak kalbur üstü kalan kısımleri (Niğde, Edirne); 3 — Ayran, yayık ayranı (C.A.) *Bir tas çalkantı içtim.*(I.63b)

Çalkap (Malatya): Yarı, buçuk, nim. *Çalkap görmek* (C.A.) Az ve kısa görmek, *geçiyordu çalkap gördüm.*(I.63b)

Çam budrumu (Ankara): Ağaç kap. İçi desti gibi olur, *çam budrumunun suyu çamsı çamsı kokar.*(I.64a)

Çamış (Malatya, Niğde, C.A.): 1 — Bethuy katır, çifteli. *çamış katırı*; 2 — Ahlaksız, arsız, edepsiz.(I.64b)

Çamsı (Ankara): Çam gibi, *suyu çamsı çamsı kokuyor.*(I.64b)

Çamsıtmak (C.A. Ankara, Niğde): Sapıtmak, işi bozmak. *Akıllı gibi duruyor şimdi çamsıtır. Önce deli olduğumu bilmedim, konuşurken birdenbire çamsıltı.*(I.64b)

Çantı (Ankara); **çandı** (Zile): Çatı. *Çantı çantı gezerim, Kiremitler ezerim. Sevdiğimi gördükçe, Bağırımı ezerim.*(I.65a)

Çan.gal (Kayseri): 1— Çiftten bezgin öküz, *kırık kağrı, çan.gal öküz*, 2 — Çengelli, budaklı çam ağacı olup tarlayı muhafaza için avla makamında kullanılır.(Bolu).(I.65a)

Çan.gı (Ankara): Kötü adama denir, *piç çangı.*(I.65a)

Çapar: 1— Yüzü çilli insan (C.A., Menteşe); 2 — Rengi alacalı (C.A.) *Çapar tavuk*, 3 — Çopur, çiçek bozuğu (C.A.) *Çapar Ali*; 4 — Posta sürücüsü.(Ş.A.).(I.65b)

Çapmak (Diyarbakir, Kütahya, C.A. Çangırı): Koşmak, acele gitmek. *Çapa çapa geldi, çap ta bulaktan doldur gel.*(I.65b)

Çaprak (Ankara): Ayağı *çaprak.*(I.65b)

Çarpım (Malatya): Deste, *bir çarpım ekmek.*(I.66b)

Çat (C.A.): Telasük ve iltisak noktası, *alın çatı, su çatı, dört yolun çatı.*(I.67a)

Çatak (Malatya, Rumeli): İki sırtın çukur mahalli, su akıntılı mahalleri, dağlarda derin dereler, *dağların çatıldığı çataklar.*(I.67a)

Çatı (C.A.): Kulpsuz Külek. *Yoğurt çatısı, bir çatı yoğurt.*(I.67b)

Çatılık (Balıkesir): Hattı içtimaî myah. b.a. *alının çatı, çat kemiği.*(I.67b)

Çavmak (Kütahya, O.A.): 1 — Sıkı uçmak, kuş kanatlarını sıkı sıkı yani vücuduna kısararak uçmak. (Kütahya); 2 — Yayılmak, şayi olmak (Niğde). *Ömür bir tepeye çavmuş gün gibi, Akşam, sabah derken geçti neyleyim. Koku çavmak. Haber çavmak.* (I.68a)

Çekem (Kütahya, Niğde): Su yolcu, b.a. *Çekem oğulları* (G.Antep) Bir aile adı. (I.69a)

Çelet (C.A.): Cidavu, yaramaz, en çok çocuklar için kullanılır. *Bizim oğlan o kadar çelet ki ne durma bilir ne dinlenme. Aman ne çelet uşak, minareye dışından çıkar.* (I.70a)

Çelim (Avşar) Vaziyet ve hâl. *Onacak oğlan çeliminden belli olur.* (I.70a)

Çellemek (Kayseri): Hayvan ölmek, *filanın hayvanı çelledi.* (I.70b)

Çelte (Kırşehir köyleri, Avşar); **çeltik** (Yozgat, Konya, Maraş, G.Antep): 1 — Çoban yamağı, eş; 2 — Bir adama engel olan fuzuli arkadaş (Avşar); 3 — Kırık parça (Konya) *çeltik leblebi*. 4 — Kabuğundan ayrılmamış pirinç daneleri (Maraş); 5 — Üzümü yenmiş sap (G.A.) *Çeltik kuzulara iyi yarar.* (I.70b)

Çemkürmek (Tosya); **çemkirmek** (Ankara, Niğde, Yozgat, Afyon): İnsanın yüzüne karşı durmak, yüze atılırcasına söylemek. Karşılık vermek. *Köpek gibi çemkürüyor. İnsanın yüzüne çemkürüyor.* (I.71a)

Çemrek (G.A.): Toplu ve düzgün, kıvraklık veren. *Çemrek adam, çemrek elbise.* (I.71a)

Çemrenmek (A.): 1 — Kol ve paçaları sıvamak; 2 — Etekleri toplamak; 3 — Bir işe vaktinden evvel hazırlanmak, hazır bulunmak, *suya gelmeden çemrenme.* (I.71a)

Çenteleşmek (G.Antep): Bir birile uğraşmak, çekişmek. *Çenteleşip duruyorlardı.* (I.71b)

Çepel (Niğde, Develi, Kütahya, C.A.): 1 — Sulu çamur, pislik. *Çamur çepel*; 2 — Hübubat içindeki yabancı maddeler (Develi); 3 — Gözdeki çapak, pislik, bozukluk, *gözleri çepel bir adam.* (C.A.). (I.71b)

Çepin (Çangırı, Ankara): Sebzeleri havalandırmak ve otları koparmak için kullanılan sapı uzun çapa, *bostanı çepinlerler.* (I.72a)

Çığırtma (Ürgüp): 1 — bak. *çığırtmaç, çığırtmaz, bişi*; 2 — Bir nevi musiki aleti. (I.73b)

Çıkla (Karaağaç, Isparta, C.A.); **çığla** (Seydişehir); **çihla** (Malatya); **cıkla** (Ankara): **cıplayı, cibli, cible** (Sandıklı): Tıpkı, halis, aynan, baştan başa, tamamı tamamına. sade, yalnız, pek. Cıblayı. *Mehmedin kalemi, cıblayı öyle, cıkla güzel olmuş, tıpkı cıkla gelmiş gitmiş, uzak gidemedim cıkla oluru verdim, bir et aldım cıkla yağ.* (I.74a)

Çımkışmak (Denizli): Vücut hastalanup ağırmak, iğne sokulur gibi muztarip olmak, çımkışmak. b.a. *cimit cimit sancımak* (Ankara). (I.75a)

Çımsıtmak (Ankara, C.A.); **çamsıtmak** (Niğde): Sezdirmek, renk vermek, *ben sana söyledim, sen de gidip çımsıtma, üremesin karnında kalsın.* (I.75a)

Çımkayaz (C.A.): Pek açık, pek ayaz, *hava çımkayazdır.* (I.75a)

Çırk, cılk (Avşar): Bozuk, mütefessih. *Yumurtaların çoğu çırk çıktı.* (I.76a)

Çırnak (Teke): Pençe tırnağı; *daksam çırnağıma gitsem tor şahan*.(I.76a)

Çıtak (Avşar): .ifteli, sert, *bu çok çıtak bir hayvandır*.(I.76b)

Çıtçıtı (C.A., Develi): İftar kabı, sahanın küçüğü, *çıtçıtıma biraz pekmez kormusunuz*.(I.76b)

Çibik çalmak, çibiklemek (C.A.): Eli ele vurmak, *çibik çalar türkü söylersen oynarın. Öteki geçeden çibik sesi geliyor*.(I.76b)

Çiğın (Konya, Karaağaç, Develi, Sandıklı, Teke); **çiğni** (Menteşe, Sandıklı, Konya Ereğli): **çin** (Kırşehir, Burdur): Omuz, omuz başı, *çiğnime aldım*.(I.77a)

Çiğrimek (C.A.): Nefret etmek, manen kırılmak, *ben ondan çiğridim. eti ciğrimek*: İçinden içinden gıcıklanmak. *O camı cızlatma , etim çiğriyor*.(I.77b)

Çilelenmek (Sandıklı): Semirmek. *Şu at iyi çilelendi*.(I.78a)

Çillik (Ahlat, C.A.): Kadınlarda aleti tenasül. *Çillik buyduran*.(I.78a)

Çinke (Avşar): Zerre, ufak parça, *bana bir çinke verdi*.(I.78b)

Çirgimek (Kütahya, C.A.): Nefret etmek, çirginmek. *Filan yemekten çirgindim*.(I.79b)

Çirtik : 1 — Ufak sabun parçası, sabun çiğidi. Kirtik (Konya, Birecik); 2 — Ufak salkım. *Üzüm çirtiyi* (C.A.); 3 — Fiske (Malatya, C.A.) *Çirtik vursan kan damlar*. 4—Tırtık. *Minarenin çirtiği*.(I.79b)

Çirtmek (G.Antep): 1 — Hıyar gibi sebzelerin bıçakla başına vurarak ufak ufak kesmek; 2 — Kertmek, *çirtikli sahan, çirtikli tas*. 3 — mec. Yalan söylemek.(I.80a)

Çiti (Rize, Kırşehir, Ankara): 1 — Küçük sepet (Rize) bak. çit ; 2 — Kağrı arabasının etrafına ince çubuklardan yapılan sepet (Kırşehir); — 3 Harar, büyük çuval (Niğde), çuval, kilim diken ipler (Kırşehir);4—Çerçive. *pencere çitisi* (Ankara). 5— Girift, sıkı (Ankara).(I.80b)

Çitilemek (Niğde, Kırşehir): 1 — İki el arasında sıkıştırarak oğuşturmak. (Niğde); *Çamaşırı çitiledi. Ağzını yüzünü çitilerim*; 2 — Çorap eskিয়েince örmek.(Kırşehir).(I.80b)

Çitimek (Ankara, C.A.): Çorap ve diğer mensucatteki yırtık ve delikleri örmek, *çorap çitidim*.(I.80b)

Çitinmek (C.A.): Birbirine girmek. *O kadar kalabalık ki birbirine çitinmiş gibi, geçmek mümkün değil*.(I.80b)

Çiye (C.A., Konya): Çekirdek içi, ceviz ve badem gibi meyvelerin kabuksuz beyaz içi. *Badem çiyesi*.(I.81a)

Çiyelemek (Menteş-Sandıklı): Cevizi soymak. *Cevizi çiyelemek*.(I.81a)

Çiyit (G.Antep): 1 — bak. çiğit; 2 — Ermemiş karpuz, *karpuz çiyit çıktı*.(I.81b)

Çomruk (C.A.): Eskimiş, güdükleşmiş süpürge. Çom olmuş süpürge, *çeşme çomruğu. Kenef çomruğu. Sakalı çomruk gibi*.(I.82b)

Çor (Afyon, Isparta, Niğde, Malatya, Konya, C.A.): 1 — İnsan ve hayvan hastalığı, *çorlu*: Hastalıklı. *Gam gamı getirir, Gam da çoru getirir, çor da ölüm getirir. Güzelden yar, çirkinden çor eksik olmaz. Ayağında çoru var*; 2 — Nezle (Birecik); 3 — İptila (G.Antep) *Kumar bir çordur*.(I.83a)

Çot 1 — Çolak (Kayseri); *Vurduğun yer et olsun. Elin kolun çot olsun*. 2 — Çok sık, girift (Niğde) *Çotlu*: Dişleri girift olan.(I.83b)

Çöğmek: 1 — Araba arkası üzerine devrilmek; 2 — Başını kaldırıp ileri uzatarak bir balestik münhanisi resmetmek. *Yılan çöğdü*.(I.84a)

Çökek (Çorum, Avşar): Cıvık ve kokmuş çamur, *batılğanlık. Tepeyi çıkınca çökekte göründü*. (I. 84a)

Çömçe gelin (G.Antep): Yağmur yağmadığı zamanlar çocuklar tarafından yapılan ve kaba yapma bebekleri andıran şey. *Çömçe gelin na ister. Bir kaşıcık su ister...* diye kapu kapu gezerler ve evlerden çömçe gelinin başına su aktarırlar.(I.84b)

Çörte, Oluklu pınar”*O yamaçta birkaç çörte var*”(Araç“ *Kastamonu*”).(II.37b)

Çörten (Kayseri, C.A., Ankara); **çörtün** (Malatya): Su oluşu. *Dam çörtünü, çeşme çörtünü çok yağmur yağdı çörtenler harıl harıl aktı, çörten cücüğü* : Çok ufak cılız.(I.85a)

Çuldur etmek (Maraş, G.Antep): Kapıp kaçmak. *Aşığı çuldur etti*. Kaçarken çuldur diye bağırır.(I.86b)

Çunkur (C.A.): Gözleri içerlek olan kimse, *çunkur gözlü. Çunkur çunkur gözleri var*.(I.86b)

Çüt oturmak (Kütahya); *Onun aşığı dayama çüt oturur*. Talili demek.(I.87b)

-D-

Daban (A.): 1 — Döşeme, her şeyin altı; 2 — Esas (Kütahya) *işin dabanı bu-*, 3 — Eyi cins kılıç demiri (G.Antep) *Palanın demiri dabandır*.(I.88a)

Dabırmak (Kırkağaç): Israr etmek. *Hüseyin efendi her sözünde böyle dabırır*.(I.88b)

Dadamık (C.A.); Kuşları tuzağa düşürmek için dökülen daneler, ekmek kırıkları, dadamık dökmek (C.A.) İnsanı aldatmak için yalan vat yapmak, *anladık dadamık döküyorsun*.(I.88b)

Dadımlık (C.A.): Tatmak için bir parça yiyecek, *doyumluk değil dadımlık*.(I.88b)

Dağal: (Konya, Niğde): Talaz, şiddetli tozlu rüzgâr, bora. *Aman bir yel bir dağal*.(I.89a)

Dahacık (Ankara): İşte orada demektir, *dahacık! orda git al*.(I.89a)

Dahra: (Maraş, Çorum, Niğde) **tarha** (Afyon): Bağ budamak, çıra yarmak için kullanılan küçük orağı andırır aygıt, *dahra girdi, mahra girdi*: Bağa dahra girmesile mahra girmesi arasında fazla zaman yok.(I.89a)

Dal (A.): 1— Omuz başı, *kolumu kırdın dalımdan felek, dalımda seni Hicaza götürsem hakkını ödeyemem. Dal omuz etmek*: Omuzuna almak. *dalma binmek*, musallat olmak. 2 — Çıplak, sade (Kütahya) *dalkılıç, daltaban*. *dalfes*: sarıksız, şalsız, çembersiz fes.(I.89b)

Dalağan (Avşar): Bir kuş. *dalağan çeşitleri; gök dalayan, perçemli dalağan, serçe dalağan, elmataş dalağan*.(I.89b)

Dalamak: (C.A.): Isırmak, *it dalamış. Bir ağılı böcük dalamış*.(I.89b)

Dalda (C.A., Van, Erzurum): 1 — bak *dulda*; 2 — Himaye. *Yiğit daldasmda yiğit saklanır, sinme kötü daldasına koy yesin aslan seni*.(I.90a)

Daldalanmak (C.A., Van, Erzurum): 1 — Sinmek; 2 — Birisinin himayesine girmek. *Kız daldalan daldalan*.(I.90a)

Damızlık (C.A.): Maya, *süde damızlık çaldım yoğurt olacak*.(I.91a)

Dammak (Kütahya, G.Antep): Hatıra gelmek, *yüreğime damdı*.(I.91a)

Danık, tanık (G.Antep): Şahit. *Bugün ayın ondördü kız saçını kim ördü ördü ise yar ördü danık getir kim gördü*.(I.91a)

Dan. (Kütahya, Yozgat) Hayret ve taaccüp, *danıma gitti*. Taaccübümü mucip oldu. *dan. gelmek*: acip gelmek, **dan.a kalmak** (C.A.): Mutehayyir olmak, *söylediği vakit dan.a kaldım*.(I.91b)

Dan.gırdamak (Tosya): Çok söylemek, *çok dan.gırdama*.(I.91b)

Dan.lamak (Ankara): Ayıplamak. *Beni dan.layıvirdi*.(I.91b)

Daraba (A.): 1 — Peyke, bazı eski evlerde duvara merbut olarak yapılan kanepeler (Van); 2 — Tahta perde (Isparta); 3 — Dükân kepengi (C.A.). *Tahtayı darabayı topladım*: Pılı pırtıyı topladım. (Sandıklı). (I.91b)

Darak (Ankara): Ayağın eni. *Ayağı dar aklı gönlü maraklı*.(I.92a)

Darahlık (C.A.): Pirzola, *her gün bir daraldık yersen çok kuvvetli olursun*.(I.92a)

Dar akşam, dal akşam (C.A.): Hemen akşam olmak üzere olan zaman, *dar akşam yola çıkılmaz*.(I.92a)

Darbız (Maraş): Rutubet, kuvvei inbatiye. *Çok yağmur yağdı yerler darbızlandı. O tarla, darbızım hiç bırakmaz*.(I.92a)

Darıcan (C.A.): Pirinçlerin içerisindeki ecnebi işe yaramayan daneler, pirinç piçi. *Yenmezki darı darıcan*.(I.92b)

Darıkamak (C.A.): Müzayekada kalmak, *düşmez kalkmaz (kalkmaz) ve darıkamaz bir Allah. Çok danktım bana yardım et*.(I.92b)

Davrı (Kırkağaç): Benzeri, *bunun davrı*.(I.93b)

Davuştu (Niğde): Aslı olmayan kuru gürültü, *davuştuya gider*, gürültüye papuç bırakır.(I.93b)

Daygeldi, taygeldi (Kırkağaç, Avşar): Emeksiz, üvey evlat. *Mehmet Ahmet efendinin tay geldisidir*.(I.94a)

Daylı (Niğde, Ürgüp): Yıl çibanı. Bu kelime daima tahkir ve tezyifte kullanılır, *daylının dibi, daylılar çalsın, bir daylısı yok*.(I.94a)

Dayramak (C.A.): Kumaş nesci arasında irtibat bozulmak; *eteğinden çekti dayrattı. o yağlığı o kadar çekme dayrar. bulutlar dayramış*.(I.94a)

Dazlamak; Kusur aramak. *çok dazlayan daza düşer, bir kel başlı kıza düşer*.(I.94a)

Deblek, deplek (Yozgat, Antakya, G.Antep): 1 — Bir nevi darbuka, *kırk deplekten bir depleğe kaldı*; 2 — Ahmak sersem, *haydi deplek sen de*.(I.94b)

Debretmek (Boyabat): Karıştırmak, harekete getirmek, debreştirmek (Ankara): Canlandırmak. *Unutulmuş gitmiş lafı debreştirmek*. değme, değmede (Malatya, G. Antep): laalattayın. *Bu işi değmede adam yapamaz*.(I.94b)

Deh düşmek (C. A., Kütahya): Dikkat etmek, farkına varmak. — *Filan adam buradan geçtimi? — Deh düşmedim*.(I.95a)

Dehlemek (Denizli, Sivas): Dikkat etmek, *nereye gitti diyi dehleyor*.(I.95a)

Dek durmak (Kayseri): Uslu, rahat, sakin durmak, *dek duranın devesi ölmez*.(I.95a)

Deliyel, Kara yel “*Deliyel insana kar gibi, karada kor gibi eser*”(Acıpayam “Denizli”).(II. 41b)

Dendi, deyindi (Kütahya): Haydi, *dendi çabuk gel*.(I.96a)

Dengeşik, Bir örnek olan iki şey “*dengeşik değiller*”(Trabzon).(II.42a)

Den.etlemek (Ankara); **den.eklemek** (Ankara, Bolu): Geriden gözetmek, tarassut etmek, *den.klemište görüvirmiş*.(I.96b)

Deplek (C.A.): Darbuka, *kırk deplekten bir depleğe kaldık*.(I.97a)

Deşmek (Çorum, Sandıklı) **dışmek** (Ankara): 1 — Bir yara veya çibanın pisliğini çıkarmak için delmek, karıştırmak. *elimde çiban var, iğnenin ucile deşeceğim*; 2— Eşmek ve açmak, *ateşi deş, toprağı deştik*.(I.97b)

Deve darı (C.A.): Saçma sapan. *Deve darı söyledi*.(I.98a)

Devinmek (Ankara): Uğraşıp durmak, ihtimam etmek, *eti pişireyim diye sabahtanberi devindim durdum da pişmedi, sırın.sı olmuş* (sırınsı = sırim gibi).(I.98a)

Devşinmek (C.A.): Boğazlanıp ve yaralanıp ölürken çabalamak, tepinmek, *devşine deşine yeri eşmiş*.(I.98b)

Dığıldanmak (C.A.): Çarpınmak. *Aman uşak nasıl oldu diye dığıldandım durdum, sancılandı sabahlara kadar dığıl dığıl döndü*.(I 99b)

Dıkız (C.A.): 1 — Seyrek Karşıtı, *dar dıkız dışarıya çıkabildim.* 2 — Giran. ağır sözüm sana dıkız gelmesin.(I.99b)

Dimdik (Ankara): Kendi kendine çok gülen adam, *dimdik serseri, hem dimdik hem dılacan serseri.*(I.99b)

Dimdiklik (Ankara): Açık saçıklık. *Dılacanlık, yılışkanlık.*(I.99b)

Dimdızlak (C.A.): Eli boş, istinatsız. *Dimdızlak ortaya düşmek.*(I.99b)

Dırdıbık: Umumî içtima, miting. *Dırdıbık yaptıkta kadıyı öyle azlettik.*(I.100a)

Dırmıkçı (Ankara): Söz tazeleyen, söz getiren adam. *Kavga kaşağıcısı dırmıkçı.*(I.100b)

Dışlık (Avşar, Yozgat, C.A.): Rahat, inbisat. *Kır attı kırmızı başlık, Sırtındaki beyaz ışlık, Bin atına sür yaylaya Temmuz sana vermez dışlık. Ağıt. dirlik dışlık, dışlık vermedi çılgınsızlık yaptı, dışlık bulamadım.*(I.100b)

Dik (C.A.): İyi pişmeyen dâne vasfı, *aş dik olmuş ben ölgününü severim.*(I.101a)

Dikelemek (G.Antep) Sertelmek, tahakküm etmeğe başlamak, *önce yavaş yavaş söyledi sonra dikelemeye başladı.*(I.101a)

Dilemek (Ankara, C.A.); **dil vermek** (Bolu): Koğlamak, horlamak, karamak, namusa dokunmak, *dit veriyor oturmuşta dilleyor.*(I.102a)

Dimdik (Gerkûk); **dindik** (Ahlat): Gaga, *bu kuşun dimdiği egridir, dimdiklemek: gagalamak.*(I.102b)

Dimi (Naşa köyü): Fitilli kumaş. *Dimi tezgâhı.*(I.102b)

Dinburç (Malatya): Zirve, *dağın, dalın dimburcunda.*(I.102b)

Dinek (C.A.): Bürç, rasatgâh. *dineklemek, dihelemek, dehelemek, deneklemek: İntizar etmek, gözetlemek, dikkatla beklemek.*(I.102b)

Din.gildemek (Ankara, Menteşe, C.A.): 1 — Sendelemek (Malatya); 2 — Hayvan tırıs getmek (Menteşe) *din.gil din.gil din.gildeyip durma, din.gili virmiş. Bazı hayvan din.gildek Zonguldak olur, lap lap yörür.*(I.103a)

Din.gin (Kırkağaç): Zayıf. *Dingin adam, din.gin iman.*(I.103a)

Din.iz (Niğde): Halim, sakın. *Din.iz huylu.*(I.103a)

Dirkemek: Havale etmek, *bu işi Ahmede dirkedim.*(I.104a)

Dirneşmek (Kayseri): Toplanmak, hazırlanmak, *vaktile dirneşki yoldan kalmayalım.*(I.104a)

Dişemek (C.A.): 1 — Dişini değiştirmek, *yaşını yaşamış dişini dişemiş;* 2 — Değirmen taşını diş diş yapmak.(I.104b)

Diydirmek (G.Antep, Ankara): Neşter damara vurulunca kan ileri fışkırmak, *hekim neşteri vurunca kan diydirmeye başladı*.(I.105a)

Dolama; 1 — Avşar kadınlarının koyu lacivert eteklikleri; *ön.lerinde dolama, bellerinde ak sıktırmalı*. 2 — Tırnağın etrafında çıkan kabarık.(G.Antep).(I.106a)

Dolbak (Maraş, C.A.): Başı açık, *dolbak dolbak gezme, başına sıcak geçer*.(I.106a)

Dolukmak (G.A.); **dorukmak** (C.A.): Göz kendiliğinden yaşla dolmak, gönül kederle dolmak. *gözlerim doluktu, gönlüm doluktu*.(I.106a)

Dolyan pazarı (Niğde): Bol, mebzul, *ortalık dolyan pazarı*.(I.106a)

Domuşmak (Çangırı, Dinar): Surat asmak, *domuşup durma*.(I.107a)

Don (G. Antep,Maraş): 1—Elbise, çamaşır, *don yıkamak, don yumak, akça akıl öğretir, don yürümek*; 2 — Renk. *Atının donu kırdır*.(I.107a)

Don.ucu (Kayseri, G.Antep): Tetanuz. Kazıklı humma, *yarasına dikkat olunmazsa don.ucuya çevirir*.(I.107a)

Döğec (Çangırı, G.Antep); **dövec** (Kırşehir): Ağaçtan oyma döğecek aygıt, *sarımsak döğeci*.(I.108a)

Döl (Avşar. C.A.): eElât, yavru, nevzat. *Erken kalkan yal alır er evlenen döl alır, döllenenmek*: Yavrulanmak. *Döl dökmek*: Kavun karpuz ve saire gibi şeylerde çiçekten sonra ufacık çağlalar meydana gelmek.(I.108b)

Dölek (A.): 1 — Düz yer, müstevi, arızasız, pürüzsüz, *dölek yerden git*, 2 — Uslu, rahat, ağır, sakın, kâmil (Çorum, Kütahya, Yozgat, Ankara, Kırşehir) *Dölek dur*.(I.108b)

Dölendirmek (Niğde): Doğrultmak, düzeltmek, *yolunu dölendiriyor. Kitabın yanlışını dölendiriyor. Hesabı dölendirdik. Döleştirmek*: Tesviye etmek.(I.108b)

Dölenmek (Kırşehir Ankara, Çangırı, C.A.): İyileşmek, normal hale gelmek, düzelmek. *Çocuk dölendi*.(I.108b)

Dönek (A.): 1 — Çift sürerken çiftçinin tarlada döneceği yer; 2 — Sözünde durmayan, *dönek adam, dönek horoz*, Kavgada kaçacakmış gibi görünüp tekrar dönerek kavga eden horoz.(I. 109a)

Döşen.gi (Kayseri, G. Antep): Mefruşat, *döşen.ğisi bir çul, bir eski kilimden ibaret, dayalı döşeli* — Mefruş ev.(I.109b)

Döşsek (Ankara, Kırşehir, Sandıklı): Döşek, yatak, şilte. *Döşsek çarşafı*: Yatak çarşafı.(I. 109b)

Döymek (Niğde): Hararete tahammül etmek, *el döyecek kadar sıcak*.(I.110a)

Döymek, Dayanmak, tahammül etmek, razı olmak“*Sana beddüa edeceğim ama kalbim döymüyor*”(Çorum).(II.47a)

Dulda (Ankara, Sandıklı, Kırşehir, Kayseri, Avşar, Niğde, Yozgat); **dalda** (Van): Koytu yer. Güneş, yağmur, rüzgârdan barınılacak yer. *Daim duldası, duvarın duldası, kayaların duldası*, b. a. *ıhtı*.(I.110a)

Duldalanmak (Avşar): Birisinin himaye ve sıyanetinde yaşamak, *muhanetin duldası olmaz dalı olmaz*.(I.110a)

Duluk (Çorum, Kayseri, Niğde, Avşar, G.Antep): Şakak. *Dalaklarım ağrıyor bilmem neden, duluğu sirkeli*: Kimsesiz yetim kız.(I.110a)

Dumağı (Ankara, Konya); **duma** (Teke): Nezle, *üzerine şifa dumağı olmuşuk. Üzerlerden ırak olsun dumağı olmuşuk*.(I.110a)

Durukmak (Maraş): Tereddüt etmek, düşünerek durmak, *o haberi eşittikten sonra duruktum*.(I.110b)

Duşamadiya (Niğde): Rastgele körü körüne, gelişi güzel. *Duşamadiya söyledim*.(I.110b)

Duşka (Çorum, Yozgat): Duluk, dulum, şakak, *iki çocuk doğuşürken birisi obirinin duşkasına kakıyordu*.(I.111a)

Duşlanmak (Niğde): Musallat olmak, bir şeyin üzerine düşmek, *sende banamı duşlandın?*(I.111a)

Dutalga (Kayseri-Turan köyü); **dutarga** (C.A.); **tutarak** (İstanbul): Sara, sinir nöbeti *dutalgası duttu*.(I.111a)

Dutamak (Kayseri, C.A.): Müstenidat, ip ucu. *Sen bu hakkı kendinde buluyorsun amma, dutamağın nel uğraşa uğraşa bir dutamak bulduk, hırhız (hırsız) lar bulunacak*.(I.111a)

Dutu (C.A., Avşar): 1 — Rehin (Maraş); *Kulacımdan küpemi çıkarttım, dutu koydum, fay dasınan para aldım*; 2 — Oğlan evinden kız evine nişan merisiminde gönderilen hediye, belek; 3 — Ferman, taahhüname, emirname (Avşar) *Üç tuğlu vezirden dutusun almış*.(I.111a)

Dutucu (Kayseri): Tasarruflu, dutumlu. *Hancı çok dutucu*.(I.111b)

Düdük (Avşar): Hançere, ses çıkan yer. *Düdüğüm boğuluyor*.(I.111b)

Düğülemek (Erzurum): Düğülemek. *Gerilmiş kırış düğülenmez*.(I.112a)

Dümayı (Maraş, G. Antep): Yeknasak,yekrenk, büsbütün., *bağı dümayi belletmek*.(I.112b)

Dümük (G.Antep): Hırs ve haris, *dümük oldu, dümük adam, derdi dümüğü bu*.(I.112b)

Dünek (Menteşe): Kendi kendine süzölmüş gecelemiş su ve saire; karşı. *Dünemiş yoğurt* (Sandıklı): Üzerinden bir gece geçmiş uyumuş yoğurt.(I.112b)

Düneğin (Çorum); **düneğin** (Ankara); **dünen** (Sivrihisar): Dünkü gün. *Düneğin sana gitti idim nerde idin?*(I.113a)

Dün.ür (Menteşe, Ankara, Kütahya, Afyon); **dünür** (Alâiyye): 1 — Evlenen kızla oğlanın ana ve babaları; 2 — Sihriyetle akrabalık bak. *dünüşü*; 3 — Bir kız ile oğlan arasında tehhül için

vasıtalık yapan kimse (Alâiyye). *Dünürlük etmek*: Bir kızın veya kadının izdivacına talip olmak.(I.113a)

Dün.üşü: Birbirile evlenen kız ve erkeğin ana ve babalarının karşılıklı sıfatları, *sen benim dün.şümsün. dün.üşüm gile gittim*.(I.113a)

Dürüm (Niğde, Yozgat, C.A.); **dürmeç** (Konya Ereğlisi): Peynir, ceviz, kıyma gibi şeyler konarak uzunca dürülen yufka. Bunu ekseriya yufka yapıldığı esnada taze, sıcak bazlamadan yaparak konuya komşuya ikram ederler, *pendir (peynir) dürümü gibi eline verdim anlamadın*: Lafı açık söyledim anlamadın.(I.113b)

Düşek, Evliya, “*Amasyada düşek çoktur*”(Amasya).(II.49a)

-E-

Ebe (Avşar, C.A.): Nine, baba anne; 2 — Hısımlardan yaşlı kadın, yenge. *Ebem güe gittim*; 3 — Oyunu idare eden kimse. *Ebe beni kurda verme*: Bir oyun adı; 4 — Arı anası, büyük arı. *Ebe arı*.(I.115a)

Ebermek, Salıvermek, getirmek “*Suyu eberiver*”(Acıpayam “Denizli”)Şimal lehçesi: *Yibermek*.(II.50a)

Ebişmek (Teke, O.A.): Çocuğu arkaya almak, *yavrumu ebiştim*.(I.115b)

Ece, eyce, eci: 1— Büyük birader (Isparta, Konya, Fethiye, Teke, Karaağaç); 2 — Amuca (Fethiye); 3 — Baba (Eğirdir); 4 — Anne (Barak aşireti); 5 — Abla (C.A.) *Mehmet ecesini çok sever*; 6— Herkesin hürmet ettiği hanım. (Çangırı).(I.115b)

Edik: 1— Meşini, sahtiyanı, gönü yerli olan kısa konçlu çizme, *sarı edik, gülşefteli edik, annabi edik, kara edik, ediğimi nalçalattım* (Maraş, G.Antep); 2 — Kadınların geydikleri tahta papuç (Eğirdir); Tahta papuç (Isparta, Teke); 3 — Bebelerin ayak kabısı (Ankara).(I. 116a)

Efilemek (Kırşehir, Kayseri, Niğde): Yürek çarpmak, *dün korkumdan yüreğim efiledi*.(I. 116b)

Efilti (Kayseri): Kalp çarpıntısı, heyecan, *sabaha kadar efiltim kesilmedi*.(I.116b)

Eftik (Antalya, Konya, İçel); Eylence. *Bu teşbihle enikleniyorum. Bu elimin eftiği*.(I.116b)

Eğber (G.Antep): Eğri, biçimsiz. *Eğber eğber*.(I.116b)

Eğe (G. Antep, Malatya): Sahip, hami. *Bu koca karı evin egesidir*.(I.117a)

Eğef: 1 — Kağrı ve arabalarda kullanılır ağaçtan halka (Konya); 2 — Çengel (O.A.) *Küpenin eğefi*.(I.117a)

Eğit (G.Antep): Kabadayı, yiğit, *eğit geçinmek*.(I.117b)

Eğlemek, eğlenmek (Sivas, Rize): Durdurmak, durmak, boş yere vakit geçirmek. *Arabayı eğle, eğle! dur*.(I.117b)

Eğrek (Aziziye); **eyrik** (Seydişehir); **eyrek** (Sandıklı, Karahisar): 1 — Davar ve koyunların toplantı yeri, *eyrikte koyunlar meler*, 2 — Ağıl (Rumeli), *eğrekenmek : Mal eğrekenir.* (Pınarbaşı).(I.117b)

Ehnezimek (Kırşehir); **enezimek** (İçel, Uşak): 1 — Hafiflemek. Şiddetini kaybetmek. *Filânın hastalığı nasıldır? Eh! biraz ehnezidi. Fırtına ehnezidi*; 2—Zaf duymak. *İçim açlıktan ehneziyor.*(I.118a)

Ekilge, Ekilen şey "*Bizim köyün ekilgesi yalnız çavdardır*"(Toroslar ve Çukurova).(II.51b)

Ekleme, 1 — İlave (Kayseri); *A. bey söze yine bir ekleme getirdi*; 2 — Fotinlerin altına vurulan pençe (Niğde).(I.118b)

Eksikli (Çorum); **esikli** (Ankara): Evlenmiş kadınlara avrat denildiği gibi eksikli dahi denir, *eksikli yemek hazırla misafirimiz var.*(I.119a)

Ekti: 1 — Alışkın, öğür, gede. *O kuzu ektidir*, emdiği koyun kendi anası değildir. *bu at ektidir arabaya iyi gelir*; 2 — Tufeyli (Konya, Bursa); 3 — Pezevenk (İzmir).(I.119a)

E.l (A.): 1 — Memleket, mmtaka, vilâyet, *bizim eller, Avsar eli, Barak eli, İçel, Tışel Rumeli. Türkmen kızı katarlamış deveyi, Çeker gider yaylasına eline* 2 — Yabancı, *elim yadım değilsin, ellik*: Vatan (Sivas, G.Antep) *Ellik gavuru.*(I.119a)

Elçim (G.Antep): Deste, *bir elçim bağ yaprağı.*(I.119b)

Elem (C.A.): Hayvanatı bakariyyeye verilen yem. *Gece öküzlere elem atılmamış.*(I.120a)

Elenti (Kayseri): Titreme, hafif üşüme, çelmik, (veremli hastaların akşamları vücutlarında hissettikleri hafif üşümeyi, titremeyi bu kelime ile ifade ederler) *Akşamları vücudime elenti geliyor.*(I.120a)

Ele tutmak (Ankara): Hile yapmak, *ele tuttum aldattım intikamımı aldım.*(I.120a)

Elevay (Çorum, Yozgat, Malatya, Kırşehir, Ankara): Tenbel, beceriksiz, başkasına hayrı olmayan, *elevay elevay gelme şahbaz şahbaz gel.*(I.120b)

Elgölgesi (Niğde, Avşar): 1 — Tavsiye name, *ağa isen bey isen el gölgenolsun*; 2 — Vesika, ilmühaber, *geldiğimiz için bir el gölgesi ver. Sonra karakoldan bizi çevirirler. İlişik edilmemesi için bir el gölgesi ver.*(I.120b)

Eliboş (C.A.): Ehemmiyetsiz. *Yağmur yağdı amma eliboş.*(I.120b.)

Elice (O.A.): Tava, *bir elice bulgur pişirdim.*(I.120b)

E.lkit (Teke, C.A.) Çaresiz, garip, kimsesiz, *etkit bir çocuk.*(I.121a)

Em: 1 — Derman, merhem, ilâç, deva (Malatya) Merhem (Maraş, Niğde, Kayseri, C.A.): *Eme yaramaz, eme seme yaramaz*; 2 —Beceriklik, kudret, *emsiz*: Beceriksiz, kudretsiz, aciz (Karaağaç).(I.121b)

Embel (Seydişehir, Konya): bak. *imbal. İş bir eşektir embellersen gider.*(I.122a)

Emcik, emcek: 1—Meme, kadın memesi (Ahlat, Ürgüp, Gerkûk); karş. *cicik*; 2 — Emzik (Ürgüp); 3 — İbriğin su gelen mahalli (Ürgüp); 4 — Siğara ağızlığı (O.A.) *Kiraz emcek*.(I. 122a)

Emenmek (Burdur, Niğde, Avşar, Karaağaç, Ankara, Afyon, Kütahya): Özenmek, bir yere kadar ihtiyarı zahmet etmek, yorulmak, itina etmek. *Evde bolamadım boşa emendim. Uzak yollardan da emendim geldim*.(I.122a)

Emik (Karaağaç, Denizli, Teke): 1 — Beyin, dima (Karaağaç, Denizli); 2 — Beynin tam üzeri, alın üstü (Teke); 3 — Emilmekten vücutta hasıl olan çürük (C.A.) *Boynu boğazı emik dolu*.(I.122b)

Emlemek (G.Antep): Em sürmek. *Emlenmek. Emletmek*.(I.122b)

Emlik (Malatya, Bünyan, Kayseri, Araç, Teke): Süt emen çocuk ve kuzu, *emlik kuzu gibi sıçradı bitti*.(I.122b)

Emzik (Çorum, Maraş); **ümzük** (Afyon): 1 — Bilumum hayvanların memelerinin uçları; 2 — Bardak, ibrik gibi su ile dolu şeylerin aktığı mahal. *Emziği ağzına veriyor, kendi kendine bulamıyor*; 3 — Sigara ağızlığı (Afyon). (I.122b)

Endelemek (O.A.): Tamik etmek. İnce eleyip sık dokumak. *Bu işi de sen endeledikçe endeledin*.(I.123a)

Endelip (Niğde): Oyun, desise. *Onun böyle bin endelibi var*. Endere (Teke): Orası, karş. *endeği*.(I.123b)

Ene (Antalya, Menteşe, Erzincan, Teke, Burdur); **ane** (Sandıklı): Taaceüp, istigrap ifade eden söz. *Ene şu kızın güzelliğine*.(I.123b)

Enek (Bolu, Zile, Sivrihisar, Niğde, Teke); **eneke** (Erzurum) **en.ek** (G.A., Naşaköyü): 1 — Tutak, sapanın geri tarafında el tutulacak yeri, *sapan eneği*; 2 — Oyunda mevcut sermaye (Sivas, Niğde, Kırşehir, C.A.) 3 — Aşığın büyüğü (Kayseri); 4 — Burulmuş, enenmiş hayvan.(I.123b)

E.ne kona (Safranbolu); **ini konu** (Ankara); **e.nim konum** (Menteşe, Konya, Sivas, Dinar): Adam akıllı, etraflica, uzun uzadıya, *eni konu söylemek. enim konum bu işemi çalıştın*.(I. 124a)

E.ngin (Malatya, Sandıklı); **ingin** (Ankara): 1 — Derin, zengin, çok. (Malatya): *İniş asayı ingin yiv*; 2 — Süfli tabaka (Malatya); 3 — Müzmin göğüs nezlesi.(I.124a)

Enik (Yozgat, Afyon, Kırşehir, Ankara, Çorum, Menteşe); **enlik** (Safranbolu, Çangırı, Sivas, Bolu): 1 — Lahime yavrusu (Bolu, Çangırı); 2 — Çocuk (Safranbolu, Çangırı, Ankara) — *Eniğin arkana düşmüş. — Ben köpelemiyim?*; 3 — Kamış hasırların takımı (C.A.) *Bir enik hasır*; 4 — Anahtarın dişi (G.Antep): *O dil kaç enikli. eniklemek* (Çorum): Yavrulamak, bizim kancık eniklemiş.(I.124b)

Enki (Teke, Kırkağaç, Kütahya): Yakında olan şey. *Enki benimdir*.(I.124b)

E.nme (C.A.): Nüzul, damla. *Sağ keçesine enme enmiş, ayaklarına enme enmişte yatalık olmuş, ne kımıldayabiliyor ne de kımşaya biliyor*.(I.125a)

En. (G.Antep): Parmağın iki boğum arasındaki parçası. *En. en. ölmek*: Çok eziyetle ölmek.(I.125a)

En.eme (Çangırı): Seçme, *eneme buğday*.(I.125a)

Engel: 1 — Mani (Seydişehir); 2 — Rakip (Taşköprü) *Engel dost bağından gül aldı: Gitti. Emrah*.(I.125a)

Engez (Adana, Malatya, Niğde): 1 — Sanatkâr aleti (Malatya, Adana) *Engez işler el öğünür*; 2 — Sıralı iş (Niğde); **engezlemek** (Kırşehir): Çalmak, *şunu engezleyi vir*.(I.125a)

Epirmek (Kayseri): Yıpramak, eskimek, zayıflamak, *ulmuş eprimiş*, bak. *ulmak. Epritici hastalık*.(I.126a)

Eprik (Niğde): Sabunlu su. *epriğe basılmak*: Birinin şerefine verilen ziyafetten diğeri de müstefit olmak.(I.126a)

Er (Avşar): Zevç, *erim der de ağılarmı ola*.(I.126a)

Erinmek (Karaağaç, Ankara, Çorum): Üşenmek. kesl. *Oğlum erinme çalış, erinen adam olmaz*. (I.127a)

Eriş (Çangırı, Ürgüp, Kırşehir, Ankara, Çukurova): 1 — Bez dokumak için tezgâhlara çekilen iplik, *erişi iyi olursa dokuması has olur*. (Ankara); 2 — Ziyufundan ayrılmış halis yün (Çukurova).(I.127a)

Erk (Urfa): Nüfuz, hatır, hüküm. *Benim erkim için agey! erkim yokmu benim*.(I.127a)

Erlık (C.A.): 1 — Erkeklik, reculiyet; 2 — Yiğitlik, mertlik. *Erlık bu işi yapmaktır*.(I.127b)

Esen: 1 —Rüzgâr (Uluköy, Gölhisar); 2 — Sağ, salim (C.A.) *Sağ esen olasın, Esen bey. Esen dere, esenlik*: Sağlık. *Esenleşmek*: Merhabalaşmak.(I.128a)

E.sik (Yozgat, Niğde, Avşar, C.A.): Düz yerlerdeki çukur, hendek . eşilmiş , kazılmış yer. Munhat yer, engin mahal. *Önüme bir eşik çıktı*.(I.128a)

Esmek: 1 — Eksik etmek, ıratmak, kesmek (Niğde); **kesmek** (Niğde); *Mektubunu esme* = Mektubunu kesme, eksik etme; 2 —Yürek kalkmak. *Yüreğime estirdin ansızın*. 3 — Karşılık vermek (Kastamonu). *Alnından esiyor*.(I.128a)

Esnek (Malatya, Niğde, Çorum, Afyon, C.A.): 1- Oğlak kuzu, buzağı anasını emmesin diye ağızlarına geçirilen örme torba, azgın deve ve ayıların dudaklarına takılan demir halka veya kıldan yapılan ip ki bazan burunlarına da takılır (Çorum), *deve esneği kırmış zaptolunmıyor, esnekli deve gidiyor*, 2- Baş parmağı ile şahadet parmağı arasındaki azamî mesafe. Küçük karış. (Niğde); 3- Esneme keyfiyeti (C. A. Ankara). *Esnek esnek getirir esnek uyku getirir*.(I.128a)

Estek kerestek (Niğde): Dipsiz lâkırdı, neticesiz dedikodu. — Ne konuşuyorsunuz ? — Estek kerestek.(I.128b)

Estek köstek (C.A.): Lâfi güzaf. *Filân şöyle filân böyle, daha bilmem estek köstek*.(I.128b)

Eşkili (C.A.): Turşu, *hıyar eşkilisi. Biber eşkilisi. Samsak eşkilisi*.(I.129a)

Etlik (Kayseri,Niğde): Pastırma, socuk için kesilen hayvan, ekseriya evlerde münferiden kesilenlere denir, *etlik evi. Bastırma işliğı*.(I.129b)

Evcimen (Afyon, Yozgat, Kayseri); **evcūmen** (Maraş); **evcūmat** (Sandıklı): 1 — Evde işile uğraşan, gözü dışarda olmayan, *filan hanım evcimendir*, 2 — Toplu, müçtemian (Yozgat).(I. 130a)

E.vecen (C.A.): bak. *ivecen, evecen atın boku seyrek düşer*.(I.130a)

E.vedi (Kütahya): Müstacel, acele, *e.vedi iş*.(I.130a)

Evermek (Malatya, C.A.): Evlendirmek, *bir kız bulda beni ever*.(I.130b)

E.vetlemek (G.A., C.A.): Acele etmek, *e.vetleme çakşıra sıçarsın*.(I.130b)

Evetlemek, Acele etmek, evedi “*Evedin ne?*”(Acıpayam “Denizli”).(II.56a)

Evin (G.A.): 1— Buğday, arpa, çavdar ve saire daneleri. Çok daneli buğday başağı. *Bu sene mahsuller kuraklıktan evin alamadı*; 2 — Hububat.(I.130b)

Evrān (Malatya, C.A.): 1 — Çok obur, ekûl olan kimse (Malatya); 2 — Ejderha, yılanın büyüğü (C.A.) *Evrān yuta seni*.(I.131a)

Evsinmek (C.A.): İkametgâh ittihaz etmek. *Sen de ovasım amma evsindin habu pişik bir yere gitmez burayı evsinmiştir*.(I.131a)

Evsün (Malatya); **evsin** (Avşar): Avcıların gizlenecekleri mahal. *Evsinde dizlerimin üstüne otura otura ayaklarıma yel geldi*.(I.131b)

E.vtik (Konya): Telaş, *eskiden ehemmiyet vermiyordu amma şimdi evtik oldu*.(I.131b)

Eye (Malatya, Ahlat, Avşar): 1 — Sahip (Malatya, G.Antep) *bu karı evin eyesidir*, 2 — Ailenin yaşlı mühterem kadın arını çocuklar bu isimle çağırırlar (Avşar); 3 — Kaburga (Avşar) bak. *eyeğı*.(Malatya).(I.131b)

Eylemek (Avşar): Deriyi işlemek. *eylenmek* : Deri işlenmek. *Öküz derileri havuzdan çıktı eylendi*.(I.132a)

E.ymi? (Çorum); **imi?** (Ankara): İstifhamı mutazammım tasdik edatı. *Gel de gidilir imi?*.(I. 132a)

Eynahan (Dinar, Burdur, C.A.): Obur, ekul. *Eynahan oldun*.(I.132a)

Ezi (G.A): Köşe. *Ezi başı beklerim vay benim emeklerim*.(I.133b)

Ezik: Çok fakir, *filan adam çok ezik*.(I.133b)

-F-

Fallamak (C.A.): Sıçmak, *yal yediğı kaba fallar*, saygısızlık, terbiyesizlik, nankûrlük yapar. (I.134a)

Farımak (C.A., Kütahya): Geçmek, vaz geçmek, fari olmak. *Farı karacoğlan farı Eridi dağların karı, ateş farıdır.*(I.134a)

Fenikmek (G.Antep, Samsun): Başı döner gibi olmak, yüreği geçmek, bunalmak, *hamam çok sıcaktı feniktim.*(I.135a)

Fıkramak (C.A.): Fazla ekşimek, ihtimar etmek, *yoğurt fıkramış, sirke fıkradı.*(I.135b)

Fıta (Avşar): Su sıçramamak için önüne bağlanan işlemeli astar, *abdes fıtası.*(I.136b)

Firenk (Ankara); **firengi** (G.Antep, Niğde): Kilit, kıvrırma kilit, Avrupa kilidi, *tış kapının firengi, firengisi.*(I.137a)

Firez (Adana, Kayseri, Erzurum, Niğde): Ekin biçildikten sonra kalan sap. anız, *fireze arpa ekeceğim.*(I.137b)

Firik (Avşar, C.A.): Ütme, hububatın sapta gök ve taze hali, ateşte ütülen taze hububat. *Arpalar ferik iken keklikler ferik iken, buğday firiği, darı firiği, nohut firiği, firik pilavı.*(I. 137b)

Fitoz, Bir nevi baş tuvaleti “*bugün ayın otuzu, başındadır fitozu*”.(Çorum).(II.58b)

-G-

Gâh (C.A.), Yontulmuş taş ve kesilmiş ağacın keskin köşesi. *Başım taşın gahına geldi basamağın gahına çarpıldım.*(I.139a)

Gamalak (Malatya); **kamalak** (G.Antep): Düşkün ve yılgın, korkak, yorgun, *gamalak horoz, gamalak keklik.*(I.139a)

Gecenes (G.A.): Üvendirenin ucundaki toprak kazıyacak demir, çekel, *övendirenin gecenesi kırıldı.*(I.140a)

Geçe (Malatya, G.Antep); **giçe** (Ankara); **keçe** (Kırşehir): Taraf, yaka, sahil, *öte geçeli*: Karşı yakalı, *derenin öte geçesi, dışarı çıkalım hiç olmazsa dört geçeye bakarsın, dört geçeye (elâleme) Karşı nasıl olur bu ? Sağ geçem çok ağrıyor.*(I.140b)

Geçek: 1 — Geçit, göprü (Avşar) *İki derler ulu suyun geçegi tomurmuştaki açılmamış çiçeği.* 2 — Çitlerin birkaçı kesilerek yapılan yol, geçit (Ankara).(I.140b)

Geçgel (G.Antep): Nafiz, *senin sözün daha geçgel.*(I.140b)

Geçinmek (Maraş, G.Antep, Niğde): Ölmek, *türlü çiçeklemen görmeğe geldim, anladım ki kömür gözlüm geçinmiş.*(I.140b)

Gelgeç (C.O.): *Gelgeç akıllı.* Noksan akıllı, bikarar kimse.(I.141b)

Gemeş (Sandıklı); **kemeş** (Malatya): 1 — Dişleri çarpık olan; 2 — Gevşek, zayıf. *Korkak adamlara ense kemeş denir.*(I.142a)

Gen. az (Ankara, Sandıklı); **gen.ez** (Ankara); **gin.ez** (Eğridir); **kin.ez** (Trabzon): Galiba, zannedersem, *öyle gen.az. gen.az bize gidecek, gen.az gitti emme, gen.az gelecek.*(I.142b)

- Gercik** (C.A): Kendisini kuran adam, mağrur kimse, *bilirim onun ne gercik olduğunu*.(I.142b)
- Geren** (Dikmen Köylüsü): Don olmayan yağmursuz güneşsiz nemli bulanık hava, *bugün geren*.(I.143a)
- Gever** (Avşar, Kırşehir, Kayseri, Malatya, Darende, C.A.): Maşalarla su salıvermek için harklara açılan yerler, setler. Bazı gever tahtadan yapılır, basılır açılır, *başgever*. Baş set. *Gever ağzı set ağzı. Geveri basmazsan buraya su çıkmaz, gererden su kaçıyor*.(I.143b)
- Gevmek** (Kütahya, Ankara, Konya): Katı bir şeyi çiğnemek, hayvan gemini çiğnemek. *At gemini geve geve duruyor*.(I.144a)
- Geygi** (Konva): Kapçığın yumuşağı. *Çiçek geygisi*.(I.144a)
- Geyrek** (Niğde, C.A.): Kaburga kemiklerinin uçları, *geyreği batmış geyreği çıkmış*.(I.144a)
- Geysi** (Konya, Taşköprü, Birecik, Isparta, Safranbolu): Çamaşır, *bugün geysi yıkıyorum. Geysi esvabı, çamaşır yıkarken giyilen eski elbiseler. Kirli çamaşır*.(I.144b)
- Gezenek**, Gezilen yer“*mal gezeneginden iz güderük*”(Lerdüğe“Samsun”).(II.62a)
- Gezente** (Uzunköprü, C.A. , Ankara): 1 — Haşere (Uzunköprü) *kavun karpuz olmadı gezente çıktı*; 2 — Hiç evde oturmeyen kimse, *bizim çocuğun göbeği dışarı atıldığı için gezente oldu hiç evde oturmuyor*.(I.144b)
- Gıç** (Burdur); **Kıç** (Ankara, Kırşehir): Bacak, ayak, *bedestenin içinde, al yemeni kıcında*.(I.145a)
- Gıcılamak** (G.Antep): Hücum, hamle , savlet etmek, *biraz gıcıla biraz sıkıla da uslu puslu olsun*.(I.145a)
- Gısıık** (Çorum Türkmenleri): Çuvaldız, kıyık, *gısıık ile şu çuvalı dik*.(I.146a)
- Gici** (Konya, Erzurum): Kuyruk acısı, intikam, *içinin gicisi var*.(I.146a)
- Gicik** (A.) Uyuz, *bizim hayvan giciklenmiş*.(I.146a)
- Girgin**: 1— İhtilal, aşiretler arasındaki karşıklık (Malatya); 2 — Dişi istemek çağına girmiş puhur (G.Antep): *Girgin deve gibi çatal yürekli* = Yiğit; 3 — Sokulgan. *Girgin adam*.(I.147a)
- Gişi, kişi** (C.A.): Koca, *senin kişin kim?*(I.147b)
- Givle, gilve** (O.A.): Eski odalarda şerbetlik kenarlarında bulunan ufak hücreler, *givledeki bardağı ver*.(I.147b)
- Gorlanmak, korlanmak** (Kırşehir) **korulanmak** (C.A.) İtiyat edinmek, *rakıya çok gorlandım*.(I.148a)
- Göbek**, 1 — Orta“*ocağın göbeği*”(Acıpayam“Denizli”), 2 — Değirmenlerde isken’in üstündeki baltacık geçen yer (Ankara); 3 — Harmanda bileziğin ortasına atılan bir miktar sap (Kastamonu). (II.63a)

Göbelek (Malatya, Ankara, Yozgat, G.Antep): Mantar. *Ak göbelek, kara göbelek, ağılı göbelek.*(I.148a)

Göcek (Konya, Niğde, G. Antep, Yozgat): 1 — Bir karış; yükselmiş dal kol atmış ekim ve göğeri. *Sen ekilirken ben göcektim:* Beni aldatamazsın; 2 — Semer çengeli (Yozgat); 3 — Karpuz, kavun ekmek, için açılan çukur.(I.148b)

Göçer (C.A.): Göçebe, *dereye göçerler gelmiş.*(I.148b)

Göden (Ordu): Kurbağa, *dereye çok göden var.*(I.149a)

Göğünmek (C.A.): Az yanmak (bir şeyin yanmaktan ev ve ki halı), *içim göğündü, tüten ocaklar söndü, canlar yandı göğündü, ütü pek sıcakmış, pantolonumu göğündürdü.*(I.149b)

Gökçek, gökçek (Avşar, Kütahya): Fevkalâde güzel, nazirsiz güzel, *gökçek delikanlı gökçek kız. Cariye parmağın kesti bilmedi. Görünce Yusufu o gökçek tikte. Seyranı hazreti Yusuf için.*(I.149b)

Gömül (Ballık- Sandıklı, Teke): On iki deste bir arada. arpa *gömülü, susam gömülü.*(I.150a)

Gönenmek (Ankara) Müsterih, hoşnut olmak, *gönenmeyesice: beddüadır.*(I.150b)

Göre (Bolu); **görre** (Ankara): 1 — İki üç yaşındaki dişi tay; 2 — Sohbet, ziyafet, *göre helvası yapılır.*(Bolu).(I.150b)

Görkem: (Adana, Kayseri, Niğde); **görükem** (G.Antep): 1 - Zahiri hal. görünüş . *Bu sene mahsulün görkemi iyi* (Ankara); 2 — Calibi nazar (G.Antep, Kayseri) *Göze görkem kız, görkemli görkemsiz.*(I.150b)

Göt soluğu (Adana): Öğle vakti yemek yemeğe mahsus olmayıp yalnız oturarak dinlenmeyi temin eden bir saatlik mola, daha evvel, *kahve altı soluğa ve pilav soluğu vardır.*(I.151a)

Gubat. kubat (Bodrum, Kırşehir): Kaba, kalın, biçimsiz. *Pek gubat dili var. İstanbul iyi memleket emme dili gubat.*(I.153a)

Gübültü (Malatya); **gümültü** (Ankara): Ağır ayak sesi, gürültü, *bi gümültü geldi emme bil.*(I.153b)

Güççük (C.A.): Ufacık, *güççük uşak halden bilmez.*(I.153b)

Güdmek (Avşar): Takip etmek. *Eşkryanın ilk izini güden bekçi idi.*(I.154a)

Güdül: 1— Topak kalmış, uzayamamış, neşvünümadan kalmış. *Güdül hıyar* (G.Antep); 2 — Boğazı kırık testi (Kırşehir, Niğde, Konya); 3 — Asma kabağından yapılan mahfaza. (Konya).(I.154b)

Gülbenk (Aydın aşireti); Düğünde, dernekte birkaç tüfeğin birden patlatılması ile yapılan nümayiş. *Yukarıda Karahisar Kalesi alt başında gülbenk olda ün oldu.*(I.154b)

Güleç (C.A.); **güleş** (Afyon): Beşuş, mütebessim. *Güleç insan, güleç yüzlü.*(I.154b)

Günü (Kayseri): Kıskanma, kıskançlık. *Bu çocuğu zayıflatan günüdür, günücü:* Hasut.(I.156a)

Günücük, Kıskançlık“güncüğünden öldü”(Çorum).(II.66a)

Günülemek (C.A.): Haset etmek. *Her şeyi günüler.*(I.156a)

Günüşük (C.A.): Mühasede, mütakabil imreniş, *günüşükle yemek iyi yenir.*(I.156a)

Güre (Burdur, Dinar, C.A.): İp görmemiş yabanda gezmiş ürkek, azgın, kuvvetli hayvan. *Güre tay. Canı güre.*(I.156b)

Güvenç (C.A.): Müttekâ, medarı istinat, *benim güvencim Allaktır, güvencim sende.*(I.157a)

Güymek (Niğde): Koku ile yanmağa başlamak, *pişinceye kadar güyer de soğuyuncaya kadar güymez.*(I.157a)

-H-

Haçan (C.A.): Yalnız zarbı meselde ne zaman, *haçan yağmur yağsa uçan kuş. Haçan güneş doğsa uçan yaz.* (hatırla şimal türk lehçesinde kayçan = ne zaman).(I.158a)

Halebi (Çorum, Kargı, Kastamonu): Arşından üç santim eksik ölçü olup bez ölçerler tahtadan olur, *halebi orda ise arşın burada.*(I.158b)

H.amarat (Bodrum); **amarat** (Ankara): İşgüzar, çalışkan. *Amarat, şahbaz, eli kıvrak, uçan kuş durmaz yanına, her işini görür, pek carı.*(I.159a)

H.ampara (C.A.): Yontulmaya gelmeyen taş. *Yapı taşı yerde kalmaz, hamparadan ancak bostan duvarı yapılır.*(I.159b)

H.apan, h.apın (Maraş); **h.apan** (Tomarza): 1 — Aç kalan (Maraş); *Üç gecedir kapanda yatıyorlar*, 2 — Kırk elli şeniklik hububat (Tomarza).(I.160a)

H.apaz (Safranbolu, Konya, Menteşe, Çorum, Burdur, Boyabat, C.A.); **hampaz** (Ankara): Bir avuç doludusu. *Avuç, bir h.apaz bulgur attım.*(I.160a)

H.aph.ap (C.A.): Nalın, *kış geldi artık h.aph.apı on.artmalı.*(I.160a)

Hârâ (C.A.): Nereye, *hara gidiyorsun.*(I.160b)

H.arazan (Ahlat, Van): 1 — Çiftçilerin öküzlerini döğmek. için kullandığı uzun kırbaç.(Ahlat, Van); 2 — Saban oku (Van). *Harazan sapı* (Ahlat): Kırbaç sapı.(I.160b)

Harda (Malatya, C.A.): Nerde hanya. *Oğlanın heliği harda?*(I.161a)

H.ar h.ur (Malatya): Münazaa, arbede, *aslı yok yere h.ar h.ur idüp oturur.*(I.161a)

H.arın (Menteşe, Niğde, C.A.); **h.avrın** (Ankara): Üşencek, tenbel, ağırcanlı, çok yemekten ağırlaşan, o *kısırak çok h.arın olmuş, at çok h.arınlık etti.*(I.161b)

Havut: 1 — Hamut, deve semeri (Kırşehir). *Deveyi havuda ile yutar: Çok haram yer*; 2—Una yakın en ufak bulgur. (Niğde).(I.163b)

Hayat (A.): Evin önündeki açıklık, avlu, *ev başa, hayat uşağa kaldı, ahırın yok at beslen, hayatın yok it beslen.*(I.163b)

Haylamak (Ordu): Seslemek, *ben çift sürerken sen öküzleri hayla.*(I.163b)

Haylamamak (C.A.): Alâka göstermemek. *Geldi geçti de haylamadı bile.*(I.163b)

Hayle (C.A.): Nasıl, *imeci olsun bizim oba, emmin seni hayle eylesin.*(I.163b)

H.ebene (C.A.): Desti, *hebeneyi al da çapa çapa gel, doldur gel.*(I.164a)

H.enek (Malatya, C.A.): Lâf, lakırdı, müsahebe. *Samı bir heneğim var. h.eneğin oluşu* (Malatya): Şayanı itimat olmayan, eracif ve rivayat *enekleşmek*: Konuşmak, *gel henekleşek. h.enek etmek.*(I.165b)

Herle (Yozgat, Zile): Koyu un çorbası. *Herle çorbası gibi.*(I.166b)

H.ımpalamak (Ankara): Hırpalamak. *Hımpalamış cimciklemiş.*(I.168a)

H.ınaza (Kırşehir, Niğde): İçinden pazarlıklı, kornaz. *Hiyanet ne hınazasm.*(I.168a)

H.ırlı (Sandıklı, C.A.): Uğurlu. *Sen de pek hırlı değilsin*: Yerinde durmaz kimse hakkında denir. Doğru ayakkabı değilsin, demektir.(I.169a)

H.ırtmak: 1 — Yerinden çıkmak. *Kolu hırtmış*: Kolu çıkmış; 2 — mec. usanmak, nefret etmek.(I.169b)

H.ış (Isparta): Mebzullük ifade eder, *hış gibi dolakalmış, meyve öyle bi çok.*(I.169b)

H.ışır (Menteşe, Ankara): 1 — Renksiz, kansız (Menteşe); *Karnı şiş adama hışır olmuş bilmiş hiç hali kalmamış diriz* (Ankara). 2 — Nezaketsiz (Menteşe).(I.169b)

H.ışırdım (Avşar, C.A.): Ziyade, haddinden fazla, *ağacın dalları çekemiyor, bu sene hışırdım gibi, hışırdım gibi gül açılmış.*(I.170a)

Hışkırık (Malatya); **hıkçırık** (Ankara): Hıçkırık, *hıçkırık tuttu biri anmış.*(I.170a)

H.ışva, h.ışve (Malatya, C.A.) Pamuk kozası, *bu sene altı kantar hışve aldım.*(I.170a)

Him (Malatya, Zile, Kırşehir, Van, Cerit aşireti): Temel, duvar temeli, *Him taşı*: Temel taşı, *bizim ev sizin evle hini himdir. Yer oynadığında evin himi sarsıldı.*(I.171a)

Hin.gilim (Yozgat, Ankara): Lüzumsuz sıçrama, oynama, gürültü. patırtı, göbek atma, *keyfinden hingilim atıyor.*(I.171a)

H.oduk (G.Antep, Maraş): Garip, tohaf. *Hoduğuma gitti.*(I.171b)

Hodul (Avşar): Kabadayı. *Huri imiş bizim kızlar, yalıda yayılır kazlar, hodul gezer Amet ağıam sarığını dizinde dizler. Ağıt.*(I.172a)

Hoğlamak (Avşar, Türkmenlerde, Ürgüp): Sıçrayarak hücum etmek, atılmak, kızıp kabarıp hücum etmek, *her obadan üç beş yiğit hoğladı, siftatah hoğlayan da bir Türkmen oğlu. Dadal oğlu.*(I.172a)

Holta etmek (Kütahya): Devretmek. *Çarşıları bir holta edip geleyim.*(I.172b)

H.ont etmek (C.A.): Tenezzül etmek. *Ben ona hont etmem. Beni hont edermi sandın?*(I.)

Hopetmek (C.A.) 1— Omuzuna almak, kucasına almak. 2 — Yüğü sırta kaldırmak. *Ne olur şu çuvalı hopet.*(I.173a)

Hopur (C.A.): Ormandan çıkarılan tarla, *hopur etmek*: Ormanı yakarak tarla çıkarmak.(I.173a)

Hopyan (Malatya): Sebzeleri üşüten ve kırağı yapan mevsimsiz soğuk, *patlıcanı hopyan vurmuş.*(I.173a)

H.oraf (C.A.): Körükemsiz, süssüz. *H.oraf düşmek*, körükemsiz düşmek, körükemsiz görünmek. *H.oraf gezmek*: Kılığa itina etmemek.(I.173a)

H.ora geçmek (Safranbolu, C.A., Ankara): Makbule geçmek, *şu kayfe bana pek hora geçti.*(I.173a)

H.oranta (Teke, Niğde, Göksün) **norende** (Konya Ereğlisi, C.A.): Aile, aile halkı. *On beş horanta ile hapan kalmışlar*; 2 — Kalabalık (Teke); 3 — Erkek kadına kadın erkeğe horende dirler. Ailenin kesretine de şamildir (Konya Ereğlisi).(I.173b)

H.orata: 1 — Sohbet meclisi, horanta (Ordu); *Dün akşamki horalamız eyidi*; 2 - Şaka latife (Çangırı, Malatya, Dinar) *Ben sana horata söyledim. Horata etme dur.*(I.173b)

H.orh.ori (Malatya) **horhor** (Ankara): Hisabını kitabını bilmiyen kimse, *horhor ne söylediğini, elinin yüzünü astarını bilmez.*(I.173b)

H.orsa (Karaağaç, Dinar, Kastamonu): Hırs, öfke, *horsani aldın mı?*(I.173b)

H.ortlaşmak: Çakıyı çakıya vurarak çentik yapmak, *hortlaştıkta benim palamın demiri daha eyi çıktı.*(I.174a)

H.ortik (Malatya): Çukur, hendek. kabir, *hortiğe giresi*, bir ilençtir.(I.174a)

Hov (Kütahya): *Hov ile üzerine geldi, kovlamak*: Hücum etmek.(I.175a)

Hökelek (Yozgat, Dinar, Ankara); **hökenek** (G.A.): Azamat, vekar, heybet. *Pek hökelekli, konuşmıyor. Hökenekli heybetli.*(I.175b)

Hörük (Yozgat, Ankara): Yığın, öbek, *körüklü*, haddi layıkından fazla tepeli, *körüklü bir mavgal ateş. Samanı körüklemişte yığa koymuş.*(I.176a)

H.usa (Ankara, Çangırı, Ilgaz): **gusse husalanmak** (Ankara, Çangırı): Merak, endişe etmek. *Husa tasa, husa sapı.*(I.177a)

H.uşuntu (Karaağaç): İntikam. *Türkün huşuntusu kırk yıl sonra çıkar.*(I.177a)

Hüşgöl (Kastamonu): Paçavra, *elbise hüşgüle dönmüş*.(I.177b)

-I-

Iğramak (Avşar): Sallamak, *kavak ığranır, ırkamak*.(I.178a)

Ihdırmak (C.A.): Deveyi oturtmak. *Develeri ihdirdinmi?*(I.178a)

Ihı! (Avşar): İşte! *zaptiyeler silahı istedi, ihı dedim gösterdim*.(I.178a)

Ihmak (C.A.): bak. *ihdirmek. geldi karşıma deve gibi ihtı*.(I.178b)

Ikılamak (Ankara): **ıkıldamak** (Denizli): Hasta ah ih etmek. *Ikıl ıkıl ıkıldıyor, çok hasta, soluğu kakıp kakıp konuyor*.(I.178b)

İlgidir (Çangırı, Menteşe, Bolu): 1 — İplik bükenlerin ipliği kelep haline koymak için kullandıkları alet, *ilgidir ipliğin kırışığını açar*. (Çangırı, Menteşe, Bolu); 2 — Kandil (Bolu); 3 — Su damlatan bir aygıt (İçel).(I.179a)

İlgıt ılgıt (Ankara, Zile, Maraş, Sandıklı, Niğde, Malatya): Yavaş yavaş, sessiz. *İlgıt ılgıt yüreğimin yağı aktı, bayırdaki kar ılgıt ılgıt eriyor, ılgıt ılgıt kanım akar çimene*.(I.179a)

İlkmak (C.A., Konya): Bir şeyi beyenmek, gönül vermek. *Evvel o kadar gözüne girmedi, amma sonra ılıklı*.(I.179b)

İmil imil (Çorum, Ankara): Pek sakin ve sakit bir hal ile akan sulara denir. *İmil imil geliyor, su çir (az) akıyor*.(I.179b)

İmişik (Silifke, İçel, C.A.): Az sıcak. ılık, *pek sıcak suda çimemem ımişik olmalı*.(I.179b)

İndallamak, ındılamak (Ankara): Tereddüt etmek. *İdica indallayıp durur*.(I.180a)

İnkılış (Kayseri): Tereddüt, *bizi inkılıшта bıraktın*.(I.180a)

İn.gıldamak (Afyon, Bolu, Ankara): Bir şeyden dolayı kocunmak, kımıldamak, *bir şey istemek için çocuk in.gıldar durur*.(I.180a)

İratmak (Niğde, Ankara): Geciktirmek. arasını uzatmak. *Mektubu ıratma, ıratma da yazıver*.(I.180b)

Irgalamak (Maraş, Kastamonu): Sallamak, beşik sallamak. *Irgana ırgana geliyor*.(I.180b)

Irgın (C.A.): Natüvan. *hayvan çok ırgın, yerinden kımıldamaya vakti yok*.(I.181a)

İrip (Bursa, Edirne, C.A.): İğrip: Hile, *bin bir irip yaptı*; 2 — Balık ağı, tuzağı, *irip etmek*: Desise hile etmek.(I.181a)

İrit olmak, ırit etmek (C.A.): Def olmak, def, etmek, *mevtayı seversen şunu başımdan ırit et. Hadi yahu ırit ol*.(I.181a)

İrlamak (Maraş, G.Antep, Ürgüp): Taganni etmek, türkü çağırmak, yırlamak şekli daha yayılmıştır, *sevincinden oynadı yırladı*.(I.181a)

Irsız (Afyon, Yozgat, Dinar): Arsız, yüz­süz, *ne irsız çocuk*.(I.181a)

İskıtmak (C.A.): Savuşup gitmek, papuç pahalı gelmek. *Baktı ki zor yeğın geliyor hemen ıskıttı*.(I.181b)

İsmarık (Maraş, Ankara): Sipariş. *İsmarıcını getirivireyim, ilin ismarıcı*.(I.181b)

İstar (Antalya, C.A.): Tezgâhta henüz ikmal edilmeyen kilim. *Sizin ıstar bizimkinden daha iyidir*.(I.181b)

-İ-

İbicek (Malatya, C.A. Türkmen): Kur'a ibicek atmak: *Babamın meresini paylaşırken ibecek attık da bana bu kapkacak düştü*.(I.183a)

İçgil, Şüphe“benim bir içgilim var”(Çorum)—ışgil. (II.76a)

İçirik (Kütahya, Avşar, Kayseri, C.A.); **iççirik** (Ankara): Parça parça olmuş ve keçeleşmiş eski yün döşeklerin , şiltelerin içerisindeki mitil. *Bizim döşeklerin içiriği param parça olacak, her geçesi nezelmiş*.(I.183b)

İçlik (Teke, C.A.): Yelek veya gömlek. *Gidersen eşin olom, İçliğin peşin olam, Her nerde konaklarsan, Gice yoldaşın olam*.(I.183b)

İğli, Zayıf “bu ineğin yavrusu ne kadar iğli”(Denizli).(II.76a)

İkilemek (C.A.): Tarlayı iki yol sürmek, *deredeki tarlayı geçen ay bir demir sürmüştüm. Bu hafta ikiledim*.(I.184a)

İlenmek (A.): Beddua, inkisar etmek, *ilenç*; beddua. *Ata ilencini alan onmaz*.(I.184b)

İli (Niğde): Hayalet görülen yer. Cin ve peri ocağı, tekin olmayan yerler, *şu ağaç ilidir*. (I.184b)

İlim ilim yitmek (G.Antep): Hiç haber alınamıyacak şekilde tagayyüp etmek, *bu avradın elinden ilim ilim yiteceğim*.(I.185a)

İlimek (Ankara, Niğde): 1 — Bir neviden olanları birbirine iliştmek (Ankara); 2 — Yemeği liazim etmek, sindirmek, sinmek, *yediğim yemek içime ilimedi*. Maneviyatta kullanışı: *Dünkü gezinti, siz olmadığınız için içime ilimedi*.(I.185a)

İlinti: 1 — Terzilerin prova için muvakkat dikişleri (Malatya); 2 — Kopçası olmıyan fakirlerin elbise göğüslerini muvakkaten dikmeleri, iliştmeleri (Malatya); 3 — Endişe, merak (Karaağaç); 4 — Alâka, fena alâka, bulaşık, *canım bu iş ilintili kaldı, ilintiyi sevmem*.(I.185a)

İliz iliz (Niğde): Pek eskimiş ele alacak hali kalmamış. *Üstbaş iliz iliz*.(I.185b)

İlvan (Yozgat, C.A.): Moda takipçiliği, saltanat, süs. *İlvanlı*; süslü, *ne ilvanlar etmiş ilvanlanmış*.(I.186a)

İmeci (A.); **ömeci** (Kırşehir); **meçi** (Trabzon): Bir işi yardımla yapmak için toplanan işçi heyeti, *imeci ile iş görmek*: Müctemian ve münavebeten iş görmek.(I.186a)

İmik (Malatya, Kırşehir, Avşar, Tosya, Afyon, Çorum); **ümük** (Denizli, Çangırı): 1 — Holcum, boğazın nazik mahalli. *İmiğini yere dikme*; 2 — İnsan ve dağ tepesi (Kütahya).(I.186a)

İmirmek (C.A.): Uyur uyanık (beynenövmvelykaza) yatmak. *Benimki uyku değil imirmedir*.(I.186b)

İnce ağrı (Çorum, C.A.); **ince hastalık** (Ankara): Verem hastalığı. *Ocak başından yarak Ayşe ince ağrı olmuş., ince ağrı gibi solmuş ay parçası gelinler*.(I.186b)

İncedalan (C.A.): Zarif ve uzun boylu, *incedalan bir yiğit*.(I.186b)

İndiri (Uşak): Aşağılık, *indiri halı, indiri insan, indiri ev*.(I.187a)

İn.ez (Karaağaç, Kırşehir): Zayıf, nahif, miskin, *ne geziyorsun in.ez in.ez*.(I.187b)

İn.gin (Ankara): *Çok in.gin hasta amma Allah bilir, çıkmadık canda ümit var. Hastalık indimiş*.(I.187b)

İreşme, reşme (Avşar): Atın çenesi altına gelen gem, yular zenciri. *Sektirir atı sektirir, Gümüş ireşme döktürür. Hükümetin kapısında, Uşağa kura çektirir*.(I.188a)

İssi: 1 — Sıcak, şedit hararet. *Ocak başında durmuşunda issi issi kokıyon* (Ankara, A.Karahisar); 2 — Sahibi. *Ey, fal issi bu falkim sana geldi, issiz evde yatamam. İs yok cis yok ??*.(I.189b)

İsti (Avşar): Sahibi, maliki, issi, *istine lâzım olan mescide haram*.(I.190a)

İşlik: 1 — İmalâthane, fabrika (Kayseri, C.A.). *Kayseride yirmi kadar bastırma işliğı üç dört yüz de halı işliğı vardır*. 2 — Yelek altındaki mintan, içlik. (Muğla, Kayseri, Kırşehir).(I.190b)

İşmar: (Çorum, Pınarbaşı, Taşköprü); 1 — Göz kırpma, işaret, *işmaretmek*: Kaşla gözle işaret etmek; 2 — Kör olmuş avcı kuş. *Ali 'nin doğanı işmar olmuş*.(I.190b)

İvmek (Karaağaç, Ankara, Malatya): Evmek, acele etmek. *ivmek elâmet, sabır selâmet, iven kuşun kanadı kırılır*.(I.191b)

İyinti (Bursa): Dert, hicran, *üzülmemek için kulaklarını tıkıyor, maksadı içerisine iyinti olmasın*.(I.192b)

-K-

Kabal (Malatya, C.A.): Götürü . *kabal pazar, kabala*: Götürü alan kimse, *kabalanın bağına dolu değmez, kabala vermek*: Götürü vermek.(I.193a)

Kacer (C.A.): İnkişaf edemeyen, zumura uğrayan, *yazık bu oğlan kacer kaldı; Taya iki yaşından evvel binersen kacer kalır*.(I.193b)

Kağnak (C.A.): Yeni doğan çocukların mevaddı gaitası. *Pğlanın kağnayı kokuyor acaba hastamıdır? Hekimi çayırırsakta bir bellese*.(I.19b)

Kakılı (Avşar): Lebalep dolu. *Ambarlarda kakılı erzak, iki damı, erzakile kalalı*.(I.195b)

Kakırdak: 1— Kuyruk ve iç yağlarının erimesinden sonraya kalan ve erimeyen kavurulmuş kısım (Ahlat, Sandıklı, C.A., Kırşehir) *Kakırdak dürümünü severim, bulgur aşma kakırdak korsan güzel olur*, 2 — Davarın saçma gibi çıkardığı pisliği (İstanbul).(I.196a)

Kakıt (Afyon, Sandıklı): Kurumuş. *Kakıt et, kakıt ekmek*.(I.196a)

Kalak (C.A.): 1 — Zifaf gecesi gelinlerin başına gicirilen bir nevi tat.tadan taç; 2 — Hayvanların burun deliği. *kalaklı kulaklı* bir tabirdir. 3 — Duvar yapılırken bir sıra duvar taşları dizildikte aradaki ufak aralık için hazırlanan ince ufak yapı taşı.(I.197a)

Kalan (Yozgat, Kayseri, Ankara Menteşe); **galan** (Sandıklı): Artık, bundan sonra, yahu. *Kalan gitmiş gelmiyor, kalan dursun almam, kalan sana söyledim. Mısıra sultan etsen istemem kalan, dost ağlayıp düşman güldükten kelli*.(I.197a)

Kalık (Yozgat, Avşar, Çorum, Maraş): Katılmayıp evde kalan kız. *Ahmetlerin kalığı, kalık Ayşe*.(I.198a)

Kalın., kalın (O.A.); **halım** (Teke, C.A.): Düğünün başladığı gün erkek tarafından kız tarafına gönderilen hediyeler. *Ben kızevive kalın karşılamaya gideceğim, kalın duası. Zeynebe yaptırdım bir gümüş nalın, Geyin Zeynep onu karşımda salın, Bin beş yüz altındır Zeynebe kaim, Zeynebim Zeynebim bala Zeynebim. Kaşı kara gözü elâ Zeynebim*.(I.198a)

Kamalak, kamalah (Çangırı, Beyobası, C.A., Kütahya, Avşar): 1 — Çam ağacın lan alınan su, soymuk (Beyobası); 2 — Sanevberiye fasilesinden gölgesi geniş, gövdesi mevzun sağlam yapıda direk olarak kullanılan ağaç (C.A.). *Kamalağın gölgesinde yatınca, silahları çözmek ister gönlümüz*. 3 — Dalları, budakları geniş. *Kamalaklı kara ardıcın dibinde*. 3 — Uyuşuk (Kütahya) çok kar yağınca damların üstünü süpürürler, serseri uçan keklikler buraları yegâne ilticagâh sayarak konarlar. köylüler uçamayan bu keklikleri elle tutarlar, bu kekliklere *kamalak kelik* derler.(I.199a)

Kamalak olmak (C.A.): Uyuşarak abdallaşmak. *Keklikler kar yağınca şaşırır, kamalak olurlar*.(I.199a)

Kamga (Ankara, C.A, Kütahya); **gamga** (Niğde, Malatya): Ağaçlardan yontulan ince kabuklar, yonga, b.a. kam bak. *evi nacarlattım, bir sürü kamga çıka (C.A.). kamga kışın tuturuk olur*.(I.197b)

Kanıksımak (Kayseri): Gına getirmek. *Bol buldu, kanıksıdı*.(I.200b)

Kanya (Avşar): Kadeh, *mecliste içerler billur kanyadan*.(I.201a)

Kapkın (Avşar): Akortlu,uygun. *eski tüfeğim pek kapkındı; kapkın sazlar ele alındı. Birden çalınmağa başlandı, değirmenin taşları kapkın*.(I.201b)

Karaca; 1 — Bazu (G.A.) *Kararacalarından bağlandı*; 2 — Bir kuş adı (C.A.); 3 — Çörek otu (Şebin karahisar).(I.202b)

Karağı (C.A.): 1 — Tavuk karağısı: akşamları gözleri göremeyenlerin hastalığı; 2 — *Kış gözü karağı* (zulmetli ve sefaletli) *bulgur kaynatamaz sak nişlerik ola* (acaba ne yaparız); 3 — Bas onun kola takıla bilen eğri başı, *çekmen, kar ağılı değnek*.(I.203a)

Karakmak (G.Antep) : Safra galebe etmek gözleri kararmak. *Ağaca çıktım da gözüm kar atı. Yüksek yerlerde insanın gözü karakır.*(I.204a)

Karamak (Avşar, C.A): Zem ve kadh etmek, öğmenin karşıtı, *akşam bizi öğdünüzümü karadınız mı?*(I.204a)

Kardak (Zile, Niğde, Kayseri): Yordamsız, biçimsiz, bir tarafı bir tarafını tutmıyan eyrilik, çarpık, *halıda kardaklık var.*(I.205a)

Kargı (C.A.): Mızrağa, cidaya benzeyen bir nevi bilâh. *Senin kargın Ali 'nin kargısından daha uzundur.*(I.205a)

Karı (Malatya); **kari** (C.A.): İhtiyar kadın, yerinden kalkmayan ihtiyar, *evde bir kari anam tan başka kimsem yok. Bir topak karı:* Yerinden kalkmayan topak şeyler gibi oturan koca karı.(I.205b)

Karık (O.A.): Bağın tefrik olunduğu, ömbülün ayrıldığı sıraların her biri, yargı, *yirmi karıktan ibaret bir ömbül.*(I.205b)

Karlık (C.A.): Kış zamanları toplanılan karların muhafazası için hazırlanmış geniş makûs mahrutî kuyu, *iki büyük karlığı doldurttum.*(I.206a)

Karmak l— Karıştırmak, karıştırarak çamur haline getirmek (Burdur, Ankara, Bolu, C.A.); 2 — İrmik helvası yapmak (Burdur), ihtar: *hamur karılır, helva çekilir.*(Ankara); 3 — Deniz med haline gelmek (Menteşe); Su önünde hail bularak gerilere doğru artmak, derinleşmek (C. A.), *Geveri kapatmazsan su karmaz sonra bostam sulayamazık. piçe karmak* (Uşak): Fenalaşmak, kötü olmak. Zamana çocukları piçe karmıştı. *çibana karmak* (Konya): Çibana kaplanmak. *Yüzü gözü çibana karmış.*(I.206a)

Karın almamak (Kütahya, Ankara): Kıskanmak, *kıskangaç karnı almayor.*(I.206b)

Kasalmak (Konya, Sivas, C.A.): Kibirlenmek, mağrur olmak, takvahınmak. bak. *kasalak Ahmedî gördün mü?*(I.207b)

Kasarlamak (C.A.): İplik ve bez gibi şeyleri akar suda çalkabya çalkalaya beyazlandırmak. *kar gibi kaşarlı bez. Kasarcı:* Beyazlatan kimse. *Kasarcı pınarı.*(I.207b)

Kaşanmak (Ankara, Kırşehir, C.A.): At ve merkep işemek. *Hayvan kaşandı.*(I.208a)

Kaşmer (Zile, Maraş, Niğde, Çangırı, Ahışa): Şeytan, maskara, palyaço, mukallit, soytarı. *kaşmerlik etmek, göz göheri dökmek kaşmerlik değildir, insanı yorar.*(I.208b)

Katmak (Burdur): Koymak. *Bardağa su kalmak.*(I.209a)

Kav (Bolu) Yazın yılanın attığı gömlek, bak. *Kavlamak, kavlak.*(I.209b)

Kavat: 1— Kavrulmuş ot nevinden göçebe halkının başlıca yemeğidir (Menteşe); 2 — Ailesine namussuzluk yapan adam, pezevenk (Avşar, C.A); Korkak adam (Kayseri) *Kavat oğlu kavat, yaldattı (aldattı) beni.*(I.209b)

Kavhaz (C.A.): Hafif, gevşek. *Sıkı bağlamadım kavhaz bağladım.*(I.210a)

Kavlak: 1 — Üç dört aya kadar bebenin yüzü, derisi kavlar, *kan etini döktü de gayli ana eti düzüyor derler, dökülene kavlak* denir, sonra inetopu inetopu çıkıntı olur ona *etönü* derler, domur domur olur, tavlı bebe altı aynacak çıkartır (Ankara); 2 — Kabuğu yanmak suretile düşmüş (Menteşe); Kabuğu kavlatılan şey. *Kavlak fıstık, kavlak nohut*.(I.210a)

Kavlamak (C.A.): Kendiliğinden soyulmak. *Güneşten yüzüm yandı, yılan gibi kavladım*.(I.210b)

Kavşırmak (C.A.): Kavuşturmak. *El kaviştirip divanına durduğum*.(I.210b)

Kavum (C.A.): Hısım. *Memet kavumum uzdur*.(I.211a)

Kavuz olmak (Ankara): Kabuk kabuk olmak, *toprak kurumuş kavuz olmuş*.(I.211a)

Kavzamak (Uşak): Himaye etmek. *Çocukları güdüp kavzamak*.(I.211b)

Kavzımak (Kırkağaç); **kavzamak** (Uşak): Muhafaza etmek, gözetlemek, *şu çocuk eşyayı güzel kavzıyor*.(I.211b)

Kaugas (Ankara): Toz fırtınası. *Kaugas kaktı aman göğün. Bir kalından geliyor*.(I.211b)

Kaydım (G.Antep): Tarlada çiftin bir gidip geleceği mesafe. *bir kaydım gitti geldi. Üç kaydımlik yer*.(I.212a)

Kayırmak, kaygumak: 1- Merak etmek (Simav); 2 — Himaye etmek (C.A.) *Sen bilirsin ben seni kayırdığım için söylüyorum*.(I.212a)

Kayilmek, kaymek: Kömürü ateş etmek, ateş olmak, *kömür kayıldımı? Azıcık kömürü kay çok üşüdüm*.(I.213a)

Kayıpmek, kayıpmak (C.A.): Kaymak, *elinden kayıptı düştü, sabun gibi insanın elinden kayıptır*.(I.213a)

Kayka (Avşar): Münhani. *Şol kayka kirpikler sinemde oktur, parlar gümüş gerdan, yüzlerimahtır*.(I.213a)

Kaykılmak (Ankara, Niğde): Eyilmek, inhina etmek, *yıkık ev kaykılır*. Bir yere müvazeneyi kaybedercesine yaslanmak.(I.213a)

Kaymak: 1—İstif etmek (Konya). *Tuğlayı, odunu kaymak*; 2 — Kömür kaymak (Birecik). (I.213b)

Kaymek, kayilmek (Malatya, C.A): 1 — Kömür veya odunu yakarak ateş haline getirmek, gelmek, *kömür kayıldı mı, bir kayım kömür* = Bir mangala kâfi miktar kömür; 2—Eşya, odun ve tahta gibi şeyleri bir mahalde istif etmek (G.A.).(I.213b)

Kaypak (Yozgat, Ankara. Sandıklı): 1 — *Pirohi*. İçi peynirli üç köşeli bükülmüş, suda pişmiş bir yemek (Yozgat); 2 — Buz gibi kaydırağa müsait yer (Ahlat, C. A.) Sabun gibi el altından kayan şeyler; 3 — Sebatsız (Sandıklı, Avşar, Ahlat) *Kaypak osmanlılar size aman mı? Dadaloğlu*.(I.213b)

Kaypıncak (Ankara): Kayan bir şeye *kaypıncak* derler.(I.214a)

Kayıtmak (Ankara): Kaydırmak. *Yalanı kaypıtı viridi.*(I.214a)

Kaysak (G.Antep); **kaysa, kayse** (Niğde); Yaranın kabuğu, hamur üstündekikabuk. *Hamur kayselendi. Çıban kaysaklandı.*(I.214a)

Kazmik: 1 — Bastık - pestil - , tatlı sucuk ve saire yapılırken kazanın dibine tutan ve kısmen yanan şey. *Kazmığı bastıktan daha çok severim* (C.A.); 2 — Karmandan artan cılız daneli saman ve çepel. kesmik.(I.215a)

Kebe (Malatya, C.A.): Kalınca dokunmuş aba. *Kebeli bir adam, abası da, kebesi de var.*(I.215a)

Keci (C.A.): İpek böceği, keciye tut yaprağı dayanmaz.(I.215b)

Keçel (C.A.): Kel. *Oğlan oğlan keçel oğlan.*(I.215b)

Keçik (G.A.): Kadınların baş bağlı, *düz keçikmi bağlayım? hanım keçiğimi?*(I.215b)

Keçinmek (Malatya); **geçinmek** (Dinar): Ölmek, terki bayat etmek. *Memet ağa bugün keçindi.*(I.216a)

Keçit, geçit (Malatya): 1 — Suların ayakla ve atla geçmeye elverişli yeri; 2 — Unum sari hastalıklar, *geçit geçiyor*, 3 — mec. Tecrübe, *insan dokuzunda, on ikisinde, yirmiye girdiği vakit, otuzunda geçit geçirir.*(I.216a)

Kedene (C.A.): Boyunduruk. *Beygirin kedenesi eskimiş.*(I.216a)

Keğam (Çankırı. Ankara): Galiba. *keğam gitti.*(I.217a)

Kehilemek (C.A.): Nefes nefese gelmek, solumak, *kehileye kehileye geldi, neden kehiliyorsun.*(I.217a)

Kekeç (Yozgat, Ankara, C. A., Malatya): Kekeme. *Korkmuşta dili kekeç olmuş, kekeç kekeç söylüyor, keke külce söylüyor* (Ankara), *kekeçlik:* (Malatya) Kekemelik..(I.217a)

Kekmek (C.A., Ankara): Gagalamak, kuşlar daneyi alıp yemek (Adana); *Tavuk daneyi kekti, Orucu keken kel tavuk.*(I.217a)

Kel, gel : 1 — Elma, armut, ayva tomurcuklan (Niğde). *Bu sene elma ağaçlarında . İyi kel var çok çiçek açacak.*(I.217a)

Kele: 1 — Nida ve hitap ifade eden söz. *kele bacım kurban olayım nööryim* (Kırşehir); *Kele kız bu işi niçin böyle tuttu* (Avşar); 2 — İki üç yaşında boğa (Kütahya).(I.217b)

Kelebi dolaşmak (C. A.): İşi bozulmak. *Allah kimsenin kelebini dotaştırmazın.*(I.218a)

Kelete (Erzurum, Kırşehir, Kayseri, Ankara, Niğde, Malatya, Maraş): 1 — Fakirlerin değirmenlere götürdüğü azca hububat, su payı; 2 — Az miktarda. *Kelete harç* (Ankara).(I.218b)

Kemirtek, Kıkırdak “göze gelen atın gözündeki kemirtek uzar”(Ahlat“Bitlis”).(II.88a)

Kemirtlek (C.A.): Guzruf. *Burnunun kemirtleğine vurunca eziyordu.*(I.219b)

Kemre (Niğde, Çangırı, Malatya, Afyon, Sandıklı): Yaraların kuru kabukları, ellerle ve ayaklarda olan kir tabakaları; 2 — Davar gübresinin kerpiç hâlinde parçaları (Çangırı); Ahırlarda ayaklanmış kuru gübreler (Malatya); Kasnaktan çıkmış tezek (Afyon). *Gürbeyi kasnağa döker çineriz kalp olur, gider dökeriz, kemre olur.*(Ankara).(I.220a)

Ken. (Malatya); **gen** (Kıbrıs): 1— Birkaç sene ekilmemiş tara, *talam gen kaldı* 2 — Geniş (C.A.) *Çobana ken yazı gerek hem yata hem gerneşe (gerine) çobanı camiye imam dikmenin faydası ne?*(I.221a)

Kepenek, keçe kepenek (Niğde, Malatya, Türkmen, Bünyan, Kayseri, Kara hisar, Taşköprü): 1— Çoban, katırcı deveceğinin kışın arkalarına aldığı dökme yünden keçe. *kepenek altında er yatar, keykenek* tarzında bozulmuş şekli de vardır; 2 — Koyunlarda kelebek hastalığı (Kayseri).(I.221b)

Kepermek (Avşar, Kayseri, İzmir, Malatya, Kütahya): Kepeklenmek, *su içinde buğday ve bulgur keperir. Tadı bozuk olur (Malatya) buğday döğüldükçe keperir (Ankara):* mec. hiddet ve kızgınlıktan dudak kepsmek (Kütahya).(I.221b)

Kepmek (Maraş, Malatya); 1 — Hayvanlar veya düşman ani olarak ölmek; 2 — Çökmek (Maraş). *Dam sağlam görünür kepmiş gitmiş, geldi başıma kepti.*(I.222a)

Keri (Maraş, Seydişehir); **geri** (Niğde, Ballık, Sanıklı): 1 — Harar, saman taşımak için kağıya gerilen nesne. 2 — bak. *Keli*; 3 — Sonra, - ince, - yince. *Gönül sevmediktenken kız olsa da dul görünür, Seyranî.*(I.223a)

Kerkinmek (Yozgat, Ankara) *Çocuk çocuğa kerkiniyor, kuzu kuzuya yügürüyor bolluk olacak (Ankara).*(I.223b)

Kerneşmek (Malatya, C.A.); **gerneşmek** (Ankara): Gerilmek. *Hastalık geleceği vakit gerneşik gelir (Malatya), gerinmek (C.A.): Çobana ken yazı gerek, hem yata hem kerneşe.*(I.224a)

Kerti (Samsun): Bayat, *kerti ekmeği sevmem.*(I.224a)

Kertmek (Yozgat, Çangırı, Seyitgazi, C.A., Ankara, Kırşehir): 1 — Bir şeyin bir tarafını yontarak açmak, çizmek bir yere işaret, kertik yapmak. *Feleğin şelege omuzlarımı kerti.* 2 — Kertik yaparak geçmek. İki kişi halı dokurken biri fazla dokursa *kerttim seni der.* (Kırşehir).(I.224b)

Kesene (Çangırı, Ankara); 1 — Meyve ve göğeri rüsumu (Çangırı); 2 — Maktuan (Ankara): *Irgada keseneye vermiş tarlayı.*(I.225a)

Kesim: 1— Kontrat, taahhüt, kabul (Malatya, Afyon); 2 — Vaz, kıyafet (Afşar); *Saraçlar içinde gördüm bir civan, beyzade kesimli, ağa yolludur.* 3 — Dört dönümden ibaret arazi vahidi kıyasısı (Terme); 4 — Zebih (C.A.) *Bugün kesim olmadı.*(I.225a)

Keskenmek (Avşar, Kırşehir, C.A.): Vuracak, işleyecek gibi yapmak *yumruk keskenmek. Altın lira yerine bankunot keskenmek.*(I.225a)

Kesmek (Kütahya, Avşar): Gelin olacak kızların aleyhinde bulunarak evlenmeyi kesmek, *filan kızı isteyene kesmişler.*(Kütahya); Giybet etmek, koğlamak şikâyet etmek. *Acı poyraz gibi bur da esipte Nahak yere bana böyle küsüpte, Ellerin yanında beni kesipte* (Karaca oğlan).(I.225b)

Kestek: 1 — Kesme çamurdan yapılan kerpiç (Gerkûk); 2 — Kostak, şiveli, güzel (Avşar). *Ayşa Hanım. Aysa hanım, Benim bacım kestek gelin, hasta değil, sayrı değil Amanınız nasıl ölüm, ağıt* 3 — Kilden ip.(I.225b)

Keş (Niğde): Yağsız peynir, çökelik, yoğurt kurusu. *Avrat var arpa unundan aş yapar. Avrat var buğday unundan keş yapar.*(I.226a)

Keşermek (C.A.): Keş gibi durmak ve keş rengi almak. *Öyle kötek attım ki keşerttim.*(I.226a)

Keşik (Kırşehir, Niğde, Akşehir Tosya, Malatya, Zile, Konya, Sivas): Nöbet, sıra, değirmen nöbeti, *bebesi hasta olursa keşik bekler, keşik yapmış.*(I.226b)

Kete, gete (Erzurum, Zile): Mayalı, süt ve yağla yoğrulmuş, içine yağda kavrulmuş un katılmış yassı çörek, halka halinde yapılmış daha kurusuna *gevrek* denir. *Kayserinin bastırması ketesi kaypak müslümanı dinden çıkarır.*(I.226b)

Ket vurmak (C.A.): Mani olmak. *Şu işimize ket vurma, geldi keyfimize ket vurdu.*(I.226b)

Keyveni (Avşar, G.Antep); **keyvane** (Trabzon): Düğünlerde yemek pişiren kadın, öne düşen, iş başaran, ihtiyar iş ehli kadın, *bizim keyvane bu akşam iyi bir yemek yaptı.*(I.227b)

Kez, gez, kelez (C.A.): Defa, *hele bir kelez de ağzın hayre açılsın.*(I.227b)

Kezvi (C.A.): Kavun ve karpuz arız olan bir hastalık. *Bizim kavunları karpuzları kezvi aldı.*(I.228a)

Kıbal (Niğde, C.A.): Tarz, yol, biçim, sima, *ne kıballı muamele icap ediyorsa, kıbalsız:* Siması bozuk, *bu kıbalda olan adamlar iyi olur.*(I.228a)

Kıcı (Ilgaz, C.A.): 1 — Kuzu (Ilgaz); 2 — Pek ufak ve yuvarlak kar danesi, *kıcı yağmış, kıcı gibi ufak ufak gözleri var.*(I.228a)

Kıcık vermek (C.A.): İnatlaştırmak. *Kıcığına gelmek, inadına getmek. kıcığma yapmak. İnadına yapmak, bırak şuna kıcık verme.*(I.228b)

Kıç (Yozgat, Kırşehir, Kütahya, C.A., Çorum, Kayseri, Sivas, Erzurum): Bacak, ayak, *kıçım burkuldu, ağrıyor.*(I.228b)

Kıdağına, kıdağında (Kayseri) Biçimi yerinde, *bu iş tam manasile kıdağına geldi, kıdağında bir iş yaptın, ben de sevdim herkeste.*(I.228b)

Kıfır : 1 — Bostanları yiyen bir nevi böcek (Kırşehir); 2 — Edalı ve çabuk iş gören, tiz reftar olan (Avşar); 3 — Katran gibi bir madde (C.A.) *Kıfır çalmak:* Bağ çubuklarına o maddeden çalmak.(I.229a)

Kıldırıcı (Yozgat, Ankara); Sallanarak ağır yürüyen, eyri eyri yan yürüyen adama denir, *Kıldırıcı kırküz geliyo.*(I.229b)

Kılınmak (C.A.): Yalvarır gibi vaziyet almak, temellük etmek, *sabahdan beri kılındık durduk.*(I.229b)

Kılt (Kütahya): Cihet manasına yalnız *baş* ve *ayak* kelimelerde kullanılır, *başım kıltında*. *Ayağım kıltında*.(I.230a)

Kımraşmak (Aksaray): Kımıldamak, oynamak, *taş yerinde kımraşmıyor*.(I.230b)

Kınamak (Simav, Karahisar, Kütahya, Konya, Sandıklı, Fethiye, Ankara, Maraş, Sivrihisar, Karağaç): Tayibetmek, hor görmek, *kınamışta gitmiş, kınaman ağalar yatamaz oldum*. *Giriyor nazlıyar düşüme benim*.(I.230b)

Kındırık (Adana): Aralık, *kapunun kındırığından baktı*.(I.231a)

Kıntaş, kıntış (Kütahya): Eğri, yamık. *Bu basma kıntaşla mayine kesilmiş*.(I.231a)

Kıntıma (Kırşehir): İlk bahar çayırını almış kuvvetli hayvana, *kıntımasını almış denir*.(I.231a)

Kıran. (Burdur, Sivas, Menteşe, C.A.); **kıran** (Teke); **kırak** (Diyarbakir, Van); **gıran**. (Kayseri, Denizli): Kıyı, kenar. *Filan tarafın kıranında, tarlanın kıranına kavak diktik*. 2 — Bak. *Kıran* (Kayseri, Denizli). (I.231b)

Kırma : 1 — İki üç parçaya kırılıp hayvanlara verilen arpa (Malatya, Ankara) *Hayvana arpayı kırma yaptırdık*, 2 — Ormandan açılan arazi (Rize); 3 — Bakırdan yapılan kapaklı sahan (Kırkağaç). (I.232a)

Kırmızı (Yozgat , Ankara); Kırmızı baldırcan: domates. *Kırmızı meyvesine domates köküne denir* (Ankara). *Bir okka kırmızı ver*.(I.232b)

Kırık (A.): 1 — Zampara adam (Tahtacılar, Avşar, Yozgat); 2 — Fahişe (İstanbul): Büsbütün aksi manada, *yanına kırığı almış*.(I.233a)

Kırmit (C.A.): Kiremit kırığı. *Belime kırmit kızdırıp koydum da öyle rahat edebildim*.(I.233a)

Kırnav (Malatya, Niğde, Ankara): Kedilerin çiftleşme istemesi ve bu zaman. Çiftleşmek isteyen kedinin çıkardığı ses. *Kedi kırnava gelince*.(I.233b)

Kırşak (Kayseri, C.A): Kenenin (sakırganın) ufağı, *kuzuya kırşak düşmüş*.(I.233b)

Kıska (Niğde, C.A.): Arpacık soğanı. Kozanın daha ufağı, soğan tohumu = karatohum ekildiği şene *kıska* olur, *kıska* dikilince iri soğan olur, soğan dikilirse *tohum* hasıl olurki üç senede devrini ikmal eder, kıskanın arasında 10% raddesinde bulunan iri çelerine de *kozak* derleriz. *Batman kıska ektik*.(I.234b)

Kıslı (C.A.): Kabahetli, suçlu. *Kıslı kıslı duruyor, hamdolsun kıslı yerim yok*.(I.234b)

Kısnık (Avşar): Hasis, pinti. *Elinden on para almımas, o ne kısnık adam ki*.(I.234b)

Kıstak (C.A.): Kısık yer. *Kayanın kıstağına dayandı*.(I.234b)

Kıstalamak (C.A.): Sıkıştırmak. *Pişigi kıstalarsan yüzüne atılır*.(I.235a)

Kıtarlamak, kırtarmak (Tahtacılar): Donmak, çivi kesmek. *Soğuktan kıtardım*.(I.235a)

Kıvanmak (Ankara, Niğde): Sevinmek, *kıvanıp sevinmek*.(I.235a)

Kıvıktırmak (C.A.): Sıkışık vaziyete getirmek, *kıvıktırdım elinden parasını aldım.*(I.235a)

Kıvıldamak, Karıncalanmak “*Bazan insan vücudu kıvıldar*”(Ankara).(II.92b)

Kıyık: 1 — Aralık, *kapunun kıyığı*. bak. *kıynaşık*, *kıyık*; 2 — Çuvaldız (Kırşehir, C.A.).(I.236a)

Kızağan (Niğde): bak. *kızan*, *köpek kızağan olmuş.*(I.236b)

Kızırғанmak (C.A.): İstememek, arzu etmemek, *kızırғанarak getmek*: Arzu etmeyerek getmek. *Neden kızırғанıyorsun. Kızırғанa kızırғанa verdi.*(I.237a)

Kidişmek, **gidişmek** (Gerkûk, Çangırı, Ankara): Kaşınmak. *arkam gidişti kaşıyır.*(I.237b)

Kilden: 1 — Kil toprağı tutan bakır teneke kap (Ankara) *hamamda başkili ısladım başımıza çalarız, kırımızı alır, sonradan sabim sürün*; 2 — Bakırdan yapılan su tası (Antalya).(I.238a)

Kin.girdemek (C.A.): Münasebetsiz yere gülmek, *hoşuk musun ne kingirdeyip duruyorsun?*(I.238b)

Kip (Malatya, Trabzon, Yozgat, Kütahya): Sımsıkı, metin, toplu, muhkem, rabitalı, *kavanozun kapağı pek kiptir, kolay açılmaz, karşıtı yalamuk dır.*(I.239a)

Kirincimek (Tokat): 1 — Çamaşır temizlenmez hale gelmek; 2 — İş kötüye sarmak piç olmak, *işi kirincittin.*(I.239b)

Kirinte (Maraş, G.Antep): Unlu kepek, *kirinte ufak davarlara çok yarar.*(I.239b)

Kişiflemek (G.Antep) Tarassut etmek, *dama çıktım gece yarısına kadar kişifledim, gelen giden olmadı.*(I.240b)

Kitiz (C.A.): Harmanda sap yığını. *kitiz ettinmi? Kitizin üstünde yattım.*(I.241a)

Koçak (Avşar, Konya, C.A.): Babayiğit, kabadayı, cümert. Alicenap, gözü gönlü tok, centilmen, *koçak adam.*(I.241b)

Koçmak (Maraş, G.Antep): Kucaklamak. *Öptüm koçtum helallaştım.*(I.241b)

Kodafa (Malatya) Ufak sepet. *Bir kodafa üzüm. Kuba.*(I.242a)

Koflan (C.A. Kırşehir): Kof gibi, içi boş gibi, yenli, *incir ağacı koflan olur.*(I.242b)

Koğlamak (Ankara, C.A.): Bir insanın aybını, noksanını fena ahlakını saymak, aleyhinde bulunmak, *sen beni koğlamışsın.*(I.242b)

Kokurdamak: 1— Tencere kaynamak, hokurdamak (C.A.); 2 — Ekin kemale gelmek. *Yaprak aş tarpalar kokurdadığı çağda yapılır.*(I.243a)

Konalka (Avşar, Aydın, Cerit Türk aşiretleri, G.Antep): Göçün konduğu yerler. *Çiğdemliden kalkınca konalktın yakın, çık uzun yaylaya sümbüller takın.*(I.244a)

Konkurdaşmak (Avşar): Ardiç ve çanı gibi ağaçların dal ve yaprakları yel ile birbirine deyerek şada çıkarmak. *Ardiç konkurdaşır çamlar sızılar, yürü binboğada salın turnalar.*(I.244a)

Kongurak (C.A.): Büyük çingirak. *Katırcılar peşek katırlarına kongurak takarlar. Peşek: Kârvanların önünde giden.*(I.244b)

Konursu (G.Antep): Yün ve kıl gibi şeylerin yanmalarındaki koku. *Kayaları katlı katlı, Köylerine iner atlı, Irzlarından gaz kıymatli. Aman konursu kokuyor.*(I.244b)

Kopmak (Yozgat, Çorum, Konya Ereğlisi. Maraş): koşmak *kopa kopa gitti aldı getirdi.*(I.245a)

Kor (A.): Aynı irtifada olan taşların dizisi, *yapı koru, bu duvar yirmi kordur, bizim ev seksen kordu.* (G.Antep). Derece, mertbe.(I.245a)

Koskos (Niğde): Sahte kurumlu çalımlı, *şu harife bak, amma koskos ha!*(I.245b)

Koşan (Türkmen): Davarları sağarken birbirine çatmaya mahsus ip. *Sürüler geliyor koşam, aşımaları hazırla.*(I.246a)

Koşa yaşamak (Yozgat, Ankara, G.Antep): Beraber yaşamak. *Koşa yaşa avrat kişi koşa yaşayasınız. Koşa: Muvazi.*(I.246a)

Kotara (İstanbul): Bölük, *celep yüz koyunu beş kotaraya ayırdı.*(I.246b)

Koyak (Afyon, Sandıklı, Ankara): 1 — Tesirli, *koyak laf itti, güneş koyaktır*, 2 — Hattı İçtimaî meyalı, *kaldı koyağında gümanım dağlar* 3 — Dağ göğsündeki çukurluklar (Avşar). *Her koyaktan sular akar.*(I.246b)

Koymak (Burdur, Ankara, Kütahya): Tesir etmek, *yüreğine bir koyduki tere yağı gibi öydü* (Ankara). Öymek: Sinmek.(I.247a)

Koz (Isparta, G.Antep): Ceviz, *an beni bir koznan o da çürük çıksın.*(I.247a)

Koz, Ağıl “*çocuk kundakta, kuzu kozda belli olur*”(Ahlat“Bitlis”).(II.96b)

Koza (Burdur, Dinar, Teke): Püskül. *Çadırım altın kozalı.*(I.247a)

Kozalak (C.A.): Ufak koza. *Mazı kozalağı, kozalak kadar.*(I.247a)

Köçek: 1 — Kilit (Malatya); *Dükkân köçeği, heğbe köçeği*. 2 — Semerlerdeki çengel (Yozgat); 3 — Enik (Çangırı, Samsun).(I.247a)

Köle: 1 — bak *enek* (Kayseri); 2 — *Papuççu kölesi*: Papuççu kütüğü (C.A.).(I.248a)

Kölemez (Kırşehir, Niğde, Maraş); **köremez** (Kayseri): Çiy sütle yoğurdun karıştırılmasından hasıl olan yemek. *Çobanın gönlü olunca tekeden kölemez çıkarır.*(I.248a)

Köp (Avşar): Kağında öküzün kıcına temas eden öküzlerin pisledikleri tahtalar. *Sekiz olur dokuz olur kenger sütü sakız olur dana büyür öküz olur o da bir gün köpe sıçar.*(I.249a)

Köpümek (G.Antep): Hırka, yorgan gibi şeylerin üstündeki dikişleri kabartarak yapmak. *Yorgan köpümek. Hırka köpümek. köpütmek, köpünmek, köpüyücü.*(I.249b)

Körükmek (C.A.): Şaşalamak, gözleri bağlı kör gibi olmak. *Körüktürmek: Şaşalatmak. Körüktürdün de elinden öyle ala bildin.*(I.250b)

Kösmek (Konya): Uzatmak. *Utanmaz bacaklarım kösmüş oturuyor.*(I.251a)

Kösülmek: 1 — Uzanmak (Burdur, Ankara, Antalya); 2 — Yorulmak (Kütahya). *Tavuğu kovalaya kovalaya kösüldüm;* 3 — Çocuk ağlaya ağlaya kösülmek (Burdur). (I.251b)

Köşe: 1 — Zülf üzerine takılan altın gümüş paralar (Avşar) *Kocabeyin nişanlısı takmış altın köşeyi* 2 — Halıya enli kenar yapıldıktan sonra orta kenar ve kirtik konur. Bunun üzerine de köşe dokunmaya başlanır, köşe .Yüz sıradan bin sıraya kadar olur (Kayseri).(I.251b)

Kötelemek (G.Antep, Niğde): Fırlatmak, atıvermek. *Köteledi attı.*(I.252a)

Köz (Malatya, Maraş, Manisa); **kor** (Kırşehir) Yanmış, olgun kömür, yanmış odunlardan kalan kıvıllı ateş parçaları. *Ciğerime köz yapıştı.*(I.252a)

Kuba (Yozgat, C.A.); **kubak** (Ankara): 1 — Kuş tepeliği. *Kabaklı keklik.* 2 — İri, çok tüylü, dağların kuba kekliği.(I.252b)

Kubaşmak (Yozgat, Ankara): İki adam münavebe ile ortaklaşmak birbirinin işini görmek (Yozgat); *Kubaşalım da bir peynirli yapalım.*(I.252b)

Kubat, gubat (Sivrihisar, Ankara, Yozgat): Kaba, çirkin, biçimsiz. *İslambul iyi memleket amma dilleri gubat.*(I.252b)

Kuburluk (C.A.): Barut kabı, *kuburlukta bant kalmamış.*(I.252b)

Kubuz (Yozgat, Kırkağaç, Malatya): Yalan. Mübalağalı söz. *Kubuz attı gitti.*(I.252b)

Kufa (G.Antep): Küçük üzüm sepeti, *bağdan bir kufa üzüm geldi.*(I.253a)

Kulluk (C.A.): Karakol, *kulluktaki askerler söyledi. Kozanlı kulluğunun yanında gördüm.*(I.253a)

Kulun. (Maraş); **kulun** (Sivas, Afyon, Kırşehir, Niğde, Çorum): At merkep gibi hayvanların yavrusu, taze tay. *Kısrak kulunundan kulun da anasından ayrılmaz.*(I.253b)

Kurada (Safranbolu, Ankara, G.Antep, Fethiye) Zayıf, cılız, *kurada zayıf dam otu.* 2 — Eski bakır, eski şey (G.Antep).(I.254a)

Kurdamak (Tahtacılar): Eylenecek, eyreti oturmak. *Yağmur yağarken bir çalı dibinde kurdandım.*(I.254b)

Kurdukmak (Avşar): Karanlık gecede bir koyun sürüsü kurtların hücumuna uğramak. *Sanasın kurdukmuş koyuna döndün.*(I.254b)

Kursak (C.A.): 1 — Mide. *Kursağım ekşiyor,* 2—Hafıza. *Hocanın artığını yeyip içenler kursaklı olurmuş.*(I.254b)

Kuruluk (C.A.): Kışın yenecek kuru şeyler, *bu sene hiç kuruluk yapmadık.*(I.255a)

Kurum (C.A.): Tip, teşekkül. *Yüzünün kurumu halama benzer.*(I.255a)

Kurut (Ardahan, Niğde): 1 — Yoğurt kurusu, keş. *Kurutlu çorba, bu çorbaya kurutu az koymuşsun*; 2 — Gevrek (Taş köprü).(I.255b)

Kuşane (Yozgat), **kuşgane** (C.A.): Ufak tencere, *kuşanenin içine yoğurt koydum*.(I.256a)

Kuşluk (C.A.): 1 — Güneş doğduktan sonraki vakit, *küçük kuşluk*: sabah erken. *Kaba kuşluk* bir az daha geç olan vakit; 2 — Sabah kahve altısı.(I.256a)

Kuymak (Malatya, Ahlat, C.A., Türkmen, Avşar): 1—Un yağ, şeker, su ve yahut süt ile yapılan bir durlü yemek, sütlü kuymak (Malatya); Yoğurt ve undan yapılan bir yemek (Niğde); Yağ ve peynirle pişirilir unlu yemek (Kırşehir); 2 — Undan yapılan bütün lapalara da kuymak denir, *parmağa kuymak sardım. Karnına kuymak koydum*.(I.256b)

Kuyruklu: 1 — Tapu senedi (Niğde); 2 — Akrep (Dinar, Denizli, Teke); *Kuyruğu örü* (Konya Ereğlisi): Akrap.(I.256b)

Kuzay (Ankara, Niğde, Adana, Avşar); **kuzayı** (C.A.): Gölge yer, güneş görmeyen yer. duvar dibini, *bizim hayat çok kuzayı çiçek yetişmez ki. Kuzay da dirileşmişler*.(I.257a)

Küf (C.A.); **küfü** (Kütahya): Çocuk takkesi, *oğluma sevayi bir küf diktim*.(I.258a)

Kükür (Kırkağaç): Süprüntü, küpür. *Kükür tenekesi doldu*.(I.258a)

Külek (Kırşehir, C.A.); **küflek** (Ankara); **güylek** (Bolu): Süt sağmak, yağ basmak için ağaçtan koğa, tahtadan saplı ve kapaklı bakraç. *Bir külek yoğurt, başıma bir külek su aktardı. Külekçi oğulları, külekçi pazarı*.(I.258a)

Külte (C.A.): Yığın, ufak yığın, *bir külte kâğıt, bir külte inci*.(I.258b)

Külve (Safranbolu, Van): Tandır deliği, *tandır hüllesi* (Ankara): Bu manada.(I.259a)

Küncü (Ahlat, Avşar, Niğde G.Antep): Susam, *bu sene bizim küncüler çok gelişkendir*.(I.259a)

Kürelemek (Malatya, Ankara G.Antep): Hırs ve hiddetle bir şeyi atmak, *kızmış almuşta küreleyi vermiş* (Ankara).(I.260b)

Kürtün (C.A. , Bolu, Kırşehir, Kayseri, Zile): 1 — Hayvanların sırtına vurulan ve palanı andıran takım, *kürtüncüler mahallesi* (C.A.); 2 — bak. *kürtük* (Bolu, Kırşehir).(I.261a)

Kürü (Çangırı); **kürük** (Sivas, Malatya, Kütahya, Avşar): Eşek yavrusu, sıpa, at ve merkep yavrusu (Malatya); *Tayı kürük, kürük diye çağırırlar* (C.A.).(I.261a)

Küsmek (C.A.): Hamur için *hamur küstü* denir, fazla su konan hamur küser ve küsmüş hamur açılmaz, tahin de küser, tortusu küsbe olur.(I.261b)

Küşne (C.A.): Burçak cinsinden. *Ne yaman olurmuş küşne yolması, Küşne yolmasında gelin olması*.(I.261b)

Küşüm (G.Antep): Hicap, *onda ne ut var ne küşüm*.(I.261b)

Küşümlenmek (G.Antep): Mahcup olmak, *gelip sana söyleyecektim küşümlendim*.(I.262a)

Kütmen (Ordu): Küçük oturacak. *Odadaki kütmeni bana getir.* (I.262b)

-L-

Lamlık (Kütahya, Malatya): Sapsız. *Lamlık bıçak*: Köhne sapı düşmüş bıçak.(I.263b)

Lapbasan (Malatya, Ankara): **tap basan** (Sandıklı): Patavatsız. *Lap basan söylediği zine sinmez, yürüdüğü de yola sığmaz* (Ankara). *Lap basan tabur bozan* (Ankara).(I.263b)

Leçe (C.A.): Çalı ormanı, geniş fundalık, *leçenin içinde av bolunur mu?*(I 264a)

Lek: 1 — Hıssa. çocukların oyun tabiri, iki arkadaş yemek yerken de *lekleri çıkar bakalım derler* (A. Karahisar, Sandıklı); 2 — Hasır (A. Karahisar).(I.264b)

Lepedek (G.Antep): Birdenbire. *Lepedek geldi.*(I.265a)

Leylingiç (G.Antep): Dut nevilerinden birinin ismi, *bizim dutları, leylingiçe aşılattırdım. Leylingiçi çok severim.*(I.265a)

Lığlanmak (Erzurum): Mecra kapanmak, *lığlanıp kalmak*: Su karmak, iş birikmek.(I.265a)

Livas (C.A.): Kuyuların içerisinde kayadan uyma su yolları, sular ekseriyetle yukarı livastan gelir, kuyunun mahzenini doldurur, sonra başka livastan daha aşağı kuyulara gider, *livasın içi çamurla dolmuş.*(I.265b)

Loda (Fethiye, Niğde, İzmir, Kütahya, Adana, Avşar): **noda** (Ankara): 1 — Arpa ve buğdayın bozulmaması için toprak altında hazırlanan yer; 2 — Büyük yığın, *loda yaparlar da sonra savururlar. Saman loda samanı, un lodası.*(I.265b)

Loğsıya kalmak (Ankara): Yıkılıp kalmak, yorulmak. *Aman loğsıya kaldım.*(I.266a)

Lor : Ayrarı kaynatıp yapılan peynir suyunu daha kaynadılarak elde edilen mahsul, çökelek, keş. *Bir gün pendir bir gün lor. Bir gün getirir deliğe kor.*(I.266b)

Lov (G.Antep): bak. loğ. *Damı kürüdükten sonra lovladın mı? Lovcu geldimi?*(I.266b)

Lovlaz (G.Antep): Hububattan karnı kara, böğrölce. *Lovlaz pıyvazı yaptım.*(I.266b)

Lök (Kırşehir, Trabzon, Teke, Avşar, C.A.): 1— Beşyaşından fazla erkek deve (Teke, Avşar, C.A.) *Getti lök gibi oturdu*; 2 — Mühür mumu, mum gibi yanan selloloit ve saire (C.A.); 3 — bak. *lökün*. 4 — Kayseri taraflarında mısır tavuğuna (hindi) ye de lök diyorlar.(I.267a)

-M-

Macat (Albistan, G.Antep): Sakat, *tağadan, düşmüş macat olmuş.*(I.268a)

Madda (C.A.): Marazla beraber kullanılır, *maddası marazı yikinsin.*(harekete gelsin).(I.268a)

Mafrac (O.A.): Bağcılarının yatak, döşek gibi sarılmış yükleri, göç yükü, *mafracı kaydı*. Bağa nakla niyet etti. *Mafracı çattı*: Yükletti.(I.268b)

Mahra (G.Antep, Malatya, Çorum): Üzüm taşıdıkları hususî ağzı açık sandık, tahta kap. Bir nevi ölçek olabiliyor. — *Elli mahra üzüm geldi.* — *Eşek mahra simi?* — *Yok beygir mahrası, Dahra girdi, mahra girdi.*(I.269a)

Manca: 1 — Yahni gibi bir nevi et yemeği yahut mutlak etli yemek (O.A.); *Ucuz etin mancasi yenmez*; 2- Herkes bir şey vermek suretile iki üç adam toplanup yemek (Ankara), Mancalar çekmek: Sofraya türlü yemekler sıralamak.(I.270a)

Mancılık (Ankara); **mancınık** (Kırşehir): Mesnet, yıkılacak duvara mancılık vuralım da birkaç sene daha gitsin.(I.270b)

Mandal (Sandıklı, Konya); **andal** (Amasya): Bağçede iki ark arasındaki ekilmiş parça, sebze ekilen yerlerin ayrıldığı mürabba ve müstatiller. *Bizim beş mandallık marulımız var.*(I.270b)

Manı manı (Ankara, Bolu): *Manı manı çekip götürüyor.*(I.270b)

Maral, meral (C.A.): 1 — Dişi ceylan. 2 — mec. güzel kız. *Kimden sorsam acep ben o merali.*(I.271a)

Maşala (Denizli, Kırşehir, Avşar); **maşara** (Malatya, G.Antep): Patlıcan, büber gibi sebzelerin dikildikleri yastıklar. Sebze tahtasının enleme bölünüşü, *üçyüz maşara bostarım var. Bostanın maşalasını neçiye (kaça) aldın?*(I.272b)

Mat: 1—Kepaze, maskara (Isparta). Karş. *Madı maskara itmiş madıyınan maskara.* 2 — Kestirilmiş şeker.(I.272b)

Matarak (Niğde): Alüfte kadın oynatılan meclis, oturak. *Cünbüşe oturma* (Denizli): Bu manada. 1 — Bir çeşit oyun havası (G.Antep).(I.273a)

Matrak: 1 — Balık avına mahsus üç çatal demir parçası. (Albistan); *Matrak idiyor* (Sandıklı) Alay idiyor; 2 — Latife (Isparta).(I.273a)

Mavрім (C.A., Albistan): Melesi andıran yerli dokuması bir nevi bez *yarım gömlek giymiş yakası mavрім. Tükendi taketim kalmadı sabрім, Ak sinen üstüne kazılsın kabрім.*(I.273a)

Maya: 1 — Alelûmum dişi hayvan: uzun tüylü beyaz dişideve (Denizli, Tavas); Dişi deve, dişi merkep (yozgat); Yoz dişi deve ile pohur dave- nin içtimandan hasıl olan yüke dayanan deve. 2 — Bir nevi nazım şekli ve bu şekle mahsus ezgi (G.Antep). Maya ile maştalar gelin överler, gelini odasına götürürlerken maştalar her adımda yahut her merdiven basımında bir maya okurlar: yaz geçti. bahar geçti yaz geçti, gel felek isbat eyle, hangi günün şaz geçti, gülenaz. bülbüle naz güle naz, bu bir fani dünyadır, ağlayan çok gülen az. düşte gör. hayalimi düşte gör, kıymetimi bilmedin bir kötüye düşte gör. *Buna düştüm Bungunum buna düştüm, Kan edenler kurtuldu, Kurtar kapuna düştüm.* 3 — Bir el çekicinin üst başı nara, alt başı mayadır (İstanbul).(I.273a)

Mayana (C.A.): Anasonu andıran bir nevi tohum, *hediğe mayana koymuşlar.*(I.273b)

Mayasıl (Malatya, Kayseri, Denizli); **mayasır** (Ankara): Basurun galatı, makat, el ve ayakta ve vücutta bulunur (Malatya); *Mayasıra deve iliği yuttururlar, etinden yedirirler.*(Ankara).(I.273b)

Maz (Van, Samsun); **mazman** (Kırşehir): 1 — Dört yaşındaki koç (Van, Kırşehir); 2 — Kıl ören kimse, *mazmanlar kıl örer mutatlar dokur*.(C.A.).(I.274a)

Mazırık (G.Antep): Marsık, *kömürde çok mazırık var*.(I.274b)

Mekke (Dinar, Konya, Eskişehir); **meke** (Seydişehir): **mısır danesi** (Seydişehir), **mısır dansı** (Karaağaç), *Mekke işiği* (Bolvadin): Mısır koçanı.(I.275a)

Melez (Malatya, Ankara); **meles** (C.A.): 1 — Ketenden ve ipekten dokunan bez (Malatya); 2 — *Melez gögneke* (Ankara) İpekli gömlek.(Rize).(I.276a)

Meras (Niğde): Parmak sinirlerinin takallusundan naşı birbirinin üzerine binmesi. *Elime meras girdi*.(I.277a)

Mercetmek (Gerkük): Bahsetmek. *Bu meselede ben seninle merc ederim*.(I.277a)

Mere (G.Antep) Oyun meydanında sınır, *mereyi dikmek* ün almak.(I.277a)

Meses (Yozgat, Kırşehir, Kayseri, Avşar, C.A.): Ucu bizli neli çiftçi deyneği. *Övendere çiftçi mesesile fakı (fakih) asasile çıktı*.(I.278a)

Mestiklemek (G.Antep): Masaj yapmak, *çocuğu mestikledim*.(I.278a)

Met (Ankara, Denizli, Afyon, Avşar): 1 — Çocukların oyun oynadığı çomak, iki tarafı sivri deynekcik, çelik, *bebeler met oynar, met deynek oyunu, met oyunu : Bir çeşit çelik deynek oyunu, met, sert, hort* (G.Antep) 2 — Kadınların baş örtüsü.(Avşar). (I.278a)

Meydani (Niğde): İpekli alaca. *yarım meydani, ipekle karışık. Bütün meydani. Saf ipek*.(I.278b)

Mığal (Kütahya G.Antep); Taze fidanın ilk meyvası. (turfanda ile karıştırmamak, turfanda: Her sene ilk meyve). İlk verim, mığala binmek : mığal vermeye başlamak. *Bizim yenice gelecek sene mığala biner*.(I.279a)

Mılcık (Kayseri, Yozgat): Çürümüş, sulanmış çürük zarzavat, *milcemiş hiç, hayrı kalmamış derler* (Ankara), Mırcık, mıncık.(I.279b)

Mırcımak (O.A.): Peynir ve saire gibi yeyecekler sulanarak bozulmak, *bana yedirmedin, saklaya saklaya mırcıttın*.(I.279b)

Mırıği eğri Keyfi yok. *Mırıği, mılıği yıllık* (Sandıklı): Keyfsiz, çehresi asık.(I.279b)

Mırtlamak (Avşar); Oynayup sıçramak. *Altındaki atı mırtlar, Sağ yanında altı patlar. Varmışta tarlaya düşmüş. Kanını yalıyor itler*.(I.280a)

Mısmıl: 1 — Temiz, arı, mundar karıştı. 2 — Bıçakla kesilmiş yenilir hayvan (Çangırı); Canı çıkmadan kesilen hayvan (Ankara); 3 — Mükemmel (Rumeli havalisi); temamile (Eğridir) *bir tabak yemeği mısmıl yedim*.(I.280a)

Mıza (Çangırının Şabanözü); Erkek eşek. *(dişi eşeğe burada maya derler)*.(I.280a)

Midi (G.Antep): Ufak aşık, *midi, dünyayı yedi daha varmı dedi*.(I.280b)

Mihirsek (Ankara): Evlâdına düşkün adam, *pek mihirsek*.(I.280b)

Muhannet (C.A.): Namert, iyilik yapmayan ve istemeyen, kimse. *Yiğit duldasında yiğit saklanır. Muhanetin daldası olmaz, dalı olmaz*. Muhul (C.A.) : bak. *muhlu*. Muhul olmadan bu taş kalkarmı?(I.282b)

Murul (Kütahya): Ezilip sıkılarak sırası alınan dutun, tortusu. Bunun sıkıldığı torbaya, *murul torbası* denir ki seyrek dokunmuş bir kumaştır.(I.283b)

Muştulamak (Malatya, G.Antep): Müjdelemek, muştuluk: Müjdecîye verilen bahşîş. *Muştuladım, muştuluk verdi*.(Ankara).(I.284a)

Muzu (Denizli, C.A., Malatya); **muza** (Sandıklı): 1 — Domuz yavrusu; 2 — Ziyankâr (C.A.) *Muzuyu öldürmek helaldir*.(I.284b)

Mücefmek (Ankara): Ölecek hale gelmek, *artık müceflemiş*.(I.284b)

-N-

Nacap: nasıl (Ödemiş) *Bu iş nacap olur?*(I.286a)

Naha! (Kütahya): Tahayyür edatı. *Naha! gözün kör olsun (ilenç) naha! iki elin yanına gelsin. (ilenç) Naha emil böyle yapsaydın darılmazdım*.(I.286a)

Nahir (Gerkûk, Kırşehir, Erzurum, Avşar, Adana, G.Antep): Ortaklık suru, bir köyün, şehirlerde birkaç mahallenin ortaklık ufak ve iri davar sürüsü bak, *nakır* (Mecit özü); *nahız* (Malatya), *Nahir geldimi? Nahir dönümü*.(I.286a)

Namlı (Kırşehir, Kayseri, Burdur, Kütahya, Ankara): 1 — Savrulmuş henüz çalkanmamış uzunlamasına biriktirilmiş hububat (Kütahya); 2 — Bıçak, pala gibi şeylerin demir kısmı (G.Antep) Karlar eridikten sonra yol üstünde kalan tulanî kar parçaları, yamaçlardaki kar parçaları (Göksün) *Salarımnda namlı namlı karın var, Seni yaylamanın çağları dağlar Salan: hattı İctimaî meyah*.(I.287a)

Neçiye (G.Antep): Kaça, *bostanın maşarasını neçiye aldın?*(I.287b)

Nehas (Ankara, Malatya, C.A.): Ne sebebe mebni. Acayip *gelmezdin amma nehas geldin*.(I.287b)

Nene (C.A.): Nine, *avradın iyisi nene olur, üzümün iyisi tene olur*.(I.288a)

Neynemek, neylemek (G.Antep): Ne yapmak, *neynemeli, neneyeceğim*. Ne yapmalı ne yapacağım.(I.288a)

Nöker (C.A.): Kadınların ortağı. Koma, *her ne yaparsam onu yaparsın, sen benim nökerimmişin*.(I.289b)

Nügü (Malatya, Niğde, Kütahya); **nüyü** (C.A.); **nüğ** (Samsun): Yüz dirhem . *Bir nügü pamuk, iki nüyü yağ. Nügüsü neçiye (kaça)*.(I.289b)

-O-

Oba (Muğla havalisi, Türkmen, Malatya, Karahisar, G.Antep): 1 — Ev, yurt, oturacak mahal, köy mahalle, *obamın kızı, oba halkı. yamaç oba, yokarı oba. çadır mahalleri* (Malatya); 2 — Yabancı (C.A.); *Obanız değil, obadan geldi. Obanın adamı.* (I.290a)

Ocumak (Niğde) : Bir işle çok uğraşmaktan ellere tutgunluk, yorgunluk gelmek, *ellerim ocudu*: Ellerim ağrımaya başladı, tahammülü kalmadı. (I. 290b)

Oda (C.A.): Selamlık, *filanın odasına gittim.* (I.290b)

Oflaz (Maraş, Niğde, Karağaç): Körpe, taze, iyi, gü, şirin emsali nadir. *Ahmet gilin ekini daha oflazdır.. ne oflaz at. 2 — Karaca oğlunda (oflaz) renk manasına, yeşilmidir, oflaz mıdır almıdır? Eflatuni demekmiş.* (I.290b)

Ofurtmak (Ürgüp, G.Antep): 1— Mübalağa etmek (Maraş), 2 — Yalan uydurup söylemek (Niğde). *Sen de ofurttukça ofurttun. Ben onun huyunu bilirim, her şeyi ofurtur.* (I.290b)

Ofutmak (Karahisar, Ankara): Birine gücenme neticesi kinli ve hiddetli bir vaziyet almak. Darılmak, *ofuttu da giçiverdi* (Ankara). (I.291a)

Oğru (A.): Hırsız, hırhız. *Oğrulamak* (C.A.); Hırsızlamak. *Gündüz hekiye* (hikâye) söy liyenlerin gece donunu oğrularlar. *Oğru Abbas duası.* (I.291a)

Oğulbalı (Malatya, C.A.): 1 — Yeni yeten oğul ansı balı. *Petekten bir dalak daha oğul balı çıkardı.* 2 — Meczaz torun hafit (Malatya). (I.291a)

Oğulduruk (Uşak, Konya): Sülale, züriyet. *Babaları gitti, is oğulduruklarına kaldı.* 2 — Döl yatağı. (I.291a.)

Ohtu (C.A.): Zaman vakit manasını ifade eder. *Akşam ohtu yola çıkılmaz., gece ohtu ağız tatsızlığını bırakın; gecenin hayrından gündüzün şeri eyidir.* (I.291b)

Okkalı (Safranbolu, Yozgat, Niğde): İyi, deyerli, dölek, düzgün, eksiksiz, tam tertip. *Okkalı söz söyler, okkalı bir kahve isterim.* (I.291b)

Oklağaç (Çangırı, Ankara) **oklag** (Kırşehir); **oklağı** (C.A.): Hamur açmaya mahsus ağaç, oklava. *Cane derman disen yoktur baklava köşede tozlanmış saçla oklava.* (I.292a)

Okra (Niğde, G.Antep): Bazı inek koyun ve keçilerin sırtında hasıl olan fındık büyüklüğünde kabarcıklarla sıkılınca içinden beyaz beyaz kurt çıkar, deri hastalığı, *okralı deri delik çıkar.* (I.292a)

Okramak (Silifke, C.A.): 1 — Kalben beyenmek deruni meyil duymak, *yıldan bir kaçım okraya bildim.* 2 — At hafif kişnemek. (C.A.). (I.292a)

Oku (Elmalı, Teke): Düğüne davet için gönderilen hediye, davet hediyesi, *oku geldi, okucu*: Davetçi. (I.292a)

Okuntu (Çorum, Menteşe, Yozgat) **ohontu** (Avşar): Davetiye, *Ahmet ağa oğlunu evlendiriyor, bize okuntu gelmiş, okuyuntu* (Çorum): Düğünlere köylerden davet edilen adamlar. 2 — Düğüne çağırılmak için gönderilen hediye (C.A.). (I.292b)

Olçum (Kırşehir): İstidattı alımlı. *Bu çırak olçumdur.*(I.292b)

Oma (Teke, C.A. Denizli) **oma kemiği** (Afyon): Hayvan sağrısının iki tarafındaki çıkık kemikler, kalçadaki başı muhaddep kemik, oynak kemik. *Oması pırtmış.. bir oma kemik, tepesi delik., bilmece minare demekmiş, oynak yerlerde çukur kemiğe doğru olan yumru kemik.*(I.293a)

Omca (Karahisar, Kırşehir, Kayseri, Avşar): Odun ve asma kütüğü, 2 — Dağdaki kuru odun döküntüsü (Avşar). *Oduncu gözü omacada.*(I.293a)

Onartmak, iyileştirmek, şifa buldurmak “*el benden onartmak Allahtan*”(Isparta ve yöresi).(II.110a)

Onca (G.Antep): O kadar. *Onca söyledim dinletemedim.*(I.293b)

Oncak (Malatya): O kadarçık. *Oncak çocuğa yazık değilmi?*(I.293b)

On.acca (Sivrihisar); **onatca** (Ankara): Pek iyi, pek güzel, *ekmek on.atca bişmiş.*(I.293b)

On.armak (Ankara, Kütahya, G.Antep, Burdur, Safranbolu, Bolu): Kıvama getirmek, tamir etmek, *dış kapının dilini çilingire ellettim de on.ardı, saatimi Mustafa efendi on.ardı.* Onartmak, onarttırmak.(I.293b)

On.art, on.at (C.A.): 1 — Feyizli, 2 — Tersin zıttı, *bu sene kış on.art geldi.. kumaşın tersi var on.ardı var... masayı on.art koymadı.*(I.293b)

On.gun (C.A.): Feyyaz, feyizli, *bu yıl bizim köyün ekinleri on.gundur.*(I.294a)

On.mak: Felah bulmak, refah görmek (Maraş, G.Antep), Feyz bulmak, terakki etmek (Kütahya) Mesut, berhudar olmak (O.A., Ankara) *Onmayası, türemeyesi. Ondurucu bir Allah, bizim zanaat ne ondurur ne öldürür, ata ilencini alan onmaz, kırmızı güllerin dalları yerde sen uğrattın beni onulmaz derde ben kendi halime gezdiğim yerde. getirip bergüzar ver me seneydim. Eşinden ayrılan aşık onarmı.*(I.294a)

Onulmak (Maraş): Yara iltiyam bulmak sağalmak, *onulmadı gitti bu yaralarım.*(I.294a)

Opruk (C.A.): Yer çöküntüsü., yer çöküntüsünde meydana gelen gölcük. *Opruk kaşının kışından sakın.* Konyanın köylerinden birisinin adı... Büyük göllere deniz diyorlar. Amık gölüne Akça deniz dedikleri gibi ufak göle de opruk deyorlar. *Cennet opruğu:* Mersin Silifke yolu üzerinde.(I.294a)

Opsa (Ankara): Birkaç sene ekilmeden kalan tarla, bak. *gen* (Malatya, Kars, Kozan) *Bırakıntı* (Şarkışla).(I.294b)

Oranlama (Yozgat, Ankara): 1 — Atalar sözü (Yozgat); 2 — Uydurma ozanlama gelişi güzel. (Ankara) *Bildiğinden değil ya oranlama.*(I.294b)

Ortut (C.A.): Kurutulmuş bağ çubuğu, *binbağ ortut bizim bulguru kaynatmıya yetmedi.*(I.295a)

Oruk (C.A.): Bulgurlu şiş köftesi. Kurban bayramında oruk yaparlar, *ben oruku çok severim.*(I.295b)

Ot: 1 — Ateş (Karahisar, C.A.) *İçimdeki otları denizler söndüremez*; 2 — Gözlere konan ilâç, yakılmış şaptan, karanfilden ve şekerden yapılma bir tozdur, deli tütün ve ortut külünden yapılan başka bir çeşidi de vardır, ağza atarlar (Maraş) *Biti ot atan?*(I.295b)

Otacı (C.A.): Göz tedavi eden mutatabbip. göz hastalıklalıklınlrını gözlere tatbik ettiği otlarla sağaltmaya uğraşan kimse, *otacı otacı gezdim de bu gözüme bir çare bulamadım*.(I.295b)

Otalamak (Edirne): Hayvan yadırğı ot yiyerek hastalanmak, *bizim koyun otaladı*.(I.295b)

Otlamak (Kastamonu): Ateşlemek. *Ocağı otladın mı?*.(I.295b)

Otoma (Samsun): Kendiliğinden kocaya kaçan kız. *Bu gelin otomadır*.(I.295b)

Oturak: 1 — Makat (Malatya); Sandalda oturulacak yer (İstanbul); 2 — Mukim, yerli (Malatya); 3 — Delikanlıların eyvence için toplandıkları ve avrat oynattıkları yer (Konya); 4 — Kötürüm, mefluç (Burdur); 5 — Güveği derneği, gerdek gecesinden sonraki günde yapılır, o gün güveği tanıyanlar kutlulanağa gelirler. *Mehmet beyin oturağında düğünden çok masraf oldu, oturak günü on tene koyun kestiler, üç takım ince çalgı vardı*.(I.296a)

Oturakçı (C.A.): Hazır elbise satan kimse, *oturakçı pazazarı, hazır elbise satanların pazarı, bit pazarı, bat pazarı isbaha pazarı*.(I.296a)

Oymak (Karahisar, Kütahya, Malatya, C.A.): 1 — Kavim kabile, akraba, taallukat, familya. *elim ayağım sağ olsun, ağalar oymağı, kazancı oğulları oymağı, bizim oymaktan güzel sesli adam çıkmaz*. (C.A.); 2 — Bir iş ile iştigal eden sınıf, esnaf, *hakkâklar oymağı, kitapçılar oymağı*.(I.296b)

Oynaş (Çorum, Maraş, G.Antep, Kastamonu, Kargı): Dost, metres, kırık, *eli işte, gözü oynasta. Memedin aynaşı. oynaş tutmak*: erkek ve kadın gayrı meşru sevgili tutmak, *oynaşının evine gitmiş. Ohtuma oynasına yidirmedimya!* (C.A.).(I.297a)

Oynatma (C.A.): Hafif meşrep, iffeti zayıf, *git hiç sevmedim oynatma gibi*.(I.297a)

Oyuklamak (Maraş, G.Antep); Oyulgamak, oykulamak: Teyelimsi dikiş dikmek, iri dikiş dikmek, *oyukladım verdim., şu bezi oyukla*. Dikiş çeşitleri: a —oyuklama b — aşırılama c — sıırıçlama ç — teyeleme d — köpüme.(I.297a)

Ozan (C.A.): Çok sözlü, baş ağrıtan kimse, *aman kulağımın dibinde ozan mı kesildin, ozan mısın başımı ağrıtıyorsun?* Anadolu'da Ozan ova, Ozan yayla gibi birçok mevki isimleri vardır, ozanın tarihi varlığı ve ehemmiyeti bellidir.(I.297b)

-Ö-

Öcenez olmak (Simav): Korkmak, *öcenez oldum*.(I.298a)

Ödek (Yozgat, Dinar, Bolu, Afyon, Çorum, Sandıklı, G.Antep); **ödelek** (Afyon, Kastamonu); **ötlek** (Ankara, Isparta): 1 — Korkak, *ama ödek adamsın ha?* 2 — Tazminat (Malatya). *Ödekler ödeyicisi Allah ödesin ödeginizi*.(I.298a)

Ödürlü (Birecik, G.Antep): Korkma hastalığına tutulan *kurt ulursa it ödürlü olur, birdenbire karşıma çılınca ödürlü oldum*.(I.298a)

Öfelemek (C.A.): Ufalamak. *Seni pire gibi parmaklarımın arasında ötelerim.*(I.298a)

Öflez (Maraş, G.Antep): Gayet söngün zayıf, öflezik *lamba öflez yanıyor, ay aydınlığında yıldızlar öflez öflezdi.*(I.298b)

Öğür olmak (Kayseri, Aydın aşireti, Malatya, Ankara): Isınmak, (muhabbet) *bu iki at birbirine öğür olmuş, hiç ayrılmazlar, öğürümü oldumuz her vakit bir aradasınız.* Alışmak, imtizaç etmek.(I.299a)

Öğürsemek (Yozgat): 1 — İnek buğa istemek, *bizim sarı inek öğürsemiş boğaya çekmeli.* 2 — İnek yavrusunu istemek (Kırşehir).(I.299a)

Öğüşmek (G.Antep): Yağ damlası kâğıt, kumaş gibi şeylere düşerek yayılmak, *öğüştürmek:* Yağlı maddeleri vücut üzerinde oğarak içine geçirmek.(I.299a)

Ökünmek (C.A., Kütahya): Taklit etmek, öykünmek, *beni ne ökünüyorsun, hoca efendi filân ökünüyor.*(I.299b)

Öl (Niğde, C.A.): Toprağın tavı, rütubet darbız, *tarlada öl yok.*(I.299b)

Ölçermek (Kırkağaç, C.A.): 1— Karıştırmak evire çevire yığın haline getirmek, alt üst etmek ateşi ölçermek, harmanı *ölçermek* 2 — Yoldan çıkarmak iğfal etmek, *adam ölçermeyi bırak, seni filan adam ölçermiştir.* Fitne ölçermek.(I.299b)

Ölçümlenmek (C.A.) İçinden alıp vermek, niyetlenmek, imrenmek, *çok ölçümlendim amma elden bir şey gelmiyor: nerde güzel görürsen ölçümlenirsin. ben senin derdini çekmem, gönül.*(I.300a)

Ölçüp dökmek (G.Antep): Tasavvur ve tehayyül etmek itâbi fikretmek.. *Bu gece ölçüp dökmekten hiç, uyuyamadım. ölçüp dökmek Nene gerek. ? deve büyük; küçük sinek.*(I.300a)

Ölfelik (Avşar): Zayıf, *çıra çok ölfelik yanıyor.*(I.300a)

Ölfezimek (Niğde): **ölfezimek** (G.Antep): Zevale yüz tutmak, aşağılaşmak, şiddetini kaybetmek. *Kandil ölfezidi.*(I.300a)

Öllük (Yozgat, Çorum, Malatya): bebe toprağı, çocukların bacak aralarına konan kavrılmış toprak, *yazık ananın sana koyduğu öllüğe.*(I.300b)

Ölük (Avşar): Ölmüş. *Mezarının böğrü delik, Kara kâkül belik belik, Şöyle döndüm baktım idi, Abdî beyim dünden ölük.*(I.300b)

Ölümcül (C.A.): Haleti ihtizarda bulunan kimse, *filan adam ölümcül yatıyor.*(I.300b)

Ölümsek (O.A.): Ölecekmiş gibi görünmek, halsiz tavr almak, *ne ölümsek ölümsek duruyorsun, amma ölümsek adamsın ha, üstüne yılan atsalar kımıldayacağı yok.*(I.300b)

Ön.mek (C.A.): İntizar etmek beklemek, gözlemek, *Öne durdum kömür gözüm gelmedi.* Ön. semek: Göresi gelmek.(I.301a)

Önke (Kayseri): Elli dirhem. *Bir önke, iki önke deye kullanılır.*(I.301a)

Ön.düç (Kayseri, C.A.): Ariyet, ödünç, *eşek eşeği öndüç kaşır*.(I.301b)

Ön.e (Teke, Erzurum): Mukaddem. *Bir yıl öne idi*.(I.301b)

Ön.mek (Ankara, Burdur, C.A.): Tarassut ve takip etmek, gözlemek. *Arkasından önelim haydi, önmekten ölüm yeğdir. Su indi gözlerime kız öne, öne seni*.(I.302a)

Ör (C.A.): Ufak ateşli kül, yahut küle karışmış ufak ateş, sıcak kül. *Cezveyi mangaldaki öre göm de bir kahve pişir, aldırılmaz gibi görünüyor amma içerisinde ör var*.(I.302a)

Örek (Teke, C.A.): İlkı, yılkı, beslenen at sürüleri, *bizim örek Boz dağdadır*.(I.302b)

Öremek (C.A.): Töremek, çoğalmak, inkişaf etmek, *böyle iş öremez. İş öğretmesini bilmezsin ki*.(I.302b)

Ören (Karahisar, Muğla, Çorum, Kayseri, Ankara): 1 — Harabe, virane (A.), 2 — Tarlada toplanmış olan taş yığıntısı (Muğla); 3 — Barınacak yer (Ankara) *aman başını sokacak örenin var mı. Örenime başımı soktum oturdum, örenin varsa hiç korkma Allah kısmetini verir*.(I.302b)

Örgen (C.A.): Urgan yundan örülmüş ip, *bu örgenle yük sarılmaz, tıfsınmış lip lip kopuyor*.(I.302b)

Örk (Çerkeş, Sivas, Niğde); **Ök** (Kayseri); **Örük** (Isparta): Hayvan çayıra bırakıldığı vakit ayağına takılan organ. *Örkün uzadı, Allahından belanı bulasın, al atı teştte sulanır, geri örküne dolanır, her hekim bir yalan söyler can tatlı kalbim inanır*.(Avşar).(I.303a)

Örsek (Yabanova): Hırpalanmış, *bu kadar örsek değildim*.(I.303a)

Örtme: 1 — Pelerin (Bolu) yazlık (Kırşehir); 2 — Üç yanı duvar önü açık, altkat bağ evleri. (O.A.); 3 — Köy evlerinin sofası (C.A.) *İrbiği (ibriği) getir, örtmenin altındadır, bizim evin örtmesi çok serin olur*.(I.303b)

Örtüş, Yatak “*şunun örtüşünü hayata edin*”(Göcenova).(II.112b)

Örü: 1— Mer’a (A.); 2 — Kısırak sürüsü, *sürüden değil örüden*; soyu belli soyu temiz 3 — Dik, şakul, amut, (Ermenek). *Örü durmak, örü kalmak*. 4 — Set duvar.(I.303b)

Örüm (Menteşe): 1 — Çalılıklar arasındaki ot (Menteşe); 2 — Ovanın ekilen kısmı (Menteşe); 3 — Davarın gece yaylımı (Kayseri, Bünyan, Türkmen, Şarkışla, C.A.) *Davarları örüme götürdüm*.(I.304a)

Örüt (G.Antep): Süt yanığı, pek zayıf, *bu kuzu örüt olmuş gelişmez*.(I.304a)

Ötrü (Sivrihisar, Maraş, Kütahya, Afyon): İçin, dolayı. *Şandan ötrü söyledi*.(I.304a)

Ötürmek (Kayseri, Ankara, C.A.): İshal olmak, hayvanlarda daha çok kullanılır. *Ötürük olmuş, koyun ötürüyor*.(I.304a)

Ötürük (Karahisar, Sandıklı): İshal, *ötürük olmuş*.(I.304b)

Övün (Niğde); **öyün** (Maraş): Yemek nöbeti, vakit, yemek vakti. *Öyün geldi acıktılar*.(I.304b)

Öykünmek (Beyobası, Keskin, Kayseri, Niğde): Taklit etmek özenmek, koruntu etmek, *kedi arslan olmaya öykünür*.(I.304b)

Öyrek (Türkmen, Kozan): Koyun sürüsünden ve yıldıktan birbirine ısınan hayvanlar. *Öyrek başı kır kısrak*.(I.304b)

Öz: 1 — Has; 2 — Otuz-kırk santim kutrunda çam ağacı (Niğde); 3 — Su akan dere, deredeki erazi; 4 — Hülasa. *Buğday özü*.(I.305a)

Özek (Karaağaç, Bolu, Sandıklı, Niğde): 1 — Soğan ve sarımsak gibi nebatların uzvu tezkiri (Karaağaç); 2 — Arabaların ön tekerlekleri akşamını asıl sandığa rapt için kullanılan başı topuzlu eyreti uzun bir demir (Karaağaç); bak. *yedek*; 3 — Taket, derman (Niğde): *Bu özeksizlik beni bitirdi* 4 — Şah damarı: ebher (Niğde), *Özeği kalmamış* : Çok ihtiyar.(I.305a)

Özemek (C.A.): Yoğurt gibi şeyleri karıştırarak özlendirmek. *Yoğurdu özedim. Pekmezi özersen ağarır, yumurtayı özedinmi?*(I.305b)

Özge (C.A.): Başka. *Giderim dur diyen yok. Kebap oldum yiyen yok. Ayrılık gömleğini, Benden özge giyen yok*.(G.Antep).(I.305b)

Özlek (Kayseri): Toprağın mahsuldar kısmı, *bizim köy toprağının özleği derindedir*.(I.305b)

Özne (Avşar): Güveyi. *Özne dışarda gezinir, gelin içerde süzünür*.(I.305b)

-P-

Paç: Rüsüm, vergi (Kayseri, Avşar, Maraş). *Yolculardan aldım paçı. Geçti güzel kârvanı, Oturdum paç isterim*.(I.306a)

Paçalı (Niğde); **paçal** (Dinar): Mahlut, karışık, *buğday paçal olmuş*.(I.306a)

Paçarız: Arızalı, sapa, çaparız. *Paçarız yollar*.(I.306a)

Paf (Malatya, G.Antep): 1—Posa. *Haşhaş patı, elma pafı*; 2 — Kof, kuvetsiz şişman.(I.306a)

Pağaç (G.Antep): Değirmenlerde yapılan mayasız ekmek, poğaç. *Değirmenden gelenden pağaç umarlar*.(I.306b)

Palaska etmek (Ankara): Kıvrak alıvermek, rızalı rızasız almak, azıcık para verip kandırıp almak, *palaskayı pek sever*.(I.307a)

Pampal (C.A.): *Pampal pişik*. Fazla tüylü kedi, *eli kolu pampal pampal*. Eli kolu toparlak, her yanı etli.(I.307b)

Pankuduz: 1 — Keten lohumu (Teke); 2 — Elbiseye karşı lâkayt bulunan. Çok elbise eskiden (Yozgat, Ankara). *Çalışıyor çamura basıyor pankuduz*.(I.307b)

Par 1 — Bağçe, gülüstan. (Silifke, Maraş); *Analı oğlan parda gezer. Anasız oğlan çölde gezer*. 2 — Rütubetli yerlerde hasıl olan kir ve paslar. (Niğde): *Ayız parı*: Hararet veya hastalıktan ağızda hasıl olan yapışkanlık. *Turşu küpü par tutmuş*, bak bar.(I.307b)

Parpillamak (C.A.); **parpılamak** (Niğde, G.A.): 1 — Bir şeyi ateşe göstermek, hafifçe kızartmak (C.A. Bursa); 2— Hasta çocuklara okuyup üflemek. (üfürükçü eline bir bıçak alır, hastanın yüzüne gözüne, başına, omuzuna, bütün vücuduna dokundurup dolaştırır.) 3 — Tamir etmek (Tahtacılar), *kıyıyı biraz çalı koyup parpıladım*. 4 — Tehdit etmek (Tahtacılar). *Ben onu iyi parpıladım*.(I.308a)

Part: 1 — Otuz daneden ibaret bir yığın *bir part yumurta, bir part ot* (Ahlat); 2— Hayvan işkembesi karın. Malatya, G.Antep).(I.308b)

Peçe (Kayseri): Pencere, *bir odada on peçe olursa orası ısınır mı?*(I.309b)

Peh (Yozgat, Maraş): Taktir sözü. *Peh ne güzel söyledin, peh ben böyle çiçek görmedim*.(I.309b)

Pehle (Burdur): 1 — Güneşte kurutulmuş et. 2 — Meşin kırpıntıları, *pehle topladım*.(I.310a)

Pençek pençek (Ankara): Pençe pençe, *pençek pençek döğüşüyor*.(I.310a)

Per 1 — Yayıkta ergin çıkan yağ. 2 — Çarklardaki parmaklar. *Değirmenin peri*. (Malatya).(I.310b)

Perem perem (Kütahya): Perişan, parça parça, *hepinizi perem perem ederim*.(I.310b)

Perpene (Yozgat, Ankara): **perpere** (Mecitözü); Sarı pul, mangır, *perpene alın da dizivirin*.(I.311a)

Pers olmak (Malatya; Maraş, Ankara): Düşüp zedelenmek. *Ters düşmüşste persi pelen olmuş* (Ankara); *Pers adam*: Suratı azgın adam.(I.311a)

Peşe, beşe (Teke): İlk bahar başlangıcında bir çağ. *Beşe seli gibi çağlama gönül*.(I.311a)

Peştala (C.A.): Her şeye karışan kimse, kendini candan gösteren yapma alâkalı kimse. *Nene lâzım, ellerin peştalasını mısın? Aman ne peştalalık etti*.(I.311b)

Pırtık (Kütahya): Parça, kısım *pırtık pırtık* parça, parça, pürtük pürtük.(I.312b)

Pırtmak (Kütahya, Çorum G.Antep); **fırtmak** (Sandıklı): 1 — İçinde bulunduğu şeyin içinden fırlayıp çıkmak, *Et yaranın içinden pırttı. Sığırcık kuşu elinden pırttı kaçtı, sabın kirtliği elimden pırttı* 2 — Oma gibi kemikler yerinden oynamak, çıkmak, *oması yırtmış*.(I.312b)

Pıt pıt (Niğde); **pıtpıtı** (Ankara): Elenmiş ufak bulgur, düğü, simit *pıtpıt pilavı* kedi basmaz 2 — Çiy simit, *pıt pıt aşısı* (C.A.).(I.313a)

Pirpirim (C.A., Kütahya): 1— Semiz ot. *pirpirim aşısı* 2 — mec ihtiyar, *pirpirim gibi* 3 — Fevkalâde eskimiş elbise ve eşya (Kütahya).(I.314a)

Pisek pisek (Ankara); **pisenk pisenk** (Malatya); **pusen pusen** (Avşar): **pişen pişen** (G.Antep, Teke) Yavaş yavaş *yağmur pisek pisek yağıyor, püsen püsen yağın yağmur*.(I.314a)

Pitlemek: Nebean etmek, *punarin suyu taş dibinden pitleyor*.(I.314b)

Pohur (Niğde); **puhur** (C.A.): İki h rk   l  tohumluk deve. *Ali gilin puhuruna yumak verdiler.*(I.315a)

Portlamak; 1 — deve doğurmak (Niğde); 2 — sıyrılıp kaçmak birden fırlamak (G.Antep, Niğde): *Gerem tuttuk gidiyorduk; önümüzden be  dane tav an portladı.*(I.315b)

Posak (Ankara): Sis. *Hava bugün bulanmış, posaklı bak. Posaklamı .*(I.315b)

Potuk (Maraş, Malatya): Deve ve manda yavrusu, medek. *Deve potu u, camız potu u.*(I.316a)

Potur: 1 —  ay bardağı (Kırkağaç)  ocuk poturları kırdı. 2—Bir biçim  alvar (Malatya).(I.316a)

Punta: 1 — Torna tezgâhının parçasından olup ağacı mihveri istikametinde tutturmaya ve sıkıştırmaya yarar ( stanbul); 2 — Kızıl hastalığı ( zmir), *Puntaya tutulmu .*(I.317a)

Pur  (Bolu, C.A.); **bur  bur ** (Ankara): 1 —  kse otu (Bolu); Dalların purcu. *Deveye pur  gerekse boynunu uzatsın,* 2— A a   i e i (C.A.) *A a lar pur landı. Burcu burcu kokmak.*(I.317a)

Pus (Malatya): Sis, su buharı, *pus   km   puslu* (Kır ehir): sisli.(I.317a)

Pusmak (C.A.): Sinmek, *sesimi i idir i itmez k  eye sinlendi, pustu kaldı.*(I.317b)

P ren (A.): P r.  amın i neli yapra ı, * am p reni.*(I.318a)

P rtlemek (C.A.): P rt diyi dı arı fırlamak, *g zleri p rtleyipte eline gelesice.*(I.318a)

P s r kl  (Kayseri): M  evve , m levves. *Giride kalan b t n p s r kl  i lerdi, o p s r kl lerden en p s r kl s n  de bana virdiler.*(I.318b)

-R-

Rabun (G.Antep): Pey ak ası, avans, *arabacıya rabun verdim.*(I.319a)

Rahvan (Kayseri): Atın makbul y r y   l lerinden. Çeşitleri: *Deve rahvanı*: kürekten, *ana rahvanı*: Dizden asıl makbul, *yapma rahvanı* aya ına kurşun takılarak öğretilen yürüyüş. *Bizim rahvana (ırahvana) yol dayanmaz.*(I.319a)

Re me, ire me: Atların burunları üzerinde bulunan başlık zencirin bir parçası çene altındaki suluk (C.A.); Zencir başlıklı yular (Niğde): *Kır atın başında altın ire me. Arık ata altın re me.*(I.319b)

-S-

Sa dı  (Ankara, C.A., Isparta) **sa dı ** (Muğla): Vefakâr arkadaş, sünnet olan  ocuk yanında iki  ocuk sa dı  olur biri kız biri o lan, güveyi arkadaşı *sa  sa dı , sol sa dı * (C.A.): G ve inin iki tarafında mum çeken iki kimse.(I.321b)

Sa ım (C.A.): Süt saçma zamanı. * imdi sa ım zamanı, nahıra Gelmezsen südü çalarlar. O lak eyice keli ti, artık. Keçi sa ıma geldi demektir.*(I.322a)

Sağlamak (G.Antep): Para ödemek, para vermek, tesviye etmek, *borçlarını sağladım, kahve parasını kim sağladı, hamam parası vermeyin ben sağlarım.*(I.322a)

Sak (C.A.): Mütelyakkız, uyanık. *Sak uyku hafif uyku. Sak yatmak:* Derin uykuya varmamak, *Sak adam:* Uyanık adam.(I.322b)

Saksı (Albistan, C.A.): Ateş küreği. *Ocaktan dört saksı ateş çektim.*(I.323b)

Salaca (Avşar, Kütahya): 1 — Tabut. 2 — Sedye (C.A.). *Kanlı salacam geliyor Mustafa beyin arlansın -ağıt- Salacası yürüyesice.*(I.323b)

Salak: Yük çüzülecek, çadır kurulacak, hayvan bırakılacak yaylak, güzlek, kışlak (Avşar) *hani çifte ev ettiğim salaklar? Hayvanlarımızın salağı yöreği nerede.*(I.323b)

Salan (C.A.): 1 — Diğer bir senede ekilmek için ayrılan arazi kısmı, hereklik (Ankara) 2 — Hattı taksimi miyah (C.A.) *Dağın salanı. Şu salana konan kervan, gelir Adanadan beri.*(I.324a)

Salgın: 1 — Tekâlif, vergi bak. *salma* (Çorum, Ankara, Taşköprü): *Salgını tütüne dağıtalım. salgın salmış.* 2 — Yüreği geniş (Kırşehir) 3 — Salınmış haber davet, *bana salgın salmış gelsin diyi.* 4 — Salım, bulaşık, umumî hastalık, *salgında idim gittim başını sığadım kurşun döktüm.*(I.324a)

Salık: 1 — Haber, malûmat, tarif (Kayseri) *katilin izi için salık ver de gidelim, tatalım dedik, bir salık vermedi;* 2 — Beli salmış hayvan (Avşar).(I.324b)

Salıklamak (Maraş): Tarif etmek. *Salık vermek.* (Zile): Bir mahalli tarif etmek, *salıklanayım da sana buluvireyim* (Ankara) *İnsan salıklanarak Bağdadı bulur.* (G.Antep).(I.324b)

Salım (Kırşehir, G.A.): Nezle, sari fakat hafif rahatsızlık. *Salım olmuşum, ortalıktaki salımdır geçer.*(I.324b)

Salmak (Maraş, Ankara): 1 — Göndermek, *hedye saldım, dört mektup saldım hiçbirinin annacını almadım.* 2 — Suya bulgur et suyuna pirinç salmak.(I.325a)

Samarık 1 — Şaşkın, budala, ahmak, sersem (Niğde); 2 — Hastalığın eseri (C.A.) *Hastalık geçti amma samarığı kaldı, kulaklarım eyi işitmeyor.* (G.Antep).(I.326a)

Samıtmak (Kırkağaç): Derin, dalgın düşünmek, *şu adam çok samıtıyor. Sanırım üzgündür.*(I.326a)

Sancmak (C.A.): Saplamak sokmak, *iğneyi buraya sancmışım bulamıyorum. İğnem sancılı kaldı.* (I.326b)

Sanda manda (C.A.): Kelli felli, *sanda manda bir adam.*(I.327a)

Santır (Avşar): Aptal, salak. *Ahmet efendi zavallı pek santırdır.*(I.327a)

San. : 1 — Nebat kökündeki ve nebattaki hastalık, *san. vurmak.* ekin çalınmak (Sandıklı); 2 — Kuşların kazur atı sanlamak kuş sıçmak (Kayseri); Yanıltmaç olarak, *bizde bize biz derler bizde sana bok derler.*(I.327a)

Saraka (A.); **salava** (Kütahya): Alay, istihza, *sarakaya olmak.*(I.328a)

Sargın (Kayseri): İhatalı, *ticarete aklım, sargın idi*.(I.328a)

Sargın, sarkın (Kütahya): Sevimli, cana yakın, *sargın çocuk, sargın güzel*.(I.328a)

Sası: bozuk Soğan kokusu gibi fena koku (C.A.): Yavan, tatsız lezzetsiz (Denizli): *Sası susu, bir adam, geldim gittim şom* (Ankara) *sasımak:* Sası sası kokmak.(I.328a)

Sarbitma, sapıtma taşı (C.A.): Kabirlerin üzerine örtülen ve kabri kapatan enli uzun taş, yahut taşlar, *başı sapıtma taşına değdi:* Fena harekette bulunduğunu anladı, ayıldı, akıl ve izana rücu etti, amma fırsat geçti.(I.328b)

Sartık (Kırkağaç): Azat, hu., saltık, *sarı saltık sultan*.(I.328b)

Satıl (C.A.): bak. *sitil, su satıl, yoğurt satıl*.(I.329a)

Sav (Malatya, C.A., Kütahya) 1 — Az bir zamanda geçici hastalık, *ortada öyle bir sav var.* 2 — Dedi kodu (C.A.) *Bin türlü söz sav çıktı* karşı. Divan sav.(I.329a)

Savat (O.A.): 1 — Gümüş üzerine vurulan siyah cila kakma; 2 — Yüz, surat, çehrenin yan tarafı (Niğde); *Savatına bir tokat atarsam aklını başına getiririm,* 3 — Köşe??(Konya) *Kapunun savadı*.(I.329b)

Sayım: 1 — Koyunları sayma, tadadı ağnam (Çangırı) 2 — Hükümetçe mallardan alman para (Ankara), *Bizim davarlar için elli lira sayım, parası verdim*.(I.330a)

Sayınsımak, Saymak, itibar etmek “*Sayınsımıyor kendi bildiğine gidiyor*”(Ankara).(II.120b)

Saylak (C.A.): Sathı arzda hava tes ratile sertleşen cilalı kaya tabakaları, *evin duvarını saylaktan yaptırdım*.(I.330a)

Sazağan (Kayseri, Ankara, G.Antep) **sızağan** (Edirne): 1- Küçük çıban. büyük sivilce (Ankara, Kayseri): *Sazağan çıkmış, çıbana dönmeye idi. Boynumda sazağan bitmiş;* 2 - Sızma uyuklama (Ankara); 3 — Gelip geçici yağmur, *yağmurun sazağan geldi gitti*.(I.330b)

Sazak (Maraş, Kayseri, Sivas, G.Antep): Çokça saher vakıtları esen hafif ve serin rüzgâr, hafif olduğu halde iliklere işler, dereden, çaydan sudan gelen soğuk rüzgâr. *Saherin sazağında dağlandık durduk. Akderenin sazağı saheri beklemez*.(I.330b)

Seçime (Çangırı); Cüzamlı, mülevves. *Seçime olası, hele seçimeliye bak*.(I.331a)

Sehil (C.A.): Merzeyi yer. *Bizim köy çok sehildir, serçeleri bile ısıtma tutar*.(I.331b)

Sehlik (Maraş, G.Antep): Avanak. sersem, budala, *amma sehlik adamsın ha*.(I.331b)

Sekilenmek (Bünyan): Oturmak. *Sekilendiğin yerden kalk*.(I.331b)

Sele: Gübre taşımaya mahsus üç tarafı kapalı bir tarafı açık sepet (Sandıklı); 2 — Baş ve şahadet parmak açık tutulduğunda aradaki mesafe, sere, (Çangırı), Süngüç (C.A.) 3 — Yemeklerin üsüne kapatılan mahruti sepet (Maraş, G.Antep) *Bizim sele kırıldı. Selenin kırığından serçe girmiş*.(I.332a)

Selen (C.A.): *İnsan selenine kurt gelmez: İnsan mevcut olan yere kurt gelmez, canavar ateş selenine yaklaşmaz ateş olan yere, ateşin ısıttığı yere yaklaşamaz.*(I.332a)

Sele serpe (Avşar, C.A.): Serbest serbest, rahat rahat. *Evimizin önü tepe, Kır at gelir sepe sepe, Kadan atam güzel gelin, daha memelerin körpe, sele serpe oturduk. Elbiseyi sele serpe giydim.*(I.332a)

Selinti (C.A.): 1 — Perişanlık, fena şayia, kepezelik. *Ana ala sözü tutmayanın selintisi Bağdattan gelir, selintisi Şama gitti; 2 — Sel derintisi, sel yarıntısı (Adana) ulusunun sözünü dinnemeyenin selintisi Bağdattan gelir* (G.Antep).(I.332b)

Seme (Yozgat, Sandıklı, Çangırı, Dinar, Ürgüp, Taşköprü, Niğde, Kütahya): Sersem, uyuşuk, budala, şuursuz insan, semelemek! düşe yazmak (Niğde) *Bu kadar semeliğe lüzum yok. Seme adam.*(I.332b)

Sen: 1 — Ağacın ve çubuğun üzerinde iken kemale gelerek kurumaya yüz tutmuş meyve (Niğde). *Sen tut:* tut kurusunun en nelisi. 2 — Abanozlanmış (Ayaş). *Bu odun sen olmuş çivi geçmez.*(I.333a)

Sen.ir (Avşar): Ufak tepe ve dağ. *Kırk derenin başını bir sen.ir keser.*(I.333a)

Sepetleği (Çorum, Ankara) Bir iaşenin, öleşin etleri mahv olduktan sonra sepet şeklinde kalan kaburga kemikleri. *İskelet sepetleğisi kala kalmış.*(I.333a)

Seplemek: (Malatya, Bartın, Kütahya): 1 — Bırakmak, salıvermek, serbest bırakmak.(Malatya) *At septenmiş, sakal seplemek:* Sakal salıvermek (Kütahya), Seyilemek (G.Antep) *Salla seyip gezmek:* Başı boş gezmek. 2 — Deriyi tabaklamak, sepilemek (Bartın).(I.333b)

Sergen (Ankara, Bolu, Afyon, Taşköprü, Araç, Safranbolu, Çangırı, C.A.): 1 — Seyyar dolap, raf. süt yoğurt, konacak yer. 2 — Üzüm serilecek yer. *Üzümler sergendedir.* (C.A.).(I.334a)

Sergi (Kırşehir, Sandıklı, C.A.): 1 — Serilmiş (buğday, üzüm) *sergi bekliyorum, artık sergiler kalkar; 2 — Yazılan (ortaya serilen) kilim, aba ve saire* (Sandıklı).(I.334a)

Serpene (Malatya, C.A., Kütahya); 1 — Üzüm çubuklarını yerden kaldırmak üzre kullanılan destek, çatallı ağaç, *bizim bağı serpenellettim. serpene gibi,* sert katı olan şey. 2 — Gölge.(I.334b)

Sevayi (C.A.): Şarka has eski bir ipekli ve sırmalı kumaş Avrupada yapılan taklitlerine, *yalancı sevayi, yalancı telli derler. Giydirmişler boylu boyu sevayi. Ne sen gelin oldun ne ben güveyi.*(I.335a)

Seyfi (Avşar, C.A.): Atmaca büyüklüğünde beyaza yakın renkli, gözleri güzel yırtıcı kuş. *Malum mülküm seyfi gözlüm kalınca kaypak osmanlılar size aman mı?*(I.335b)

Seyik, Geyik yavrusu “*şu dağda gezdin seyikler gibi*”(Şeydim “Çorum”).(II.121b)

Sıçağan (C.A.): Mevaddı gaitasını tutamayan, *ölüyü çok yursan sıçağan olur, sıçağan pişik, sıçağan herif.*(I.336b)

Sıdalak (Ankara): Meyvenin gayet yumuşak hali, *sıdalak sıdalak olmuş ılmık gibi*. Kars, *sıdalanmak*.(I.336b)

Sığamak (C.A., Ankara): 1— Kollarını sıvamak, cemremek. 2 — Okşamak, *öksüzlerin başım sığardı*.(I.336b)

Sığın (C.A.): Geyik cinsinden bir hayvan. *Ablak sığınların bakar, hoş sefalı başın Purot*.(I.336b)

Sıgıt (Kütahya): hicap, *ud yok sıgıt yok*.(I.337a)

Sıkım (C.A.): Avuçta sıkılarak ufak topak halini alan şey, *bir sıkım köfte, hamur, çamur*.(I.337a)

Sıkınç (Avşar): Mülteci. *Altmış ayak kara çadır tutardık. Boyu uzun ter cidalar atardık. Herbirimiz bir orduya yeterdik. Şimdi sıkınç olduk ıssız dağların*. Dadaloğlu.(I.337a)

Sıkırcım (Birecik, G.Antep): Manevi tazyik, *sıkırcımı görünce dillendi, söylemeye başladı*.(I.337a)

Sıkkın (Yabanova): Müzayekalı, müzayekada bulunmak hali, *bu sene köylüler pek sıkkın*.(I.337b)

Sıkrağı (Ankara): Hasis, kırs. *Sıkrağı, kırs, madrabaz malını yiyemez*.(I.337b)

Sımak, Sıdırmak (Niğde): Kırmak. *Beş yumurta sıdırdım*.(I.337b)

Sındı (Çorum, Sandıklı, Burdur, Ankara, Dinar, Kırşehir, Araç, Bolu, Teke, C.A.): Makas, *sındıyı bilettim, terzi sındısı, zarife sındısı, tırnak sındısı*.(I.338a)

Sınık: 1—Kırık (Maraş, G.Antep); *Sınık yumurta, sınıkları neciye satıyorsun*, değirmen harklarının bozulan su kaçırın yerlerinede sınık derler; 2 — Bir tesirle vücutta husule gelen eziklik ve kemiklerdeki kırıklık (Maraş) *sınıkçı*; sınıkları tedavi eden; 3 — Sersem, aptal, alık (Kütahya, Sandıklı). (I.338a)

Sın.ar: 1 — Sınır, yan taraf, cenup (Türkmeneli); 2 — Akraba ve taallukat, akran ve emsal (Niğde, Kırşehir, Ankara). *Sın.arına çekmiş*. 3 — Gibi makamında teşbih edatı (Burdur). (I.338b)

Sırpıncak (Kütahya): Cilalı; Kaygın yağlı, lüzuci. *buz, mermer sırpıncaktır. Yağlıtabak sırpıncaktır. Islak sabun sırpıncaktır*. Sıypıncak (G.Antep). (I.339a)

Sırmak (G.Antep): Kuvvetli çok sağlam dikmek, *sırıyı sırıyı dikmek*.(I.339b)

Sırkalamak (Çangırı): Silmek sallamak, silkelemek, *tası sırkalamış içindeki dökülü vermiş, ağacı sırkalamak, zırkalamak* (G.Antep). (I.339b)

Sırkıntı (C.A.): **sırkan** (bak sırmak) ve yahut sırmakta olan mayı, *süzeğin altı sırkıntı ile dolmuş daha az az sırkıntı var*. (I.339b)

Sırmak (C.A.): Bir şeydeki mayi yavaş yavaş süzülerek akmak, *bezi eyi sıkmamışlar, ipe serildikten sonra yavaş yavaş sırmaya başladı. Pirincin suyu sırmış mı? Sırkıtmak: Suyunu sırkıt.*(I.339b)

Sırsalamak (Ankara): Sallamak, *Yükü sırsalama devrilir.*(I.339b)

Sırsır (G.Antep): Ağustos böceği. *Sırsır gibi kulağımın tözünde öttü durdu.*(I.339b)

Sıtarasız (Niğde): Sevimsiz, abus çehreli, çirkin, suratsız. *Pek sıtarasız sıtarası azdı.*(I.340a)

Sıtmak (Niğde, Burdur): Bir şey patlayıp içindeki mayi akmak, *aman bir korktum, ki ödüm sıttı.*(I.340a)

Sıypmak (G.Antep): Kaymak. *Ayağı sıyıptı düştü, sıypak: Kaygın, mermeri sürte, sürte sıypak etti, Sıypacak kaya; Gazi Antep'te kaygın ve mail bir kaya, çocuklar oradan kayarak eğlenirler.*(I.340a)

Sıyrığı: (Kırşehir, Bünyan, C.A.): 1 — Ot biçmek için orak şeklinde bir alet (Kırşehir, Bunvan) 2 — Karları kürüyen arkalıklı kürek, *damı kürümek istedim amma sıyrığı yok.*(C. A.). 3 — yağsız pişirilmiş ve ürezerine tuz, biber ekilmiş fasulya, 4 - Rende gibi, eysiran gibi sıyrırma aygıt (G.Antep).(I.340b)

Sıyrıkmak (C.A.): Bir iş ve yahut herhangi bir mesele . İçinden usulcacık sıyrılıp çıkmak, *benim yakamı ele verdikten sonra sıyrıktı.*(I.341a)

Sızı (G.Antep): Ayağa geyilen yemeninin kenarında bulunan ince şerit gibi meşin, *yemeni sızısı.*(I.341a)

Sızgıç (Isparta, Karaağaç, Teke, Kütahya): Et kavurması, kış kavurması, *sızgıç kavurmak.*(I.341a)

Siftirmek (G.Antep): Çitilemek, *az siftir sen arınmaz çok siftimeli.*(I.341b)

Siftinmek: 1 — Kaşınmak (G.Antep Maraş Ankara): Omuz larını oynatarak elbise ile sırt kaşınmak, *ne siftiniyon uykunmu var yoğusa bitinmi var.* 2 — Boş yere oyalanmak (Teke).(I. 341b)

Sile, Silme (G.Antep): Başlının, doruklunun karıştı, *bir sile sahan bulgur verdim, bir sile, bir başlı leğen tarhana.*(I.342a)

Silece (G.Antep): Gübre ve saire taşıyan ve hayvanlar üzerine atılan ağzı açık birbirine mer but mahruti şekilde iki çuval, *silecelerle zibil getirdim, silece yırtıldı.*(I.342a)

Simik, sümük (C.A.): Kemik *simikli hayvan; semiz görünüyor emma etli değildir, hepsi simiktir. Südü sümüğü pak olan insandan kemlik gelmez.*(I.342b)

Sin (Çorum, Afyon, Avşar, G.Antep): 1 — Mezar, kabir (Çorum, Avşar, C.A.), *Sinler mahallesi* (G. Antep) *Sinler soluğu, sininde yatmasın;* 2 — Gâvur mezarı (Afyon).(I.343a)

Sinçi (Kütahya, Avşar, G. Antep): Biçim, kılık kıyafet, yakışık. *Sincisiz: yakışsız, şansız sincisiz adam, sincisi düşük.*(I.343a)

Sin.ilemek (G.Antep): 1- Deniz ve orman gibi şeyler ses vermek; 2 — Köpek ağlar gibi ses çıkarmak; 3 — Sin. diye ses çıkarmak, *çıntık taşları sin.leye sin.leye başımın üstünden aştı.*(I.343b)

Sin.ilmek (Ankara); **sinlenmek** (Burdur, G.Antep); Saklanmak. gizlenmek, *bir kuş gelmiş bir çalıya sinlenmiş.*(I.343b)

Sin.irmek (Avşar, Teke, G.Antep): Hazmetmek, *sinireceğine göre ye. sinirse şeker ile baldır, çok yemek yedim siniremedim. Her sözü sinirdik, yine de yaranamadık.*(I.343b)

Sin.irsek (Ankara): *Yaş odun sinirsek yanıyor.*(I.343b)

Sin.lenmek (O.A., G.Antep): Saklanmak, sığınmak, iltica etmek, ihtifa. *Bir kuş gelir bir çalıya sinlenir.*(I.344a)

Sitil (Burdur, Sandıklı, Çorum, Niğde,Teke); **satıl** (C.A.) 1- Ufak bakır bakraç (Burdur, Çangırı); Berberlerin bakracı (Sandıklı) 2 — Ufak kuğa (Çorum); *Aşıрма* atlı büyük helkenin küçüğü *sitil ile bir az ayran getir içelim.* 3 — Bir yerden diğer bir yere alınan sebze fidanları (Niğde); sitil (G. Antep) 4 — Keçi kılından yapılan çadır etrafını örtmeye mahsus bir nevi çul (Teke).(I.344a)

Sivişmek, Çimlenmeğe başlamak “*ektiğim arpa sivişmeğe başladı*”(Denizli).(II.123b)

Siyitmek (G.Antep): Boynunu içine çekip omuzlarını kaldırarak yürümek, *siyidi siyidi geldi, ne siyidiyörsün.*(I.345a)

Soğulmak, Süt vermemek, sütü kesmek“*davar soğuldu*”(O.A.).(II.123b)

Sohu (C.A.): Taştan oyma büyük dibek olup bulgur yarma ve saire düverler. Köyün *sohusu*. Mahallenin *sohnsu*. *Suyu sokuya koy döv döv gene su. Sokulu gazi:* Yer ismi (G.Antep).(I.345b)

Sokranmak (Sivas, Niğde, Ankara): **sokurdanmak** (G.Antep); Kendi kendine hiddetli hiddetli söylenmek. Saklı söylenmek, homurdanmak. *Bir is buyurmaya kalmaz sokur sokur sokranır. “Ne sokurdanıyorsun”*(I.345b)

Sokum (Zile, Yozgat, Konya Ereğlisi C.A.): Lokma, bir tikim, *şundan iki sokum al.*(I.346a)

Soluklanmak (G.Antep): İstirahat etmek. *Çok yoruldun bir az soluklanmaz mısın?. Şu ağacın altında bir az soluklanalım.*(I.346a)

Somudak (Ankara) bak. *somutmak*. *Ne somudak duruyon somudak.*(I.346b)

Somurmak 1 — Emmek, emip bitirmek. (Isparta, C.A.) 2 — Dargın durmak (Kırkağaç) *Şu dert zavallının kanım somurdu, somurmuş duruyor.*(I.346b)

Somutmak (Ankara): Somurtmak. *Ne somudup duruyorsun.*(I.346b)

Sonsuz (Avşar): 1— Vefakâr olmayan. *şu adam sonsuzdur, yaptığım eyiliği taktir etmemiştir.* 2 — Tükenmez. (I.346b)

Sonturlu (Konya, Teke), **zonturlu** (Ankara) *Zonturluca bir laf söylemiş, sonturluca bir hayvana binmiş geliyor, kişinin zonturlusu zemheridir.*(I.347a)

Songürlük : Refah mesudiyet. *Son gürlüğe eresin.*(I.347a)

Soranı (C.A.): Bir nevi hançer. *Altın soranlı baba yiğitler, bu gündür türkmenin işte ho günü (yardım günü)* (I.347a)

Sormak (C.A.): Emmek, *üzümleri hep arı sormuş, bit pire insanın kanını sorar.*(I.347b)

Soruşmak (Ankara): Çamurlar çekilip kurumak, çekneşmek, *ortalık soruştu.*(I.347b)

Sorutmak (A.): Susup durmak, kendi kendini kurmak, *som som sorutuyor, kim kim kırıtıyor, ayakta sorutma, yer senden kuvvetlidir, olur, gelin som som sorutuyordu, çık sorut:* bir dağ yöresindeki mesire (G.Antep).(I.347b)

Soya: 1 — Düz, mücellâ, kaygın (Teke); 2— Çakı; 3— mamıza, horuzların ayaklarının iç tarafında ve bileğinin yanında bulunan buynuza benzer sert şey (Maraş). *Kekliği şahin soyalı.* Karacaoğlan. 4 — Mail, yan piri soyputu.(I.347b)

Soyak (Avşar): Asil, nesip, hesip, *bizim karağöl kumandam çok soyak bir adam, kimseye kütülüğü dokunmadı..*(I.348a)

Soyha (Zile, Niğde, Diyarbakir, G.Antep, Malatya): 1 — Soyka, ölünün sırtından çıkan elbise. 2 — Beddüada kullanılır. *Soyka kalsın gözellik soyka kalsın başında bele ağlayıp engel güldükten kelli, engel—rakip* 3 — Ava atılan saçmanın avın etine batmadan tüyleri üzerinden kayması (G.A.).(I.348a)

Söbe (Çorum, Ankara, Bolu, G.Antep); **söbü** (Sandıklı, Alâiye): Beyzi, *söbe suratlı söbe sahan söbemtirek.*(I.348a)

Söbelmek (G.Antep): Beyzieşmek. *Semizken ne iyi idi. Şimdi yüzü söbelmiş.*(I.348b)

Söğede durmak (Ankara): Ayakta durup dikilmek, *hırsız direği gibi söğede ne duruyon?.*(I.348b)

Söğen (G.Antep, Burdur): Çöğen, deynek, sopa, *vakitsiz gelenin yiyeceği ya soğandır ya söğen.*(I.348b)

Söğürmek (G.Antep): Kebap etmek, patlıcan domates gibi şeyleri fırında pişirmek, *patlıcan söğürmesi.*(I.349a)

Sölbük (Yozgat, Ankara, Ürgüp); 1— Pejmürde (Yozgat) Gevşek (Ürgüp): 2 - Tazeyi eski heyette gösterene denir (Yozgat): Yakıştıramayan adama denir (Ankara) 3 — Solgun, *selpük sölpük, kötü.*(I.349a)

Sömelek, Kundak “*sömelekli çocuğa lanet*”(Tahtacı).(II.124a)

Sövelmek (Ordu): Ayak üstü durmak. *Orada ne sövelenip duruyorsunuz?*(I.349a)

Söven (Balıkesir): Ağaç, kazık, vetet. *Söven kakmak.*(I.349a)

Sövkenmek (C.A.) Bir şeye yaslanarak yarım uzanmak. *Al şu yastığı sövkenirsin.*(I.349a)

Söyke (Avşar): 1 — Bayır mayii. Müdafaaya elverişli sırt, yamaç, *evimizin ardı söyke yine alda beni öyke*; 2—İstinat taş taşın söykesi. *Dağlar dağların söykesi, indi feleğin öykesi, çuha şalvar sırma çepken, kaldı yiğidin soykası*.(I.349a)

Söykemek (C.A.): bak. sövkenmek. *Taş taşa söyker bir elin sesi çıkmaz ağaç yaprağına gürlür. İnsan İnsanın söykesidir*.(I.349b)

Subaşı (G.Antep): Çiftlik müdürü. *bizim subaşıya mektüp yazdım*.(I.349b)

Sucukmak (G.Antep): Kabahati olmadığı halde suçlanarak mahcup olmak, kabahati üstüne almak, *haberim uçarım olmadan söyledikleri vakit sucuktum kaldım, sen ne sucukuyorsun eden eyleyen başkası*.(I.349b)

Suhra (Ahlat, C.A.): Angarya, hayvan angaryası, *bizim gölükleri iki zaptıya geldi suhraya duttu, senin de suhran tükenmez*.(I.350a)

Sukan (Çorum): Mera, hayvanların yayıldığı yer. *Sığır şimdi sukandadır*.(I.350a)

Suluk (A.): 1 — Umuma mahsus su konan yer. *Böyük yazının suluğu, eski suluk*; 2— Banyo mahalli, güsülhane (G.A.); 3 — Hamam takımı (Mecitözü); 4— At geminin alt dudağına geçen demir halkası (Avşar); 5 — Koyun, keçi ahşasında içerisi su dolu zar torbacıklar.(G.Antep).(I.350a)

Sumsak (Çorum, Kırşehir, Afyon); **sümsük** (Maraş G.Antep): Yumruk, *öksüzün başından sümsük eksik olmaz. Sumsaklamak* (Afyon). Yumruğıle dürtüklemek.(I.350b)

Sunmak (Bolu, Safranbolu): Taktim etmek, *sunma*; (C.A.) Takdüm. *Bu saat bana Ali'nin sunmasıdır, sunmalar getirdim o nazlı yara, el sunmak*: el uzatmak müdahale etmek.(I.351a)

Sun.gusuz (Ankara): terbiyesiz. *terbiyesiz sungusuz*.(I.351a)

Sur (A.) **süğü** (Niğde): Baht talih, şans (Konya, Ankara, Kütahya, G.Antep): *Suru açık; Yüzünü gördüm de işim rast geldi, tamu sur açıklığı versin*.(I.351a)

Surha (Kütahya): Angarya, eskiden hükümetin ehaliyi hay- vanlarile bilâ ücret çalıştırması. *Onun gene bir surhası var*.(I.351a)

Suvat (Konya): 1 — Hayvanların su içecek yeri, yalak, tekne; 2 — Sulak yer. *Sulu suvattı yer. Su yok suvat yok*.(I.351b)

Sülpeli (Denizli, Ankara): bak. sünepe, sülepe. *Sülpeli sülpeli gidiyor, döküntülü adam*.(I.352a)

Sümdük (Denizli, Sandıklı, Ankara, Tosya) **sümsük** (G.Antep, Kayseri, İzmir): Arsız, yüzüz, umucu, pis boğaz. *Sümdük tabiatlı ne görse iste yiveriyor, tok enin aç karısı, sümsük uşağın derdi çekilmez*.(I.352b)

Sümeye, sümiye (C.A.); **sümüye** (Konya): Tetkik ve tahkiksiz, alelimya. *Bu sözü sen silmeye söyledin, sümeyeden attı*.(I.352b)

Sümürmek (Eğridir): Yalayıp yutmak, *tabağı sümürü virdi aç gözlü sümürü virdi*.(I.352b)

Sündürmek (Bolu, G.Antep): Alastiki şeyi uzatmak. *Çekince kulağım bir karış sündürdü.*(I.353a)

Sünmek (C.A.): Uzamak, uzalıp kısalma elastikiyet göstermek. *Kumaş yağmur gördükten sonra sündü. Kulağından tuttu sündürdü. At kaçarken sünüyordu karnını yerlere değıyor sandım, sakız süner eyi buğdayın hamurun süner.*(I.353a)

Sünter (Ankara): Ekmeğı kırmızı bir dürli buğday, *sünter gibi özlü*: Adam hakkında denir.(I.353a)

Süpürü (G.Antep): Toptan. *Süpürü olmak*, toptan hepsini almak, *marda almak*, götürü almak.(I.353b)

Sürgü: 1- Kapıyı içerden kapamak için demir,yahut ağaçtan yapılan kol (O.A.); 2 — Ekildikten sonra toprağı düzelten alet (G.A.); 3 — İshal müşil (C.A.) *Sürgü hapı aldım, uşak sürgüye tutulmuş.*(I.353b)

Sürk (G.Antep): İsilik, isilik. *Sürk olmuşum kendimi iğneli beşikte sanıyorum, uyuyamıyorum.*(I.354a)

Sürmek (C.A.): 1 — Karın gitmek. *Çocuğun karnı sürüyor.* 2 — Koğmak. *Memedi babası evden sürmüş.*(I.354a)

Süydürmek (Tosya): *Eli çabuk gayretli adamlara süydürücü derler.*(I.355a)

Süyük (G.Antep): Harpuşte. Duvarların üstünde iki tarafa akıntılı olarak dizilen taş, tuğla ve saire, *ne yaptım sana, süyüğündeki serçeyi bile kışlemedim.* Süyüktten yitmek aldatmak.(I.355a)

Süyüm (C.A.): Dikiş için iğneye geçirilecek mutedil tulde iplik, *bir süyüm iplik.*(I.355b)

Süyür, süğür (Niğde): Baht, tali. *Bakalım süyürüme ne çıkar, süyürlü süyürsüz.*(I.355b)

-Ş-

Şafaklamak (Ankara): Elini gözünün üstüne koyup bakmak. *Ta geriden şafaklamış görmüş.*(I.356a)

Şahra (G.Antep, Maraş): Tarlalardan harman yerine kaldırılan kuru sap yükü, *beygir şahrası. Deve şahrası, elli şahra buğday çektim, şahra yolu ancarı eşek yemez pancarı.*(I.356a)

Şakıldak (O.A.): Şakşakı, cakkakı. Değırmende teknedden zahirenin dökülmesini teshil eden ağaç parçaları, *değırmen şakıldağı*: Beşboğaz.(I.356b)

Şamama (Siirt): Az mayhoş, kokusu güzel kavun cinsi. *Şamama alması*: Bir cins elma.(I.357a)

Şaplak: 1 — Sille, şamar. (Taşköprü, Maraş, Teke). *Boynunu eyersen şaplak vuran çok olur.* 2 — Büyük kahve fincanı (Kütahya) 3 — Çinicilerin yaptığı bir cins ufak kâse (İstanbul).(I.357b)

Şapşak (Yozgat, Çangırı, Ankara Niğde, G.Antep, Taşköprü) Kulplu tahta tas. su içmek için çamdan bir nevi maşraba. *Kulplu tas* (Kırşehir). Topraktan yapılan maşraba. (Niğde). Tenekeden kulplu su içilecek tas bardak (O.A.) Maşraba (C.A.) *Teneke şapşak. Demir şapşak Tahta şapşak.*(I.357b)

Şarлак (Çorum, Kırşehir): Şarıltı ile inen su. şelale, *bizim tarlanın başında bir şarлак var.*(I.358a)

Şavgartmak (Tahtacılar): Tatmin etmek. *Şavgartsın gönlümü, Doğsun güzel gün.*(I.358b)

Şavur (Niğde): Haber, havadis, ipucu, *kaybolan atın şavurunu aldım.*(I.358b)

Şelek: 1 — Cevizin içerisini kısımlara ayıran zar (Diyarbakir); 2 — Bir insanın sırtında götürebileceği odun yükü (C.A., Niğde): *İki şelek odun ettimde dağda kaldı gidip getireceğim.*(I.359a)

Şellan (Ankara); **şellav** (Ürgüp): Hilebaz, şakacı, güldürücü. *Pek şellavsın.*(I.359b)

Şendik (Maraş, G.Antep): Cemaat. *Bize şendik geliyor, yokarda sendik var mı? Kimse var mı.*(I.359b)

Şeş (Teke): 1 — Karşı, Nişan, *tüfengi şeşledim attım, ağacın şeşindeki ev.* 2 — İnce tülbent. *Üç arşın şeş aldım* (G.Antep).(I.360a)

Şıgva (C.A.): bak. *şıvga. Şıgva boylu kömür gözlü gelin vay. başıma dar ettin şu gen dünyayı. fidan, taze sürgün şıgva tudu.*(I.360a)

Şıkık (C.A.): Gelincik çiçeği. *Şıkık gibi kıpkırmızı olmuş.*(I.360a)

Şıkırdım (Kilis, G.Antep): *Dalın üzeri şıkırdım bülbüle, dalın üstünde konce domurcuğunun bolluğunu ifade eder. Şıkırdım gibi: Mebzul.*(I.360b)

Şibi (Çorum, Yozgat): Ördek. *Bizim şibiler gölde geziniyor.*(I.361a)

Şirik (Malatya); **Sırgın** (Ankara): 1 — Göz çapağı (M.A.) . *Şirikli göz. Çok beyaz çapaklı göz* 2 — bak. *şarlayan yağtı* (C.A.).(I.362b)

Şitil (G.Antep): Dikilecek fide ve fidan *şeftali sitili, zerdali şitili şitillemek.* Dikmek, gars etmek, *fitillenmek: Dikilip durmak izaç etmek.*(I.362b)

Şoba (Van, Ahlat): Nezle, *salım, dumağı.*(I.363a)

Şor (Maraş, Niğde, Göksün, Sandıklı, Ankara): Lakırdı, söz. yalan söz, dedikodu, *şer sor bir adam* { Sandıklı): Fena yalancı adam, *şor döküyor inanma şorlukçu* (Ankara): *şorlaşmak* (C. A.); Konuşmak, şor etmek, corlaşmak şekli de vardır.(C.A.).(I.363a)

Şoratan, cortan, cortun (Ahlat): bak. *çörten, dam çörteni.*(I.363a)

Şorba, şovra (C.A.): Çorba, *maltıha şovrası:* Kırılmış ve kabuksuz mercimek çorbası.(I. 363a)

Şulallamak (C.A.): Gelişi güzel çarçabuk dikmek, *şu yamalığı şulalla. Şulalladı verdi.*(I. 363b)

Şum (Niğde): 1 — Darğın. *Niçin şum duruyorsun,* 2 — Uğursuz.(I.363b)

Şünedir (C.A.): Kusur, ayıp, ata. *Gül taksan sünedir derler, ön bilekleri yatgın olan hayvan şünedirli sayılır.*(I.363b)

-T-

Tağa (C.A.): Pencere, *başlaya*: odanın bucağındaki pencere. *kuş tayası*: büyük pencerelerin üzerine sıra ile yapılan ufak pencere, *orta tağa*: odanın ortasına isabet eden pencere, *tayanın farcı*: Pençere dabanlarma konan yekpare taş mermer ve saire. *Tağanın kanadı*: İki kanatlı pencere kapaklarından biri.(I.364a)

Tahalak (G.Antep): Makara, *bu tahalak daha büyüktür*.(I.364b)

Tahım (Çangırı, G.Antep): Tarla hududu, köy hududu, *bizim bağın tahımını çatal ardıç keser*.(I.364b)

Takıç: 1 — Yumru (Ankara); *takıçarın (alın) makbul değildir. an.gıt (alın kâkülü) bölen takıç alın*. 2 — Kadın ların altın ve gümüşle müzeyyen başlığı (Teke).(I.366a)

Takılamak (G.Antep): Tak tak ses çıkarmak, bilmece: *dağda takılar* (Tüfek) *Suda çıpılar* (balık) *arşın ayaklı* (ceylan) *burma bıyıklı*(tavşan).(I.366a)

Taklamak (Konya Ereğlisi) **kaklamak** (Denizli): Yarmak bölmek, *zeytin, armut takladım*.(I.366a)

Taklaşmak, daklaşmak (Afyon Karahisar): 1 — latife için el atmak, *yine benimle taklaşma*. 2 — cima etmek. *Efendim, ben bu kariya ne el attım ve ne bununla toklaştım. Köyün ortasında taklaşmak mı olur?*(I.366a)

Talamak: 1 — Soymak, yağmalamak (Bayburt) *buradan insan geçtikçe talarlar*, 2 — köpek, böcek ısırarak, dalamak.(I.366b)

Talas (Ahlat); **talaz** (Ankara): Rüzgârın kaldırdığı kasırğa. *Geçenlerde bir talaz kalktığı göz gözü görmedi, toz talaz*. Dağal (Konya).(I.366b)

Taman (Maraş, Yozgat, Niğde, Kırşehir, Avşar, G. Antep): Hani (ihtar sözü) *ben emektarım taman senden bana bakmak gelir, taman sana oraya gitme diyordum, taman seninle oturduğumuz bir ev vardı, taman bize gelecektin, şimdiye kadar bekledik, durduk*.(I.367a)

Tan, tan. (Mecitözü); **dan.** (Ankara, Niğde): Fecir. *Dan yeri darımadan, Başının suyu kurumadan, Nerelere gittin vah!*(I.367a)

Tanlamak, tan.lamak (Ürgüp); **danlamak** (Ankara, Fethiye): 1 — Taaccüp etmek. *Lafi dinlemedi de danladı inanmadı*, 2 — Ayıplamak (Fethiye, Konya, Sivas, Ankara); *hem oturdu kayfesini içti; hem danladı gitti*.(I.367b)

Taplı (G.Antep); İyi, muvafık, sıralı. O sözü çok *taptı* söyledin, *geldi amma taptı geldi, buralık daha taplı*.(I.368a)

Tapa (Ürgüp, Ankara, Niğde): Su mahzenlerinde suyun akacağı deliğin tıkaçı, *tapayı dıkanda su boşa akmasın, tapası atmak*: Öfkelenmek (G.Antep).(I.368a)

Tapan (G.Antep ,Ahlat, Kayseri, Kırşehir, Kütahya): 1—Sürgü, sürülmüş tarladaki keseklerin ufadılması için kullanılır. 2— Damlarda damlanın önünü almak için kullanılan alet uzun bir sırtığın başına ağırca müstatil şeklinde ve iki buçuk desimetre murabba- ında kalın bir tahta

raptolunarak yapılır, dama bununla şiddetli şiddetli vurmak su- retile toprak yekleştirilir. 3 — Sertleşmiş yol, toprak, yatışmış kar. *Karlar tapan oldu, yol çamurdu emma çekneşti taban oldu.*(I.368a)

Tapışlamak (Niğde, G.Antep): Taktir için sırtına yavaş yavaş vurmak, aferin, aferin deye sırt sığamak. *alladı pulladı söyledi sırtını tapışladı.*(I.368b)

Tapkır (G.Antep): Bostanlarda bölük bölük geniş bir miktar ifade eden ve aynı sathte bulunan saha, *sizin bostan hangi toplarda, şu annacımızdaki tapkırın ekinleri daha oflaz.*(I. 368b)

Taratma, Yayma “*kuzu taratma*”(Ankara).(II.128b)

Tas: 1 — Dört okka buğday istiap eden ölçek (Sandıklı); bir ölçeğin dörtte biri iki buçuk okkadır (Dinar); 2 — Bakırdan yapma kaplar (G.Antep). *Su tası, yoğurt tası, çırtıklı tas, kalemlı tas.* 3 — Arka, peş (Niğde) : *Tasına düştü, tasından koştu.*(I.370a)

Taslamak: 1 — gizlice gözetlemek. (Niğde); 2 — Kendisinde olmayan bir vasfı takınmak, *yaramışlık taslamak.* (C.A.).(I.370a)

Taşarlamak (Ankara); **teşerlemek** (Gerkûk): Dişan atmak, defetmek, *taşarladın taşarladın yollayı verdin, buğday ekmeğin yoğusa arpa dilinde mi yok.*(I.370b)

Tat:1—yabancı (G.Antep): *Kürdü tadı eve doldurmuş, dil bilmez, dilsiz* (Konya); *Tat kızın dilinden anası anlar.* 3 — El arabası (Ahlat).(I.370b)

Tavsımak, tavsamak (C.A.): **tavsıtmak** (Ankara): Yumuşamak, yumuşatmak. *İşi tavsıttuk kavganın önünü aldık, artık bu işte tav sıdı.*(I.371b)

Tay (G.Antep, Maraş, Çangırı, Erzurum): 1—Müadil, eş, benzer. *Sen benim tayım değilsin, ayak kabının tayı;* 2 - Kısırak yavrusu; 3 — Yüklerde iki denkten biri; 4 — Tesbihci tezgâhında biri sabit, diğeri oynak iki kalas, peşme bunlara istinat eder, kubbe bunların üzerinde oturur.(I.372a)

Tay düşmek (G.Antep): Güreşlerde kit olmak, berabere kalmak. *Kara ile Ali güleştiler, tay düştüler.*(I.372a)

Taykeş (C.A.); **tekeş** (İstanbul): Cansız şeylerde tekine uymayan, *ayakkabı taykeş, çorap taykeş, ellik (eldiven) taykeş.*(I.372a)

Te! (G.Antep): Amma yaptım ha! yapamazki!.. hele hele. *te, şunun çalımına bak! te onda para ne gezer.*(I.372b)

Tebirge (G.Antep): Mahalle kapusu. Mahallelerin birbirile ihtilatmi kesen pek büyük kapu. *Kozanlı tebirgesi.*(I.373a)

Tecekli (Ankara): Müktaşit, idareli, *geçimini şaşırtmaz, har vurup harman savurmaz, ite köpeğe yidirmez tecekli.*(I.373a)

Tecemek (Kırşehir): **tecimek** (Çangırı) İdare etmek, çekip çevirmek, *bu kadın evini iyi teceyor. Oğlanın yaşı küçük amma evini teceye biliyor, adamın istediği hadar varlığı olsun tecimedikten sonra ne yapmalı.*(I.373a)

Tefe (Kayseri, Denizli, C.A.): Halıcılıkta arasına tarak rabt olunan müteharrik dokuma aleti, *alaca tezgâhının tefesi*.(I.373a)

Teh (Maraş); **tah** (G.Antep): Üzüm çürüğü, ulmuş üzüm. *Teh pekmezi*: Tehten yapılan pekmez, *teh şerbeti*: Teh pekmezinden yapılan şerbet.(I.373b)

Tehlemek (Niğde, Ürgüp, Teke, Kütahya): Gözetmek, tarassut, tecessüs etmek, nezaret etmek. *Sürüyü tehle dur*.(I.373b)

Tekre (Samsun): Civar mintaka, *Samsun tekresi. Tütün tekresi*..(I.374b)

Teksermek (Tahtacılar); Münasip görmek, *filan kızı bana teksermişler. Bu işi sana teksermem*.(I.374b)

Teleme: 1 — az pişmiş (Yozgat, Ankara); *Teleme yumurta gibi circivik*; 2 — Yoğurt tutmamış süt (Avşar); 3 — *Teleme peynir*: baskı peyniri (Menteşe); 4 — Taze süde incir nüsü sütleğen sütü çalınarak yapılan yemek (Maraş, G.Antep).(I.375a)

Teltik (Maraş): Eksik, çarpık, ters. 1 — *Hesap teltik geldi*; 2 — Lisandeki rekâket.(I.375b)

Temek (A.): 1—Ahırın kemresini harice atmak için açılmış delik (Bolu); Ahırın pencere deliği gibi bir yeri olup gübreyi harice atmaya yarar (Yozgat) *Temek deliği* (Ankara); 2 — Gübrelerin depo edildiği çukur. (Kırşehir).(I.375b)

Temşek (Kırkağaç): Taciz eden. *Şu çocuk çok temşek hiç uslu durmuyor. Pek temşek*.(I.376a)

Tene (C.A.): Dane. *Kara tene*: Bakliye fasilesi.(I.376a)

Tepidimek, Kurumak“*Tepit biraz tepidikten sonra kesilir*”(Çivril“Denizli”).(II.130a)

Tepik, tekmiik (Malatya); **tekdi** (C.A.); **depik** (Kırşehir, Kayseri): 1 — Tekme. *Deve tepigi*: Mecazen ağır darbe, *tepilemek*: Tekmelemek; 2 — Yoğurulmuş inek boku (C.A.).(I.376b)

Tepiz (Avşar): Kadınların başlarının tepesine koydukları ipekten yapılmış topak, *tutsam tepizini alsam başından*.(I.377a)

Tepsermek (Niğde, Ankara, Çorum); **tepsirmek** (Konya, Ermenak): Hafifçe suyu kuruyup çekilmek, kuruya kalmak, hafif kurumak, *çamaşır tepserdimi aceba. dilin damağın tepserdi. Dudakları tepserirmiş. Sokakların çamuru biraz tepsermiş*.(I.377b)

Terek (Kayseri, Niğde, Yozgat Malatya, Kırşehir, Erzurum): 1 — Raf, dükkânlarda eşya konacak taksimat mahalli. mektep sıralarındaki kitap gözleri (Niğde). *Tereğe konanı yeme, diline geleni deme*. 2 — Kenar, *şapkasının tereğini indirdi* (Erzurum).(I.377b)

Ters (Ankara, Taşköprü, C.A.): 1 — İnsan ve hayvan gübresi ; 2 — Onarın karşıtı (C.A.) *Ters suratlı*: Azgın çehreli.(I.378b)

Tevir (C.A. Kırşehir, Koçhisar): Nevi, dürlü. *Bu ne tevir iş*: Bu nasıl iş. *Ne tevir yapmalı*: Nasıl yapmalı, *tevir türlü laflar söyledi, tevir türlü*.(I.379b)

Teyek (Afyonkarahisar); **tevek** (Niğde, Mecitözü); **tiyek** (Tazkırı, C.A.): 1 — Kol, yaprak ve sairesile üzüm kütüğü, *bir tevek üzüm*; 2 — Kavun ve karpuzun omcaları, denegi (C.A.) Sebzelerin kökleri.(Niğde).(I.379b)

Tezmek (Kütahya, Yozgat, Kırkağaç): Kaçmak, görünmemek, kaybolmak, yolunu kaybetmek, *şu adam galiba tezmiş*.(I.380a)

Tilkımak (Yozgat, Ankara): Sararmak, buruşmak, *tilkıya kalmış, hasta olmuştaki tilkılmış*. (I.381a)

Tınaz almak (Kayseri): Eylenecek, alay etmek, *beni tınaz alıyorsun*.(I.381a)

Tırakkalı (Ankara, Tosya, Sandıklı): 1 — Huysuz, öfkeli, hiddetli. 2 — İşleyiş (Sandıklı) *Saatin tırakası doğru*.(I.381b)

Tırık (C.A.): Çok zayıf, *tırıklaşmak*: Zafa düşmek.(I.381b)

Tırkazlamak (Kütahya): Sürgülemek, mandallamak, basırmak, *kapıyı tırkazlayı vir*.(I.382a)

Tıslamak: 1 — Ağır yük altında kaba kaba solumak, nefes almak. (Çorum) *Tısl tısl tıslıyor soluğu içine sığmıyor*, 2 — Çocuk uykudan uyandıktan sonra huysuzlanarak ağlamak.(Ankara).(I.382b)

Tızıkamak (Niğde , Seyitgazi , Konya); **tizikmek** (Ankara): Koşmak, tezmek. *Buzağı tızıkır adam kopar*.(I.382b)

Tifsimek (G.Antep); **tifsinmek** (Maraş): İp, halat gibi kuturlu şeyler tel tel olarak yıpranmak, eskimek, *kendir tifsimis. Elliğin parmakları tifsinmiş*.(I.382b)

Tiç (Ankara); **teç** (Çangırı); **teşt** (Kırşehir): Büyük bakır leğen. *Bir dane tiç olsa da süt döksek*.(I.383a)

Tille (Konya Ereğlisi, Bolu, Kırşehir, Niğde): 1 — Et asılan çengel, çivili sırık; 2 — Semere üzengi yapılan ip (Bolu); 3 — *Borç tilleyi aştı*: Borç boyu aştı. (G.Antep) *Tilleye oturtmak* : Çok ziyan ettirmek.(I.383a)

Tintini (G.Antep): Ucu demirsiz topaç, topuzasız deyerme. ucu demirli olanlar, *deyermedir, şeytan tintinisi* : Bayağı tintinden başka olup ufak ve mantar gibi sap üzerine bir külah geçirilmişse benzerlerine denir. *Çerkeş tintinisi*: Pek büyük kırbaçla dönen topaç.(I.383b)

Tirki: 1 — Ağaçtan yapılan kapağı vidalı basık küre şeklinde kutu (Kütahya); 2 — Ufak kıtada hamur yoğurulan maya konulan kap (Eğridir); 3 — Asker karavanası biçiminde bakır kap (Niğde); 4— Ağaçtan yapılan maşraba, 5— Tahta döğçe. *Tirki eli döğçe eli*.(I.384a)

Tirşe (C.A.): En ufak parça, en az miktar, *bir tirşe bile vermem tirşesini bile göstermedi*.(I.384a)

Tisenti (Ankara): bak. *çisenti, püsent, tisenti geldi geçti, yağmadı*.(I.384a)

Tivsimek, Elbisenin yen ve yakaları yıpranmak “*ceketin kolları tivsimiş*”(Denizli).(II.131a)

Toç (Safranbolu): **tonc** (Ankara, Çangırı); Yığma, bayırımsı yer. bahçelerde mustatil şeklinde sebze zerine mahsus evleklerin haddi fasılı (Çangırı) *Bostanın toncuna çıkma yıkılır, tonca kabak ve bakla ekerler, evleğin toncu; evleğin yüksek yeri, aralarında ark olur.*(I.384b)

Toh! (C.A.): İstihfaf edatı. *Toh! bizim oğlan da adam, olacak.* [Uzatılarak kullanılmazsa heyhat manasını alır: *Toh gidi günler*].(I.384b)

Tohma (Kütahya, G.Antep): İmtilai mide hastalığı, *tohma olmuş.*(I.385a)

Tokaç, tohaç (Çorum, Afyon, Çangırı, C.A.): 1 — Çamaşırları yıkanırken düğmeğe mahsus alet, *altın taş üstün tohaç mı?* (neden bu kadar sıkılıyorsun) *Tokaçlamak*: Yıkanmakta olan eşyaya tokaçla vurmak; 2 — Kayık küreğinin şişkin yeri (İstanbul).(I.385a)

Tokmak (Niğde, İstanbul): **takmak** (Uşak): 1 — İplik makarası takalak; 2 — Leblebici tokmağı: Nohudu tavada kızdırdıktan sonra kabuklarını çıkarmak için kullanılır (İstanbul). 3 — *Tabak tokmağı*: Tabakhanede malı tazyikle sıkıştıran bir makine (İstanbul); 4 — Çamaşır tokmağı, tokaç (Sandıklı).(I.385b)

Tokurcum, dokurcum (C.A.) tokurcum: 1 — Bostanlarda taze hıyar yığını, *hıyarları takurcum ettim.* 2 — Dokuz demetten yapılır hububat yığını. *Tokurcumu düzgün*: Geçimi yerinde (Kütahya).(I.386a)

Tokuşmak (G. Antep): 1— Baş başa vurmak, koçlar tokuştu. 2— Katıca şeyler birbirine vurmak, çarpışmak, *koyunda meme dokuşur*: İnsanlar bazi kavga ederler demek. İki meme bir koyunda oldukları halde yine tokuşurlar. *Yumurta tokuşturmak.*(I.386a)

Tol (İçel, Niğde, Konya, Aksaray, Kayseri, Malatya): 1 — Birkaç yapıya bir arada tol denir. (Konya); Çiftlik kulübesi (Aksaray); Kapanık, karanlık üzeri kemerli yapı (Niğde, Kayseri) *Kayserinin tol çarşısı meşhurdur. Abdi tolu.* (Konya merkez kazasındadır.) *Aratol, Ekecik tolu, Hırka tolu, İsmail ağa tolu.* 2 - Sıra, münasebet (Malatya); *Tolsuz işe can sıkılır.* 3 — Tarla ve bağın ekilmeyen yerleri, tomp da derler (Niğde).(I.386a)

Tomak (Çorum): Dayak, *tomak insana yakışmaz, hayvana yakışır.*(I.386b)

Tomaz, tombaz (O.A.): Berdiden, saz otundan yapılan sal. saz otlarının birbirine bağlanarak su üstünden nakli için verilen şekil ki üstüne adam bindiği vakidir. *Ben o tomazı kızdırmaktan geçerken gördüm, çok berdisi vardı.*(I.387a)

Tomurmak: 1— Ağacın bütün dallarını Kesmek (Yozgat); 2 — Goncleşmek tomurcuklar kabarmak (O.A.) *Tomurmuştaki çiçekleri açılmış güller melûl melûl bilmem nedendir. Aşık Osman.*(I.387b)

Topan: Açın gözü ekmek topanında.(I.388a)

Topuza (G.Antep): Topaçların başına çakılan mahrutî demir. *Topuzalı değirme.*(I.388b)

Tor, torlak (Avşar); **tor** (Niğde, C.A.): 1 — Acemi, ülfet ve müaşerete alışmamış genç insan, yüke ve binmeye yatışmamış genç hayvan, tay. *Üsküfün aldırılmış tor şahan gibi, tor öküz sana da bakar bana da bakar,* 2 — Çorap konçlarının yukarısındaki elastiki kısım. (C.A.) 3—Balık ağı, tuzak (G.Antep); *Falanın toruna düşmek.*(I.388b)

Torlak: 1 — Genç, taze (Ankara) *Kadın yaşlı, herif torlak*; 2 — Tecrübesiz, cahil, ahmak (Ürgüp); 3 — Zayıf, nahif, *hiç yoktan torlak yen*; 4 — Şeyh müridi (Sandıklı).(I.389a)

Torpuna (Kütahya): Henüz küçükken doğuran koyun ve inek, *torpuna buzağlamak*. Piçine buzağlamak.(I.389a)

Toy düğün (C.A., Ankara): Büyük mükellef düğün, *toy düğün yapmış, memleket okunmuş, düğün yaptı isen toy düğünü yapmadın ya, tahtadan davul, ekmeksiz düğün* (Ankara). *Kırk gün, kırk gece toy düğün ettiler*.(I.390a)

Tök (Niğde, Sivas, Havza, Kırşehir, C.A.); **töy** (Erzurum): 1 — Aşğın yumru tarafı; 2 — *Tök adam* (C.A.): Ters adam, sert adam. *Tök söz* : Dokunaklı söz; 3 — Culuk, hindi (Havza).(I.390b)

Tökecimek (Çangırı, Ankara); **tökeçlemek** (Ankara): Sürçmek, sendelemek, *taşa tökeciyi virdim*.(I.390b)

Tökek (Adana): Ağaçtan yapılmış halka, *keklik tökeği*.(I.390b)

Tökezimek (Karaağaç, C.A.) 1 — Ayağı kaymak, tökecimek. *Bir tökeziyenin başı kesilmez*; 2 — İşi bozulmak, ziyan etmek.(I.390b)

Tölep, tölöp (C.A.): Uygun muvafık. *Tölebe gelmek, tölepli taş olursa bu sapanla attığım yeri vururum, kuş ağacın çintiğine çıktı işte o zaman tölebe geldi, bi nişan aldım., tölübine getirdim*.(I.390b)

Töllü (C.A.): Uygun, muvafık. *Bu atı töllü bir fiyat istersen alırım, çok töllüdür*.(I.391a)

Töre: 1 — Hediye (Ankara) *törelilik almak* ; 2 — Âdet, nizam (Erzurum), *Töre terbiye yok*.(I.391a)

Töskertmek (Ankara): Tavsifin ak. *Kavgayı töskertti*.(I.391b)

Töz (C.A.): Kulak arkası, *kulak tözü alır yerdir*, ölümü mucip nazik yer.(I.391b)

Tuç (Niğde): Boynun tam ense ortası. *Boynunun tucuna bir sille yapıştırdı amma ben de beğendim*.(I.391b)

Tuluş (Niğde): Yağma, kapan kapana. *Ne duruyorsun? mal tuluşa gidiyor*.(I.392a)

Tuman (Sivas, C.A., Gerkûk, Alâiye, Zile); **tumman** (Ankara. Kırşehir): Dizdonu kadın şalvarı, *yalan söylersem anamın tumanı başıma olsun*.(I.392a)

Tummak (Gerkûk, Kilis, Yozgat, G.Antep); **tunmak** (Mecitözü): 1 - Suya dalmak, görünmiyecek derecede suya batıp durmak; 2 — Körebe oyununda gözlerini yumup duvara dayanmak (Kilis) *Sen kaç saymaya kadar turna bilirsin, şurada bir ördek vardı tumdu ta oradan çıktı*.(I.392a)

Tura: Duvarı muhafaza için yapılan tahta siper (Safanbolu); Duvarları kar ve yağmurdan muhafaza için üzerlerine tahtatan yapılan çatki; Evlerin saçağına saç veya tahtadan yapılan

siperlik (Burdur); 1 — Torba, kese (Teke) 2 — Kıvrak bir şekilde bükülmüş mendil ve saire (C.A.) *Tura oyunu*.(I.392a)

Turş, Ekşi“*Kurdun kanı turş'tur*”(Ahlat“*Bitlis*”).(II.133a)

Tustalmak (Tahtacılar): Bunalmak, hava almamak, *sıcaktan tustaldım yahu, ocağı tustaldırsan yanarım?*(I.393a)

Tutma (Adana, Kütahya, Niğde): Müvakkat amele haricinde istihdam edilen daimi amele. *Kış tutması, yaz tutması*.(I.393b)

Tutsak (C.A.): Esir, *elinizde tutsak mıyım*.(I.393b)

Tülek: 1 — Tüy döken (keklik). 2 — Açık göz, hilekâr, kornaz (Avşar, Teke, Yozgat, G. Antep) *Hasan dağının tülek kekliği gibi üstünden kırk tüfenk atılmış*; 3 — Çok üşüyen adam (Sandıklı) *tülek mi oldun?*(I.394b)

Tülü (Denizli, Teke): 1— Pohurun bir cinsi, *tülobülü* (Sandıklı): Tüylü şey. 2 — mecazen ülema ve eşrafı mütegalibe (Malatya). (I.394b)

Tüngelmek (Kırkağaç): Atlamak. *Hududu tün.geldi*.(I.395b)

-U-

Uca, Yüce“*sabah yıldızı bak doğmuş ucadan, uyan kömür gözlü sabah oluyor*”(Tahtacı).(II.134a)

Ucar (Niğde, G.Antep): Haber, emare, ip ucu. *Gitti gideli ne haber var ne uçar*.(I.396a)

Ucundan, Sebebinden “*senin ucundan bu belaya çattım*”(Çorum).(II.134a)

Uçkun (Avşar): 1 — Uçan, uçmuş. uçmakta. *Sufat kocar amma gönül kocamaz. Şimdi gönül bir güzele uçkundur. Karaca oğlan uçkun çekirke* (Edirne): 2 — Şiddetle ağlama (Mecitözü). (I.396a)

Udum (G.Antep, Maraş): Becerik. marifet, ehliyet, yordam... *eli udumlu. udumsuz adam*.(I.396b)

Uflaz (Tosya, Bolu, Yuzgat): Eyi, güzel, aliyülâla, birinci, *pek uflaz Allah öğmüştü yaratmış*. Oflaz (G.Antep).(I.396b)

Uğra (Yozgat, Ankara): Ekmek hamırlarını açmak için alt ve üste saçılan un. ince elek unu. *Arpa unundan uğram yok. Padişahıtan pervam yok*.(I.396b)

Uğrun (G.Antep, Maraş, Niğde): Gizli, mahfî, saklı, *uğrun uğrun sözlerim var. Benden uğrun ne konuşuyordunuz*.(I.396b)

Uğundurma (G.Antep): Üç gün, beş gün kadar süren oruç, *uğundurma tutmak*.(I.396b)

Uğunmak (Kütahya, Niğde, G.Antep); **uvunmak** (Sandıklı): 1 — Ağlamanın, şiddetinden nefes kesilerek ses çıkmamak, bayılmak, kendinden geçmek, *çocuk uğuna uğuna ağladı*. 2 — Hareketin sürat ve şiddetinden hareketi belli olmamak, *topaç uğunuyor*.(I.397a)

Uğurluk (Yozgat): Önlük, çocuk önlüğü, yarlık *uğur*: ön *uğrunda*: önünde.(I.397a)

Uğuz (Kayseri): Safdil, *ilahi uğuz ocağın yana*.(I.397a)

Ulak: 1 — Bir iş için bir yere gönderilen adam. (Ürgüp); 2 — Vasıta (Silifke, Eskişehir); 3 — Saçbağı, saçeki, (Azziye, Bünyan); Ek eklenen kısa parça... (C.A.): *Kendirin ucuna, bir ulak ulamazsan kuyuya yetişmez*. elulağı: yardımcı, o *benim elulağımdır*. (G.Antep).(I.397a)

Ulmak (O.A. G.Antep): 1 — Sulu şeyler çürümek, su içerisindeki şey çürümek, elma, armut, ayva gibi etli meyveler kısmen veya tamamen çürümek, sudan rütubetten kâğıt, bez ve emsali şeyler çürümek. *Ulum ulum ulasın da lep lep dökülesin, et o kadar çok kaynadığı âdeta uludu. uluk portukal. Ulmuş kavun*. 2 — Kangren olmak. *Ayağı ulmuş*. 3 — Çok yıpranmak, eskimek *ulmuş eprimiş*.(I.397b)

Uluk: 1 — bak. *utmak*, Etli meyveler hakkında çürümüş (C.A.); 2 — Her taralı yaralı, şişmiş (G. A.); 3 — İş tutmayan tenbel kimse, haylaz (Menteşe, Afyon, Ankara, Kütahya, Dinar) *uluk, iş bilmiyor, amma ulukmuş ya!*(I.398a)

Umsuruk (G.Antep, Maraş, Ankara); **umsunuk** (Kırşehir); **umma** (Sandıklı, Afyon): Gördüğü yiyecekten umduğuna eremediği için arız olan hastalık, *emzikli kadınların memeleri şişer çocukların da torbaları, ummuşta umsuruk olmuş, emzikli kadınlar umma olurlar şundan biraz tat, sonra umma olursun; dadımlık veriyorum doyumluk deyil*.(I.398a)

Urasa (C.A.): Hurafe... efsane... avratlama. Göz değmesine kurşun döktürmek *urasadır*.(I.398b)

Ut, ud (Malatya, G.Antep, Kırşehir. Niğde, Yozgat); Haya saygı, *udlu* kelimesi *sığıt* kelimesile ekseriya beraber kullanılır, *udlu sığıtlı adam*. G.Antepte *ut, küşüm, uda bunalmak, küşümlenmek*: Mahcup olmak, *uduma bunal dım da sesimi çıkarmadım; yoksa o fiyata vermezdim*.(I.399a)

Utmak (C.A.): Kumarda yenmek. *Mankala oynadık yüz kuruş uttum. Sen bu cihan mülkünü baştan başa tuttun tut. Bütün dünya naktını oynayuben uttun tut. Yeri, hey yalancı dünya. Seni bir kez utamadım. Dünya bir çoban aldatan. Çok uğraştım tutamadım*.(I.399b)

Utuzmak (G. Antep): Oyunda kaybetmek. *Poker oynadık ottuz lira uttu, yüz lira utuzdu*.(I.399b)

Uy (C.A., Ankara): Teessür anlatır... *uy, anam, uy*...bazı ağıtlar, *uuy, uuy* deye söylenir.(I.399b)

Uylaşmak (C.A.): Uzlaşmak, anlaşmak. *Onlar uylaşırlar sen karışma, uylaşamadık*.(I.399b)

Uymak (Avşar, Ankara, G.Antep) 1 — *Kalbime kan uydu, ah, of diye döğünmeden dizlerime kan uydu, susmadan kan uydu kalblerimize, hakikat yerine kanımı kusalım* 2—Kanmak, tabi olmak. *Uyma dedim uydun eller sözüne*.(I.400a)

Uyuntu (Malatya, Ankara): Miskin, gevşek adam, asalak, tufeyli, *kalp adama uyuntu derler, uyuntu uyuntu geziyor, kalpazan iş bilmeyor.*(I.400a)

Uyuz uykusu (G.Antep): Oğuz uykusundan bozma, çok derin, uyanılamayacak derecede uyku, *uyuz uykusuna mı yattın?*(I.400a)

Uz (G. Antep, Maraş, Silifke, Kayseri): 1 — Yavaşça, sarsınaksızın, ihtiyatlı, *ayaklarım uz bas.* 2 — Hazik işten anlar becerikli erbab, *uz adam* 3 — Kurnaz. *Üz keklik uçar başından, kimseler bilemez yaşından.*(I.400b)

-Ü-

Üce (G.Antep, Avşar): Yüce, bir *dağ ne kadar üce olsa, üzerinden yol geçer.*(I.401a)

Üğrünmek (G.Antep, Niğde, Ankara): İki tarafa meylederek sallanmak, sallanarak gitmek (Niğde); Teessürden sağa sola sallanmak (C.A.): *Zavallı sesini çıkarmıyor amma üğrüm üğrüm üğrünüyor.*(I.401b)

Üleşmek (G.Antep): Arada taksim etmek, *aldılar üleştiler.*(I.401b)

Üleştirmek (G.Antep, Maraş, Ankara): Tevzi etmek, dağıtmak. *Meresi üleştirmek.*(I.401b)

Ün.gürde (Fethiye köyleri, Gölhisar): Orada, *üngürde baltayı getir, odun yaralım.*(I.403a)

Ürkün taşı (O.A.): 1 — Büyük köşe taşı *ürkün taşı gibi yerinde ağır dur;* 2 — mec, büyük adam.(I.403a)

Ürümek (Çorum, C.A.): Havlamak. *İt ürür kervan yürür, o bizim köyün çömeli ürüyeni.* (olur olmaz şeye karışan adam makamında).(I.403a)

Üsbekes (Malatya, Ankara, G. Antep, Denizli): **üstpekerte** (Çorum); **üsbeki** (Yozgat); Her halde, behemehal, mutlaka, *üsbekes giderim.*(I.403b)

Üsküf (G.Antep): 1 — Lambanın kafesi, *lambanın üsküfünü arıttın mı?*; 2— Acemi şahinlerin göz bağlan. *Üsküfün aldırılmış tor şahan gibi.* Kirti (inatçı) yı *Avşara saldırmış derler.* 3 — *Goncanın üsküfü açılınsın deyi.* Bülbül ağlar *durur gül dallarında.* 4 — Külâh.(I.403b)

Üşenmek (G.Antep): Gıdıklanmak, *gıdıklama üşenirim, istediğin kadar gıdıkla üşenmezki.*(I.404b)

Ütüük (Burdur, G.Antep): Soğuğa dayanamayan, çok üşüyen kimse, *pişik kışa dayanamaz ütüük olur, sende amma ütüük adamsın ha.*(I.405a)

Üvez, ıvez (Malatya): Sivrisinek, G.Antep, Halep. Bağdat, Diyarıbekir çıbanları bunun ısırmaları olmuş, *burnundan üvez ısırmışta yirik olmuş övez.*(I.405a)

Üzgü (C.A.): Eziyet, *Artık yetmezmi bu kadar üzgü verdiğini.* Bilirim bin *üzgü bin avaz yapar.*(I.405b)

Üzüm (G.Antep): Üzüm çeşitleri: *kabarcık, dökülgen, hanım parmağı, künefi, horuz yüreği, nebidede, hönüü, kara, horuz karası, azezi, dımışkı, muhammedi.* Behisnide üzüm neveleri.*peygamber üzümü* (kurutulur en iyi cins üzüm) *beyaz üzüm, horaş üzümü, siyah horaş.*

tümbü üzümü, ağ korumur, siyah korumur, kırmızı gazi, samîri üzüm, annebi, serpene kıran, azezi dilki kuyruğu, kızlar tahtası (şire olur), asıllık (iricins üzüm), şam üzümü, hönüsü (nümunelik bulunur.)(I.406a)

-V-

Vah.h,hayvah.h (G.Antep): Vah, eyvah, *hayvah oğlan elden, ayaktan çıktı.*(I.407a)

Vala (Malatya, Ankara) **vele** (Sandıklı): Ufak kırık çapıtlar (Ankara) Kız çocukların bebeklerinin cihazı, *ufak tefek parça varışa bebelere vir de vala yapsınlar.*(Ankara).(I.407a)

Varvarası (C.A.): Bir şeyin müntehası, neticesi, *bu işin varvarası nedir?*(I.408a)

Vacırdamak (C.A.): Kaynaşmak, *yanarın içinde kurt vacırdıyor. Vıcır cıcır kurt.*(I.408b)

Viğırviğır (Sandıklı); **viğılvığıl** (G.Antep): Kalabalığın kaynaşması, *hamamın içi viğıl viğıl viğıldamak; kalabalık oğıldamak, kaynaşmak.*(I.408b)

Vırık (G. Antep, Kütahya): 1 — Kolera, *vırık tutasıca* ; 2 — İshal, amel ve bu suretle ihraç olunan mevaddı gaita (Kütahya).(I.409a)

Vili (Teke); **vili** (G.Antep): Taaccüp edatı, *vili! demek böyle söyledi vili! şunun heneğine bak.* (I.409a)

Viri! (Sandıklı, Teke); **vili** (Konya): Hayret ve taaccüp ifade eden söz, *viri! bana ne çatıyon.* (I.409b)

Viy (G.Antep): Teessüf ve taaccüp ifade eder, *viy başıma ne daşlar düştü.*(I.409b)

Vurgu (C.A.): Ağrıyan yerlere tatbik olunan lapa gibi şeyler. *Olanca vurguları vurduk sızısı dinmedi.*(I.409b)

Vurunmak (G.Antep): Geyinmek. *Külahını vurundu.*(I.409b)

-Y-

Yaba (A.): Harman savuran parmaklı aygıt. *Malama yabası: Tınas yabası: Sap yabası.*(I 410a.)

Yabalı (Bolu): Paçalı, *yabalı göğercin.*(I.410a)

Yaban (G.Antep, Malatya, Sandıklı, Ankara, Zile): 1 — Kır, kasabadan uzak yer. 2 — Gurbet, *filanın oğlu yabana gitti.* 3 — Yabancı (Ankara).(I.410a)

Yadırgamak (G.Antep): İstinas edememek, *yatağımı yadırgadım da uyuyamadım. uşak seni yadırgıyor.*(I.410b)

Yağar (G.Antep): Kar ve yağmur gibi yağan şeyler, *yağar var mı? hava yağarlı, yağarlık hava.*(I.410b)

Yağar, İnsan sırtı “Yağ deme yağarım ağrıyor”(Sivas).(II.139a)

Yağır, yan.ır (G. Antep, Malatya, Kayseri): 1 — Çok yağlı ve pis. *Yakası kartnak gibi yağır olmuş, fesinin yağı rına bak*; 2 — Binek ve yük hayvanlarının sırtındaki takım ve semer vurgununun azgın yarası; 3 — Uyuzlu.(I.411a)

Yağrın (G.Antep): İki omuz kemiği arası, *çocuğun yağrına vurulmaz*.(I.411b)

Yahşı (G.Antep, Diyarbakir): Eyi, güzel, *yahşi yiğit yereninden* (yaranından) *belli olur*.(I.411b)

Yalabımak (Ankara, Niğde): Parlamak, inikasetmek çakmak. *Şimşek yalabıdı*.(I.412a)

Yalacan (Ankara) : *Arsız yalacan geldi de alı virdi*. (I. 412a)

Yalama: 1 — Aşınmış, *anahtar yalama olmuş, vidanın dişi yalama olmuş* (Malatya, G. Antep); 2 — Gün yakmasından dudakta hasıl olan yara (Ankara); Yalamık (Niğde).(I.412a)

Yalandırmak (G.Antep): Yalan söylemek, aldatmak. *Adamı yalandırın*.(I.412b)

Yalbırdak (Avşar, Türkmen): 1 — Parlak. *Al atına timar etmiş yalbırdak mesti kıçında*. 2 — Kınsız, *çıplak yalbırdak bıçağı ile üzerime yürüdü, paltonu sırtına al yalbırdak gezme*; 3 — *yalnız, tek başına yayan yalbırdak yola düştü*.(I.412b)

Yalın (Kütahya, Niğde , Koçhisar): 1 — Kuvvetli alev, ateş. *Karşımızdaki dükkândan ansızın bir yalın çıktı*; 2 — Çıplak mücerret, *yalın ayak*.(I.413a)

Yalkı (G.Antep): Mücerret, müstakil. ilişkısiz, *ortaklık buğadan yalkı buzağı yen*.(I.413a)

Yallı (Avşar) Sırtlan, *yallılar ölüyü sinden çır karır*.(I.413b)

Yalloz (G.Antep): Köpek gibi yal peşinde koşan . Ekmek düşmanı, kâselis. *Yürü yalloz sen de*.(I.413b)

Yalman (G.Antep): Yampiri, sivri uç, bir tarafı keskin kesilmiş, *düşünce ağaç yalmanlığma böğürüne saplandı*.(I.413b)

Yanıç (G.Antep): 1 —Tatlı sularda yan yan yürüyen çok ufak böcek. 2 — Yanlama, *kaz gibi yanıç yanıç yürüyor*. 3 — Saç ekmeği içerisine peynir ve saire konarak yapılan iki katlı ekmek olup yuvarlak yahut muska biçimindedir.(I.414a)

Yanıkara (Kütahya, G.Antep): Öküz ve insanda bir tarafı kararmak suretile olan hastalık. *Yanı karaya gidesice*: İlenç.(I.414b)

Yan.gı, yanğı (Avşar, G. Antep): 1- Hararet. *Yangısını doktura sordum pek çokmuş, yangılar içinde yatıyor*. 2- İhrakiye (Kayseri) *bu senenin fazla soğukluğu evlerde yangı bırakmadı, yangıyı güzün tedarik etmese idim, çok sıkılacaktım*.(I.415b)

Yaraşmak (O.A.): Muvafık gelmek, *ata arpa, yiğide pilav yaraşır*.(I.416b)

Yarma (Malatya, Kayseri Kırşehir): Islatılarak ağır bir taş altında kabukları çıkarıldıktan sonra ufak el değirmenlerinde kırılan buğday, döğme. *Yarma ile aşure yapılır, fakat bulgurla yapılmaz*, 2 — Yarma aşısı: takma aşısı (O.A.); 3 — Büyük beden kütüğü (Kütahya); 4 — *Yarma şeftali, yarma kaysı*, erdiğinde çatlayıp yarılan kaysı, şeftali.(I.417a)

Yarsımak (Ankara, Simav): Tama etmek, ağzı sulanmak heves etmek, *ben paraya yarsımam*.(I.417b)

Yasanlamak (G.Antep): Kararlaştırmak. daha önceden tasmin etmek, *bu işi senin için yasanla*.(I.417b)

Yasmak (Teke, Afyon): Meyilli olmak, *bu duvar yasmış, yasılmak, dayanmak, yatmak*.(I.418a)

Yasmık (Afyon): Mayii, soya. *Bu duvar yasmıktırmiştık*.(I.418a)

Yastık (Bolu): *Araba yastığı, fide yastığı*.(I.418a)

Yat (G.Antep): Yabancı, *yat bit erindiği gece elli yaşlık gezermiş, yiğit yiğide yat olmaz*.(I.418b)

Yatak (G.A.): 1 — Hayvanların, nahırların, sürülerin dinlendirildikleri yer; 2 — Hırsızların elbiri. *Hırsız yatağı*; 3 — Bir çeşit tahta kereste, *isli yatak, kürtül yatağı*.(I.418b)

Yatıya gitmek (Ballık, G.Antep): Gece kalmak üzere gitmek, *nenem yatıya gitti*.(I.418b)

Yavaşımak (C.A.): Ağırlaşmak, sakinleşmek, *yağmur yavaşıdı*.(I.419a)

Yavlan (Kırşehir): Sığ, derin olmayan *Seyfi gölü yavlandır*.(I.419b)

Yaygı (Kayseri, Ürgüp, Ankara): Mefruşat, hasır, çul, halı. *Misafirin altına tez yaygı getir, yay. Sedir yaygısı*.(I.420a)

Yaylamak (Maraş): Yaylaya çıkmak, *sizi yaylamanın çağıdır dağlar*.(I.420a)

Yaylım (G.Antep): 1 — Hayvan otlayacak ot *karataşın yaylımı çok iyidir*. 2 — Yayılma, hayvan otlama, *sürü yaylıma gitti*.(I.420a)

Yazı (A.): 1 — Kır, düzlük, sahra. Ovanın küçüğü, *yazı yaban. Bulğurcu yazısı. Sokulu yazı*. 2 — Bahıt, tali (Dinar, G.Antep) *kara yazı, yazgı* (Malatya, Afyon): Mukadderat.(I.420b)

Yazmak (Maraş, Adana, Burdur): Sermek, ferşetmek. *Oğlan babasından öğrenir sofraya yazmayı, Kız anasından öğrenir sokak gezmeyi*.(I.421a)

Yekinmek (Avşar, Kütahya, Safranbolu, Adana, G.Antep): Davranmak, hareketsizken birdenbire harekete gelmek, hızla kalkmak, *yekindim de kalkı verdim*.(I.421b)

Yekre (G.Antep, Çerkeş): Atılmış pamuk, *bulutlar yekre gibi, bulutlar yekrelenmiş*.(I.421b)

Yelke (Avşar): Sırt, dağ tepesindeki boşluk. *Karlı dağların yelkesi Geçti feleğin övkesi. Allı yelek mavi salta Kaldı yiğtin soykası*.(I.422a)

Yelmek (G.Antep): Uğraşmak, çabalamak, koşmak. *Yeldim yeldim, yele verdim. Emekleri sele verdim. Yek yek yelesice. param parça olasıca*.(I.422b)

Yelpik (Kayseri, G.Antep): Tık nefes, nefesi dar. Zıkı sadre müptela, *yelpike hatmi çiçeği iyi derler*.(I.422b)

Yenice (G.Antep): Yeni yeten bağ. *Bizim yenice bu yıl mıgal verir*.(I.423a)

Yen. (Malatya, Kütahya, G.Antep): Kollu elbisenin omuzdan ele kadar olan kısmı, elbise kolunun ağzı, *kol yeni*.(I.423a)

Yen.işmek (G.Antep): Müsabakaya girmek, *gel yazı yen.işelim*.(I.423b)

Yenli (Araç); **yenni** (Afyon): 1 — Hafif. 2 — Lâtife, *yenli söyledim*.(I.423b)

Yepik (Malatya); **yilpik** (Ankara): Dar nefesli ziykî sadra müptelâ. *Yilpikli tiz ölür, yilpikli tıkanır, ölü verir*.(I.423b)

Yerinmek (O.A.): Teessür duymak, nedamet göstermek. *Akranıma baktım da yerindim*.(I.424a)

Yermek (O.A.): Bir şeyi bir kimseyi zem etmek. *Ayşe, öğey kızım yerer*.(I.424a)

Yeterge (G.Antep): Miktarı kâfi, *ben yetergemce aldım, insan yetergesini bilmeli çok yememeli*.(I.424b)

Yetgin (G.Antep): Yetişmiş, ergin, *yetgin bir oğlu var*.(I.424b)

Yetmek (G.Antep): 1- Vasıl olmak, erişmek, *el yetmez, göz görmez*; 2 — Türemek, meydana gelmek, *yetmeyesice*. 3 — Kâfi gelmek, *kumaş yettimi?* 4—Tesir etmek, *artık canıma yetti*.(I.424b)

Yeye: Domuzun erkeği, dişisi *beniş*, yavrusu *mozga*.(I.425a)

Yeygi (Kayseri, Bursa, Balıkesir): Mekûlat. erzak, *kış yeygisini daha düzemedi, biçarenin bir sokum yiyeceği yok*.(I.425a)

Yeyim, yiyim (Kütahya, G.Antep): Rişvet, bartıl. *Yeyim yemek*.(I.425a)

Yıkım (Kayseri): Sukut ve indiras. *Yıkımına oğlu sebep, oğlunun fazla işreti, kumarbazlığı yıkımı oldu*.(I.425b)

Yılık (A.): 1 — Eğri, münharif (Menteşe Sandıklı), *Şu ağaç yılıktır.* 2 — Az açık duran kapı pençere, (G.Antep, Albıstan, Maraş) 3 — Çarpık, şaşlı, *yılık ağız*, (Balıkesir, Malatya, Safranbolu) 4 — Yılmış, korkmuş (Malatya).(I.426a)

Yilmek (Yozgat, Avşar): Koşmak dolaşmak, *Seyit yarın derki vargit ey gönül. Neceleri bu sevdaye yitmiştir*. Avşarlı Seyit.(I.426b)

Yirmek (G.Antep): Gayri muntazam yırtmak, koparmak. *Küpesini çekince kulağı yirildi*.(I.427a)

Yiti (Kütahya, Mecitözü, Malatya): 1 — Durmuş yağ ve peynir hakkında taamı ağır ve acı. *yiti yağ, yiti peynir*; 2 — Mecazen haşın sert.(I.427a)

Yoğun (Safranbolu, Maraş, Sandıklı, Kayseri): Kutur itibarile kalın, kaba, *yoğun ağaç*.(I. 427a)

Yol: 1 — Defa, kerre. (Malatya, Kayseri, Yozgat); *Bir yol bize gel*; 2 — Öğdül, hediye (Çangırı, G.Antep).(I.427b)

Yorak (Malatya, Afyon, Konya): 1 — Ayakkabıların kenarına vurulan yama. (Malatya); 2 — Bel (kazma) depkisini tutmak için konan bez parçası (Kırşehir); 3 — Kenar (Konya); 4 — *Ağzının yorağı yok* : Terbiyesiz, patavatsız (Ayaş).(I.428a)

Yordam (G. Antep, Kilis, Dinar, Ankara, Afyon): Kılık, kıyafet, münasebet. *Yordamsız iş tutma, yolu yordamı bilmiyor! yolu yordamı ile ormanı balta ile. benim yordamlı yarım gümüş, gerdanlı anam, her işin yolu yordamı var.*(I.428a)

Yosmak (A.): 1 — Yaraştırmak lââyık görmek, *bu işi sana yosmam*, 2 — Dayayarak yığmak, *buğdayı şu duvara yosunuz.*(I.428b)

Yoşumak (Niğde, G.Antep): Çok yorulmak, eskimek, yıpranmak. *Yoşudum anam yoşudum. Tarladan arpa taşıdım.*(I.429a)

Yoz: 1 — Sağılmayan kasaplık, etlik erkek veya kısır davar. (Kırşehir, Sivas, Avşar); 2 — Gayri halis, adi. Soyu bozuk. *Yoz adam, yoz peynir.*(I.429a)

Yöğüm (C.A.): Seadet, kut. *Yöğümlü kimse, yöğümlü gün.*(I.429b)

Yön (Avşar, Menteşe, Afyon); **yün.** (Maraş, Bolu, Kırşehir): Cephe, yüz. *Yönünü bana, dönder.*(I.429b)

Yöndem (Niğde): bak. *yöntem. yöntemsiz iş görme.*(I.429b)

Yöre: 1 — Yan taraf, böğür, civar, semt (Yozgat, Ankara); *Yanına yöresine varmayın.* 2 — Deyirmen taşı etrafındaki ince unlar (Kırşehir Denizli).3 — Yamaç, dağ yöresi.(I.430a)

Yörep (Kütahya, G.Antep); **verep** (İstanbul): 1 — Mail. *yörebine: mailen;* 2 — Dağ yamacı (G.Antep).(I.430a)

Yuka: 1 — İnce mec. zayıf (Menteşe, Bolu): *Yüreği yuka;* 2 — Sığ (Bolu).(I.430a)

Yumak: 1 — Yıkamak (Ankara, Adana); 2 — Toparlak şey (C.A.) *İplik yumağı, hamur yumağı, develere yedirilen toplar.*(I.430b)

Yumru (G.Antep): İleri çıkık yuvarlak, *alnı yumru.*(I.430b)

Yumuş (Malatya, Konya, G. Antep, Kayseri, Kırşehir): İş, hizmet, emir vazife, tenbih. *Yumuş tutan yüzler ak olur. Ali yumuştan gelmedi, ağzı yumuş dolu.*(I.430b)

Yumuşmak (Eskişehir): 1- Üşüşmek, toplanmak, *birinin başına yumuşmak.* 2- Sessiz, hareketsiz bir vaziyette bulunmak (O.A.)(I.430b)

Yüğ (Konya): Hüyük. *İlbiz yüğü.*(I.431a)

Yüğüruk (G.Antep): Hömre hastalığı, *kızıl yüğürukte derler.*(I.431b)

Yügürmek: 1 — Koşmak, çabalamak. *İt gibi yeldi yüğürdü de eline bir şey geçmedi.* (Çangırı); 3 — Gebe olmak (Denizli).(I.431b)

Yüksünmek (Malatya, Ankara): Ağırsınmak. Yük telâkki etmek: *İşi yüksünüyor.*(Ankara).(I.431b)

Yüzlekçi (G.Antep): *İki yüzlekçi: Mürâi.*(I.432b)

Yüzlemek (G.Antep): Kabahatini yüzüne vurmak, *yüzleme yüze çıkarırsın.*(I.432b)

-Z-

Zağ (Kütahya): Kuvvet, şiddet, *zağlı ateş, hastalığın zağlı zamanı.*(I.433a)

Zağlamak (Çorum): Pek ani bir surette birdenbire çıkmak. *Bülbül kafesten bir delik bulmuş, zağladı kaçtı.*(I.433a)

Zahar (Burdur, Teke); **zaar** (Kırşehir, Ankara): Evet, galiba, öyle, *zaar gideceğmiş.*(I.433a)

Zahma, zahme (Teke, Yozgat, Sandıklı): Üzeninin eğere asılmasına mahsus kayış, üzengi kayışı, *zahmalık*: Eğerin yanlarındaki eteklik.(I.433a)

Zanaka (Niğde): Tekdir, tevbih, tehdit, *zanakayı yedi de nasıl uslu oturur.*(I.433b)

Zangadak (Ankara); **sangadak** (Simav); **zingadak** (Afyon, Sandıklı): Ansızın, birdenbire, *kederi duydu da acısından zan.gadak kala kaldı.*(I.433b)

Zartalaklı: Süslü, azametli b.a. *zartalaklı bir levendane reviş mahbubsun. her ne dem görsem seni fikre öpüp kuçmak gelir.*(I.434a)

Zelber, zebler (C.A., O.A.): 1 - Yükün üstüne atılan fazla yük. *Deveyi zelber yıkar, 2— Sıkıntı (Niğde) Eşeğim kunnadı zelberim arttı.*(I.434b)

Zelve (Kırşehir, Zile, Çangırı, Ankara, Niğde, Mecitözü); **zevle** (Dinar, Sandıklı, Menteşe, Bolu) Hayvanları kağıya koşunca boyunduruktan çıkmaması için kullanılan demir veya deynek parçaları, *zelve eğri meşeden olur* (Zile).(I.435a)

Zırnaplamak (Kütahya); Eğe ile tesviye etmek, düzeltmek, *aşık zırnaplamak.*(I.436b)

Zırtaboz (Çangırı, Afyon, Dinar); **zırtapoz** (Niğde): Kaba nezaketsiz, sersem, sözünün ipi sapı olmayan hatırşiken. *Amma zırtabozsun ha!*(I.436b)

Zifir: 1 — Yağ ve kavurma gibi kışlık nevale (Erzincan); 2 — Yağlı (G.Antep): *Elim zifir.*(I.437a)

Zili (Kütahya, Niğde, Teke, G.Antep); **Zilani** (Avşar): Büyük nakışlı kilim, cicim. *Altına açarlar halı üstüne örterler zili kesilir mi elin dili.*(I.437b)

Zulup (Niğde): Atılmış pamuk yığını, *zulup zulup kar yağıyor.*(I.439b)

Sonuç

Anadilden Derlemeler adlı sözlük iki ciltten oluşmaktadır. Birinci cildi, Hamit Zübeyr Koşay ve İshak Refet Işıtman, ikinci cildi Hamit Zübeyr Koşay ve Orhan Acıpayamlı tarafından oluşturulmuştur. Birinci cilt 1932 yılında, ikinci cilt ise 1952 yılında basılmıştır. Her iki cilt toplam 593 sayfadan ve 12.924 madde başından oluşmaktadır. Eserin iki cildi de alfabetik düzene göre oluşturulmuştur.

Derleme Sözlüğü'nün "Önsöz" kısmında, Derleme Sözlüğü oluşturulurken Anadilden Derlemeler adlı sözlükten de faydalandığı söylenmiştir fakat iki eserin karşılaştırmalı incelemesi Derleme Sözlüğü hazırlanırken Anadilden Derlemeler'den yeterince yararlanılmadığını açık bir şekilde göstermektedir. Bu çalışma Türkçenin ilk kapsamlı ağız sözlüğündeki verilerin önemli bir kısmının Derleme Sözlüğü'ne alınmadığını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Çalışmamızın ana bölümü dört alt başlıktan oluşmaktadır. Bütün bölümlerdeki maddeler alfabetik olarak düzenlenmiş, madde başı yapılan kelimenin sözlüğün hangi cildinde bulunduğu, hangi sayfasında ve sütununda yer aldığı gösterilmiştir.

Birinci bölümde Anadilden Derlemeler adlı sözlükte bulunup, Derleme Sözlüğü'ne alınmayan 3.467 madde başına yer verilmiştir. Bu da Anadilden Derlemeler adlı sözlükte yer alan madde başlarının yaklaşık yüzde otuzunun Derleme Sözlüğü'nde bulunmadığını göstermektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, Anadilden Derlemeler adlı sözlükte bulunan fakat bir veya birkaç anlamı Derleme Sözlüğü'ne alınmamış maddelere yer verilmiştir. Bu bölümde 355 madde başı yer almaktadır. Her madde başında, Derleme Sözlüğü'nde bulunmayan anlamlar koyu punto ile gösterilmiştir.

Üçüncü bölümde, Derleme Sözlüğü'nde bulunan fakat Anadilden Derlemeler'de daha detaylı tanımlanmış maddeler yer almaktadır. Maddeler, Derleme Sözlüğü ve Anadilden Derlemeler adlı eserle karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu bölümde de 331 madde başı bulunmaktadır.

Dördüncü bölümde; Anadilden Derlemeler adlı sözlükte bulunup Derleme Sözlüğü'nde yer almayan tanıklı cümlelere yer verilmiştir. Bu bölümde 1505 madde başı bulunmaktadır. Özellikle anlamı konusunda net bir çıkarım yapılamayan maddeler için tanık cümlelerin önemi büyüktür. Bu tanık cümlelerin Derleme Sözlüğü'ne alınmamış olması önemli bir eksikliktir.

Yapmış olduğumuz bu çalışma Derleme Sözlüğü hazırlanırken Anadilden Derlemeler'den yeterince yararlanılmadığını açıkça göstermektedir. Buna göre özellikle ağız ve söz varlığı çalışan bilim adamlarının bu durumu göz önünde bulundurmaları, Anadilden Derlemeler adlı çalışmayı da dikkate almaları gerekmektedir.

Derleme Sözlüğü'nün yeniden düzenlemesi bir zorunluluktur. Yapmış olduğumuz bu çalışma Anadilden Derlemeler adını taşıyan önemli ağız sözlüğünden Derleme Sözlüğü'ne aktarılacak birçok madde başının olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Akalın, Ş. H. (2002). Atatürk Döneminde Türkçe ve Türk Dil Kurumu. *Türk Dili*, 1-58.
- Akar, A. (2009). Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar -I. *Turkish Studies*, 4(4), 1-11.
- Aksan, D. (2015). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim* (1, 2, 3 Cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksu, E. (2010). *İshak Refet Işıtman (hayatı- sanatı- eserleri)*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 263854).
- İlhan, N. (2009). Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri. *Turkish Studies*, 4(4), 535-554.
- Korkmaz, Z. (2000). Türkiye'de Ağız Sözlükleri. *Türk Dili*, 7-14.
- Koşay, H., & Aydın, O. (1952). *Anadilden Derlemeler* (II. Cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü I. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü II. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü III. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü IV. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü IX. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü V. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü VI. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü VII. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü VIII. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü X. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü XI. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (1993). Derleme Sözlüğü XII. Ankara: TDK Yayınları.
- Uzun, M. (2017). Dil Seferberliği Kapsamında Birinci Derleme Çalışması: Rize Örneği. *Karadeniz İnceleme Dergisi*, (22), 109-138.
- Yaman, N. (2020). *Hamit Zübeyr Koşay (1897-1984)*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 662761).
- Zübeyr, H., & Refet, İ. (1932). *Anadilden Derlemeler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

- URL-1: Şakiroğlu, M. H. (2022, 5 24). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi web sitesi: <https://islamansiklopedisi.org.tr/kosay-hamit-zubeyr> adresinden alındı.
- URL-2: Tonga, N. (2022, 5 24). *Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü web sitesi: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/isitman-ishak-refet> adresinden alındı.
- URL-3: Çakır, S. (2022, 5 24). *blog milliyet*. blog milliyet web sitesi: <http://blog.milliyet.com.tr/orhan-acipayamli/Blog/?BlogNo=633103> adresinden alındı.
- URL-4: *Biyografya beta*. (2022, 5 24). Biyografya beta web sitesi: <https://www.biyografya.com/biyografi/8538>

Öz Geçmiş

..... tarihinde ..... dünyaya geldi. İlk ve orta öğretimini .....’de tamamladı. .... yılında. .... Üniversitesi ..... Bölümüne başladı ve .... yılında mezun oldu. Aynı yıl yine ..... Üniversitesi ..... Bölümü, ... Alanında Yüksek lisansa başladı ve hâlâ burada eğitimine devam etmektedir.

